

T.C.
İSTANBUL MEDİPOL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRK HUKUKU'NDA KORUYUCU AİLE KURUMU

AYŞE PEHLİVAN

ÖZEL HUKUK YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

DANIŞMAN

Prof. Dr. Harun DEMİRBAŞ

İSTANBUL – 2023

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar tüm safhalarında etik dışı olabilecek bir davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, bu tez çalışması ile elde edilmeyen tüm bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi ve bu kaynakları da kaynakçaya aldığımı, yine bu çalışmada ve yazım sırasında patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığını beyan ederim.

Ayşe PEHLİVAN

ÖNSÖZ

Türk Hukuku'nda Koruyucu Aile Kurumu konusu ile Türk Hukukuna faydalı olacağını ümit ederek hazırlamış olduğum tez çalışmamda; her zaman yanımda olan, desteğini esirgemeyen aileme, sevgili meslek büyüğüm, babam Avukat Serdar PEHLİVAN'a, değerli meslek büyüğüm, ablam Avukat Elif PEHLİVAN ÇELİK'e, Pehlivan Hukuk Bürosu ailesine, koruyucu ablası olduğum canım kardeşime, hocalarıma; hukuk kariyerimde benden desteğini esirgemeyen tez çalışmamın başından sonuna kadar yol gösteren değerli hocam Profesör Harun DEMİRBAŞ'a ve çalışmalarında, araştırmalarımnda bana katkı sağlayan İstanbul Medipol Üniversitesi'ne, minnet ve şükranlarımı sunuyorum. Çalışmamızın hukuk camiasına hayırlı olmasını diliyorum.

İSTANBUL 2023

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
KISALTMALAR.....	xvii
ÖZET.....	xix
ABSTRACT.....	xx
GİRİŞ.....	1

I. BÖLÜM: TÜRK MEDENİ KANUNU'NA GÖRE OLAĞAN REJİM: ÇOCUĞUN VELAYET YA DA VESAYET ALTINDA BAKIM VE GÖZETİMİ

A. ÇOCUĞUN VELAYET ALTINDA BULUNMASI.....	4
1. Genel Olarak Velayet Hakkı ve Velayet Hakkının Kapsamı.....	4
2. Velayet Hakkının Hukuki Statüsü.....	8
a. Genel Olarak.....	8
b. Velayetin Vesayetten Farkı.....	8
3. Velayet Hakkı Sahibinin Yükümlülükleri.....	10
a. Genel Olarak.....	10
b. Velayet Hakkının Çocuğun Menfaatine Uygun Kullanılması.....	11
c. Çocuğun Fikirlerinin Dikkate Alınması ve Çocuğun Kişiliğine Saygı Gösterilmesi.....	12
d. Velayet Hakkı Kullanılırken Ölçülü Olunması.....	12

4. Velayet Altındaki Çocuğun Şahıs ve Mal Varlığı Haklarının Korunması.....	13
a. Çocuğun Kişiliğine İlişkin Yetki ve Görevler.....	13
(1). Genel Olarak.....	13
(2). Çocuğa İsim Koyma Hakkı.....	14
(3). Çocuğun Soy İsmi.....	14
(4). Çocuğun Yerleşim Yerin Belirlenmesi.....	15
(5). Çocuğun Bakımı.....	15
(6). Çocuğun Yetiştirilmesi ve Eğitilmesi.....	16
b. Çocuğun Mal Varlığına İlişkin Yetki ve Görevler.....	17
(1). Çocuğun Mallarının Yönetimi ve Kullanılması.....	17
(a). Çocuğun Mallarının Geliri.....	18
(b). Çocuğun Malları üzerindeki Hakların Sona Ermesi.....	19
5. Velayet Altındaki Çocuğun Temsili.....	19
a. Temsil Yetkisinin Kapsamı ve Sınırları.....	19
(1). Ayırt Etme Gücünü Haiz Küçüğün Temsili.....	20
(2). Ayırt Etme Gücünü Haiz Olmayan Küçüğün Temsili.....	21
6. Velayet Altındaki Çocuğun Şahıs ve Mal Varlığı Haklarına İlişkin Koruma Tedbirleri.....	22
a. Velayet Altındaki Çocuğun Şahıs Varlığının Korunması.....	22
(1). Temsil Yetkisinin Sınırlandığı Haller.....	22
(2). Temsil Yetkisinin Sınırının Aşılmasının Sonuçları.....	23

b. Velayet Altındaki Çocuğun Mal Varlığının Korunması.....	24
(1). Çocuğun Mallarının Korunması.....	24
(2). Kayyım Tayini.....	24
7. Velayet Hakkına Hakimin Müdahalesi.....	25
a. Genel Olarak.....	25
b. Velayet Hakkının Değiştirilmesi ve Kaldırılması.....	25
(1). Velayet Hakkının Kaldırılmasını Gerektiren Haller.....	27
(a). Genel Olarak.....	27
(b). Deneyimsizlik.....	27
(c). Hastalık veya Engelli Olma.....	28
(d). Anne ve Babanın Başka Bir Yerde Bulunması.....	28
(e). Kısıtlılık.....	29
(f). Velinin Çocuğa Yeterince İlgi Göstermemesi.....	29
(g). Çocuğa Karşı Yükümlülüklerin Ağır Şekilde İhmal Edilmesi ve Çocuğun İstismar Edilmesi.....	30
i. Çocuğa Karşı Yükümlülüklerin Ağır Şekilde İhmal Edilmesi.....	30
ii. Velayet Görevinin Ağır Şekilde Kötüye Kullanılarak Çocuğun İstismar Edilmesi.....	31
1. Genel Olarak.....	31
2. Duygusal İstismar.....	32
3. Ekonomik İstismar.....	33

4. Fiziksel İstismar.....	34
5. Cinsel İstismar.....	34
(h). Velayet Hakkına Sahip Anne ya da Babanın Başkasıyla Evlenmesi.....	35
(ı). Anne ve Babanın Kasten İşlenen Bir Suçtan Dolayı Hapis Cezasına Mahkum Olması.....	35
(i). Soybağının Sonradan Değişmesi Durumunda Velayet Hakkı.....	36
i. Velayet Hakkının Kaldırılması Davasında Görevli ve Yetkili Mahkeme.....	36
ii. Velayet Hakkının Kaldırılmasından Sonra Durumun Değişmesi.....	37
8. Velayet Hakkı Sona Eren Anne-Babanın Yükümlülükleri.....	38
a. Genel Olarak.....	38
b. Çocuk Lehine Hükmedilecek Tedbir Nafakası.....	38
c. İştirak Nafakası.....	40
B. ÇOCUĞUN VESAYET ALTINA ALINMASI.....	40
1. Genel Olarak Vesayet ve Vesayet Organları.....	40
a. Kamu Vesayeti.....	41
(1). Vesayet Makamının Görevi.....	42
(2). Denetim Makamının Görevi.....	42
b. Özel Vesayet.....	43
(1). Aile Vesayeti.....	44
(2). Özel Vesayetin Sona Ermesi.....	45
c. Vesayet Organlarından Vasi ve Kayyım Atanması.....	45

2. Vesayeti Gerektiren Haller.....	45
a. Genel Olarak.....	45
b. Küçüklük.....	46
3. Vasinin Atanması.....	47
a. Koşulları.....	47
(1). Genel Olarak.....	47
(2). Vasi Atanmasında Dikkat Edilecek Hususlar.....	48
(a). Eşin ve Hısımların Önceliği.....	48
(b). Vesayet Altına Alınacak Kişinin veya Annesi ve Babasının Gösterdiği Kişiler Vasi Atanması.....	48
(c). Vasiliği Kabul Yükümlülüğü.....	49
(d). Vasilikten Kaçınma Sebepleri.....	49
(e). Vasiliğe Engel Olan Nedenler.....	50
b. Atama Usulü.....	50
(1). Vasinin Atanması.....	50
(2). Geçici Önlemler.....	51
4. Vasinin Hakları.....	51
5. Vasinin Yükümlülükleri.....	52
a. Göreve Başlama.....	52
(1). Defter Tutma.....	52
(2). Değerli Şeylerin Saklanması.....	53

(3). Taşınır ve Taşınmazların Satılması.....	53
(4). Paraların Yatırılması.....	54
b. Özen ve Temsil.....	54
(1). Kişiyi Özen.....	54
(a). Küçüklerde.....	54
(b). Kısıtlılarda.....	55
(2). Temsil.....	55
6. Vesayet Altındaki Çocuğun Şahıs ve Mal Varlığı Haklarının Korunması.....	56
7. Vesayet Altındaki Çocuğun Şahıs ve Mal Varlığı Haklarına İlişkin Koruma Tedbirleri.....	57
a. Vesayet Altındaki Çocuğun Şahıs Varlığının Korunması.....	57
b. Vesayet Altındaki Çocuğun Mal Varlığının Korunması.....	58
(1). Çocuğun Mallarının Korunması.....	58
(2). Kayyım Tayini.....	59
8. Vesayetin Kaldırılması.....	59
a. Vesayeti Gerektiren Hallerin Sona Ermesi.....	59
(1). Küçüklerde.....	59
(2). Kısıtlılarda.....	60
(3). Diğer Kısıtlılarda.....	60
b. Vasilik Görevinin Sona Ermesi.....	61
(1). Fiil Ehliyetinin Yitirilmesi ve Ölüm	61

(2). Sürenin Sona Ermesi ve Uzatılamaması.....	62
(3). Görevden Alınma.....	62
c. Vesayetin Sona Ermesinin Sonuçları.....	63
C. SOSYAL HİZMETLER KURUMU'NA VERİLEBİLECEK ÇOCUĞUN DURUMU	64
1. Çocukların Korunmaya Alınması Usulü.....	64
a. Genel Olarak.....	64
b. Bildirim Yükümlülüğü.....	66
c. Başvurulacak Mercii.....	67
d. Talep Durumu.....	68
e. Korunma Kararı Sonuçları.....	69
(1). Genel Olarak.....	69
(2). Aileye Verilen Maddi ve Manevi Destekler.....	70
(3). Çocuğun Geçici Olarak Korunma Altına Alınması.....	71
(4). Çocuğun Kalıcı Olarak Korunma Altına Alınması.....	73
2. Kurum Tipleri.....	73
a. Genel Olarak.....	73
b. Kışla Tipi Kurumlar.....	74
(1). Çocuk Yuvaları.....	74
(2). Yetiştirme Yurtları.....	75
c. Ev Tipi Kurumlar.....	76

3. Sosyal Hizmetler Kurumu'nda Çocuğa Sağlanan İmkanlar.....	76
a. Genel Olarak Kurum Bakımı.....	76
b. Sosyal Aktiviteler.....	79
c. Psikolojik Destek.....	80
d. Hafta Sonu Ziyaretleri.....	81
e. Çocuğun Çocuk Evine Yerleştirilmesi.....	82
(1). Genel Olarak.....	82
(2). Çocuk Evlerinin Olumlu ve Olumsuz Yanı.....	82
f. Çocuğun Gönüllü Aile ile İlişkisi.....	85
(1). Genel Olarak.....	85
(2). Gönüllü Aile Olabilmek İçin Sağlanması Gereken Şartlar.....	85
(3). Gönüllü Ailenin Hukuki Statüsü.....	86
(4). Gönüllü Ailenin Yükümlülükleri.....	87
g. Çocuğun Evlat Edinilmesi.....	87
(1). Genel Olarak.....	87
(2). Evlat Edinmenin Hukuki Niteliği.....	87
(3). Evlat Edinmenin Benzer Kurumlardan Farkı.....	89
(a). Kan Bağına Dayanan Soybağından Farkı.....	89
(b). Evlat Edinmenin Koruyucu Aileden Farkı.....	90
(4). Evlat Edinmenin Amacı, Yararları ve Sakıncaları.....	93
(a). Amacı.....	93

(b). Yararları.....	93
(c). Sakıncaları.....	94
(5). Küçüklerin Evlat Edinilmesinde Aranan Koşullar.....	95
(a). Evlat Edinilen Küçük Bakımından Aranan Koşullar.....	95
i. Ergin Olmama.....	95
ii. Evlat Edinilecek Küçüğün Bakılmış ve Eğitilmiş Olması.....	96
iii. Evlat Edinmenin Küçüğün Yararına Olması.....	97
iv. Başkası Tarafından Evlat Edinilmiş Olmaması.....	98
v. Küçüğün Rızası.....	99
vi. Küçüğün Anne Babasının Rızası.....	100
vii. Vesayet Dairelerinin İzni.....	100
(b). Evlat Edinen Bakımından Aranan Koşullar.....	101
i. Genel Olarak.....	101
1. Gerçek Kişi Olma Koşulu.....	101
2. Ehliyetli Olma Koşulu.....	102
3. Otuz Yaşını Doldurmuş Olma Koşulu.....	103
4. Evlat Edinecek Kişinin Evlat Edinilecek Küçükten En Az On Sekiz Yaş Büyük Olması Koşulu.....	103
5. Evlat Edinenin Diğer Çocuklarının Yararlarının Hakkaniyete Aykırı Biçimde Zedelenmemesi Koşulu.....	104
6. Evlat Edinen ile Evlat Edinilecek Küçük Arasındaki Yakınlık İlişkisi.....	104

ii. Beraber Evlat Edinme.....	105
1. Eşlerin Beraber Evlat Edinme Zorunluluğu.....	105
2. Eşlerin Beraber Evlat Edinmesinin Koşulları.....	106
iii. Tek Başına Evlat Edinme.....	106
1. Evli Olan Kişinin Tek Başına Evlat Edinmesi.....	106
2. Evli Olmayan Kişinin Tek Başına Evlat Edinmesi.....	107
iv. Evlat Edinmenin Şekle ve Usule İlişkin Koşulları.....	107
1. Evlat Edinmeye Aracılık Yapan Kuruluşlara Başvuru.....	107
2. Mahkemeye Başvuru.....	108
3. Araştırma, Dinleme ve Görüş Alma.....	109
4. Mahkeme Kararı.....	110
5. Nüfus Kütüğüne Kayıt.....	111
v. Küçüklerin Evlat Edinilmesinin Hüküm ve Sonuçları.....	111
1. Şahsi Sonuçları.....	111
a. Evlat Edinilen Küçük Bakımından.....	111
(1). İsim ve Soy İsim.....	111
(2). Anne ve Baba İsmi.....	112
(3). Hısımlık.....	112
2. Evlat Edinen Bakımından.....	113
a. Velayet Hakkı.....	113
b. Bakım Yükümlülüğü.....	114

c. Evlenme Yasağı.....	114
3. Mali Sonuçları.....	115
a. Evlat Edinilen Küçük Bakımından.....	115
(1). Yardım Nafakası Verme Yükümlülüğü.....	115
(2). Evlat Edinilen Küçüğün Mirasçılığı.....	116
b. Evlat Edinen Bakımından.....	117
(1). Evlat Edinenin Küçüğün Mallarına İlişkin Yönetim ve Yararlanma Hakkı.....	117
(2). Evlat Edinenin Mirasçılığı.....	117
c. Diğer Hüküm ve Sonuçları.....	117
(1). Yerleşim Yeri.....	117
(2). Kayıt ve Belgelerin Gizliliği.....	118
vi. Evlatlık İlişkisinin Kaldırılması ve Yokluk.....	119
1. Nedenleri.....	119
a. Rızanın Bulunmaması.....	119
b. Diğer Noksanlıklar.....	120
2. Evlatlık İlişkisinin Kaldırılması Davası.....	121

II. BÖLÜM KORUYUCU AİLE KURUMU

A. KORUYUCU AİLE KAVRAMI.....	122
B. KORUYUCU AİLENİN HUKUKİ STATÜSÜ.....	123
C. KORUYUCU AİLE KURUMUNUN BENZER KURUMLARLA KARŞILAŞTIRILMASI.....	128

1. Velayet ile Karşılaştırılması.....	128
2. Vesayet Kurumu ile Karşılaştırılması.....	128
3. Evlat Edinme Kurumu ile Karşılaştırılması.....	129
4. Kayımlık ile Karşılaştırılması.....	129
D. KORUYUCU AİLE OLABİLMEK İÇİN SAĞLANMASI GEREKEN KRİTERLER.....	129
1. Çocukta Aranılan Şartlar.....	129
2. Koruyucu Ailede Aranılan Şartlar.....	130
3. Koruyucu Aile Üyelerinde Aranılan Şartlar.....	134
E. KORUYUCU AİLE SÖZLEŞMESİ.....	135
1. Genel Olarak.....	135
2. Koruyucu Aile Sözleşmesi'nin Tanımı.....	136
3. Koruyucu Aile Sözleşmesi'nin Tarafları.....	136
4. Koruyucu Aile Sözleşmesi'nin Hukuki Niteliği.....	137
F. KORUYUCU AİLE TÜRLERİ.....	141
1. Genel Olarak.....	141
2. Ücret Alıp Almama Açısından Koruyucu Aile.....	141
a. Ücret Karşılığında Hizmet Veren Koruyucu Aile.....	141
b. Gönüllü Olarak Hizmet Veren Koruyucu Aileler.....	143
3. Bakım Verilen Çocuk Sayısı Açısından Koruyucu Aile.....	144
a. Tek Sayıda Çocuğa Bakım Sağlayan Koruyucu Aile.....	144

b. Birden Fazla Çocuğa Bakım Sağlayan Koruyucu Aile.....	144
4. Akraba ya da Yakın Çevre Koruyucu Aile Modeli.....	146
G. KORUYUCU AİLENİN HAK VE YÜKÜMLÜLÜKLERİ.....	146
1. Koruyucu Ailenin Hakları.....	146
a. Koruyucu Ailenin Kuruma Karşı Hakları.....	146
b. Koruyucu Ailenin Çocuğa Karşı Hakları.....	149
c. Koruyucu Ailenin Veliye ve Vasiye Karşı Hakları.....	151
2. Koruyucu Ailenin Yükümlülükleri.....	151
a. Koruyucu Ailenin Kuruma Karşı Yükümlülükleri.....	151
b. Koruyucu Ailenin Çocuğa Karşı Yükümlülükleri.....	152
1. Genel Olarak.....	152
2. Çocuğun Bakım ve Eğitimini Sağlama Yükümlülüğü.....	153
3. Çocuğun Anne ve Babası ve Diğer Yakınları ile Kişisel İlişisini Sağlama Yükümlülüğü.....	155
c. Koruyucu Ailenin Veliye ve Vasiye Karşı Yükümlülükleri.....	157
H. KORUYUCU AİLE İLE ÇOCUK ARASINDAKİ HUKUKİ İLİŞKİ.....	157
1. Genel Olarak.....	157
2. Ev Düzeni İlişkisi.....	158
3. Koruyucu Aile İlişisinin ‘Özel Hayata ve Aile Hayatına Saygı Gösterilmesi Hakkı’ Bağlamında Korunması.....	160
4. Koruyucu Aile ile Yanına Yerleştirilen Çocuğun Hukuki Anlamda ‘Yakın’ Sayılması.....	162

I. KORUYUCU AİLELİK KURUMU İLE İLGİLİ SORUNLAR.....	163
1. Genel Olarak.....	163
2. Biyolojik Aileden Kaynaklanan Sorunlar.....	164
3. Koruyucu Aileden Kaynaklanan Sorunlar.....	165
4. Kurumdan Kaynaklanan Sorunlar.....	166
5. Çocuktan Kaynaklanan Sorunlar.....	171
İ. KORUYUCU AİLENİN DENETLENMESİ.....	171
III. BÖLÜM KORUYUCU AİLELİK STATÜSÜNÜN SONA ERMESİ	
A. KORUYUCU AİLELİĞİN SONA ERME HALLERİ.....	174
1. Genel Olarak.....	174
2. Kendiliğinden Sona Erme.....	174
3. Korunma Kararının Hakim Tarafından Kaldırılması.....	176
4. Olağanüstü Fesih Yoluyla Sözleşmenin Sona Erdirilmesi.....	177
B. KORUYUCU AİLELİĞİN SONA ERMESİNİN SONUÇLARI.....	178
1. Çocuğun Koruyucu Ailenin Yanından Alınması.....	178
2. Koruyucu Aileliğin Sona Ermesinin Koruyucu Aile Yönünden Sonuçları.....	178
SONUÇ.....	179
KAYNAKÇA.....	181

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AÇSHB	: Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı
AIHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AY	: Türkiye Cumhuriyeti Anayasası
C.	: Cilt
CMK	: 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu
ÇHS	: Çocuk Hakları Sözleşmesi
ÇKK	: 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu
EYS	: Ebeveyn Yabancılaştırma Sendromu
HD	: Hukuk Dairesi
HMK	: 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HSK	: Hakimler Savcılar Kurulu
KAY	: Koruyucu Aile Yönetmeliği
MÖHUK	: Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun
m.	: madde
s.	: sayfa
S.	: Sayı
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu

SHÇEK : 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu

T. : Tarih

TBMM : Türkiye Büyük Millet Meclisi

TBK : 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu

TDK : Türk Dil Kurumu

TMK : 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu

v.d. : ve diğerleri

v.b. : ve benzeri

ÖZET

Türk Hukuku'nda Koruyucu Aile Kurumu

Bu çalışmayı, bir koruyucu ailenin, bir üyesi olarak gerçekleştirdim. Naçizane, kişisel deneyimlerimi ve benzer durumdaki koruyucu aileler ile gerçekleşen tecrübe paylaşımlarımın katkısı ve birikimlerinin ışığında Türkiye'de koruyucu ailelerin uygulamada yaşadığı hukuki sorunları tespit ederek bu sorunların çözümüne dair öneri ve açıklamalarda bulundum. Aynı zamanda koruyucu aile olmak isteyenlerin izlemeleri gereken yollar, yapılması gereken resmi işlemler, takip edilmesi gereken hukuki süreçler, koruyucu ailelik sürecinde ve koruyucu aileliğin sona ermesi durumlarına ilişkin muhtemel durumları açıklamaya çalıştım. Koruyucu aile hizmet modeli anlatılmadan önce Türk Medeni Kanunu'na göre olağan rejim olan çocuğun velayet ve vesayet altında bakım ve gözetimi konusu incelenmiştir. Biyolojik ailesi yanında yaşaması çeşitli sebeplerle mümkün olmayan çocuklar devlet tarafından korunma altına alındığı için daha sonra Sosyal Hizmetler Kurumu'na verilebilecek çocuğun durumu, çocukların korunma altına alınması usulü, Sosyal Hizmetler Kurumu'nda çocuğa sağlanan imkanlar ve çocuğun evlat edinilmesi konuları açıklanmıştır. En son başlık olarak da çocuğun koruyucu aile/anne/baba yanına verilmesi ile beraber koruyucu aile/anne/baba türleri, koruyucu aile yanına verilebilecek çocuğa ilişkin kriterler, koruyucu aile olabilmek için koruyucu aile adayı ailenin/kişinin sağlaması gereken kriterler, koruyucu ailenin/annenin/babanın hukuki statüsü, koruyucu ailenin/annenin/babanın yükümlülükleri, koruyucu ailenin çocuk üzerindeki hak ve yetkileri, koruyucu aile ile çocuk arasındaki hukuki ilişki, koruyucu ailelik kurumu ile ilgili sorunlar, koruyucu aile olmanın sonuçları, koruyucu ailelerin denetlenmesi ve koruyucu aileliğin sona ermesi başlıkları yeterince ayrıntılı olarak anlatılmıştır.

ANAHTAR SÖZCÜKLER: evlat edinme, koruyucu ailelik, Sosyal Hizmet Kurumu, velayet, vesayet.

ABSTRACT

Foster Family Institution in Turkish Law

This study was conducted by a member of a foster family. The author, in the light of her personal experiences and the contribution of experience sharing with foster families in similar situations, has identified the legal problems faced by foster families in practice in Turkey and has made suggestions and explanations about these issues' resolution. Simultaneously, the paths to be followed by those who want to become a foster family, the official procedures to be carried out, the legal processes to be followed, the possible situations during the foster parenting process and the termination of foster care are tried to be explained. Before explaining the foster family service model, the care and supervision of the child under custody and guardianship, which is the usual regime according to the Turkish Civil Code, is examined. Since children who cannot live with their biological family for various reasons are taken under protection by the state, the status of the child who can be given to the Social Services Institution, the procedure for taking children under protection, the opportunities provided to the child in the Social Services Institution and the adoption of the child are explained. Finally, types of foster families, criteria xxowersxx child to be placed with foster families, criteria that the candidate family/person must meet to become a foster family, legal status of foster families, obligations of foster families, rights and xxowers of foster families over the child, legal relationship between foster family and child, problems related to the foster care institution, consequences of becoming a foster family, monitoring of foster families, and termination of foster care have been explained in sufficient detail.

KEY WORDS : adoption, foster family, Social Service Institution, custody, guardianship

GİRİŞ

Hukuk sistemimizde geleceğimiz olarak kabul edilen çocuklarımıza, her zaman ve her koşulda son derece ehemmiyet verilmiş ve pozitif ayrımcılık yapılarak çocuğun üstün menfaatlerinin korunması sağlanmaya çalışılmıştır. Hukuk sistemimiz tarafından, çocuğun güvenlik altında olması, sağlık ve gelişiminin en uygun şekilde temini için çalışılmıştır. Bu nedenle çeşitli sebepler ile “korunmaya muhtaç çocuk” kategorisine alınmak zorunda kalan çocuklar, devletimizin sosyal devlet olma niteliği gereğince her zaman büyük bir hassasiyetle korunmuştur. Aile bütünlüğünü kaybeden ailelerde, ailesi yanında olup da güvenliğini sağlayamayan veya asgari standartlarda bakımı ve gelişiminin sağlanması mümkün olamayan, duygusal, fiziksel, cinsel ve ekonomik istismar tehdidi altındaki çocuklar devlet koruması altına alınmaktadır.

Çocuklar için ideal ortamın ailelerinin yanı sıra olduğu kabul edildiği için dezavantajlı durumda olan çocuklar için ilk önce aile yanında destek sağlanır. Bu destekler, maddi ve manevi olmak üzere iki grupta ifade edilebilir. Biyolojik ailenin ihtiyaç duyduğu tespit edilirse veya aileler talep ederse rehberlik ve danışmanlık hizmeti verilerek ebeveynler bilinçlendirilmeye çalışılır. Ailenin çocuğun temel ekonomik gereksinimlerini karşılayamadığı durumlarda aileye ekonomik destekler sağlanır. Bu destekler, ailenin ve çocuğun ihtiyacına göre şekillenir.

Bahsedilen aile yanı desteklerin olumlu sonuçlar doğurmadığı veya işe yaramadığı durumlarda çocuklar acil olarak ve durumun gerektirdiği takdirde kalıcı olarak koruma altına alınabilirler. Söz konusu korunmaya muhtaç çocuklar devlet tarafından korunma altına alındığında öncelikle toplu bakım hizmeti verilen yetiştirme yurtlarına yerleştirilirler. 2011 yılından itibaren toplu bakım hizmeti verilen yetiştirme yurtları binalarından farklı olarak, aile ortamına benzer yapı ve ilişki sisteminde, ev tipi binalardan oluşan, her binada 10–12 çocuğun bakımlarının sağlanabileceği çocuk yuvaları ile yetiştirme yurtları statüsünde ‘sevgi evleri’ faaliyete geçmiştir. Sevgi evlerinden sonra Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile sivil toplum kuruluşlarının ortak projesi olan ‘çocuk evleri’ hayata geçmiştir.

Çocuk evleri, çocukların aile ortamında ve toplum tarafından işaretlenme tehdidi yaşamadan barınma ihtiyacını karşılar. Çocuk evlerinde, az sayıda çocuk bulunması ve evin içinde aile benzeri ortamlar oluşturulabilmesi sebebiyle kurum bakımı hizmetinden faydalanan çocukların yaşadığı problemlerin çocuk evlerinde kalan çocuklar üzerinde nispeten azaldığı görülmektedir.

Devlet tarafından korunma altına alınan bu çocuklar, bir korunma yöntemi olarak, kişilerin talepleri doğrultusunda, asgari ve belirli koşulların sağlanması durumunda, evlat edinilebilirler. Evlat edinme işleminin gerçekleştirilebilmesi için evlat edinme talebi olan şahıs veya ailelerin belirli şartları sağlaması gerekmektedir.

Bir diğer korunma tedbiri de tezimizin konusu olan koruyucu ailelik kurumudur. Koruyucu Ailelik Yönetmeliği'nde belirlenen koşullar sağlandığında, talep üzerine koşulları sağlayan korunmaya muhtaç çocuklar koruyucu ailelerin yanına verilebilirler. Koruyucu aile hizmetinde maksat; korunma ve bakım altında bulunan çocuğun, karmaşık ve sıkıntılı olan dönemini yıpranmadan, travmaya uğramadan geçirmesini ve normal bir birey gibi sosyal toplum ve aile yapısı içerisinde hayata hazırlanması ve hayatını sürdürmesinin sağlanmasıdır.

Koruyucu aile olunabilmesi için koruyucu aile olmak isteyen şahıs veya aileler tarafından belirli koşulların sağlanmasının yanında Koruyucu Aile Sözleşmesi de imzalanmalıdır. Koruyucu Aile Sözleşmesi, koruyucu aile ile Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü arasında imzalanır. Sözleşmede uzman psikoloğun veya sorumlu meslek elemanının, İl Müdür Valisi'nin veya yardımcısının onayı da mevcuttur. Söz konusu sözleşmede ayrıca koruyucu ailenin koruyucu aile ücretini talep edip etmedikleri konusunda da ayrıca bir madde yer almaktadır.

Koruyucu ailelik hizmeti, gönüllü olarak veya para karşılığında gerçekleştirilebilir. Koruyucu ailelere bu hizmeti karşılığında ödenen ücret, çocuğun gereksinimlerinin karşılanması maksadıyla ödenir. Çocuğun katıldığı kurs ve aldığı sağlık hizmeti masrafları koruyucu aileye ayrıca ödenmektedir.

Koruyucu aile olma işlemi tamamlandıktan sonra koruyucu aile ve çocuk düzenli olarak denetlenir. Takip sürecindeki gözlemler, Genel Müdürlük tarafından belirlenen formlara kaydedilir. Takip işleyişindeki formlar ve analizler, sosyal hizmet görevlilerince hazırlanır ve ortaya çıkan sıkıntıların çözümüne dair uygun mesleki çalışmalar planlanır.

Koruyucu ailelik hizmeti geçici bir hizmet modeli olduğu için belli durumlarda sona erer. Koruyucu ailelik görevinin sona ermesi, bu ilişkinin kendiliğinden sona ermesi, mahkeme tarafından kaldırılması ve sözleşmenin sona erdirilmesi olarak sıralanabilir. Söz konusu durumlardan herhangi birinin gerçekleşmesi durumunda çocuk koruyucu ailenin yanından alınır ve ailenin koruyucu aile sözleşmesi iptal edilir.

Koruyucu ailenin yanından alınan çocuk önce biyolojik ailesinin yanına döndürülmelidir. Bu imkan dahilinde değilse, önce akraba veya yakın çevre koruyucu aile modeline, daha sonra da diğer koruyucu aile bakım modellerine başvurulur. Bu durumların mümkün olmaması halinde ise son çare olarak, çocuk kuruma döndürülecektir. Koruyucu aileliği sona eren ailenin koruyucu ailelikten doğan hak ve yükümlülükleri de sona erer. Aynı zamanda, komisyon tarafından koruyucu aile statüsü iptal edilen kişiye/aileye bir daha korunmaya muhtaç çocuk verilemez. Koruyucu ailelik statüsü sona erdikten sonra, koruyucu aile/kişi çocuk ile kişisel ilişki kurma hakkına sahip olabilir.

Bu çalışma ile toplumda az bilinen koruyucu aile kurumunu incelemek; bu kapsamda kimlerin koruyucu aile niteliğine sahip olabileceğini incelemek, ilgili başvuru prosedürünü ele almak, bu hukuki ilişkinin taraflar için meydana getireceği yükümlülükleri incelemek ve Koruyucu Aile Sözleşmesi'nin açıklanması hedeflenmiştir.

I.BÖLÜM: TÜRK MEDENİ KANUNU’NA GÖRE OLAĞAN REJİM: ÇOCUĞUN VELAYET YA DA VESAYET ALTINDA BAKIM VE GÖZETİMİ

A. ÇOCUĞUN VELAYET ALTINDA BULUNMASI

1. Genel Olarak Velayet Hakkı ve Velayet Hakkının Kapsamı

Velayet kelimesi, Arapça kökenli olan ‘veleye’ kökünden gelir ve yanında olma, göz kulak olma, yakın olma, kollama ve koruma, bir sorumluluk üstlenme ve velilik anlamına gelir. TDK sözlüğüne göre de velayet kavramının karşılığı; velilik ve otorite kavramları ile açıklanmıştır¹. Roma Hukuku’ndaki aile kavramı ve bu konu ile ilişkili olarak velayet kavramı modern hukuk sistemlerinden önemli ölçüde ayrılıyordu.

Eski Roma Aile Hukuku’na göre aile babasına mutlak, sınırsız, ömür boyu devam eden ve baba egemenliği (patria potestas) olarak ifade edilen bir yetki verilmiştir. Aile babasının (paterfamilias) hakimiyeti o kadar büyük bir boyuttaydı ki anne de dahil olmak üzere çekirdek aile, hatta daha da geniş olarak aynı soya sahip insanlar ve köleler babanın hakimiyetine tabiydi². Evlat edinilen çocuklar da diğer çocuklar gibi baba egemenliğinin altına girerlerdi³. Bu hukuk düzeninde aile babası haricindeki şahıslar, yaşına bakılmadan, özel hukuk açısından kişi sayılmazdı ve hak ehliyetine de sahip olamazdı.

¹ <https://sozluk.gov.tr> (E. T.: 08.06.2023).

² SÖĞÜTLÜ, Özlem, Roma Özel Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022, ss. 229-230.

³ KAYAK, Sevgi, ‘Roma Hukuku’nda Aile Kurumu’, 2018, s. 266., SÖĞÜTLÜ, age. S. 199.

Dolayısıyla söz konusu sistemde annenin velayet hakkına sahip olması da imkansızdı ve çocuğun kişi varlığı ve mal varlığı üstündeki yetkilerin tümü babaya aitti. Çocuk üzerinde soybağının düzeltilmesi, evlat edinme ve doğum yolu ile baba hakimiyeti kurulmakta ve eğer baba da hala kendi üst soyunun hükümranlılığı altında ise çocuk ve aile de onun hakimiyetine dahil olmaktaydı⁴.

Türk Hukuk doktrininde velayetin kapsamından yola çıkılarak çeşitli tanımlamalar yapılmıştır. Velayet konusu birçok kaynakta incelenmiş olup tümünden bahsetmemiz mümkün değildir fakat bize de uygun gelen üç kaynağa atıf yapmayı gerekli görüyoruz. Akyüz, velayeti, ‘küçüklerin, bazı durumlarda da ergin kısıtlı şahısların, şahsına, mallarına özen göstermek ve onları temsil etmek hususunda anne babaya verilen vazifelerle, bunların çocuğun faydasına uygun şekilde ifa edilmesini sağlayan yetkileri kapsayan ve sadece çocuğun muhafaza edilmesi maksadını güden kurum’⁵ olarak tanımlarken; Hatemi/Oğuztürk Kalkan, velayeti, ‘ergin olmayan çocukların ve bazı durumlarda kısıtlanmış olan çocukların kişilik ve mallarının muhafazası bakımından ve onların temsili yönünden ve anne ve babanın sahip olduğu hak ve yükümlülüklerle düzenlenmiş yetkiyi tanımlamak için kullanılan hukuki bir terim’⁶ olarak tanımlamıştır.

Can ise, küçüklerin ve bazen kısıtlı erginlerin kendilerine ve mallarına özen gösterme ve onları temsil etme hususlarında kanunun anne ve babaya yüklediği sorumluluklar ve hakların tümüne velayet⁷ dendiği görüşündedir.

⁴ ZİYAN, Ayşe, Velayet İlişkisi Bağlamında Çocuğun Ebeveyni Tarafından Temsili, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Özel Hukuk Bilim Dalı, İstanbul, 2019, s. 3.

⁵ AKYÜZ, Emine, Çocuk Hukuku Çocuk Hakları ve Korunması, Pegem Akademi, Ankara, 2012, s. 219.

⁶ HATEMİ, Hüseyin / OĞUZTÜRK KALKAN, Burcu, Aile Hukuku, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2014, ss. 179-180.

⁷ CAN, Hacı / TUNA, Ekin / TUNA, Nehir, Çocuk Hukuku, Nobel Yayıncılık, 2019, s. 151.

Velayet hakkı, evlilik devam ettiği sürece anne babaya ait olup evlilik dışında doğan çocuğun velayet hakkı anneye, çocuk evlat edinilmiş ise evlat edinene/edinenlere aittir⁸. Velayet kavramı için atıf yapılan kaynaklardan yola çıkılarak, küçüğün yararına olacak şekilde çocuğun kişilik haklarının ve mallarının anne ve baba tarafından korunmasıdır denilebilir⁹. Velayet hakkı, soybağının neticelerinden biri olduğundan, anne babanın çocuk üzerinde velayet hakkına sahip olabilmesinin esas şartı, çocuk ile aralarında hukuki soybağının kurulmuş olmasıdır. Bunun haricinde ise anne babanın, ayırt etme gücüne sahip olması, kısıtlı olmaması ve ergin olması lazımdır¹⁰.

Küçükler on sekiz yaşına kadar çocuk kategorisinde sayıldıklarından anne babanın velayet hakkı da çocuk on sekiz yaşını doldurduğunda/ergin olduğunda sona ermektedir. Ancak mahkeme kararıyla yaş büyütme, evlilik ya da velayetin kaldırılması durumlarında velayet, on sekiz yaşından önce de sona erebilir.

Velayetin kaldırılması konusu aşağıda ayrıntılı incelenecektir. Velayet hakkının çocuğun ergin olması ile sona ermesindeki sebep, çocuğun ergin oluncaya dek geçen sürede özgüvenli, sorumluluk sahibi ve bağımsız bir şahıs olarak kendisini ebeveynin desteği ile hazırlayacağı düşüncesinden kaynaklanmaktadır.

Bu yüzden velayetin maksadı ve esas fonksiyonu, çocuğa bağımsız kişilik kazandırarak kendisine yetebilen bir duruma getirmek ve hayata en güzel şekilde

⁸ DENİZ ÖZER, Miray, 'Velayetin Kaldırılması ve Değiştirilmesi', Çukurova Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 2023, s. 26., ÇELİK, Cemil, 'Velayetin Kaldırılması', Erzincan, s. 256., TAŞKIN ÖZER, Özden, 'Velayet Hakkının Kullanılması, Velayetin Değiştirilmesi', Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2020, s. 242.

⁹ ERDEM, Mehmet, / MAKARACI BAŞAK, Aşlı, Aile Hukuku, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2022, s. 448.

¹⁰ BAYGIN, Cem, Soybağı Hukuku, Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2010, s. 262.

hazırlamaktır¹¹. Anne baba da bu yönde çocuğa doğduğu andan itibaren yavaş yavaş bu maksada erişilmesi için destek ve yardımcı olurlar.

Çocuk anne babasının kılavuzluğunda oldukça zamanla bu kılavuzluğun ihtiyacı da azalacak ve velayetin kapsamı daralacaktır¹². Velayet aslında çocuk yararı ilkesine dayanan bir aile hukuku görevidir. Velayet hakkı sahibine bu görevi iyi ve kesintisiz yerine getirebilmesi için mutlak nitelikte bir yetki tanınmıştır. Velayet hakkı, veliye hem hak ve yetki vermekte hem de birtakım ödevler yüklemektedir¹³. Böylece velayet hakkı, kişi varlığı mutlak haklarından yetki-görev hakkı niteliğindedir¹⁴.

Çocuk, bilindiği gibi yaşamının ilk anından başlayarak yardım ve korunmaya muhtaçtır. Zira aile hukuku, çocukları anne ve babalarına karşı, vesayet altındaki kişileri vasi ve vesayet organlarına karşı muhafaza etmektedir. Benzer biçimde muhafaza edilme maksadıyla belirli özellikteki kişilerin özgürlüklerinin sınırlandırılması da aynı gayeye yöneliktir¹⁵. Sosyal devlet özelliğindeki gelişmiş ülkelerin muhafaza edilmeye ihtiyacı olan dezavantajlı gruptaki şahıslar için yürüttüğü çalışmalar da bu maksada hizmet etmektedir.

¹¹ SEROZAN, Rona, Çocuk Hukuku, 2. Basım, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2005, s. 250.

¹² AKYÜZ, Çocuk Hukuku, s. 221.

¹³ YILDIRIM, Abdulkerim, Türk Aile Hukuku, Monopol Yayınları, 3. Basım, Ankara, 2020, s. 155., ALKAN, Fatih, Çocukla Kişisel İlişki Kurma Hakkı Bağlamında Devletin Pozitif Yükümlülükleri, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2019, ss. 6-8.

¹⁴ HATEMİ, Hüseyin, Aile Hukuku, On İki Levha Yayıncılık, 10. Basım, İstanbul, 2023, s. 188.

¹⁵ DURAL, Mustafa / ÖĞÜZ, Tufan / GÜMÜŞ, Mustafa Alper, Türk Özel Hukuku Aile Hukuku, Filiz Kitabevi, 18. Basım, İstanbul, 2023, s. 4., AKYÜZ, Emine, Ulusal ve Uluslararası Hukukta Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 2000, s. 67.

2. Velayet Hakkının Hukuki Niteliği

a. Genel Olarak

Velayet hakkı, velayet, vesayet ve ev reisliği mutlak hak kategorisinde değerlendirilmektedir¹⁶. Velayet hakkı, kişiye sıkı sıkıya bağlı hak özelliğinde bir mutlak haktır, bu özelliği dolayısıyla başka bir şahsa devredilemez ve mirasçılara geçmez¹⁷. Velayet hakkının şahsa sıkı sıkıya bağlı bir hak olması, kamu düzenini ilgilendirmesi ve içeriğinde görev ve sorumluluk içermesi nedeniyle, çocuğun onayı dahi olsa söz konusu haktan kısmi olarak ya da tamamen feragat edilememektedir¹⁸.

Haktan feragat edilemeyeceği gibi, velayet hakkının gerektirdiği herhangi bir ödevin ifasından da feragat edilemez. Ancak, çocuğun mal varlığını idare etme hakkından feragat mümkün olmamakla beraber anne babanın çocuğun mal varlığını kullanma ve ondan faydalanma hakkından feragat etmesi mümkün olabilmektedir¹⁹.

b. Velayetin Vesayetten Farkı

Her ne kadar ergin olmayan çocukların anne ve babasının velayeti altında olması kurala da gerektiği durumlarda velayet altında bulunmayan her küçük vesayet altına alınır. Vesayet altına alınmayı lüzumlu hale getiren küçüklük dışındaki haller; akıl zayıflığı, kötü yönetim, savurganlık, akıl hastalığı, alkol veya madde bağımlılığı,

¹⁶ HATEMİ, Hüseyin, Medeni Hukuka Giriş, İstanbul, Vedat Kitapçılık, 2013, s. 130.

¹⁷ YILDIRIM, age., s. 155., DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, age., ss. 376-377.

¹⁸ AKYÜZ, Çocuk Hukuku, s. 225.

¹⁹ KARACA, Hilal, Velayetin Kapsam ve Hükümleri, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2015, s. 25.

özgürlüğü bağlayıcı ceza, kötü yaşama tarzı ve talep üzerine kısıtlanma olarak sıralanabilir²⁰.

Vesayet kurumu, kanunda gösterilen nedenlerle kısıtlanan ergin kişilerin ve velayetin muhafazasından yararlanamayan küçüklerin maddi ve manevi anlamda muhafaza edilmesini ve gözetilmesini sağlar²¹. Velayet ile vesayet kurumu esasen karar alma, bu kararları yürütme ve temsil etme yönünden birbirleri ile benzeşirler ancak bir arada bulunamazlar. Çünkü vesayet, velayet hükümlerinin uygulanmadığı durumlarda uygulama alanı bulur²².

Velayet konusunda sadece çocuklar ve aile, vesayette ise muhafaza edilmeye ihtiyacı olan herkesin muhafaza edilmesi amaçlanmaktadır²³. Velinin küçüğün şahsı ve mal varlığı üzerindeki yetkisi geniş iken, bu yetkinin vesayet konusunda epeyce dar olduğu kabul edilmektedir. Velayet hakkı hısımlıktan doğan bir hak iken vesayet, tamamen kanundan doğmuş olan bir görevdir. Veli, velayet görevinden hiçbir sebeple kaçınmaz fakat vasi belirli koşullarda vasilikten kaçınabilir²⁴.

²⁰ DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, age., s. 431.

²¹ ERCAN, Tarık Can, ‘Türk Medeni Hukuku’nda Dar Anlamda Vesayeti Gerektiren Haller ve Vesayetin Sona Ermesi’, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2023, s. 3.

²² SEROZAN, age., s. 257.

²³ AKYÜZ, Çocuk Hukuku, s. 305.

²⁴ ÖZMEN, İsmail, Velayet Hukuku Davaları ve Çocuk Mahkemeleri, Kartal Yayınevi, Ankara, 2005, s. 61., KAYRAN, Belma, ‘Türk Medeni Kanunu’nda Vesayet Hukuku’, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 2012., ss. 6-7.

3. Velayet Hakkı Sahibinin Yükümlülükleri

a. Genel Olarak

Velayet kan hısımlığı nedeniyle anne babaya verilmiş olan bir hak ve yetki olup, kaynağı genellikle bu hısımlığa dayanır ise de evlat edinme yolu ile kazanılan hısımlık sebebiyle doğan velayet hakkı bunun tek istisnasıdır. Velayet hakkının doğurduğu yükümlülük, velayet hakkı sahibi tarafından çocuğa özgür ve toplumda tek başına ayakta durabilme becerisi olan bir kişilik kazandırılmasıdır. Aynı zamanda çocuk da velayet hakkı sahibinin sözünü dinlemek mecburiyetindedir²⁵.

Velayet hakkını kullanacak olan anne ve/veya babanın amacı, bu hakkın sorumluluklarını gereği gibi yerine getirmek için çalışmak olmalıdır. Bu amacın sağlanması her koşulda çocuğun faydalarının gözetilmesi ile mümkün olabilir²⁶.

Velayet hakkı sahibinin yükümlülüklerine baktığımızda genel olarak; velayet hakkının çocuğun yararına uygun kullanılması, çocuğun fikirlerinin göz önünde bulundurulması, çocuğun kişiliğine saygı gösterilmesi ve çocuğa karşı ölçülü davranılması olarak sıralanabilir. Velayet hakkının hizmet ettiği ana amaç çocuğun üstün yararının gerektirdiği şekilde korunması olduğundan velayet hakkı sahibi çocuğun kişilik hakları ve mal varlığı haklarına ilişkin olarak karar alabilir ve kararını uygulayabilir²⁷.

²⁵ YILDIRIM, age., s. 158., TAŞKIN ÖZER, agm., s. 241.

²⁶ BOZKURT, İkbâl, Velinin Vesayette Doğan Hak Görev ve Yetkileri, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2010, s. 87.

²⁷ ÇETİN BOBUŞ, Kübra Sümeýra, Türk Hukuk Sistemi'nde Koruyucu Aile Sözleşmesi, Adalet Yayınevi, Ankara, 2023, s. 83.

Çocuğun üstün menfaati ilkesi, ÇHS m. 18, Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesi m. 1, TMK m. 339, 346, ÇKK m. 4 ve Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 3. Maddesinde düzenlenmiştir²⁸.

Velayet hakkının çocuğun menfaatlerine uygun kullanılması için çocuğun üstün menfaatinin gözetilmesi gerekmektedir. Çocuğun yararları da genel olarak bakıldığında dört koşul ile sağlanabilir. Bu koşulları sıralarsak; ilk olarak her somut olayda çocuğun manevi, maddi, sosyal ve ekonomik güvenliğinin sağlanması, ikinci olarak tamamlayıcı olunması, üçüncü olarak çocuğun yaşına, ruhsal ve bedensel durumuna uygun davranılması ve dördüncü olarak da çocuğun yararının velayet hakkının kullanılmasında ve çocuğun korunmasına yardımcı olma özelliğidir²⁹.

b. Velayet Hakkının Çocuğun Menfaatine Uygun Kullanılması

Anne ve baba, -daha önce de ifade ettiğimiz gibi- kanun gereği velayet hakkını çocuğun yararına münasip olacak biçimde kullanmak mecburiyetindedir. Burada çocuğun yararı kavramı geniş anlamda değerlendirilmelidir. TMK m. 348, velayet hakkının çocuğun yararına kullanılmaması durumlarında velayet hakkının kaldırılmasına olanak tanımıştır³⁰.

Çocuk Hukuku'na ve velayet hakkına hakim bir ilke olan çocuğun menfaatini gözetme ilkesi, bilhassa çocuğun anne ve babası tarafından bir hak öznesi olarak kabul edilmesini, çocuğun kişiliğine saygı gösterilmesini ve çocuğun kişiliğinin çok yönlü geliştirilmesi için lazım olan fiil ve işlemlerin yapılmasını gerektirir³¹.

²⁸ DENİZ ÖZER, agm., s. 28.

²⁹ BOZKURT, age., s. 88.

³⁰ DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, age., s. 377.

³¹ YILDIRIM, age., s. 158., BOZKURT, age., s. 89.

c. Çocuğun Fikirlerinin Dikkate Alınması ve Çocuğun Kişiliğine Saygı Gösterilmesi

Velayet hakkı sahipleri, bu hakkın süresi boyunca, velayet hakkını amacına ulaştırmak için çocuğa bir nevi rehberlik ederler³². Çocuğun sağlıklı bir yetişkin olabilmesi için ihtiyacı olan desteğin verilmesini konu alan velayet hakkı bu yönüyle koruyucu ailelik kurumu ile benzerlik göstermektedir³³.

Velayet hakkı sahipleri, çocuğa yaşamın hakikatlerini öğretmek, yaşamda karşısına çıkabilecek problemlerle başa çıkabilme ve çözüm üretebilme becerilerinin geliştirilmesine destek olurlar³⁴. Ebeveynler imkanları el verdiği kadar, çocuğun eğitilmesini, yetiştirilmesini ve toplumsal hayata alışmasını sağlamaya çalışırlar bu sebeplerle de velayet hakkı sahibi kişiler çocuğun görüşlerinin dikkate alma ve çocuğun kişiliğine saygı gösterme yükümlülüğündedir.

d. Velayet Hakkı Kullanılırken Ölçülü Olunması

Ölçülülük ilkesinin varlığı; velayet hakkının kullanılması esnasında, somut olayın niteliklerine göre uygun bir sınırlama sebebinin varlığına ve sınırlayıcı tedbirin maksada uygun son çare olup olmadığının incelenmesi neticesine göre belirlenir. Ölçülülük ilkesi, keyfiliğin önlenmesi, müdahale ile müdahaleyi gerektiren sebep arasındaki uygunluk ve dengenin kurulması demektir³⁵. Velayet hakkı sahibi, velayet

³² AKYÜZ, Çocuk Hukuku, s. 227.

³³ ÇETİN BOBUŞ, age., s. 84.

³⁴ DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, age., s. 378.

³⁵ BOZKURT, age., s. 90.

hakkını kullanırken somut olayın özelliklerine göre ölçülü davranma yükümlülüğündedir³⁶.

4. Velayet Altındaki Çocuğun Şahıs ve Mal Varlığı Haklarının Korunması

a. Çocuğun Kişiliğine İlişkin Yetki ve Görevler

(1). Genel Olarak

Mevzuatta, velayet hakkı daha önce de sözü edildiği üzere, çocuğun yararının sağlanması amacıyla düzenlenmiş ve anne babaya yalnız hak değil, aynı zamanda da yükümlülükler doğuran bir terim olarak kabul edilmektedir³⁷. Velayet hakkı, anne babanın doğuştan sahip olduğu sadece bir hak olmayıp, çocuğun temel haklarının sağlanması maksadı güdülerek velayet hakkı sahiplerine verilmiş olan bir sorumluluktur.

Bu konudaki yetki ile görev iç içe geçmiş olup velayet, çocuğun yüksek faydası ve onun katılım hakkı ile sınırlanmış özgecil ve fonksiyonel bir hak olarak kabul edilmektedir. Bu sebeple çocuğun anne babaya teslim edilmiş bir hak öznesi olmadığının anlaşılması ve anne babanın çocuğun şahsına saygı göstererek, çocuğun kişiliğini muhafaza etmelerinin lazım geldiğini fark etmeleri gerekmektedir³⁸.

³⁶ SEROZAN, age., s. 260.

³⁷ BOZER, Ali, ‘Medeni Kanunumuza Göre Ana Babanın Çocuğun Mallarının İdaresinde Haiz Oldukları Serbestinin Hududları’, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 3-4, 1952, s. 203.

³⁸ İMAMOĞLU, Hülya Selma, ‘Çocuğun Kişiliğinin Ana Babaya Karşı Korunması’, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S.2, 2005, s. 193., SEROZAN, age., s. 250.

(2). Çocuğa İsim Koyma Hakkı

Tüm çocuklar, doğumu gerçekleştigi andan itibaren isim ve uyruk sahibi olmaya hak kazanır. Çocuğun ismini koyma hak ve yetkisi anne ve babaya aittir³⁹. Çocuğa isim verilirken, çocuğun menfaatine uygun hareket edilmesi gerekmektedir bu sebeple de gülünç ve küçük düşürücü isimler seçilmemelidir⁴⁰. Ebeveynler, çocuklarının ismi hususunda anlaşılamazlarsa, hakimin müdahalesini isteme hakları bulunmaktadır.

Hakim bu durumda ilk önce eşlerle konuşarak onları ortak noktada buluşturmaya çalışır. Konu ile ilgili uzman kişilerin desteğinin alınması da mümkündür. Anne babanın çocuğun ismi konusunda yine de uzlaşmaya varamaması durumunda hakim çocuğun ismini kendi belirler⁴¹.

(3). Çocuğun Soy İsmi

TMK m. 321 hükmüne göre, evlilik birliği içinde doğmuş olan şahıs ailenin diğer bir deyişle babanın soy ismini alır. Soyadı Kanunu'na göre evliliğin feshi veya boşanma hallerinde çocuğun velayeti anneye verilmiş olsa da çocuk babanın soy ismini taşımaya devam edecektir⁴². Çocuk evlilik içerisinde doğmamış olsa da babalık ve tanıma davaları sonrasında da çocuk babanın soy ismini alır.

³⁹ DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, age., s. 379.

⁴⁰ ERDEM / MAKARACI BAŞAK, age., ss. 452-453.

⁴¹ KARACA, Hilal, Velayetin Kapsamı ve Hükümleri, s. 30.

⁴² HATEMİ, Hüseyin, Aile Hukuku, s. 150., KARACA, age., s. 30.

(4). Çocuğun Yerleşim Yerinin Belirlenmesi

TMK m. 21 hükmüne göre, velayet altında bulunan çocuğun ikamet yeri, anne babasının bulunduğu yerleşim yeridir. Lakin çocuğun velayeti anne veya babadan birine verildiyse velayet hakkına sahip olanın yerleşim yeri çocuğun ikamet yeri sayılır.

Anne ve babanın ortak ikamet yeri mevcut değil ise, çocuğun ikamet yeri kendisine bırakıldığı anne veya babanın ikamet yeridir⁴³. Anne veya babanın velayet hakkının olmadığı ve çocuğun vesayet altında olduğu halde çocuğun ikamet yeri, bağlı olduğu vesayet makamının bulunduğu yerdir.

(5). Çocuğun Bakımı

Çocuğun velayet hakkına sahip olan ebeveyn, çocuğun tüm sağlık, yiyecek, giyecek ve barınma ihtiyaçlarını karşılamalıdır. Bu noktada anne baba söz konusu bakımı olanakları ölçüsünde gerçekleştirirler⁴⁴. Söz konusu sebeple de velayet hakkı sahipleri gereksinimi olursa bu ihtiyaçları karşılamak için devletten yardım talep edebilmektedirler. Söz konusu durumlarda AÇSHB ekonomik destek taleplerini alenin ekonomik durumunu gözden geçirerek değerlendirmektedir.

⁴³ DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, age., s. 379.

⁴⁴ ÖZDEMİR, Hayrunnisa, RUHİ, Ahmet Cemal, Çocuk Hukuku, Adalet Yayınevi, Ankara, 2012, s. 758., GENÇCAN, Ömer Uğur, Çocuk Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021, s. 833.

(6). Çocuğun Yetiştirilmesi ve Eğitilmesi

Velayet hakkının en mühim fonksiyonlarından bir tanesi, çocuğun özgüvenli bir biçimde, tek başına ayakları üzerinde durabilecek düzeye ulaşmasına destek olmak ve çocuğun yetiştirilmesini sağlamaktır⁴⁵. Çocuğun yetiştirilmesi ile bahsedilen, çocuğun sadece yaşamsal faaliyetlerinin devamının sağlanarak büyütülmesi değil bununla beraber topluma ve kendisine faydalı bir şahıs olmasıdır⁴⁶. Bu sebeptendir ki, velayet hakkı sahibi ebeveyne çocuğun mesleki eğitiminin sağlanması görevi de verilmiştir.

Çocuğun dini eğitimi belirleme hakkı da velayet hakkına bağlı anne ve babaya ait olup, bu kapsamda dini inancının seçilmesi ve buna münasip eğitim verilmesi öğeleri yer alır⁴⁷. Çocuğun dini eğitiminin sağlanmasının, din vicdan hürriyeti ile (AY m. 24) ve dolayısıyla çocuğun kişilik hakkı ile direkt alakası nedeniyle, anne ve babanın çocuğun dini eğitimi belirleme hakkını kısıtlayacak tüm sözleşmelerin geçersiz sayılacağını öngörülmüştür⁴⁸.

⁴⁵ ÇELİK, agm., s. 264.

⁴⁶ KARACA, age., s. 33.

⁴⁷ KILIÇOĞLU, Ahmet, Aile Hukuku, Turhan Kitabevi, 6. Basım, Ankara, 2022, s., 502., YILDIRIM, age., s. 158.

⁴⁸ DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, age., ss. 379-380.

b. Çocuğun Mal Varlığına Ait Yetki ve Görevler

(1). Çocuğun Mallarının Yönetimi ve Kullanılması

TMK’da çocuğun mallarını yönetme hak ve görevi anne babanın her ikisine birden tanınmıştır⁴⁹. TMK ile çocuğun mallarını idare etme hakkına sahip ve bununla mükellef oldukları belirtilmiştir. Lakin, anne ve babanın ihtiyaç sahibi durumda olması veya çocuğun doğuştan itibaren engelli olması gibi olağanüstü harcamaları gerektiren durumlarda, anne ve babaya çocuğun mal varlığına müracaat etme hakkı verilmiştir⁵⁰.

Anne babanın çocuğun malları üzerindeki idare etme görev ve hakkı çocuğun serbest malları haricindeki tüm mallarını kapsamakla beraber, veli bu malların üstünde intifa hakkı sahibi gibi değil, vekil gibi sorumludur⁵¹. Çocuğun mallarını yönetme hakkı, anne babanın velayet haklarının sona ermesi ile ortadan kalkar⁵².

Anne ve babanın, çocuğun mal varlığına dahil olan tüm taşınır ve taşınmaz malları, hukuki getirilerini kullanma yetkisi vardır. Malların yönetimi, çocuğun mal varlığındaki her türlü unsuru koruma, bakım, onarım ve iyileştirme işlemlerinin yanı sıra ekonomik amaçlarına uygun şekilde işletilmesini de içerir. Bu sebeple veli çocuğun mallarını kiraya verebilir, kira ve faiz gelirlerini toplayabilir, çocuğa ait olan taşınmaz malların satış ve tescil işlemlerini yapabilir⁵³.

Velinin izin almaksızın yapabileceği işlemler sadece yönetim ve işletme amaçlıdır. Yani, eşyaların yenilenmesi, tamir edilmesi ve satılması gibi işlemler veli

⁴⁹ BOZER, agm., s. 199.

⁵⁰ YILDIRIM, age., s. 163.

⁵¹ KARACA, age., s. 50.

⁵² BAYGIN, Cem / DOĞAN, Murat, Çocuk Mallarının Yönetimi, Kullanılması ve Sarfı, Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 1-2, 2005., s. 402.

⁵³ SEROZAN, age., s. 266.

tarafından gerçekleştirilebilir. Bununla beraber, veliler çocuğun mal varlığının satılması veya kullanılması için yasal olarak sorumlu tutulurlar ve çocuğun mallarının satılması için hakim tarafından verilen izin gereklidir⁵⁴.

(a). Çocuğun Mallarının Geliri

Anne babanın ekonomik durumunun çocuğun masraflarını karşılamaya uygun olmadığı haller için anne ve babaya çocuğun mallarının gelirini sarf etme hakkı verilmiştir⁵⁵. Bu hususta veli, çocuğun mallarının gelirlerini ilk olarak çocuğun gereksinimleri doğrultusunda eğitimi, yetiştirilmesi ve bakımı için harcamalıdır.

Hakim, anne babanın yoksulluk içinde bulunduğu durumlarda, çocuğun yetiştirilmesi, bakımı ve eğitimi için olağandışı harcamalar yapılması gerekiyorsa veya olağandışı bir sebep mevcut ise somut olayın özelliklerine göre çocuğun mallarının dürüstlük kuralına uygun biçimde harcanmasına izin verebilir⁵⁶. Çocuğun mallarının gelirinin velayet hakkı sahibi tarafından istismar edildiği tespit edilirse, hakim bu duruma müdahale ederek tedbir alabilir.

(b). Çocuğun Malları Üzerindeki Hakların Sona Ermesi

Anne baba tarafından kullanılan yönetim hakları, velayet hakkının sona ermesi veya TMK'da belirtilen diğer nedenlerle sona erer⁵⁷. Bu durumda, çocuğun sahip olduğu tüm mallar, mal varlığına ilişkin doğal ve hukuki semereler artık anne babanın

⁵⁴ GÖKKAYA, Vildan, Ana ve Babanın Çocuğun Malları Üzerindeki Kullanma Hakkı, s. 334.

⁵⁵ AKYÜZ, Çocuk Hukuku, s. 252.

⁵⁶ ÖZDEMİR / RUHİ, age., s. 1181., GENÇCAN, Çocuk Hukuku., s. 834.

⁵⁷ YILDIRIM, age., s. 166.

kullanımına açık değildir. Bu husus daha sonra ayrıntılı şekilde ele alınacak olduğundan burada detaylandırılmayacaktır. Velayet ya da yönetim hakkının sona ermesi durumunda ebeveyn, çocuğa ait olan mal varlıklarını hesaplayarak bunları çocuğa, onun vasisine ya da kayyımına devretmekle yükümlüdür (TMK m. 362).

5. Velayet Altındaki Çocuğun Temsili

a. Temsil Yetkisinin Kapsamı ve Sınırları

Anne baba, çocuğun üstünde velayet hakları devam ettiği ve temsil yetkileri sona ermediği sürece Aile Mahkemesi'nden izin almalarına ihtiyaç olmadan üçüncü kişilere karşı hukuki işlemlerde küçüğü temsil ederler dolayısıyla velayet hakkı süresince, anne ve baba çocuğun yasal temsilcisidir⁵⁸. İyiniyetli üçüncü şahıslar, eşlerden herhangi birinin rızasıyla işlem yaptığını kabul edebilir⁵⁹.

Veli temsil yetkisini kullanırken çocuğun üstün yararını öncelemek ve çocuğun düşüncelerini dikkate almak zorundadır. Anne ve baba velayet hakkının sınırlarına giren her hususta, yani çocuğun eğitim, korunma ve bakım ihtiyaçlarının karşılanması, kişiliğine özen gösterilmesi, çocuğun temsil edilmesi ve mallarının idare edilmesi hususlarında beraber hareket edeceklerdir⁶⁰.

Anne babanın temsil yetkisinin çerçevesini çocuğun üstün yararı belirler⁶¹. Dolayısıyla anne babanın temsil yetkisini kullanırken her şeyden evvel dikkat etmeleri lazım gelen konu çocuğun üstün yararıdır. Evlilik birliği sürerken velayet hakkı anne

⁵⁸ ERDEM / MAKARACI BAŞAK, age., s. 456.

⁵⁹ KILIÇOĞLU, age., s. 503.

⁶⁰ DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, age., s. 377.

⁶¹ AKYÜZ, Emine, Çocuğun Güvenliği Sorunu, Ankara, 2. Basım, s. 10.

veya babadan alınmış ise, velayet hakkı devam eden kişi çocuğu tek başına temsil eder⁶².

(1). Ayırt Etme Gücünü Haiz Küçüğün Temsili

Velayet altındaki çocuğun yasal temsilcisi, velayet hakkına sahip annesi ve babasıdır. Veli sıfatını taşıyan anne ve baba çocuklarının yasal temsilcisi olup, çocukları hesabına ve adına, karşılıksız ve karşılıklı hukuki işlemleri gerçekleştirebilmektedirler. Ancak velinin de çocuk adına mühim miktarlarda bağışlar yapması, kefil olması, vakıf kurması ve rekabet yasağı sözleşmesi gerçekleştirmesi yasaktır⁶³.

Veli, bu işlemleri çocuk hesabına ve adına gerçekleştiremeyeceği gibi çocuğun gerçekleştirmiş bulunduğu işlemlere rıza vererek de bu işlemleri geçerli kılamaz⁶⁴. Ayırt etme gücünü haiz küçük yani sınırlı ehliyetsiz; kefalet, bağışlama, vakıf kurma ve rekabet yasağı sözleşmesi haricinde kendisini borç altına sokan her türlü işlemi velisinin onayı ile yapabilmektedir⁶⁵.

(2). Ayırt Etme Gücünü Haiz Olmayan Küçüğün Temsili

Ayırt etme gücünü haiz olmayanların her ne kadar miras edinebilmeleri gibi hukuki işleme gerek olmayan hususlarda hak kazanmaları mümkünse de borç altına girmeleri mümkün değildir ve bu şekilde yapılan işlemler kesin hükümsüzdür. Ayırt etme gücüne sahip olmayan küçükler hakkında hukuken hüküm ve sonuç

⁶² ÇELİK, agm., s. 266., KARACA, age., s. 39.

⁶³ BAYGIN, Soybağı Hukuku, s. 299.

⁶⁴ HELVACI, Serap, Gerçek Kişiler, Arıkan Yayınevi, İstanbul, 2006, s. 55.

⁶⁵ ÖZUĞUR, Ali İhsan, Kişi Hukuku Velayet Vesayet Soybağı Evlat Edinme Hukuku Diğer Eşin Rıza ve Onamına Bağlı İşlemler, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016, s. 576.

doğurabilecek nitelikteki işlemleri veli gerçekleştirecek olmakla beraber, Kanunda velinin her halde çocuğu hesabına ve adına işlem yapması yasaklanmıştır⁶⁶.

Bundan dolayı sınırlı ehliyetsizin yasal temsilcisinin yapamayacağı işlemleri tam ehliyetsizin yasal temsilcisinin de yapamayacağı aşıkardır. Keza yasal temsilcinin nişanlanma, evlenme gibi kişiye mutlak şekilde sıkı sıkıya bağılı işlemleri yapma hakkı da bulunmamaktadır⁶⁷.

6. Velayet Altındaki Çocuğun Şahıs ve Mal Varlığı Haklarına İlişkin Koruma Tedbirleri

a. Velayet Altındaki Çocuğun Şahıs Varlığının Korunması

(1). Temsil Yetkisinin Sınırlandığı Haller

Sınırlı ehliyetsiz çocuk, kendisini borç altına sokmayan, kendisi için sakıncalı olmayan kazandırıcı işlemleri velisinin iznine gerek olmaksızın yapabilir⁶⁸. Çocukla anne veya babası arasındaki veya üçüncü kişiyle yapılan hukuki işlemlerde, çocuğun borçlanması özellikle çocuk ile anne veya babanın menfaatlerinin çatışması durumunda, çocuğun vasi veya kayyımının işlemlere dahil edilmesi ve yapılan işlemin mahkeme tarafından onaylanması gerekmektedir⁶⁹. Bu işlemlerin geçerli olabilmesi için kayyımın katılımı ve hakim onayı şarttır.

Çocuğun anne ve/veya babası ile arasındaki veya çocuk ile anne ve babanın faydasına olacak biçimde üçüncü kişi ile arasındaki hukuki işlemlerin haricinde

⁶⁶ SEROZAN, age., s. 275.

⁶⁷ HATEMİ / KALKAN / OĞUZTÜRK, Kişiler Hukuku, Vedat Kitapçılık, 2013, s. 32.

⁶⁸ AKYÜZ, Çocuk Hukuku, s. 117.

⁶⁹ KILIÇOĞLU, age., s. 509.

velayet hakkına sahip anne baba ile çocuk arasında menfaat çatışması oluşursa TMK m. 426/2 hükmü uygulanır ve temsil kayyımı atanır⁷⁰.

Eğer anne ve baba ile çocuk bir sözleşmenin iki tarafını oluşturuyorsa, anne ve babanın kendi adlarına işlem yapmalarına ek olarak çocuğu temsil etmeleri de sınırlıdır. Aynı şekilde, veli olarak sahip olunan velayet yetkisi altında çekilen kredilere karşılık olarak taşınmaz mal üzerinde bankalar tarafından ipotek kurulması veya anne babanın borcuna kefil olunması durumunda da işlemin geçerliliği kayyımın işleme katılmasına ve hakim onayına bağlıdır⁷¹.

(2). Temsil Yetkisinin Sınırının Aşılmasının Sonuçları

Anne ve babanın, çocuklarını temsil edebilmeleri için ilk önce velayet hakkına sahip olmaları gerektiğinden velayet hakkı sona erdirilen anne ve babanın çocuk adına yaptıkları işlemler hukuken geçersizdir. TMK m. 342/I hükmüne göre, temsil yetkisinin sınırları, velayetin hak ve yetkileriyle sınırlıdır ve aşılamaz. Veli, çocuğun eğitimi, mallarının yönetimi ve bakımı için ihtiyaç olan işlemleri yapabilmektedir⁷².

Velinin çocuğu temsil ederken, çocuğun menfaatine öncelik vermesi gerektiği durumlarda da velayetin sınırlarını aşan hukuki işlemlerde de yetkisiz temsil hükümleri uygulanmaktadır. Başka bir deyişle, çocuğun yararıyla bağdaşmayan temsil işlemleri çocuk için bağlayıcı değildir⁷³. Temsil yetkisi olmayan velinin, TMK m. 449 ve diğer kanunlar tarafından yasaklanan hukuki işlemleri gerçekleştirmesi durumunda Kanunda düzenlenen yaptırımlar uygulanacaktır.

⁷⁰ BAYGIN, Soybağı Hukuku., ss. 309-310.

⁷¹ DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, age., s. 381.

⁷² KARACA, age., s. 48.

⁷³ BAYGIN, Soybağı Hukuku, s. 305.

Anne ve babanın, velayetten doğan yetkilerini kullanırken velayetin maksadına uygun şekilde hareket etmeksizin çocuğun kişilik değerlerine aykırı davranışlar sergilemesi durumunda ise, kişiliğin muhafaza edilmesine yönelik genel hükümler çerçevesinde çocuğun da anne ve baba karşısında kişiliğinin muhafaza edilmesini isteme hakkı mevcut olup bu hükümler uygulanmaktadır⁷⁴.

b. Velayet Altındaki Çocuğun Mal Varlığının Korunması

(1). Çocuğun Mallarının Korunması

Velayet hakkı sahibi, çocuğun serbest malları dışındaki tüm malları velayet hakkı devam ettiği sürece korumak ve yönetmekle yükümlüdür⁷⁵. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi, anne ve baba çocuklarının mallarını yönetirken sınırsız bir yetkiye sahip değildir. Dolayısıyla, anne ve babaların çocukların mallarını yönetirken yeterince dikkatli davranmamaları ve malların tehlike altında olması durumunda hakime, çocukların mallarını korumak için uygun tedbirleri alma yetkisi verilmiştir⁷⁶.

Anne ve baba, çocuğun mallarının idare etme hakkının kendilerine yüklediği görevleri hiç ya da gerektiği gibi yerine getiremiyorlarsa, hakim ilk önce gerekli önlemleri re'sen alır⁷⁷. Çocuğun mallarının tehlikeye düşmesi tedbirlerle önlenemiyorsa zarar oluşmaması için malların yönetimi kayyima devredilir⁷⁸.

⁷⁴ KILIÇOĞLU, age., s. 504., HATEMİ / KALKAN / OĞUZTÜRK, age., s. 32.

⁷⁵ AKYÜZ, Çocuk Hukuku, s. 250.

⁷⁶ SEROZAN, age., s. 266.

⁷⁷ ÖZDEMİR, Hayrunnisa, Çocuk Mallarının Yönetimi, Kullanılması, Harcanması ve Korunması, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 18, 2003, S. 3., s. 98.

⁷⁸ YILDIRIM, age., s. 165.

(2). Kayyım Tayini

TMK m. 361/2’de hüküm altına alındığı üzere, çocuğun idaresi anne babaya ait olmayan mallarının tehlikeye düşmesinin engellenememesi ve farklı bir çözüm olmaması durumunda hakim yönetimin kayyıma aktarılması hususunda karar verir. Aynı şekilde, çocuğun mallarının gelirlerin Kanuna uygun olarak kullanılmadığı şüphesi varsa, bunların yönetimi için de kayyım atanır⁷⁹

7. Velayet Hakkına Hakimin Müdahalesi

a. Genel Olarak

Hakim, velayetin belirlenmesi aşamasında çocuğun üstün yararını esas alarak karar verir. Çocuğun menfaatinin zarar gördüğü ve önlemlerden sonuç alınamaması durumlarında hakimin müdahalesi ile çocuğun velayeti değiştirilebilir veya kaldırılabilir⁸⁰.

Çocuğun anne ve babasına karşı korunması için en ağır tedbir, velayetin kaldırılması yani anne-babanın velayet haklarının ellerinden alınmasıdır⁸¹. Velayet hakkının kaldırılması hem çocuk hem de anne ve baba için çok mühim sonuçlar doğurur zira anne ve baba, velayet hakkının kaldırılmasıyla beraber soybağı ilişkisine bağlı olan haklar dışındaki tüm haklarını yitirirler⁸².

⁷⁹ KARACA, age., ss. 56-57.

⁸⁰ ÖZDEMİR / RUHİ, age., s. 761., ERDEM / MAKARACI BAŞAK, age., s. 466.

⁸¹ BİRİNCİ UZUN, Tuba, Türk Medeni Kanunu’na Göre Velayetin Kullanılması ve Çocuğun Yüksek Yararı İlkesi Doğrultusunda Boşanmada ve Evlilik Dışı İlişkide Birlikte Velayet Modeli, Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, 2016, s. 145., ÇELİK, agm., s. 267.

⁸² AKYÜZ, Çocuk Hukuku, s. 290.

b. Velayet Hakkının Değiştirilmesi ve Kaldırılması

Velayet hakkına ilişkin verilen karar, son ve kesin bir durum oluşturmayarak, belirli şartların meydana gelmesi halinde tamamen veya kısmen deęiřtirilebilir⁸³. TMK m. 183 hükmünde de bu durum, anne veya babanın farklı bir kişi ile evlilik geręekleřtirmesi, farklı bir yere gitmesi veya vefat etmesi gibi yeni durumların velayet hakkının değiştirilmesini mecbur kılması halinde hakim, resen veya anne ve babadan birisinin isteği üzerine lüzumlu olan tedbirleri alacaktır şeklinde düzenlenmiřtir⁸⁴.

Yukarıdaki açıklamalarda bahsedildiği gibi, velayet hakkının değiştirilmesi sebeplerinden biri ölüm olayıdır. Eğer velayet hakkı kendisine verilmiş olan taraflardan birinin ölümü meydana gelirse, çocuğun velayeti konusunda hakim gerekli tedbirleri alır. Bu tedbirler, ölümüne kesin gözle bakılmayı gerektiren durumların geręekleřmesi halinde hakim resen karar vererek velayet hakkını değiştirip diğer ebeveyne verebilir veya çocuğa vasi tayin edebilir řeklinde⁸⁵.

Velayet hakkı kendisine verilmiş olan kişinin uzun süreli uzaklaşması ya da yeniden evlenmesi, tek başına velayet hakkının değiştirilmesine sebep olamaz⁸⁶. Ancak, bu durumların çocuğun yararına olmadığı hallerde, hakim velayet hakkının değiştirilmesine karar verebilir⁸⁷. Söz konusu karar verilirken, velayet hakkı kendisine

⁸³ KILIÇOğLU, age., s. 517.

⁸⁴ KARACA, age., s. 173., DENİZ ÖZER, agm., s. 28.

⁸⁵ DEMİRBAş, Harun, ‘Sosyal Hizmetler Kuruluşlarına Yerleştirilen Çocuklar Üzerinde Veli veya Vasiye Ait Bazı Yetkilerin Kurumun Yetkilisi veya Sorumlusu Tarafından Kullanılması, (Sosyal Hizmetler Kanunu Ek Madde-9)’, Bahęeřehir Üniversitesi Hukuk Fakóltesi Dergisi, C. 9, S. 121-122, 2014, ss. 1268-1269.

⁸⁶ YILDIRIM, age., s. 160., GENÇCAN, Çocuk Hukuku., s. 953.

⁸⁷ ERDEM / MAKARACI BAşAK, age., s. 469.

verilmeyen kişinin çocuk ile kuracağı şahsi ilişki konusu da değerlendirilir⁸⁸. Kişisel ilişki hususuna tezimizde ayrıca değinilmiştir.

Velayet hakkının değiştirilmesi için öngörülen sebepler TMK m. 183'te 'gibi' ifadesine yer verilerek belirtilmiştir, dolayısıyla bu sebeplerin dışındaki durumlar için hakim takdir hakkına sahiptir. Ancak, çocuğun zararına olabilecek herhangi bir durumda velayet hakkının değiştirilmesi yine hakim takdirine bağlıdır.

(1). Velayet Hakkının Kaldırılmasını Gerektiren Haller

(a). Genel Olarak

Velayet hakkının kaldırılması, AIHS ile güvence altına alınmış olan anne ve babalık hakkına fazlaca ağır bir müdahaledir. Bu sebeple, TMK'da çocuğun yararının muhafaza edilmesi açısından gerekli önlemler alınabileceği düzenlenmiş olsa da bu tedbirlerin faydasız olması durumunda velayet hakkının kaldırılması -daha önce de sözünü ettiğimiz gibi- en ağır tedbir olarak uygulanmaktadır⁸⁹. Velayet hakkı, hem anneden hem babadan kaldırılırsa çocuğa vasi atanır⁹⁰.

Velayet hakkının kaldırılması gerektiren durumlar arasında genellikle velayet hakkının uygun şekilde kullanılmaması, velinin yetersiz ilgi göstermesi, çocuğa karşı yükümlülüklerin ağır derecede ihmal edilmesi, çocuğun istismara uğraması, velayet hakkına sahip olan kişinin başka biriyle evlenmesi, hapis cezasına mahkum olma,

⁸⁸ KILIÇOĞLU, age., ss. 151-152., BAYGIN, Soybağı Hukuku, s. 106.

⁸⁹ ÖZDEMİR/RUHİ, age., s. 761., DENİZ ÖZER, agm., s. 30.

⁹⁰ YILDIRIM, age., s. 161.

soybağının sonradan değişmesi veya cinsiyet değiştirilmesi gibi durumlar örnek olarak sayılabilir⁹¹.

(b). Deneyimsizlik

Deneyimsizlik, velayet hakkından doğan sorumlulukları yerine getirirken anne ve baba tarafından yeterli bilgiye sahip olunmaması, çocuğun davranışlarını sınırlandırmadan fazlasıyla bilinçsizce şımartılması ya da tam tersi olarak kişiliğine baskı yaparak fazlasıyla katı davranılmasıdır⁹².

Velayet hakkı sahibinin deneyimsizliği sebebiyle velayet hakkının kaldırılması için, bu davranışların çocuğa gerçekten zarar verecek ve düzeltilemez bir seviyede olması gerekmektedir⁹³. Hakim çocuğun mağduriyetinin seviyesine ve çocuk üzerindeki hasarları göz önünde bulundurarak velayet hakkının kaldırılıp kaldırılmayacağına karar verir.

(c). Hastalık veya Engelli Olma

TMK’da, velayetin kaldırılmasına sebep olabilecek durumlar arasında anne ve babanın hastalığı da yer almaktadır. Ancak tüm hastalıklar bu kapsamda değerlendirilmemelidir, yalnızca çocuğun sağlığı ve güvenliği için anne veya babanın hastalığından kaynaklanan bir sorun varsa velayetin kaldırılması söz konusu olabilir.

Felç gibi eylem yeteneğini kısıtlayan, devamlı ve tedavi olanağı olmayan, anne ve babanın velayet hakkından kaynaklanan sorumluluklarını olması gerektiği gibi yerine getirmesine sürekli engel olan ya da bulaşma riski taşıyan hastalık gibi küçüğün

⁹¹ AKYÜZ, Çocuk hukuku, ss. 292-300., BAYGIN, Soybağı Hukuku, s. 345., ERDEM / MAKARACI BAŞAK, age., s. 469.

⁹² ÇELİK, agm., ss. 268-269., ÖZDEMİR / RUHİ, age., ss. 761-762.

⁹³ GENÇCAN, Çocuk Hukuku, s. 986.

sağlığını etkileyen veya ebeveynin ruhsal hastalıklarının varlığı gerekmektedir⁹⁴. Bu durumda, söz konusu sorunların çocuğun menfaatini ne derecede etkilediği göz önünde bulundurulur.

(d). Anne ve Babanın Başka Bir Yerde Bulunması

Kanunda başka bir yerde bulunma hali anlatılırken, ebeveynin çocuğunu terk etmesi, çocuğunu tehlikeli bir yerde bırakması kastedilmektedir⁹⁵. Coğrafi olarak uzakta olma hali geçici nitelikte ise ve bu durum çocuğun ihtiyaçlarını karşılanması için engel bir hal oluşturmuyorsa velayet hakkının kaldırılması için bir sebep teşkil etmeyecektir fakat bu durum süreklilik arz ediyorsa anne ve babanın başka bir yerde bulunması TMK m. 348’de velayet hakkının kaldırılmasını gerektiren bir hal olarak düzenlenmiştir. Başka bir yerde bulunan anne babanın çocukla her türlü bağlantısının olanaksız olması da velayet hakkının kaldırılmasını gerektirebilir⁹⁶.

(e). Kısıtlılık

TMK m. 348 ve devamındaki maddelerde belirtilen sebepler arasında, akıl zayıflığı, küçüklük, akıl hastalığı, kötü yaşam, savurganlık, kötü yönetim, alkol veya uyuşturucu/uyarıcı madde bağımlılığı ve en az bir sene hapis cezasına mahkumiyet durumu kısıtlılık hali olarak sayılmıştır.

Lakin mahkum olunan hapis cezası ertelenirse veya hükümlü için koşullu salıverilme durumu oluşursa velayet hakkında yoksunluk durumu gerçekleşmez⁹⁷. Velayet hakkının düzenlenmesi kamu düzenini ilgilendirdiğinden, hakim kısıtlılık

⁹⁴ AKYÜZ, Çocuk Hukuku, s. 292., ÖZDEMİR / RUHİ, age., s. 762., ÇELİK, agm., s. 271.

⁹⁵ TAŞKIN ÖZER, agm., s. 251.

⁹⁶ ÇELİK, agm., s. 272., DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, age., s. 388.

⁹⁷ BAYGIN, Soybağı Hukuku, s. 356.

kararı ile beraber velayetin kaldırılması için talep üzerine ya da re'sen de karar verebilir.

(f). Velinin Çocuğa Yeterli İlgi Göstermemesi

TMK'da anne ve babanın çocuğa yeterince alaka göstermemesi velayet hakkının kaldırılması nedeni olarak kabul edilmiştir⁹⁸. Yeterli ilgi gösterilmemesi hali olarak, çocuğun eğitim hayatının sekteye uğraması, hasta çocuğun doktora götürülmemesi, kötü alışkanlıklar edinmesine yol açılması, çocuğun istismara açık hale getirilmesi veya istismara uğrayan çocuğun muhafaza edilmemesi gibi sebepler sayılabilir⁹⁹.

Velinin ilgisizliğinin velayet hakkının kaldırılması nedeni teşkil edebilmesi için bu durumun sürekli ve ağır olması gerektiği gibi anne ve babanın da kusurlu olması şartı aranır¹⁰⁰. Yeterli ölçüde ilgi gösterilmemesi durumu, çocuğa karşı yükümlülüklerin kötüye kullanılmasından ayrılmaktadır. Velinin çocuğa yeterli ilgi göstermemesi durumda, kusurlu bir çekimserlik mevcut olmalıdır¹⁰¹.

⁹⁸ GENÇCAN, Çocuk Hukuku, s. 987.

⁹⁹ ERDEM / MAKARACI BAŞAK, age., s. 469., DENİZ ÖZER, agm., s. 30., ACEHAN, Selen / BİLEN, Ayşegül / AY, Mehmet Oğuzhan / GÜLEN, Müge / AVCI, Akkan / İÇME, Ferhat, 'Çocuk İstismarı ve İhmalinin Değerlendirilmesi', Arşiv Kaynak Tarama Dergisi, 2013, s. 597., KILIÇOĞLU, age., s. 515.

¹⁰⁰ ÖZDEMİR / RUHİ, age., s. 762.

¹⁰¹ KARACA, age., s. 148., ÇELİK, agm., s. 275.

(g). Çocuğa Karşı Yükümlölüklerin Ağır Şekilde İhmal Edilmesi veya Çocuğun İstismar Edilmesi

i. Çocuğa Karşı Yükümlölüklerin Ağır Biçimde İhmal Edilmesi

TMK’da, anne ve babanın velayet hakkından doğan sorumluluklarını ağır bir biçimde ihmal etmelerinin velayetin kaldırılması için yeterli bir sebep olduğunu düzenlenmiştir.

Evlilik dışı ilişki yaşamak velayetin kaldırılması için tek başına yeterli değildir. Ancak, beraber yaşanan kişinin çocuğa karşı uyumsuz davranışlarda bulunması ve velayet hakkına sahip olan kişinin bu duruma müdahale etmemesi bir ihmal göstergesidir ve çocuğa karşı yükümlölüklerini ağır bir şekilde ihlal edildiği anlamına gelir. Bu husus, velayet hakkının kaldırılmasına neden olabilir¹⁰².

ii. Velayet Görevinin Ağır Şekilde Kötüye Kullanılarak Çocuğun İstismar Edilmesi

1. Genel Olarak

Çocuğun temel ihtiyaçlarının karşılanmaması ve istismar edilmesi bir insan hakkı ihlalidir. Bu sebeple çocukların her türlü istismar ve ihmalden muhafaza edilmesi devletlerin mühim sorumluluklarındandır¹⁰³. Velayet hakkı sahibinin çocuğu

¹⁰² DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, age., s. 388., KARACA, age., s. 149.

¹⁰³ ÇAVUŞ BEKÇE, Fatma Özge / Çalış, Nurullah, ‘İhmal ve İstismarı Önlemeye Yönelik Çocuk Koruma Politikalarında Uzmanlaşmış Koruyucu Aile Modelinin Yeri’, Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi, 2021, s. 1566.

fiziksel, ekonomik, cinsel ve duygusal yönden istismar eden tutumları mevcut ise bu durum velayet hakkının kaldırılmasını gerektirmektedir¹⁰⁴.

İstismar denildiğinde duygusal, fiziksel, cinsel ve ekonomik sömürü başlıca sömürü çeşitleri olarak sayılabilir¹⁰⁵. Ebeveynler, çocuğun ihtiyaç duyduğu sevgi, ilgi ve bakımı sağlamak yerine, sosyal ve duygusal baskıların bir araya gelmesi sonucu çocuğu duygusal olarak istismar eden, küçük düşüren, aşağılayan veya tehdit eden söz ve davranışlarda bulunabilirler¹⁰⁶.

Aynı zamanda evlilik devam ederken de çok sık yaşanan bir eşin diğer eşe karşı olan kötü duyguları neticesinde çocuğa yaşattığı Ebeveyn Yabancılaştırma Sendromu ve ebeveynlerin birbirine düşmanca davranması da çocuğun duygusal istismara maruz kalmasına, tamiri mümkün olmayan veya çok zor olan sonuçların oluşmasına sebep olmaktadır. Bu konu ile alakalı olarak psikolojide adı ‘Ebeveyn Yabancılaştırma Sendromu (EYS)’ olarak bilinen durumdan kısaca bahsetmek istiyoruz.

2. Duygusal İstismar

Ebeveyn Yabancılaştırma Sendromu, velayet konusundaki anlaşmazlıklarda sıklıkla görülen bir durumdur¹⁰⁷. Bu sendromda, bir ebeveyn bilinçli ve planlı bir şekilde çocuğu diğer ebeveyne karşı yabancılaştırır. Yabancılaştırmanın en mühim göstergesi, çocuğun haklı olmayan bir biçimde iftira atarak diğer ebeveyne karşı olan kötü tutumu ve davranışlarıdır. Bir ebeveynin manipülasyonu ve çocuğun iftira atma

¹⁰⁴ ÖZDEMİR / RUHİ, age., s. 763., TAŞKIN ÖZER, agm., s. 257.

¹⁰⁵ KARA, Bülent / BİÇER, Ümit / GÖKALP, Ayşe Sevim, ‘Çocuk İstismarı’, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi, 2004, s. 142.

¹⁰⁶ KARACA, age., s. 151., ÇELİK, agm. s. 277.

¹⁰⁷ TAŞKIN ÖZER, agm., s. 252.

sürecine katılımıyla, hedef alınan ebeveyne karşı psikolojik olarak etki altına alma işlemi uygulanır¹⁰⁸.

EYS davranışları, 1949 senesinde psikoanalist Wilhelm Reich tarafından tanımlanmıştır. Daha sonra, çocukta bir ebeveyne karşı gelişen yabancılaşmış tutumlar farklı ruh sağlığı uzmanları tarafından da tespit edilmiştir. 1976 senesinde, Wallerstein ve Kelly boşanmış aileleri incelemeleri sırasında “patolojik yabancılaşma” adını verdikleri klinik bir durumu tanımlamışlardır¹⁰⁹.

Bu durumda, bir ebeveynle beraber yaşam süren çocuk, diğer ebeveyne karşı mantıksız bir şekilde reddetme, onu görmeme veya bağlantı kurma konusunda direnç gösterme gibi yabancılaşmış davranışlar sergileyebilir. EYS, hafif, orta ve ağır olmak üzere üç sınıfa ayrılmıştır. Hafif derecedeki EYS’de yabancılaşma durumu nispeten yüzeyseldir. Orta derecedeki EYS’de yabancılaşma durumu biraz daha ağırdır ve iletişim kurulması biraz daha zordur. Ağır derecedeki EYS’de iletişim neredeyse imkansızlaşmıştır¹¹⁰.

Çocuklarda, davranış problemleri, sosyopatik kişilik bozukluğu, terk edilme kaygısı, düşsel bozukluklar, narsistik kişilik bozuklukları, aileden uzaklaşma, bağımlı ilişkiler, evden kaçış ve cinsiyet kimliği sorunları gibi belirtiler görülebilmektedir¹¹¹. EYS'nin etkileri zaman içinde azalmayabilir ve çocuğun ruhsal sağlığı ömür boyu etkilenebilir. Sonuç olarak, bu sendroma maruz kalan çocukların, ebeveyn ile ilişkisi tüm hayatı boyunca kopabilmekte ve hayatları boyunca psikolojik sorunlarla mücadele

¹⁰⁸ TORUN, Fuat, ‘Ebeveyn Yabancılaştırma Sendromu’, Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 2011, s. 468.

¹⁰⁹ GENİŞ, Mert / TOKER, Bengü / ŞAKİROĞLU, Mehmet, ‘Boşanmanın Çocuklara Etkisi, Çocuğa Söylenmesi ve Ebeveyn Yabancılaşması: Derleme Çalışması’, Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi, 2019, s. 195.

¹¹⁰ GÜLER, Gülen, ‘Ebeveyn Yabancılaştırma Sendromu ve Boşanma’, Elazığ, 2017, s. 226.

¹¹¹ AFYANOĞLU, Meliha Funda / KESEN, Nur Feyza / İŞLER, Güle, ‘Geçici Süreyle Kurum Bakımını Deneyimlemiş Çocuklar: Korunma Altına Alınma Sebepleri ve Deneyimleri’, Nitel Sosyal Bilimler Dergisi, 2021, s. 267., KARA / BİÇER / GÖKALP, agm., s. 143.

etmeleri gibi vahim sonuçlar doğabilmektedir¹¹². Söz konusu duygusal istismarı uygulayan taraftan velayet hakkı alınabilmektedir.

3. Ekonomik İstismar

Ekonomik istismar, çocukların anne ve babaları tarafından bir kazanç kaynağı olarak görülmesi, işgücü olarak çalıştırılması, çocukların çalıştırılarak elde ettiği gelirden yararlanılması ve temel gereksinimlerinin karşılanmaması gibi bir dizi söz ve davranış biçimini içermektedir.

Ayrıca, çocukların okula gitmelerine engel olunarak çalıştırılmaları veya elde edilmiş ekonomik dayanakların veya para miktarının, çocuklar üzerinde şantaj veya müeyyide aracı olarak kullanılması da ekonomik istismarın bir diğer şeklidir. Benzer şekilde, çocukların ihtiyaçları için gerekli olan ekonomik kaynakların yetersiz kullanımı veya çocukların zarar görmesine neden olacak şekilde kullanımı da ekonomik istismar olarak nitelendirilebilir¹¹³.

4. Fiziksel İstismar

Fiziksel istismar, çocuğun kasıtlı olarak yaralanması veya zarar verilmesi şeklinde tanımlanabilir ve istismarın en sık görülen türlerinden biridir¹¹⁴. Çocuğun ebeveyni tarafından dövülmesi, şiddete/acıya maruz bırakılması ya da çocuğun 3. kişi tarafından şiddete maruz kalması durumunda ebeveynin bu duruma müdahale

¹¹² TORUN, agm., ss. 471-473.

¹¹³ ACEHAN / BİLEN / AY / GÜLEN / AVCI / İÇME, agm., s. 594.

¹¹⁴ KARACA, age., s. 154.

etmemesi de fiziksel istismardır¹¹⁵. Fiziksel bulgular sebebiyle, fiziksel istismar tespit edilmesi en kolay olan istismar türüdür¹¹⁶.

5. Cinsel İstismar

Cinsel istismar ise, çocukların cinsel olarak istismar edilmesi şeklinde tanımlanabilir. Bu tür istismar, yetişkinlerin çocuklara cinsel amaçlı olarak dokunması, cinsel davranışlarda bulunması, teşhircilik, cinsel içerikli materyalleri çocuklara göstermesi ya da çocukları pornografi için kullanması şeklinde olabilmektedir. Ayrıca cinsel istismar, çocukların rızası olmadan cinsel faaliyetlere zorlanması ya da çocukların cinsel açıdan istismar edilmesine göz yumulması durumlarını da içermektedir¹¹⁷.

(h). Velayet Hakkına Sahip Anne ya da Babanın Başkasıyla Evlenmesi

Kural olarak TMK’da velayet hakkına sahip anne veya babanın farklı biri ile evlenmesi velayetin sadece bu sebep ile kaldırılmasına veya değiştirilmesine sebep teşkil etmez¹¹⁸. Ancak, velayet hakkı sahibinin yeniden evlenmesinin çocuğun yararına zarar verdiği durumlarda, velayet hakkı sahibinin değiştirilmesi, velayetin

¹¹⁵ AFYANOĞLU / KESEN / İŞLER, agm., s. 268., FENDOĞLU, Hasan Tahsin, Çocuk Hukuku, 2. Basım, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021 s. 135.

¹¹⁶ YÜKSEL, Fadime / KESER, Nilüfer / ODABAŞ, Elif / KARS, Gözde Bahar / YURTKULU, Fayık / DAŞKAFA, Filiz / ARSLAN, Fatma / CAYRAT, Emine, ‘Çocuk İstismarı ve Çocuk İzlem Merkezleri’, Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi, s. 18.

¹¹⁷ YÜKSEL / KESER / ODABAŞ / KARS / YURTKULU / DAŞKAFA / ARSLAN / CAYRAT, agm., s. 19., KARA / BİÇER / GÖKALP, agm., s. 143., ABUKAN, Bilge, ‘Çocukluk Çağı Travmalarının Korumucu Aile İçinde Sağaltımı Üzerine Bir Değerlendirme’, Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi, 2020, s. 243.

¹¹⁸ DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, age., s. 389., YILDIRIM, age., s. 161.

diğer eşe verilmesi veya uygun koşullar altında bir vasinin atanmasına karar verilebilir¹¹⁹.

Bu halde ilk önce velayet hakkı diğer eşe verilmeli, koşullara göre ihtiyaç varsa velayet hakkı kaldırılmalı ve çocuğa vasi atanabilmesi için vesayet makamı olan Sulh Hukuk Mahkemesine bildirimde bulunulmalıdır¹²⁰. Söz konusu durumda velayet hakkının kaldırılması için üvey anne veya babanın kusuru aranmaz. Bu durumda çocuğun menfaatinin tehlikeye düşmesi velayet hakkının kaldırılması için yeterlidir¹²¹.

(i). Anne Babanın Kasten İşlenen Bir Suçtan Dolayı Hapis Cezasına Mahkum Olması

TCK'ya göre şahıs kasten işlemiş olduğu suçtan sebep hapis cezasına mahkum edilmiş ise, bu mahkumiyetin hukuki neticesi olarak velayet hakkından mahrum olur ki, bu konuda hakime takdir yetkisi de tanınmamıştır. Bundan dolayı, ceza mahkemesi hakimi bu doğrultuda bir hüküm verdiğinde, velayet hakkı cezanın zamanı boyunca kaldırılmış olur¹²².

(i). Soybağının Sonradan Değişmesi Durumunda Velayet Hakkı

Soybağının reddedilmesine dair bir karar verildiğinde ve karar kesinleştiğinde, annenin soybağında herhangi bir değişiklik olmaksızın çocukla baba arasındaki soybağı ortadan kalkmaktadır. Soybağının reddedilmesine ilişkin hüküm geriye doğru işlediği için, karar çocuğun doğduğu andan itibaren geçerlidir ve soybağının

¹¹⁹ AKINTÜRK, Turgut / ATEŞ KARAMAN, Derya, Aile Hukuku, 15. Basım, Beta Yayınları, İstanbul, 2013, s. 318., TAŞKIN ÖZER, agm., s. 251.

¹²⁰ ÖZÜĞÜR, age., s. 592.

¹²¹ ÇELİK, agm., s. 279., AKYÜZ, Çocuk Hukuku, s. 229.

¹²² HATEMİ, Hüseyin, Medeni Hukuka Giriş, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017, s. 98., BAYGIN, Soybağı Hukuku, s. 356.

reddedilmesi durumunda, çocuk annesinin soyadını alır. Anne ve babanın velayet haklarını üstlenmeleri için, aralarında bir soybağı oluşturulması ve velayet hakkının anne ve babadan birinde olması gerekmektedir.

Soybağı reddedilen babanın, çocuk ile kişisel ilişki talep hakkı olsa da (üçüncü bir kişi gibi) velayet hakkı annede olacaktır¹²³. Çocukla kişisel ilişki kurulması, genellikle çocuğun ziyaret edilmesi, çocuk ile görüşülmesi, sınırlı süreli beraber kalınması gibi faaliyetleri içermekle birlikte, bu tür aktivitelerle sınırlı değildir. Aynı zamanda telefon, elektronik posta, kısa mesajlar ve görüntülü yol ile kurulan iletişim gibi her türlü iletişim yöntemi de bu kapsama girer¹²⁴.

i. Velayet Hakkının Kaldırılması Davasında Görevli ve Yetkili Mahkeme

Velayet hakkının kaldırılması davalarında görevli olan mahkeme Aile Mahkemeleridir. 4787 Sayılı Kanun'da yer alan, aile mahkemesi kurulamayan bölgelerde, bu kanun kapsamına giren dava ve işler, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nca tayin edilen Asliye Hukuk Mahkemeleri tarafından görülür hükmü gereğince, Aile Mahkemesi kurulamayan yerlerde HSK tarafından belirlenmiş Asliye Hukuk Mahkemelerince bu davalara bakılabilecektir¹²⁵.

Velayet hakkının kaldırılmasına karar veren mahkeme gerekli gördüğü durumlarda çocuğa vasi atanmasını uygun görürse bu durumun Sulh Hukuk Mahkemesine bildirilmesi gerekmektedir. Velayet hakkının kaldırılması davalarında yetkili mahkeme de velayet sahibinin yerleşim yeri mahkemesidir. Velayet hakkının kaldırılması kamu düzenini ilgilendiren bir husus olduğu için çocuğun zararının

¹²³ ÇELİK, agm., s. 302., ÖZTAN, age., s. 605.

¹²⁴ YILMAZ, Canan, Yargıtay Kararları Işığında Çocukla Kişisel İlişki Kurulması, 2016, C. 35., S. 1, s. 118., ALKAN, age., s. 26.

¹²⁵ KARAGÜLMEZ, Ali / URAL, Sami Sezai, Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usulleri, Seçkin Yayıncılık, 2.Basım, Ankara, 2003, s. 29., GENÇCAN, Çocuk Hukuku, s. 989.

doğduğunu gören herkes ilgili kurumlara ihbarda bulunabilmektedir. Hakim bu konuda re'sen de karar verebilir¹²⁶.

ii. Velayet Hakkının Kaldırılmasından Sonra Durumun Değişmesi

Velayet hakkının kaldırılması kararı çocuğun muhafaza edilmesine yönelik bir tedbir olduğu için değişmez değildir¹²⁷. Velayet hakkının kaldırılmasından sonra velayet hakkının kaldırılması için yeterli görülen gerekçelerde esaslı bir değişiklik olduğunda -alkol bağımlısı anne veya babanın bağımlılık tedavisi olması gibi- velayet hakkı çocuğun yüksek yararı ilkesi gözetilerek hakim tarafından re'sen ya da anne babanın talebi üzerine tekrar eski velayet hakkı sahibine verilebilir¹²⁸.

Velayet hakkının neden kaldırıldığı ve değişen durumun çocuğun ne derece yararına olduğu da göz önünde bulundurularak somut olayın özelliklerine göre Aile Mahkemesi hakimince somut olayın özelliklerine göre karar verilir. Velayet hakkının kaldırılması için fazlaca ağır ve istisnai şartların meydana gelmiş olması gerektiği için velayet hakkının iadesi için de söz konusu şartların değişip değişmediği titizlikle incelenmelidir¹²⁹.

8. Velayet Hakkı Sona Eren Anne Babanın Yükümlülükleri

a. Genel Olarak

Anne babanın çocuğun yetiştirme, eğitim ve bakım giderlerini karşılama yükümlülüğünün soybağından doğduğu kabul edilerek velayet hakkının kaldırılması

¹²⁶ ÇELİK, agm., s. 282.

¹²⁷ BAYGIN, Soybağı Hukuku, s. 361.

¹²⁸ AKYÜZ, Çocuk Hukuku, ss. 302-303., YILDIRIM, age., s. 161.

¹²⁹ ÖZDEMİR / RUHİ, age., s. 765., ERDEM / MAKARACI BAŞAK, age., s. 471.

hususunda çocuğun bakım, eğitim ve yetiştirilmesi masraflarının ödenmesi gibi temel gereksinimler hususunda TMK m. 328’de belirtilen zamanın sonuna dek anne baba sorumlu tutulmaya devam etmektedir. Eğer velayet hakkı hem anneden hem babadan kaldırılırsa çocuğa vasi atanması gerekir¹³⁰.

Velayet hakkı kaldırılan anne veya baba, çocuk ile şahsi ilişki kurulmasını isteyebilir zira şahsi ilişki kurma hakkı velayet hakkından ayrı bir haktır. Velayet hakkının kaldırılması, aksi bir durum kararda ayrıca belirtilmediyse mevcut ve doğacak tüm çocuklar için geçerlidir¹³¹.

b. Çocuk Lehine Hükmedilecek Tedbir Nafakası

Çocuk lehine nafaka ödenmesine karar verilmesi için boşanma kararının verilmesi şart değildir. Boşanma davası devam ederken hatta boşanma ve ayrılık durumu oluşmamışsa bile ebeveynlerin çocuğun bakım, eğitim ve gözetim borcuna riayet etmediği durumlarda TMK m. 185 hükmüne dayanarak Aile Mahkemelerine çocuk lehine nafaka ödenmesine hükmedilmesine dair talepte bulunulabilmektedir. Taraflarca talep edilmemiş olsa dahi, dava sürecinde hakim gerekli önlemleri resen almak zorundadır¹³².

Boşanma ve ayrılık davasının açılması ile beraber eşlerin ayrı yaşama hakkı doğar ve bu süreçte de re’sen ya da talep üzerine çocuğun bedenen ve ruhen gelişimini kapsayacak nitelikte giderlerin çocuğun yanında bulunmayan eş tarafından da karşılanması gerekmektedir. Bu süreçte yükümlülüklerin yerine getirilmemesi nedeni ile çocuk lehine nafaka ödenmesi talebi durumunda hakim, eşlerin evlilik birliği içindeki yükümlülükleri sona erinceye kadar geçici önlem alıp, dava tarihinden

¹³⁰ BAYGIN, Soybağı Hukuku, s. 357., KARACA, age., s. 170.

¹³¹ TAŞKIN ÖZER, agm., s. 258., ÇELİK, agm., ss. 282-285.

¹³² ÖZDEMİR / RUHİ, age., s. 84., GENÇCAN, Çocuk Hukuk, s. 851.

başlayarak boşanma kararının kesinleşmesine kadar her ay uygun bir tedbir nafakasına hükmedilmesine karar verebilir¹³³.

Çocuk ergin olmasına rağmen, eğitim ve benzeri gerekçelerle çocuk lehine nafaka ödenmesinin devam etmesi gerekiyorsa bu halde de nafaka talep edebilme hakkı saklıdır. TMK uyarınca çocuk lehine nafaka ödenmesine karar verilmemişse bile hakim, çocuğun şiddet mağduru olması durumunda çocuğun yaşam düzeyine göz önünde bulundurarak istenmese dahi tedbir nafakasının ödenmesine karar verebilir¹³⁴.

c. İştirak Nafakası

Boşanma sonrasında çocuğun bakımı ve yetiştirilmesi yükümlülüğü velayet hakkı kendisine bırakılan tarafa atfedilmekle birlikte, çocuğun velayet hakkı kendisine verilmemiş tarafın çocuğa bakma mükellefiyeti devam ettiğinden, bu ebeveynin bakım ve eğitim ile ilgili giderlere katılması gerekmektedir¹³⁵. Hakimin bu yöndeki kararı talebe bağlı değildir¹³⁶.

Boşanma kararının kesinleştiği tarihten sonra iştirak nafakası ödeme yükümlülüğü başlar. Boşanma kararı kesinleştikten sonra ayrı bir dava yoluyla iştirak nafakası talep edilirse, iştirak nafakası bu dava tarihinden itibaren yürürlüğe girecektir. Söz konusu iştirak nafakası çocuğun on sekiz yaşının tamamlandığı, ergin olunan tarihte, evlenmiş ise evlenme tarihinde veya nafaka yükümlüsünün vefat ettiği tarihte kendiliğinden sona erer¹³⁷.

¹³³ RUHİ, Canan / RUHİ, Ahmet Cemal, Nafaka Hukuku, 4. Basım, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021, s. 132.

¹³⁴ FENDOĞLU, age., s. 241., KARACA, age., 116.

¹³⁵ ÇELİK, agm., s. 286., TAŞKIN ÖZER, agm., s. 259., BAYGIN, Soybağı Hukuku, s. 359.

¹³⁶ DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, age., s. 139.

¹³⁷ ÖZDEMİR / RUHİ, age., s. 106.

B. ÇOCUĞUN VESAYET ALTINA ALINMASI

1. Genel Olarak Vesayet ve Vesayet Organları

Vesayet kurumu, velisi olmayan küçükler ile kısıtlanmış ergin çocukların muhafaza edilmesi için oluşturulmuştur. Devletin üstün hukuk süjesi olarak vesayetin kurulması, yürütümü, organizasyonu ve denetimindeki rolü vesayetin şahısların fiil ehliyeti üzerindeki etkileri ve kurumsal düzenlemenin bir özel hukuk kanununda yer aldığı realitesiyle birleştirildiğinde vesayet, özel hukuk ve kamu hukuku arasındaki sınırdaki hukuksal bir kurum olarak karşımıza çıkar¹³⁸.

Vesayet, reşit olmuş kişilerin kısıtlanması ve velayet altında olmayan küçüklerin korunması amacıyla düzenlenmiş olan hukuki bir kurumdur¹³⁹. Vasi, reşit olmamış küçükler ile kanuni hakları sınırlandırılmış kişilere mahkeme tarafından atanan yasal temsilcidir. Vesayet organları, vasi ve kayyımlardır¹⁴⁰. Vesayet organları kamu vesayeti ve özel vesayet olmak üzere iki şekilde incelenebilir. Söz konusu başlıklar aşağıda ayrıntılı incelenmiştir.

a. Kamu Vesayeti

Devlet organlarından vesayet daireleri, vasi ve kayyımlar kamusal vesayeti yürütürler. Vesayet daireleri sulh hukuk mahkemeleri ve denetim makamı olan asliye hukuk mahkemeleridir¹⁴¹. Asıl olan vesayet türü, kamu vesayeti yani devlet vesayeti olarak kabul edilir¹⁴². Vasiyi sulh hukuk mahkemesi hakimi atar, denetler ve görevden

¹³⁸ YILDIRIM, age., s. 181., DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, age., s. 427.

¹³⁹ GENÇCAN, Çocuk Hukuku, s. 1465.

¹⁴⁰ TUNCAY, Burak, 'Bir Kamu Vesayeti Organı Olarak Vasi ve Vasinin Hukuki Sorumluluğu', Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2022, s. 10.

¹⁴¹ AKYÜZ, Çocuk Hukuku, s. 307., ERCAN, agm., s. 10.

¹⁴² YILDIRIM, age., s. 181., KILIÇOĞLU, age., s. 554.

alır. Asliye hukuk mahkemesi de sulh hukuk mahkemesinin üzerinde denetim görevi yapar ve en son onay ve izin makamıdır¹⁴³.

(1). Vesayet Makamının Görevi

Vesayet makamının görevi Sulh Hukuk Mahkemeleri tarafından yürütülür. Vasi atanması, kayyım atanması, yasal danışman atanması, bunları görevden alma ve denetimleri gibi görevlerinin yanında, küçüğün vesayet altına alınması, kısıtlama kararının verilmesi, vasilikten kaçınma, itirazın yerindeliği, koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması, şikayet ve denetim gibi görevler de vesayet makamının görevleri arasındadır¹⁴⁴.

Vesayet altındaki kişi vesayet makamının onayı olmadıkça ikamet yerini değiştiremez¹⁴⁵. Vesayet altına alınmış kişinin ikamet adresini değiştirebilmesi için vesayet makamının iznine ihtiyacı vardır.

(2). Denetim Makamının Görevi

Denetim makamı, vasilikten kaçınma veya itiraz sebebinin yerinde görülmemesi nedeniyle bu konudaki görüşü ile beraber lüzumlu olan kararlar verilmek üzere vesayet makamınca gönderilen konu hakkında karar vermek, vesayet makamınca verilen kuruma yerleştirme kararlarına yapılan itirazlara ve redde karşı yapılan itirazı incelemek ve karar vermekle yükümlüdür¹⁴⁶.

Ayrıca koşullar gerektirdiğinde vasi ve vesayet makamının talebi ile vesayet altındaki şahsın ekonomik varlığının defterinin düzenlenmesine karar vermek,

¹⁴³ KAYRAN, agm., s. 12.

¹⁴⁴ EM, Ali, Vesayet Hukuku ve Davaları, Seçkin Yayınları, Ankara, 2020, s. 18., ERCAN, agm., s. 21.

¹⁴⁵ YILDIRIM, age., s. 182.

¹⁴⁶ ERCAN, agm., s. 22.

taşınmazların istisnai niteliğini ve değerini göz önüne alarak pazarlıkla satışına karar verme görevleri de denetim makamının görevleri arasındadır. Korunmaya ihtiyacı olan kişinin bağlı olduğu denetim makamı, ilgili kişinin yerleşim yerinde bulunan asliye hukuk mahkemesidir¹⁴⁷.

b. Özel Vesayet

Aile vesayeti olarak da isimlendirilen özel vesayet, vesayet makamının yerini aile meclisinin aldığı vesayet türüdür. Vesayet altındaki kişinin menfaati açısından gerekli görüldüğü durumlarda, vesayet görevi özel olarak oluşturulan bir aileye verilir. Bu durumlarda, vesayet makamının yetkileri, görevleri ve sorumlulukları oluşturulacak aile meclisine verilir¹⁴⁸. Özel vesayetin kurulabilmesi için; vesayete konu bir kişinin bulunması, talepte bulunulmuş olması, vesayet altına alınmış kişinin bir menfaatinin bulunması, bir güvence verilmiş olması ve denetim makamının kararı gerekmektedir¹⁴⁹.

Denetim makamı, ailenin vesayet görevini üstlendiği durumlarda, vesayet altındaki kişinin menfaatini haklı gösterip göstermediğini ve bilhassa bir işletmenin, ortaklığın veya benzeri işlerin devam etmesinin gerekli olup olmadığına karar verir. Özel vesayetin kurulması için vesayet altına alınan kişinin fiil ehliyetine sahip iki yakın hısımının veya bir yakın hısımlı ile eşinin talebi doğrultusunda denetim makamınca belirlenir¹⁵⁰.

¹⁴⁷ TUNCAY, agm., ss. 11-13.

¹⁴⁸ DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, age., s. 429., ERCAN, agm., s. 11.

¹⁴⁹ KAYRAN, agm., ss. 14-15.

¹⁵⁰ EM, age. s. 20., AKYÜZ, Çocuk Hukuku, s. 308.

(1). Aile Vesayeti

Aile vesayeti organları, Asliye Hukuk Mahkemeler, aile meclisi ve vasidir. Bu vesayet türünde, vesayet makamının sahip olduğu yetki ve sorumluluk ‘özel’ bir aile meclisine devredilmektedir. Aile meclisi, vasi olma koşullarını sağlayan vasinin en az üç hısımından oluşur¹⁵¹.

Vesayet makamı yerine atanan aile meclisi, bir kurul şeklinde görev ifa ettiği için, vasi tayini ve diğer işlevlerine ilişkin aile meclisinin iradesi, üyelerin çoğunlukla alacakları karar ile oluşur. Bu sistem, vesayetin kamu görevi özelliğini ortadan kaldırmaz¹⁵². Aile vesayetinde, vesayete ilişkin görevlerin yürütümü, kamu vesayetinde olduğu gibi vasi tarafından yürütülür¹⁵³. Aile meclisi, denetim makamının denetimine tabidir¹⁵⁴.

Vasinin şahsına ilişkin itirazlar, denetim makamınca incelenir ve kesin karara bağlanır. Aile vesayeti, dört sene süre ile sınırlıdır. Aile meclisi üyeleri görevlerini, gereği gibi yerine getirmedikleri hallerde, doğrudan mal varlıkları ile sorumludur¹⁵⁵.

(2). Özel Vesayetin Sona Ermesi

Aile meclisi yükümlülüklerini yerine getirmediği veya vesayet altındaki kişinin çıkarlarını korumak gerektiği durumlarda, denetim makamı her daim aile meclisini değiştirebilir ve ayrıca özel vesayeti bitirebilir¹⁵⁶. Diğer yandan, vesayeti gerektiren

¹⁵¹ TUNCAY, agm., s. 17.

¹⁵² AKYÜZ, Çocuk Hukuku, s. 308.

¹⁵³ DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, age., s. 429.

¹⁵⁴ YILDIRIM, age., s. 182., EM, age., s. 20.

¹⁵⁵ KILIÇOĞLU, age., s. 555., DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, age., s. 430., EM, age., s. 21., YILDIRIM, age., s. 182.

¹⁵⁶ KAYRAN, agm., s. 15.

hallerin sona ermesi ile özel vesayet denetim makamı karar ile sona erdirilir (TMK m. 402).

c. Vesayet Organlarından Vasi ve Kayyım Atanması

Vasi, vesayet altına alınmış küçüğün veya kısıtlı kişinin menfaatlerini koruma ve hukuki işlemlerde kendisini temsil etme yükümlülüğüne sahip olan kişidir. Kayyım ise belirli işleri yerine getirmek veya mal varlığını yönetmek için atanan kişidir¹⁵⁷. Ayrıca, vasinin sorumluluğuna ilişkin hükümler, kayyımlar hakkında da uygulanır.

2. Vesayeti Gerektiren Haller

a. Genel Olarak

Vesayeti gerektiren haller kısaca küçüklük ve kısıtlılık halleri olarak belirtilebilir¹⁵⁸. Kısıtlama halleri; akıl hastalığı, kötü yaşama tarzı, savurganlık, akıl zayıflığı, alkol veya uyuşturucu/uyarıcı madde bağımlılığı, özgürlüğü bağlayıcı cezaya mahkum olmak, kötü yönetim ve talep üzerine karar verilen hallerdir¹⁵⁹.

b. Küçüklük

Kanunda belirtilmiş haller saklı kalmak üzere, on sekiz yaşını doldurmamış olan kişiler küçük sayılır. Küçükler velayet altında olmadıkları durumlarda, vesayet makamı tarafından vesayet altına alınırlar¹⁶⁰. Görevlerini yerine getirirken vesayeti gerektiren bir durumun mevcudiyetini öğrenen idarî makamlar, mahkemeler, nüfus

¹⁵⁷ ÖZÜĞÜR, age., s. 779., ERCAN, agm., s. 23., EM, age., s. 22.

¹⁵⁸ KAYRAN, agm., s. 21.

¹⁵⁹ DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, age., s. 431., TUNCAY, agm., ss. 32-40.

¹⁶⁰ YILDIRIM, age., s. 183., ERCAN, agm., s. 40.

memurları ve noterler bu hususu hemen yetkili vesayet makamına haber vermek zorundadırlar¹⁶¹.

Bildirim yapılan yer vesayet makamı küçüğün yerleşim yeri vesayet makamı değilse, durumu küçüğün ikamet yeri vesayet makamına bildirmeli, ikamet yeri mahkemesi de öncelikle küçüğün vesayet altına alınmasına ve vasi atanmasına karar vermelidir¹⁶².

Küçüğün vesayetini gerektiren haller olarak; anne ve babanın aynı anda veya sonradan beraber ölmesi, anne ve babanın gaip olması, anne ve babanın boşanmaları halinde hakim velayet hakkını onlardan birine vermeyi münasip bulmaması veya bunlardan hiçbirinin velayet hakkının kendisine verilmesini istememesi, boşanma sonrası velayet hakkı kendisine verilen anne veya babanın başka biriyle evlenmesi sonucu çocuğun hak ve faydalarının tehlikeye düşmesi, velayet hakkının anne ve babadan kaldırılması veya evliliğin yokluk, butlan veya benzeri nedenlerle sona ermesi hallerinde velayet hakkının anne babaya bırakılamaması ve evlatlık bağının kaldırılması sayılabilir¹⁶³.

Söz konusu hallerde küçük menfaatlerinin zarar görmemesi için vesayet altına alınarak kendisine vasi atanır. Küçük üzerindeki velayet hakkı kaldırılmadan, vesayet altına alınamaz¹⁶⁴. Ancak, bazı işleri görmek üzere kendisine kayyım atanabilir. Velayet hakkı kaldırılınca, Asliye Hukuk Mahkemesi Hakimi vasi atanması için durumu küçüğün yerleşim yeri vesayet makamına bildirir¹⁶⁵.

¹⁶¹ KILIÇOĞLU, age., s. 557.

¹⁶² TUNCAY, agm., s. 31.

¹⁶³ EM, age., s. 23.

¹⁶⁴ GENÇCAN, Çocuk Hukuku, ss. 1264-1294., KAYRAN, agm., s. 22.

¹⁶⁵ ERCAN, agm., s. 44., EM, age., s. 24.

3. Vasinin Atanması

a. Koşulları

(1). Genel Olarak

Bir kişinin vesayet altına alınmasının şartları oluştuğunda, vesayet makamı uygun niteliklere ve beceriye sahip olan yetişkin bir kişiyi vasi olarak atar¹⁶⁶. Burada bahsedilen yetenek vasilik görevini gereği gibi yerine getirebilme ehliyetidir. TMK m. 404 ile 410 arasında söz konusu hususlar hüküm altına alınmıştır. Bu bağlamda; vasinin reşit olup olmadığını, kişiliği, kültür ve eğitim durumunu, vesayet altına alınan kimsenin ikamet yerinde oturup oturmadığını ve TMK m. 418’de düzenlenen vasiliğe engel hallerin bulunup bulunmadığını vesayet makamı vasi tayini yapmadan önce araştırır¹⁶⁷.

Vesayet altına alınan kişinin, mal varlıkları çeşitli yerlerde bulunuyor ise vesayet makamı işin gereklerine göre birden çok ergin kişiyi vasi atayabilir. Vesayet hukukunda orantılılık temel ilke olarak kabul edilmiştir¹⁶⁸. Orantılılık prensibine göre, yardım maksatlı şahsa yönelik müdahaleler, söz konusu müdahaleden elde edilmesi beklenen maksadın mecbur kıldığından daha az ya da daha çok olmamalıdır¹⁶⁹. Alınan

¹⁶⁶ AKYÜZ, Çocuk Hukuku, s. 319.

¹⁶⁷ TUNCAY, agm., s. 44., DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, age., s. 440.

¹⁶⁸ ERCAN, agm., s. 17., EM, age., s. 26.

¹⁶⁹ DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, age. s. 428.

tedbirler ve yapılan müdahaleler vesayet altına alınmış kişinin gereksinimi kadar olmalıdır.

(2). Vasi Atanmasında Dikkat Edilecek Hususlar

(a). Eşin ve Hısımların Önceliği

Vesayet makamı, öncelikle vesayet altına alınan kişinin eşi veya yakın akrabalarından birisini, haklı nedenler yoksa ve vasilik şartlarını taşıyorsa, vasi olarak atar. Vasi, vesayet altındaki kişinin ergin, yetenekli ve engelli olmaması koşuluyla belirlenir. Atamada öncelik, eş ve hısımların olacaktır¹⁷⁰. Ancak, eş ve hısımların vesayet görevini yürütemeyecek durumda bulunmaları halinde ise, vesayet makamı vasiliğe tayin edilme koşullarına sahip başka bir ergin kişiyi vasi olarak atayabilir¹⁷¹.

(b). Vesayet Altına Alınacak Kişinin veya Annesi ve Babasının Gösterdiği Kişilerin Vasi Atanması

Vesayet altına alınacak kişinin anne-babası veya ilgili kişiler tarafından önerilen yetenekli olan ve engelli olmayan kimse, haklı bir sebep olmadıkça vasi olarak atanır (TMK m. 415). Vesayet makamı tarafından, vasi olma koşullarının bulunması kaydıyla vesayet altına alınan kişinin veya annesi ve babasının gösterdiği kimsenin atanması hususu da göz önünde bulundurulur¹⁷².

¹⁷⁰ KILIÇOĞLU, age., s. 572., AKYÜZ, Çocuk Hukuku, s. 322.

¹⁷¹ EM, age., s. 27.

¹⁷² KAYRAN, agm., s. 46.

(c). Vasiliği Kabul Yükümlülüğü

Vesayet altındaki kişinin ikametgahının bulunduğu yerde ikamet edenler arasından atanan vasi, bu görevi kabul etmek zorundadır¹⁷³. Bu hükme göre, sadece kendisine vasi tayin edilecek kişinin yerleşim yerinde oturanlar için değil, sadece bu kişinin yerleşim yerinde oturmayanlar için dahi mutlak olarak vasiliği kabul yükümlülüğü mevcuttur. Atamada kadın ve erkek ayrımı yapılmaz, önemli olan kişilerin vasi olma koşullarını taşımalarıdır¹⁷⁴.

(d). Vasilikten Kaçınma Sebepleri

Vasilik görevini kabul etmekten kaçınabilecek kişiler arasında altmış yaşını doldurmuş olanlar, sürekli bir hastalık veya bedensel engel sebebiyle görevi yapmakta zorlanacak olanlar, dörtten fazla çocuğun velisi olanlar, zaten daha önce farklı bir vasilik görevini üstlenmiş olanlar ile Cumhurbaşkanı, TBMM üyeleri, Bakanlar Kurulu üyeleri, hakimler ve savcılar yer alır¹⁷⁵. Söz konusu kişiler vasilik görevini kabul etmek zorunda değildir.

(e). Vasiliğe Engel Olan Nedenler

Vasilik engeli olan kişiler olarak; kısıtlılar, kamu hizmetinden yasaklılar ve onursuz yaşam sürenler, faydası kendisine vasi atanacak şahsın faydası ile ciddi

¹⁷³ KILIÇOĞLU, age., s. 573., KAYRAN, agm., s. 47.

¹⁷⁴ TUNCAY, agm., s. 45., DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, age., ss. 441-442.

¹⁷⁵ AKYÜZ, Çocuk Hukuku, s. 323.

şekilde çakışanlar veya onunla aralarında husumet olanlar ve ilgili vesayet daireleri hakimleri sayılabilir¹⁷⁶. Bahsedilen kişiler, vasilik görevini icra edemezler.

b. Atama Usulü

(1). Vasinin Atanması

Kişinin vesayet altına alınması kamu düzeniyle doğrudan ilişkili olduğundan, bu durumu öğrenen vesayet makamı gecikmeden küçük veya vesayet altına alınanın zarar görmesini engellemek, denetim ve korunma altına alınmasını sağlamak amacıyla kişiye bir vasi atayacak, eğer yerleşim yeri vesayet makamı değilse durum derhal yerleşim yeri vesayet makamına bildirilecektir. Vasi atama görevinin aile meclisine verildiği hallerde görev aile meclisince hızlıca yerine getirilecektir¹⁷⁷.

Vesayet makamı, kişilerin rızası yoksa birden çok kişiyi vesayet görevini birlikte yürütmekle sorumlu tutamaz. Ergin olmayan çocukların kısıtlanmaları gerektiği takdirde, bu karar ergin olduktan sonra geçerli olacaktır¹⁷⁸.

(2). Geçici Önlemler

Zorunlu durumlarda vesayet işleri için, vesayet makamı vasinin atanması durumundan önce gerekli tedbirleri re'sen alır. Bu tedbirler arasında, kısıtlanacak

¹⁷⁶ KILIÇOĞLU, age., s. 574.

¹⁷⁷ TUNCAY, agm., s. 44., EM, age., s. 28.

¹⁷⁸ DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, age., s. 444., KAYRAN, agm., s. 37.

kişinin geçici olarak fiil ehliyetinin kaldırılması ve geçici olarak bir temsilcinin atanması yer alır¹⁷⁹.

Örnek vermek gerekirse, tapuya temliklerin önlenmesi için yazı yazılması ve fiil ehliyetinin geçici olarak kaldırılması gibi durumlar sayılabilir. Hakimin geçici tedbirleri alabileceği en erken zaman için vasi atanması yargılamasının değil kısıtlama kararının alınmasına yönelik yargılamanın başladığı an esas alınır¹⁸⁰.

4. Vasinin Hakları

Vasinin yükümlülükleri dışında birtakım hakları da mevcuttur. Vasinin hakları; vesayet süresi dört yılı doldurunca vasilikten kaçınma hakkı, ücret hakkı ve masrafları talep etme hakkı olarak sıralanabilir.

Kural olarak vasilik görev süresi, her defasında iki sene uzatılabilir ve nihayetinde ikişer sene uzatıldıktan sonra vasinin vasilikten kaçınma hakkı doğar. Vasinin gösterdiği emeğin karşılığı olarak isteyebileceği ücret vesayet makamı tarafından belirlenir. Ayrıca vasinin vesayet görevini yerine getirirken yaptığı masrafları talep etme hakkı da bulunmaktadır¹⁸¹. Bu durumda vasiye yaptığı masraflar emeğinin karşılığı olan ücretten ayrı olarak ödenebilir (TMK m. 417 vd.).

¹⁷⁹ EM, age., s. 29.

¹⁸⁰ DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, age., s. 444.

¹⁸¹ KAYRAN, agm., ss. 56-58.

5. Vasinin Yüklölölükleri

a. Göreve Başlama

(1). Defter Tutma

Vasi olan kişinin görevine başladığında ilk işi, vesayet altına alınmış kişinin mal varlığı defterini tutmasıdır¹⁸². Vasi atanmasına dair karar kesinleştğinde, mal varlığının yönetimi vasi ve vesayet makamı tarafından belirlenecek bir kişi tarafından tutulan kayıt defteriyle sağlanır. Vesayet altındaki kişi ayırt etme gücünü haiz ise, imkan olduğu durumlarda hazır bulundurulur¹⁸³.

Gerekli olduğu durumda denetim makamı, vasi ve vesayet makamının talebi ile vesayet altına alınmış şahsın ekonomik varlığının kayıtlarının düzenlenmesine karar verebilir¹⁸⁴. Vesayet makamı, vesayet altındaki kişinin mal varlığına ait vasi tarafından tutulan defterler doğru ve usulüne uygun tutuldu ise onaylar, defterlerin birini vasiye verir ve diğerini dosyasında saklar¹⁸⁵.

¹⁸² ÖZBİLEN, Arif Barış, ‘Vesayet Altındaki Kişinin Malvarlığının Yönetimi’, Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2021, s. 716.

¹⁸³ ERDEM, Mehmet, ‘Vasinin Göreve Başlaması ve Görevinin Sona Ermesi Aşamasında Vesayet Dairelerinin Görev ve Yetkileri’, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2017, s. 192., AKYÜZ, Çocuk Hukuku, s. 333.

¹⁸⁴ KILIÇOĞLU, age., s. 593.

¹⁸⁵ EM, age., s. 37.

(2). Değerli Şeylerin Saklanması

Vesayet altına alınmış kişinin değerli eşyalarının muhafaza edilmesi de vasiinin görevleri arasındadır¹⁸⁶. Vesayet altına alınmış kişinin mal varlığı yönetimi açısından bir sakıncası yoksa, kıymetli evraklar, değerli eşyalar, önemli belgeler ve benzerleri vesayet makamının gözetimi altında güvenilir bir yerde tutularak saklanır¹⁸⁷.

Değerli eşyaların saklanmasıdaki amaç vesayet altındaki kişinin mal varlığının muhafaza edilmesi ve korunması olduğu için eğer değerli şeyler yeterince korunaklı ise saklanmasına gerek yoktur. Bir örnek vermek gerekirse, vesayet altındaki kişinin kullandığı mücevher değerli olsa da yeterince korunaklı bir yerdeyse vasi tarafından muhafaza edilmesine ihtiyaç olmaz. Vasi bu konudaki sorumluluğunu yerine getirirken bir zarara sebep olursa bu zararı karşılamakla yükümlüdür¹⁸⁸.

(3). Taşınırların ve Taşınmazların Satılması

Vesayet altına alınmış kişinin yararına olan durumlarda, vesayet makamının talimatıyla, kıymetli olmayan taşınmaz mallar açık artırma yoluyla satılabilir¹⁸⁹. Taşınmazın niteliği veya değeri dikkate alınarak, pazarlıkla satışına da izin verilebilir¹⁹⁰. Vesayet altındaki kişi veya ailesi için özel bir değere sahip olan eşyalar, zorunlu olmadıkça satılamaz¹⁹¹.

(4). Paraların Yatırılması

¹⁸⁶ TUNCAY, agm., s. 62., ÖZBİLEN, agm., s. 721.

¹⁸⁷ ERDEM, agm., s. 199., EM, age., s. 38.

¹⁸⁸ AKYÜZ, Çocuk Hukuku, s. 335.

¹⁸⁹ KILIÇOĞLU, age., s. 595.

¹⁹⁰ ERDEM, agm., s. 200.

¹⁹¹ TUNCAY, agm., s. 64-65., EM, age., s. 38.

Vesayet altındaki kişinin mal varlığı içerisinde bulunan ihtiyaç dışı paraların gelir getirmesine yönelik olarak değerlendirilmesi esastır. Vesayet altına alınmış kişinin kendisi veya mal varlığının idaresi için ihtiyaç olmayan paraların getiri sağlaması amacıyla, vesayet makamınca belirlenen milli bankaya yatırılması veya menkul kıymetlere dönüştürülmesi gerekmektedir¹⁹². Vasinin söz konusu yükümlülüğü, sadece vesayet altına alınmış kişinin kendisi veya mal varlığının idaresi için ihtiyaç olmayan paralarla kısıtlıdır¹⁹³.

b. Özen ve Temsil

(1). Kişiyi Özen

(a). Küçüklerde

Vesayet altına alınmış şahıs küçük ise, vasi onun eğitimi ve bakımı için gerekli tedbirleri almakla ve mal varlığı ile ilgili bütün menfaatlerini korumakla yükümlüdür¹⁹⁴. Vesayet dairelerinin yetkilerine dair hükümler saklı kalmak kaydıyla, vasi bu hususta anne ve babanın yetkilerine sahiptir¹⁹⁵.

Küçüklerin korunması maksadıyla bir kuruma yerleştirilmesine, vasinin müracaatı üzerine vesayet makamı veya gecikmesinde mahzur olan durumlarda bizzat vasi karar verir ve hususu hızlıca vesayet makamına bildirir. Bunun dışında usul ve

¹⁹² KAYRAN, agm., s. 74., ERDEM, agm., s. 202.

¹⁹³ ÖZBİLEN, agm., s. 733., TUNCAY, agm., s. 68., EM, age., s. 38.

¹⁹⁴ AKYÜZ, Çocuk Hukuku, s. 333., ERCAN, agm., s. 46.

¹⁹⁵ KILIÇOĞLU, age., s. 598.

yetki ile alakalı hususlarda kısıtlı olsun veya olmasın erginlerin muhafaza edilmesi maksadıyla özgürlüklerin kısıtlanmasına dair hükümler uygulanır¹⁹⁶.

(b). Kısıtlılarda

Kısıtlının korunması ve kısıtlıya tüm işlerinde yardım edilmesi vasinin sorumluluğundadır¹⁹⁷. Geç kalınmasında sakınca bulunan durumlarda vasi korunma amacı ile özgürlüğün kısıtlanmasına dair hükümlere göre kısıtlıyı bir kuruma yerleştirebilir ve vaziyeti acilen vesayet makamına bildirir.

Vasinin bu yetkisini kullanabilmesi için, kısıtlı hakkında, akıl hastalığı, ağır tehlike barındıran bulaşıcı hastalık, serserilik, alkol veya uyuşturucu/uyarıcı madde bağımlılığı ve akıl zayıflığı nedenlerinden birisinin bulunması gerektiği gibi kısıtlının korunmasının başka şekilde sağlanamaması şartının da gerçekleşmesi aranır¹⁹⁸.

(2). Temsil

Vasi, vesayet altındaki şahsı tüm yasal işlemlerinde temsil etme yetkisine sahip olsa da vesayet altındaki kişi adına vakıf kuramaz, kefil olamaz veya mühim miktarlarda bağışlarda bulunamaz¹⁹⁹. Ayırt etme yeteneğine sahip olan vesayet altındaki şahıs, vasinin açık, örtülü rızası veyahut sonradan verdiği onay ile sorumluluk altına girebilir veya bir haktan feragat edebilir²⁰⁰. Ancak, bu işlem diğer

¹⁹⁶ KAYRAN, agm., s. 60., TUNCAY, agm., ss. 73-74.

¹⁹⁷ YILDIRIM, age., s. 183.

¹⁹⁸ TUNCAY, agm., s. 76., EM, age., s. 39.

¹⁹⁹ DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, age., ss. 452-454., KILIÇOĞLU, age., s. 600.

²⁰⁰ KAYRAN, agm., s. 61.

tarafın belirlediği veya hakim tarafından belirlenecek makul bir süre içinde onaylanmazsa, diğer taraf bu işlemten vazgeçebilir²⁰¹.

6. Vesayet Altındaki Çocuğun Mal Varlığı Haklarının Korunması

Vasi, vesayet altındaki kişinin mal varlığını özenle yönetmekle yükümlüdür ve iyi bir idareci gibi hareket etmelidir. Vasi, yönetimle ilgili hesap tutmak ve vesayet makamının tespit ettiği zamanlarda ve en az senede bir kez hesabı vesayet makamının denetlemesine sunmakla mükelleftir. Eğer vesayet altına alınmış şahıs düşüncelerini oluşturma ve ifade etme becerisine sahip ise, hesapların hakim tarafından denetlenmesi esnasında mümkün olduğunca hazır bulundurulmalıdır.

Vesayet altındaki küçük, karşılıksız kazanımları vasisinin rızası olmadan yapabilir. Söz konusu kazanımın yapılabilmesi için sınırlı ehliyetsiz kişinin mal varlığı açısından herhangi bir yükümlülük oluşturmaması gerekmektedir²⁰². Daha önce de belirttiğimiz gibi vasi görevlerini özen yükümlülüğüne uyarak yerine getirmek zorundadır. Bu doğrultuda da vesayet altındaki kişinin mal varlığını söz konusu özen yükümlülüğüne uyarak yönetmekle yükümlüdür²⁰³.

Vasi, senede en az bir defa Sulh Hukuk Mahkemesi hakimine küçüğün mallarının yönetimini ve o andaki durumunu gösteren bilgilerin yanında küçüğün medeni ve mesleki terbiyesi hakkında bilgi vermekle yükümlüdür²⁰⁴. Vesayet altında bulunan küçük, şahsa sıkı sıkıya bağlı hakların kullanılmasında vasisinin onayına

²⁰¹ EM, age., s. 40.

²⁰² SEZGİN, Sedat, ‘Vesayet Altındaki Kişinin Vasi Rızası Gerektirmeksizin Bizzat Yapabileceği İşlemler’, NKÜ Hukuk Fakültesi Dergisi, 2022, s. 65.

²⁰³ KAYRAN, agm., s. 61., AKYÜZ, Çocuk Hukuku, s. 333.

²⁰⁴ USTA SAYITA, Sevgi, Türk Hukukunda Çocuğun Koruyucu Aile Yanına Yerleştirilmesi, İstanbul, 1995, s. 35.

muhtaç değildir. Ancak, nişanlanma, evlenme ve evlat edinme gibi bazı hakların kullanımında kanuni temsilcilerin onayı gerekmektedir.

7. Vesayet Altındaki Çocuğun Şahıs ve Mal Varlığı Haklarına İlişkin Koruma Tedbirleri

a. Vesayet Altındaki Çocuğun Şahıs Varlığının Korunması

Vasi, vesayet altındaki şahıs küçük ise onun eğitimi ve bakımı için gerekli olan tedbirleri almakla yükümlü kılınmıştır. Vasi, sahip olduğu temsil yetkisini çocuğu zarara sokacak şekilde kullanırsa bu konuyla alakalı sorumluluğu doğar²⁰⁵. Vesayet altındaki kişinin hukuki işlemleri de vasisi tarafından temsil edilir. Ancak daha önce de belirttiğimiz gibi vasinin vesayet altındaki şahıs adına vakıf kurması, kefil olması ve mühim miktarlarda bağışlarda bulunması yasaktır²⁰⁶.

Vesayet altına alınmış şahıs, ayırt etme gücüne sahipse, vasinin açık veya örtülü rızası veya sonradan verdiği onay ile sorumluluk altına girebilir. Ancak işlem diğer tarafın tespit ettiği veya hakim tarafından belirlenecek münasip bir zaman içinde onaylanmazsa, diğer taraf bu işlemle bağlı olmaktan kurtulabilir.

Vasinin onaylamadığı işlemlerde, her bir taraf yaptığı ödemenin geri verilmesini talep edebilir. Ancak, vesayet altındaki şahıs yalnızca kendi yararına harcanan veya geri ödeme talebi sırasında var olan mal varlığı tutarıyla ya da kötü niyetli bir şekilde tasarrufta bulunduğu miktarla sorumlu tutulabilir²⁰⁷.

²⁰⁵ AKYÜZ, Çocuk Hukuku, s. 333., DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, age., s. 451.

²⁰⁶ KAYRAN, agm., s. 67.

²⁰⁷ KILIÇOĞLU, age., s. 602.

Vesayet altındaki kişi, bazı kişiye sıkı sıkıya bağlı haklarını vasisinin rızası olmadan kullanabilir, izne ihtiyacı yoktur. Söz konusu izne tabi olan kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar; evlenme, nişanlanma, ergin kılınma, boşanma, yaşın düzeltilmesi, isim değişikliği, çocuğun tanınması, evlat edinme, evlat edinilme, miras sözleşmesi yapma, geri alma, miras rejimi sözleşmesi yapma, mirasın kabulü, reddi, vatandaşlığa girme ve vatandaşlıktan çıkma olarak sayılabilir²⁰⁸.

b. Vesayet Altındaki Çocuğun Mal Varlığının Korunması

(1). Çocuğun Mallarının Korunması

Çocuğun mallarını idare etme hakkı, kural olarak, anne ve babanın velayet haklarının son bulması veya yönetimin her ikisinden de alınması ile sona erer. Böyle bir durumda, çocuğun ergin olması halinde bu hak kendisine, vesayet altındaki bir çocuk için vasiye ve malların yönetimi kayyımına verilmişse kayyıma devredilir²⁰⁹.

Daha önce yukarıda açıklandığı üzere çocuğun üstün yararının gözetilmesi gerektiğinden vasi, vesayet altındaki kişinin mal varlığını iyi bir idareci gibi itina ile idare etmek zorundadır. Eğer vasi bir zarara sebep olursa bu zarardan vesayet makamı ve denetim makamının kusuru bulunsa dahi vasi tek başına sorumlu olur²¹⁰.

Vesayet makamı, vasinin görevini ağır derecede ihmal etmesi, yetkilerini kötüye kullanması, güven zedeleyici davranışlarda bulunması veya borç ödeme konusunda acze düşmesi durumlarında vasiyi görevinden alabilir²¹¹.

²⁰⁸ SEZGİN, agm., ss. 74-76.

²⁰⁹ TUNCAY, agm., s. 89.

²¹⁰ AKYÜZ, Çocuk Hukuku, s. 335., KILIÇOğLU, age., s. 606., YILDIRIM, age., s. 183.

²¹¹ ÖZBİLEN, agm., ss. 741-742.

(2). Kayyım Tayini

Bir şahsa kayyım atanması onun fiil ehliyetini etkilememektedir. Belli bir iş için yetkilendirilmiş olan kayyım, vesayet makamının direktiflerine uymak mecburiyetindedir. Kayyımlığın iki çeşidi vardır; bunlar temsil kayyımlığı ve yönetim kayyımlığıdır²¹².

Kayyım, bir mal varlığının yönetim ve korunması için görevlendirildiğinde, sadece bu mal varlığıyla ilgili gerekli olan işleri yapabilir. Kayyımın, bunların haricindeki işleri yapabilmesi için temsil edilen kişinin kendisine özel yetki vermesi gerekir ancak temsil edilen kişi bu yetkiyi verebilecek durumda değilse vesayet makamının izni gereklidir²¹³.

8. Vesayetin Kaldırılması

a. Vesayeti Gerektiren Hallerin Sona Ermesi

(1). Küçüklerde

Küçük üzerindeki vesayet görevi onun ergin olmasıyla kendiliğinden son bulur. Kişinin erginliğine mahkeme tarafından karar verilmiş ise, mahkeme aynı zamanda küçüğün hangi tarihte ergin olacağını da tespit ve ilan eder²¹⁴. Vesayet altındaki küçük, on sekiz yaşını doldurunca ergin olur ve vesayet kendiliğinden ortadan kalkar²¹⁵.

²¹² HATEMİ, Aile Hukuku, s. 198.

²¹³ YILDIRIM, age., s. 183.

²¹⁴ AKYÜZ, Çocuk Hukuku, s. 336., KAYRAN, agm., s. 92.

²¹⁵ YILDIRIM, age., s. 207.

Evlenme yoluyla ergin olunduğunda da vesayet kararı başka bir işleme gerek olmadan ortadan kalkmaktadır. Kişinin mahkeme kararıyla ergin kılınması halinde ise mahkeme tarafından vesayetin sona erdiği günün tespitine karar verilir ve ilan edilir²¹⁶.

(2). Kısıtlılarda

Bir kimsenin özgürlüğü bağlayıcı cezaya mahkumiyeti sonucu kısıtlanması durumunda, üzerindeki vesayet ceza süresi sonunda kendiliğinden sona erer²¹⁷. Bu hükme göre, kişi cezaevinden çıktıktan sonra fiil ehliyetini kazanacak ve her türlü hukuki işlemlerini kendi başına yapabilecektir.

Vesayet görevi son bulan vasi, son raporu ve kesin hesabı vesayet makamına vererek bu makamın nezaretinde vesayet altındaki kişinin mallarını da teslim eder²¹⁸. Eğer vasi ölmüşse veya gaipliğine karar verilmişse, malları teslim etme sorumluluğu mirasçılara aittir²¹⁹.

(3). Diğer Kısıtlılarda

Vesayet altındaki kişilerin vesayeti, yetkili olan vesayet makamının aldığı karar ile sona erdirilir. Vesayeti gerektiren sebep sona erdiğinde, vesayet makamı vesayetin kalkmasına karar verir. Kısıtlı ve ilgililerden her biri, vesayetin kaldırılması için talepte bulunabilir.

²¹⁶ KILIÇOĞLU, age., s. 622., ERCAN, agm., s. 107.

²¹⁷ KAYRAN, agm., s. 94.

²¹⁸ ERDEM, agm., s. 217., ÖZBİLEN, agm., s. 744.

²¹⁹ ERCAN, agm., s. 117.

Kişinin kısıtlama kararı ilan edilmesi zorunlu olduğundan kaldırılması da ilan edilmelidir. Kısıtlı kişinin sağlık durumuna ilişkin resmi bir raporla kısıtlama nedeninin ortadan kalktığı tespit edilirse, vesayetin kaldırılmasına karar verilebilir. Bununla beraber, kısıtlı kişinin vesayet görevinin kaldırılmasını talep edebilmesi için, en az bir seneden beri kısıtlama nedeniyle herhangi bir şikayette bulunulmamış olması gerekmektedir²²⁰.

Vesayetin kaldırılması, kısıtlama sebebinin ortadan kalkmasıyla mümkündür. Vesayetin son bulmasının akabinde vasinin vasilik görevinin de son bulacağı açıktır. Lakin kimi zaman vesayet devam ederken, sadece vasinin vasilik sıfatı ortadan kalkabilir²²¹.

b. Vasilik Görevinin Sona Ermesi

(1). Fiil Ehliyetinin Yitirilmesi ve Ölüm

Vasinin ölümü veya fiil ehliyetini kaybetmesi, vasilik görevinin sona ermesine neden olur. Fiil ehliyetini kaybeden vasi, yeni vasi atanıncaya kadar görevine devam edemez²²². Bu dönem için vesayet altındaki kişiye farklı bir kayyım atanması gerekmektedir²²³.

²²⁰ KAYRAN, agm., s. 95.

²²¹ DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, age., 464.

²²² TUNCAY, agm., s. 29., AKYÜZ, Çocuk Hukuku, ss. 336-337.

²²³ EM, age., s. 48.

(2). Sürenin Sona Ermesi ve Uzatılamaması

Eğer vasi ataması için belirlenmiş süre dolarsa, vasilik görevi sona erer ve vasi görevini artık yürütemez. TMK m. 456 hükmünde de belirtildiği üzere, vasilik görevi iki sene olarak belirlenmiştir ve vesayet makamı bu zamanı her seferinde iki sene uzatabilir. Vasi, vasiliğe mani olacak bir sebep ortaya çıkarsa da vazifesinden çekilmek zorundadır.

Vasiliğe engel olacak haller TMK m. 418 hükmünde sayılmıştır söz konusu haller; vasinin kısıtlanması, vesayet altında bulunanla vasinin menfaat çatışması bulunması veya düşmanlık bulunması ve kamu hizmetlerinden yasaklanma olarak sayılabilir. Hayatın olağan akışının da gerektirdiği üzere görevi son bulan vasi, yeni vasi göreve başlayana dek mecburi işleri yapmaya geçici olarak devam eder²²⁴.

(3). Görevden Alınma

Vasi görevini yerine getirmek konusunda yetersiz kalırsa, imtiyazlarını kötüye kullanırsa veya güven zedeleyici davranışlarda bulunursa, vesayet makamı vasiyi görevden alabilir²²⁵. Ayrıca, vesayet altındaki kişinin menfaatleri tehlikeye düşerse, hatası olmasa bile vesayet makamı vasiyi görevinden alabilir²²⁶.

²²⁴ KILIÇOĞLU, age., s. 627.

²²⁵ ERCAN, agm., s. 120.

²²⁶ <https://www.aile.gov.tr/media/55976/vesayet-islemler-ve-vasilik-sureci-hakkinda-aciklayici-rehber..pdf> (E.T.: 24.04.2023)., EM, age., s. 49.

Vesayet altındaki şahıs veya ilgili herhangi biri, vasinin görevinden alınması hususunda talepte bulunabilir. Görevden almayı gerektiren sebebi öğrenen vesayet makamı, vasiyi re'sen görevden almak zorundadır. Vasiyi görevden almadan önce, vesayet makamı gerekli incelemeleri yapmalı ve vasiyi dinlemelidir²²⁷.

Acil durumlarda, vesayet makamı gecikmeksizin hareket ederek vasinin geçici olarak görevden alınmasını sağlayabilir ve kayyım atayabilir. Ayrıca, zararın önlenmesi için vasinin mallarına ihtiyati haciz koyabilir ve vasi hakkında tutuklama talebinde de bulunabilir. Vesayet makamı, vesayet altına alınmış kişinin muhafaza edilmesi için diğer gerekli önlemleri de almaktan sorumludur, sadece görevden alma ve uyarı yapmakla kalmamaktadır²²⁸.

Vesayet altındaki kişi veya ilgili kişiler, vesayet makamının aldığı kararlara karşı on gün içerisinde denetim makamına itiraz edebilirler. Denetim makamı, mevcut delillere dayanarak itirazları inceler ve gerektiğinde duruşma yaparak karar verir. Denetim makamının kararı kesindir²²⁹.

c. Vesayet'in Sona Ermesinin Sonuçları

Görevi son bulan vasi, kesin hesabı ve son raporu hazırlayarak vesayet makamına sunmakla yükümlüdür. Vasi, bu sorumluluğunu görevi sona erdikten sonra on beş gün içinde yapmalıdır²³⁰. Bunun yanı sıra, vesayet altındaki şahsa, şahıs öldüyse mirasçılara veya yeni vasiye mal varlığını teslim etmek için gerekli hazırlıkları yapmalıdır. Son rapor ve kesin hesap, diğer rapor ve hesaplar gibi belirli aralıklarla denetlenir ve vesayet makamı tarafından onaylanır.

²²⁷ KAYRAN, agm., s. 105., DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, age., s. 467.

²²⁸ ÖZBİLEN, agm., s. 743.

²²⁹ EM, age., s. 50., KILIÇOĞLU, age., s. 630.

²³⁰ KAYRAN, agm., s. 109., AKYÜZ, Çocuk Hukuku, s. 337.

Son rapor ve kesin hesap onaylandıktan ve mal varlığı vesayet altındaki şahsa, mirasçılara veya yeni vasiye teslimi yapıldıktan sonra, vesayet makamı vasinin görevinin bittiğine karar verir. Vesayet makamı, kesin hesabın ve son raporun onaylanması veya reddedilmesi hakkında karar verir. Kesin hesap, vesayet makamı tarafından tebliğ edilir ve bu tebliğde vasinin görevinin sona erdiği açıkça belirtilir²³¹.

C. SOSYAL HİZMETLER KURUMU'NA VERİLEBİLECEK ÇOCUĞUN DURUMU

1. Çocukların Korunmaya Alınması Usulü

a. Genel Olarak

Çocukluk, doğuştan yetişkinlik safhasına kadar geçen zamanda bilişsel, bedensel gelişim, uyum ve davranış süreçleri ile ekonomik, sosyal ve hukuksal statüye uzanan geniş alanda değerlendirilen bir çerçeveye sahiptir²³². Çocuk kavramı Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi'nde; 'daha erken yaşta reşit olma durumu dışında, on sekiz yaşına kadar her insan', ÇKK'da; 'daha erken yaşta ergin olsa dahi, on sekiz yaşını doldurmamış kişi', TCK'da; 'on sekiz yaşını doldurmamış kişi' ve 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'nda; 'ruhsal, fiziksel ve ahlaki gelişimi tehlikeye düşen çocuk' olarak tanımlanmıştır.

²³¹ KILIÇOĞLU, age., s. 631.

²³² YAZICI, Ergün, 'Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve Çocuk Evleri', Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, C. 9, S. 18, 2012, s. 501., AYKUL, Mehmet, 'Korunmaya İhtiyacı Olan Çocukların Sosyal Gelişiminde Çocuk Evlerinin Rolü (Sakarya Örneği)', 2019, s. 7., YEŞİLKAYALI, Hacer Duygu, 'Koruyucu Aile Bireylerinin Sosyodemografik Özellikleri ile Empatik Becerileri ve Özgecilik Durumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi', Ankara, 2015, s. 8., KİBAROĞLU, Sinem, 'Koruyucu Aile Olma Şartı Sağlayan Eşlerin Koruyucu Aile Hizmet Modeline İlişkin Görüşleri', 2022, s. 25., KÜSMEZ, Burak, 'Korunma İhtiyacı Olan Çocuklar İçin Kurumsal ve Alternatif Hizmet Modelleri: Bir Değerlendirme', 2020, s. 204.

Korunma gereksinimi olan çocuk, ÇKK m. 3'te; 'bedensel, ahlaki, zihinsel, duygusal ve sosyal gelişimi ile kişisel emniyeti risk olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru olan çocuk' ve SHÇEK m. 3'te; 'anne ve babasız, anne veya babası veya her ikisi de belli olmayan, anne veya babası veya her ikisi tarafından da terk edilmiş, anne veya babası tarafından ihmal edilen, her türlü tehlikeye karşı savunmasız bırakılmış ve suça sürüklenen çocuk' olarak tanımlanmıştır. Çocuğun muhafaza edilme gereksinimi olan çocuk sayılabilmesi için, manen terkedilmiş olması veya bedensel ve fikişel gelişiminin tehlikeye düşmesi gerekir²³³.

Korunmaya muhtaç çocukların yetkili kılınan mercilerce devlet tarafından korunma altına alınmasına ilişkin yargı kararına 'korunma kararı' denir²³⁴. Durumun iyileşmesi için alınan her türlü koruyucu önleme rağmen, çocuğun bulunduğu ortamda düzelme olmayacağı anlaşılırsa, diğer benzer doğal ortamlarda kalması ve buna rağmen sonuç alınamazsa, son çare olarak kurum hizmetlerine başvurulması gerekmektedir²³⁵.

Korunmaya ihtiyacı olduğu belirlenen çocuklara biyolojik aileleri dışındaki ailelerin yanında bakım verilmesi için evlat edindirme ve koruyucu aile bakım türlerinin yanında evlatlık olarak verilemeyen veya koruyucu aile bakım yönteminden faydalandırılmayan çocuklara toplu bakım hizmeti verilen kurumlarda (çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları) bakım hizmeti verilmiştir.

²³³ AKYÜZ, Emine, 'Medeni Kanun ile Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu Açısından Korunmaya Muhtaç Çocuklar', 1970, s. 12., KAHRAMAN, Fatma, 'Türkiye'de Çocuk Refahı Alanında Koruyucu Aile Hizmeti (Sakarya ve Kocaeli Örneği)', 2007, s. 46.

²³⁴ İNAN, Ali Naim, Çocuk Hukuku Bakımından Korunma Kararı, Koruma ve Emniyet Tedbiri Kavramları, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.5, S.1-2., 1996, s. 2.

²³⁵ BALO, Yusuf, Solmaz, Çocuk Koruma Kanunu ve Uygulaması, Seçkin Yayıncılık, s. 173., DEMİRBİLEK, Sevda, 'Teorik ve Hukuki Açısından Koruyucu Aile Kurumu', Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, 1995, s. 2., AYKUL, agm., s. 11.

Bu hizmet modellerine 2009 yılından sonra çocuk evleri de eklenmiştir. Korunmaya ihtiyacı olan çocuk için sürdürülen faaliyetler TC.'nin sosyal devlet politikasından ileri gelmektedir²³⁶.

b. Bildirim Yükümlülüğü

SHÇEK m. 9 hükmü gereğince, il müdürlükleri ve sosyal hizmet şubeleri, çevrelerinde muhafaza edilmeye ihtiyaç duyan ve kurum bakımı modelinden faydalanamayan çocukları belirlemek ve derhal lüzum olan önlemleri almak maksadıyla işbirliği yapmakla mükelleftir²³⁷.

Korunmaya ihtiyacı olan çocuğu bakanlığa bildirim yükümlülüğü, adli ve idari mercilerin, sivil toplum kuruluşlarının, eğitim ve sağlık kuruluşlarının ve kolluk görevlilerinin üzerindedir. Ayrıca çocuğun durumunu gören tüm kişiler de birime gelerek, telefon aracılığıyla, ALO 183 hattını kullanarak veya CİMER yoluyla da ihbarda bulunabilir²³⁸. Zira, korunmaya ihtiyacı olan çocuğu bildirim yükümlülüğü tüm toplumun üzerindedir.

Etrafında korunmaya muhtaç çocuk gören ve bir şekilde haberdar olan herkes söz konusu çocuğu ivedi bir şekilde yetkili mercilere bildirmekle yükümlüdür²³⁹. Vatandaşların söz konusu bildirim sorumluluğu vicdani bir görev ve vatandaşlık ödevidir.

²³⁶ BALCI, Ergin, 'Türkiye'de Çocuk Hizmetleri ve Sosyal Hizmet', Sosyal Hizmet Dergisi, 2019, s. 8, KAHRAMAN, agm., s. 19., PARİN, Suvat / BİLAN, Seda, 'Devlet ve Çocuk İlişkisi Bağlamında Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumları Üzerine Bir Analiz', Sosyoloji Dergisi, 2007, s.122.

²³⁷ AKANDERE, Osman / DALDA, Ahmet, Türkiye'de Korunmaya Muhtaç Çocuklar, Eğitim Yayınevi, Konya, 2018, s. 27., GENÇCAN, Çocuk Hukuku, s. 575.

²³⁸ MISIRLI, Gökçe Nur / AKYÜZ, İsmail, 'Çocuk Koruma Sistemi Kapsamında Bakım Tedbiri Alma ve Uygulama Sürecinin Nitel Analizi', Sosyal Sağlık Dergisi, 2023, s. 69.

²³⁹ AYKUL, agm., s. 21.

Çocuğun korunması ve gereken tedbirleri alma kamu düzenini ilgilendiren bir konu olduğu için hakim önüne gelen davalarda kendiliğinden araştırma ve müdahale etme yükümlülüğündedir. Devlet, sosyal devlet olma anlayışının gereği olarak iyi yetişmiş, toplum bilinci olan, kişiye fiziksel, ruhsal ve sosyal anlamda gelişimini sağlayacak güvenlik, sağlık ve eğitim gibi sosyal olanakları sağlamakla mükelleftir²⁴⁰.

c. Başvurulacak Mercii

Korunmaya muhtaç çocuklarla alakalı bildirim Sosyal hizmetler Kurumu'na veya Çocuk Mahkemelerine yapılmalıdır. Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanunun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik m. 3/IV ve 2828 Sayılı SHÇEK hükümleri esas olmak üzere, SHÇEK m. 14 kapsamına giren ve Çocuk Mahkemeleri'nde hakkında önlem uygulanmasına karar verilen kişi, korunmaya muhtaç küçük sayılmaktadır.

Söz konusu durumda hakim çocuğun menfaatini gözeterek en acil şekilde hareket edip re'sen tedbir almalıdır. Aynı zamanda Aile Mahkemesi Hakimi boşanma halinde re'sen ya da anne babanın talebi üzerine çocuğun menfaatini gözeterek olayın gerektirdiği tedbirleri de almalıdır²⁴¹.

Ayrıca çocuklar ve aileler de 2828 Sayılı Kanun kapsamında www.turkiye.gov.tr internet sitesinden online olarak şahsi başvuru yapabilirler. Her ilgili 183 Aile Bakanlığı İhbar Hattını arayarak da bildirim yapılabilir²⁴². Her ilgiliden kastedilen kişilerin başında çocuğun kendisi, annesi ve babası olmakla

²⁴⁰ ERDAL, Leman, 'Türkiye'de Sosyal Politika ve Koruyucu Aile Hizmet Modeli', Sosyo Ekonomi Dergisi, 2014, ss. 189-190.

²⁴¹ BAYSAL, Ahmet Emin, 'Koruyucu Aile Uygulamaları ve Sonuçları: İstanbul Örneği', 2017, s. 21., USTA SAYITA, agm., s. 49.

²⁴² KARTAL, Ömer, 'İslam Hukuku'nda Koruyucu Aile', Bozok Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Yozgat, 2016, s. 9., www.turkiye.gov.tr (E.T.: 13.07.2023).

beraber, daha sonra çocuğun menfaatinin zarar görme ihtimalini gören herkes sayılabilir²⁴³.

d. Talep Durumu

Veli ya da vasinin çocuğun korunma altına alınması için talepte bulunma hakkı da TMK'da düzenlenmiştir. TMK'ya göre, anne ve baba çocuğun korunma altına alınmasını, kendilerinden ya da çocuktan kaynaklanan nedenlerle velayetten doğan görevlerini yerine getiremeyecek durumda oldukları gerekçesiyle talep edebilirler. TMK'da vasinin çocuğu Sosyal Hizmet Kurumu'na yerleştirebilmesi vesayet makamı olan Sulh Hukuk Mahkemesi'nin iznine tabi tutulmuştur²⁴⁴.

İdari ve adli birimler, kolluk görevlileri, sağlık ve eğitim kurumları, sivil toplum kuruluşları ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na korunmaya ihtiyacı olan çocuğu bildirmekle yükümlüdür²⁴⁵.

Çocuğun kendi hakkında korunma kararı alınabilmesi için kuruma veya görevli mahkemeye başvurmasına ilişkin hükümler kanunda yer almamıştır fakat kurumun her türlü haberi ihbar kabul etme zorunluluğu olduğundan küçüğün talebini de ihbar kabul edip gerekli incelemeleri yapmalıdır. Kurum yaptığı inceleme sonucunda çocuk hakkında korunma kararı verilmesini gerekli buluyorsa ivedi bir şekilde görevli mahkemeden talepte bulunmalıdır. Türkiye'de çocukların korunması ile ilgili çalışmalar AÇSHB'ye bağlı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından yürütülür²⁴⁶.

²⁴³ GÖRGEÇ, Başak, Türk Medeni Kanunu'nda Velayet Hükümleri ve Özellikle Çocuğun Korunması, Marmara Üniversitesi, 2011. ss. 158-159.

²⁴⁴ USTA SAYITA, agm., s. 58.

²⁴⁵ YEŞİLKAYALI, agm., s. 9.

²⁴⁶ AFYANOĞLU / KESEN / İŞLER, agm., s. 262., GENÇCAN, Çocuk Hukuku, age., ss. 574-575.

e. Korunma Kararı Sonuçları

(1). Genel Olarak

ÇKK'ye Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik m. 5 hükmüne göre²⁴⁷, muhafaza edici ve destekleyici önlemler, çocuğun faydası dikkate alınarak, ilk olarak kendi aile ortamında muhafaza edilmesinin sağlanması ile gelişimine ve yaşına uygun öğrenim ve eğitiminin desteklenmesini, karakterinin ve toplumsal bilincinin geliştirilmesini sağlamaya yönelik; eğitim, sağlık, bakım, danışmanlık ve barınma önlemleridir²⁴⁸.

Söz konusu önlemler, 2828 Sayılı Kanun kapsamında sosyal çalışma görevlileri ve meslek elemanları aracılığıyla takip edilir. Bu kapsamdaki ekonomik destekler iki şekilde yapılır. Birincisi tek seferlik ekonomik destek, ikincisi ise iki yıllık düzenler halinde verilen ekonomik destektir²⁴⁹.

Bahsi edilen tedbirlerin gerçekleştirilmesi görevi Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na, Sağlık Bakanlığı'na, Milli Eğitim Bakanlığı'na ve belediyelere verilmiştir. Sağlık tedbiri ilaç tedavisini, eğitim tedbiri okul hayatı devam etmeyen çocukların meslek sahibi olmalarını ve bakım tedbiri de çocukların kurum bakımı altına alınmalarını, evlat edindirilmelerini veya koruyucu aile yanına verilmelerini kapsamaktadır²⁵⁰.

²⁴⁷ AYKUL, agm., ss. 17-18.

²⁴⁸ GÖRGEÇ, agm., ss. 139-146.

²⁴⁹ KÜSMEZ, agm., s. 215., BAYSAL, agm., s. 26.

²⁵⁰ BALCI, agm., s. 11., MISIRLI / AKYÜZ, agm., s. 70.

Çocuk için korunma tedbirlerinin uygulanmasında esas olan çocuğun üstün yararı olduğu için ilk önce çocuğun biyolojik ailesinin yanında yaşayabilmesi adına aileye destek olunmalıdır²⁵¹.

(2). Aileye Verilen Maddi ve Manevi Destekler

Korunma gereksinimi olan çocuklar için öncelikle çocuğun biyolojik ailesi veya akrabasının yanında bakılması amaçlanmıştır. Bu kapsamda çocuğun biyolojik ailesine çocuğun eğitim, sağlık, bakım ve barınma gibi temel ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından aileye her çocuk için ayrı ayrı maddi destek sağlanır²⁵².

Aynı şekilde çocuğun ruhsal sağlığı da çok önemli olduğu için aileye rehberlik ve danışmanlık hizmeti verilebilmesi için bir danışman olarak sosyal hizmet uzmanı atanır ve ailenin bu şekilde takibinin yapılması sağlanmaya çalışılır. Bu yolla, yaşanan olumsuz durumun çocuğun üzerindeki etkisi kaldırılmaya veya azaltılmaya çalışılır²⁵³.

ÇKK uyarınca verilen danışmanlık tedbiri, anne ve baba ile çocuğun bakımını üstlenmiş kişilerin çocuğun yetiştirilmesi hususunda gereksinim duydukları desteğin alınmasını ve çocuğun eğitim hayatı ile gelişim sürecinde karşılaştığı sıkıntıların üstesinden gelmesini sağlamaya yönelik kılavuzluk verilmesidir²⁵⁴.

²⁵¹ DEMİRBAŞ ÖZAYDIN, Elif / İMİR, Hatice Merve / KILINÇ, Fatma Elif / BEKTAŞ, Nursel, ‘Üniversite Çalışanlarının Koruyucu Aile Uygulamasına Bakış Açısı: Bir Durum Çalışması’, Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 2021, s. 234.

²⁵² YILDIRALP, Sinem / HIZ, Özge, ‘Türkiye’de Çocuk Refahı Bağlamında Korunmaya Muhtaç Çocuklara Sunulan Bir Hizmet: Koruyucu Aile Hizmeti’, Fırat Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Dergisi, C. 2, S. 1, 2018, ss. 100-101., KİBAROĞLU, agm., s. 28.

²⁵³ GÜNAY, Mehmet, ‘6284 Sayılı Kanun’a Göre Koruyucu ve Önleyici Tedbirler’, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, 2012, s. 661., YEŞİLKAYALI, agm., s. 10., AKANDERE / DALDA, age., s. 117.

²⁵⁴ GÖRGEÇ, agm., s. 140.

ÇKK kapsamında alınacak koruyucu ve destekleyici önlemler için, bakım, sağlık, danışmanlık, eğitim ve barınma önlemleri hüküm altına alınmıştır²⁵⁵. Aile yanında bakım uygulamasından sonuç alınamadığı durumlarda, koruyucu aile yanına verilme, evlat edinme ve son çare olarak kurum bakımı uygulamaları söz konusu olabilmektedir²⁵⁶.

(3). Çocuğun Geçici Olarak Korunma Altına Alınması

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından biyolojik aileye sağlanan desteklerin işe yaramadığı, çocuğun aile tarafından istismar edildiğinin tespit edildiği veya ailenin talep ettiği durumda çocuğun üstün yararı gözetilerek çocuk ivedi bir şekilde muhafaza altına alınması için hakim resen harekete geçmelidir²⁵⁷.

Söz konusu durum ile ilgili ÇKK'ya Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik m. 7 hükmüne göre, acil olarak korunma altına alınmasını gerektiren bir hususun mevcudiyeti halinde çocuk, sağlık kontrolü yaptırıldıktan sonra Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından gözetim ve bakım altına alınır²⁵⁸.

²⁵⁵ İZCİ, Lale, 'Türkiye'de ve İngiltere'de Koruyucu Aile Sisteminin Karşılaştırması', Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2020, s. 144.

²⁵⁶ YURDAKUL, Aytül, 'Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'na Bağlı Kurum Bakımında Kalan Çocuklarla Koruyucu Aile Yanında Kalan Çocukların Benlik Saygısı ve Psikososyal Gelişimleri Arasındaki Farklılıkların İncelenmesi', 2016, s. 28., KİBAROĞLU, agm., s. 30.

²⁵⁷ AKANDERE / DALDA, age., s. 31.

²⁵⁸ DEMİRBAŞ ÖZAYDIN / İMİR / KILINÇ / BEKTAŞ, agm., s. 233.

Acil olarak korunma kararının alınabilmesi için Kurum tarafından çocuğun Kuruma geldiği tarihi izleyen en geç beş gün içinde Çocuk Mahkemesi Hakimi'ne başvurulur. Hakim tarafından, üç gün içerisinde istek hakkında karar verilir²⁵⁹.

Hakim, çocuğun bulunduğu konumun saklı kalmasına ve duruma göre şahsi ilişki kurulmasına karar verebilir²⁶⁰. Acil korunma kararı alınıncaya dek geçen zamanda çocuk Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürü'nün onayına istinaden Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının hizmet türlerinden faydalandırılır. Acil korunma kararı en fazla otuz günlük süre ile sınırlı olmak üzere verilebilir.

Bu zaman içerisinde Kurumda çalışan meslek elemanları tarafından çocuk hakkında sosyal inceleme yapılır. Kurum, yaptığı incelemenin nihayetinde, tedbir kararı alınmasına ihtiyaç olmadığı sonucuna varırsa bu yöndeki düşüncesini, sağlayacağı hizmetleri ve korunma tedbirlerini hakime bildirir.

Mahkeme, çocuğun ailesine iade edilmesine veya başka münasip tedbirlerin alınmasına karar verebilir. Eğer kurum, çocuk için koruyucu ve destekleyici tedbirlerin alınması gerektiği sonucuna varırsa, mahkemeden bu tedbirlerin alınmasını talep edebilir²⁶¹. Hakim, çocuğa uygulanan tedbirin sonuçlarını inceleyerek, denetim görevlileri, çocuğun vasisi, velisi, gözetim ve bakımını üstlenmiş olan kişilerin, tedbir kararını uygulayan şahıs ve kurumun temsilcisi ile Cumhuriyet Savcısı'nın isteği ile veya kendi inisiyatifıyla, tedbirin süresini uzatabilir veya değiştirebilir.

²⁵⁹ GENÇCAN, Çocuk Hukuku, s. 569.

²⁶⁰ SERDAR, İlknur, 'Kişisel İlişki Kurma Hakkı', Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2007., s. 773.

²⁶¹ GENÇCAN, Çocuk Hukuku, s. 568., FENDOĞLU, age., s. 233.

Koruyucu ve destekleyici önlem kararının değiştirilmesi veya zamanının uzatılması şeklinde bir karar vermeden evvel hakim tedbirin uygulanması hakkında gerekçeli bir rapor talep edebilir ve tedbir kararını uygulayan şahıs, kurum veya kuruluştan rapor alabilir.

(4). Çocuğun Kalıcı Olarak Korunma Altına Alınması

Söz konusu tedbirlerin işe yaramadığı durumlarda çocuk kalıcı olarak koruma altına alınır ve durumuna en uygun olan yurda yerleştirilerek bakımı kurum tarafından sağlanmaya başlanır. Bu aşamadan sonra artık çocuk devlet koruması altındadır. Kurum bakım modelinde, yetiştirme yurtları, çocuk destek merkezleri, çocuk yuvaları ve çocuk evleri mevcutken, alternatif bakım yöntemlerinde ise aile yanında bakım, koruyucu aile bakım modeli ve evlat edinme mevcuttur²⁶².

Yurtta kalan çocuk kurumda sağlanan tüm imkanlardan faydalanabilir. Hakim, kuruma yerleştirilen çocuğun durumunun periyodik olarak kendisine bildirilmesi için denetçi atanması tedbirine de başvurur²⁶³.

2. Kurum Tipleri

a. Genel Olarak

Kurum bakımı sağlayan hizmet modelleri için çocuk yuvaları, yetiştirme yurtları, sevgi evi, gözlem evleri, kadın konukevi, çocuk evleri, bakım ve sosyal rehabilitasyon merkezleri, koruma bakım ve rehabilitasyon merkezleri, bakım ve rehabilitasyon merkezleri, çocuk ve gençlik merkezleri ve çocuk destek merkezleri

²⁶² KÜSMEZ, agm., s. 203., AKANDERE / DALDA, age., s. 33.

²⁶³ GÖRGEÇ, agm., s. 129., YEŞİLKAYALI, agm., s. 11.

sayılabilir²⁶⁴. Çocuk Destek Merkezleri'nde suça sürüklenen ve suç mağduru çocuklara geçici destek sağlanır. Bu merkezin içinde sığınmacı ve mülteci çocuklar için ayrı bir birim açılmıştır²⁶⁵. Aşağıda tezimizle nispeten ilgili olan kurum tipleri iki başlıkta incelenmiştir.

b. Kışla Tipi Kurumlar

Kışla tipi kurumlar, fazla sayıda çocuğun büyük binalarda ve kalabalık bakım yerlerinde beraber barındığı kurumlardır. Toplu bakım hizmet modeli ülkemizde en yaygın olan kuruluş modelidir²⁶⁶. Bu kurumlar kategorize edildiğinde çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı olan bu kurumlar SHÇEK m. 3'te tanımlanmıştır.

(1). Çocuk Yuvaları

Çocuk yuvaları, 0-12 yaş arasındaki muhafaza edilme ihtiyacı olan çocuklar ile gerektiği zaman 12 yaşını doldurmuş fakat tek başlarına hayatlarına devam edemeyecek ve kurum tarafından korunan çocukların, eğitsel, psiko-sosyal ve

²⁶⁴ TUNCER, Barış / ERDOĞAN, Tuğba, 'Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve Korunmaya Muhtaç Çocuklara Sağlanan Bakım Yöntemleri', Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi, 2018, ss. 519-523., SALİM, Muammer, 'Geçmişten Günümüze Türkiye'de Çocuk Koruma Politikaları ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu', Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Isparta, 2011, s. 100.

²⁶⁵ KAYA, Hilal / GÜNDÜZ BAYKUZU, Gökçe / ERDEN, Gülsen, 'Mülteci ve Sığınmacı Çocuklarda Yüksek Yararın Değerlendirilmesi', Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi, 2020, s. 773.

²⁶⁶ GENÇCAN, Çocuk Hukuku, s. 583., YILDIRALP / HIZ, Türkiye'de Çocuk Refahı Bağlamında Korunmaya Muhtaç Çocuklara Sunulan Bir Hizmet., s. 101., YAŞAR, Öznur / DAĞDELEN Nihat, 'Korunmaya Muhtaç Çocukların Yetiştirilmesinde Çocuk Yurtlarından Çocuk Evlerine Geçişin, Çocukların Sosyo-Kültürel ve Psikolojik Gelişimlerine Etkisi Üzerine Bir Çalışma: Isparta Örneği', Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2013, s. 210.

bedensel gelişimlerini sağlamakla görevli yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır. Çocuk yuvaları, 0-6 yaş ve 7-12 yaş aralığında iki sınıfa ayrılırlar²⁶⁷.

Çocuk yuvaları, Çocuk Yuvaları Yönetmeliği'ne tabiidir ve söz konusu yönetmelik Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı tüm çocuk yuvalarını içine almaktadır. 2007 yılı itibariyle tüm çocuk yuvaları kapatılmış olup, burada kalan çocuklar çocuk evleri sitelerine ve çocuk evlerine yerleştirilmiştir²⁶⁸.

(2). Yetiştirme Yurtları

Yetiştirme yurtları ve çocuk yuvaları, kurum bakımı hizmetinin ilk yöntemlerindendir²⁶⁹. Yetiştirme yurtları, 13-18 yaş aralığında bulunan muhafaza edilmeye ihtiyaç duyan çocukların korunma ve bakımlarını sağlayıp onları bir iş veya meslek sahibi kılarak, topluma faydalı bireyler olarak yetiştirmelerini sağlamakla mükellef olan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır. Yetiştirme yurtları, kız yetiştirme yurtları ve erkek yetiştirme yurtları olarak da iki gruba ayrılır²⁷⁰.

Yetiştirme yurtları, Yetiştirme Yurtları Yönetmeliği'ne tabiidir ve bu yönetmelik Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı tüm çocuk yuvalarını içine almaktadır. Yetiştirme yurtlarında eğer durum gerektiriyorsa kişi 18 yaşına geldikten sonra da bakım hizmeti sürdürülebilmektedir²⁷¹.

²⁶⁷ ERDAL, agm., ss. 184-185., KÜSMEZ agm., s. 207.

²⁶⁸ AYKUL, agm., s. 27., YURDAKUL, agm., s. 16.

²⁶⁹ ŞİMŞEK, Zeynep / EROL, Neşe / ÖZTOP, Didem / ÖZER ÖZCAN, Özlem, 'Kurum Bakımındaki Çocuk ve Ergenlerde Davranış ve Duygusal Sorunların Epidemiyolojisi: Ulusal Örneklemde Karşılaştırmalı Bir Araştırma', Türk Psikiyatri Dergisi, 2008, s. 236., SALİM, agm., s. 99.

²⁷⁰ DEMİRBİLEK, Sevdâ, 'Korunmaya Muhtaç Gençlerin Topluma Kazandırılmasında Yetiştirme Yurtları', Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, 2000, s. 138, SALİM, agm., s. 99.

²⁷¹ KÜSMEZ, agm., s. 208., YURDAKUL, agm., s. 17.

2008 yılı itibariyle kışla tipi kurum modelinden uzaklaşmış, daha az sayıda çocuğun barındığı ev tipi bakım modeline ağırlık verilmiştir²⁷². 2017 yılı itibariyle de yetiştirme yurtları kapatılarak, burada kalan çocuklar çocuk evleri sitelerine ve çocuk evlerine yerleştirilmiştir²⁷³.

c. Ev Tipi Kurumlar

Bu kurum tipi, çocukların daha küçük mekanlarda barınma gereksinimlerinin karşılandığı yerlerdir. Korunmaya ihtiyacı olan çocuk için aile havası oluşturulmaya çalışılan ev tipi kurumlar için sevgi evleri, çocuk evleri, çocuk köyleri ve umut evleri sayılabilir. Çocuk evleri yukarıda ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır²⁷⁴.

Sevgi evlerinde 10-12 tane çocuk beraber yaşarken, çocuk evlerinde 5-8 tane çocuk yaşamaktadır. Sevgi evleri villalardan veya binalardan oluşurken, çocuk evleri dairelerden oluşur. Umut evleri ise çocuk evleri statüsünde olup, engelli çocukların kaldıkları evlerdir²⁷⁵.

3. Sosyal Hizmetler Kurumu'nda Çocuğa Sağlanan İmkanlar

a. Genel Olarak Kurum Bakımı

T.C. Anayasasına göre, devlet korunma gereksinimi olan çocukların topluma kazandırılması amacıyla her türlü önlemi alıp lazım olan kurum ve tesisleri

²⁷² UĞUR / KAYA KILIÇ, agm., s. 91., AFYANOĞLU / KESEN / İŞLER, agm., s. 263.

²⁷³ AYKUL, agm., s. 28.

²⁷⁴ YAZICI, Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve Çocuk Evleri, ss. 507-508.

²⁷⁵ ÇİFCİ GÖKÇEARSLAN, Elif, 'Türkiye'de ve Dünyada Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuklara Yönelik Hizmetlerin Tarihsel Gelişimi', Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi, 2009, s..63., BAYSAL, agm., s. 23., GENÇCAN, Çocuk Hukuku, 583., BAYSAL, agm., s. 40.

kurmalıdır²⁷⁶. Kanunlarda tanımlanmayan "kurum" kavramı, hukuk doktrininde "bireyin iradesine aykırı olarak veya iradesinden yoksun olarak, kişisel özgürlüğünün hissedilir ölçüde kısıtlandığı yer" olarak ifade edilmektedir. Ülkemizde çocukların muhafaza edilmesi ile alakalı kurumların önde geleni Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü'dür²⁷⁷.

Kurum bakımı, çocuğun aile ortamında gerekli bakım ve korunmayı alamadığı durumlarda, resmi veya özel kurumlar tarafından devamlı veyahut geçici olarak sunulan bir bakım yöntemidir. Çocuk için en uygun bakım yönteminin ailesinin yanında kalması olduğu düşünüldüğünden kurum bakımı altına alınmış çocuklar için aileye dönüş ve aileye destek projeleri de yürütülmektedir. Bu proje ile çocuğun ailesinin yanından ayrılmasını gerektiren koşulların ortadan kaldırılması için gerekli çalışmalar yapılır²⁷⁸.

Bu yöntemde, çocukların fiziksel, psikolojik, sosyal ve eğitimsel ihtiyaçlarına yönelik hizmetler sunulur. Kurum bakımı, çocukların sağlıklı gelişimini sağlamak, güvenli bir ortamda kalmasını temin etmek ve ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla uygulanır²⁷⁹. Bu bakım hizmeti, çocuğun yaşına, cinsiyetine, özelliklerine ve ihtiyaçlarına göre özelleştirilerek sunulur. Çocukların gelişimine uygun etkinlikler, eğitim ve sağlık hizmetleri, sosyal faaliyetler, psikolojik destek gibi hizmetler sunulur.

²⁷⁶ KİBAROĞLU, agm., s. 31.

²⁷⁷ AKINTÜRK, Turgut, Türk Medeni Hukuku Aile Hukuku, Beta Yayınları, C. II., 23. Basım, İstanbul, 2021, s. 509., TUNCER / ERDOĞAN, Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve Korunmaya Muhtaç Çocuklara Sağlanan Bakım Yöntemleri, s. 518.

²⁷⁸ ÖZATEŞ, Özge Sanem / ATAÜZ, Sevil, 'Sosyal Hizmet Uzmanlarının Aileye Dönüş ve Aile Yanında Destek Projesine İlişkin Değerlendirmeleri', Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi, 2011, s. 110., SOYER, Cennet / AKCA, Ümit, 'Isparta'da Koruyucu Aile Uygulaması ve Koruyucu Ailelerin Özellikleri', 8gen-Art Dergisi, 2021, s. 74.

²⁷⁹ DEMİRBİLEK, Teorik ve Hukuki Açından Koruyucu Aile Bakımı, s. 3., BAYSAL, agm., s. 44.

Kurum bakımı, çocukların korunması ve haklarının korunması için önemli bir tedbirdir²⁸⁰.

Kurum bakımından faydalanan çocukların da ailesi yanında yaşayan çocuklar gibi anayasal temel hakları devlet tarafından korunmak zorundadır. Sözü ettiğimiz anayasal temel haklar; yaşama hakkı, eşit muamele görme ve ayrımcılıktan korunma hakkı, beden bütünlüğü ve bedenin saldırıya karşı korunma hakkı, sağlık hakkı, düşünme ve düşüncelerini açıklama hakkı, özel yaşamın gizliliği ve haberleşme hürriyetinin korunması hakkı, inanç ve din özgürlüğü hakkı, sosyal güvenlik hakkı, eğitim hakkı, bilgi edinme ve sakıncalı yayınlara karşı muhafaza edilme hakkı ve sağlıklı bir çevrede yaşama hakkı olarak sıralanabilir²⁸¹. Bu hakların kurumdaki çocuklara sağlanabilmesi için kurumun içinde birtakım komisyonlar kurulmuştur.

Öncelikle belirtmek gerekir ki Sosyal Hizmetler Kurumu'nda kalan çocukların tüm temel ihtiyaçları kurum tarafından karşılanmaktadır. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Çocuk Yuvaları Yönetmeliği m. 6 hükmünde de görülebileceği üzere; Kurumun içinde bir Koordinasyon ve Değerlendirme Komisyonu kurulmuş olup bu komisyonda müdür, müdür yardımcısı, psikolog, sosyal çalışmacı, çocuk gelişimci, çocuk eğitimcisi, öğretmen, diyetisyen, doktor ve hemşire bulunmaktadır. Kurumda bulunan sağlık görevlileri, çocukların düzenli olarak sağlık kontrollerini ve tedavilerini takip ederler²⁸².

Kuruma yerleştirilen çocuğun durumunun belirli periyotlar ile kendisine bildirilmesi için hakim, çocuğun kuruma yerleştirilmesine karar verirken, denetçi atanması tedbirine de başvurur. Denetçi, çocuğun yerleştirilmiş bulunduğu kurumda, faydasının ve gelişiminin amaçlanan seviyede muhafaza edilip edilmediğini, söz

²⁸⁰ ŞENOCAK, Hasan, Korunmaya Muhtaç Çocuklara Sağlanan Bakım Yöntemleri, İÜ İktisat Fakültesi, s. 180.

²⁸¹ AKYÜZ, Çocuk Hukuku, ss. 342- 414.

²⁸² ÇETİN, Hacer, 'Korunmaya Muhtaç Çocukların Bakımına Yönelik Etkin ve Sistemik Bir Yaklaşım Modeli', Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 2010, s. 5.

konusu kurumun çocuk için münasip olup olmadığını ve bu konularda zaman içinde herhangi bir değişiklik olup olmadığını, hakim tarafından tespit edilecek periyotlarla denetlemek ve hakime bilgi vermek ile görevlendirilir²⁸³. Kurumda her ay koruyucu aile yanına verilebilecek çocukların listesi hazırlanıp İl Müdürlüğü'ne gönderilerek çocukların kurum bakımından aile tipi bakım hizmetine geçmelerine katkı sağlamaya çalışılır²⁸⁴.

b. Sosyal Aktiviteler

Kurumda aynı zamanda çocukların zihinsel, fiziksel ve ruhsal gelişimlerinin desteklenmesi için sosyal imkanlar da sağlanmaktadır. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Çocuk Yuvaları Yönetmeliği m. 41 vd. hükümlerinde de belirtildiği üzere, Kurum olanakları doğrultusunda, çocuklar için sosyal amaçlı odalar ve bir salon düzenlenerek, tiyatro, resim, müzik, el sanatları ve benzeri faaliyetlerden beraber faydalanabilecekleri ortamlar sunulur.

Kurum binası ve bahçesi imkanları ölçüsünde, çocuklar için spor aktiviteleri için alanlar oluşturulur. Kurumlarda toplu bakım hizmeti verildiği için, çocuklarda ruhsal gelişim bozuklukları, öğrenme güçlüğü, dikkat sorunu ve sosyal ilişkilerde zayıflık durumları yaşanabilmektedir²⁸⁵. Bu sebeple kurumda verilen sosyal aktivite desteği önem taşımaktadır²⁸⁶.

Çocukların öğrenimleri ve meslek edinmeleri için, müzik, tiyatro, resim, fotoğraf, plastik sanatlar ve diğer tüm spor etkinliklerine katılabilecekleri, kamu veya özel kuruluşlar tarafından düzenlenen kurslar sağlanır. Tüm kurs ve malzeme masrafları, Genel Müdürlük tarafından gönderilen ödenekten karşılanır. Doğadan

²⁸³ GÖRGEÇ, agm., s.129.

²⁸⁴ DEMİRBİLEK, Teorik ve Hukuki Açıdan Koruyucu Aile Kurumu, s. 5.

²⁸⁵ KİBAROĞLU, agm., s. 32., BAYSAL, agm., s. 37., ŞİMŞEK / EROL / ÖZTOP / ÖZER ÖZCAN, agm., s. 241.

²⁸⁶ AYKUL, agm., s. 62.

yararlanmaları için, toplum kaynaklarının kullanımı yönünde gerekli çalışmalar yapılarak, çocukların kamplara katılmaları sağlanır. İzcilik gibi kamplara katılım, kurumda kalmayan evlerinden gelen tüm çocuklarla aynı dönemde yapılır. Kurumdan gelen çocuklar, bu sayede sosyal hayata katılımlarını artırma fırsatı bulurlar.

c. Psikolojik Destek

Kurumda kalan çocuklara psikolojik destek sağlanabilmesi için kurumda sosyal servis, sosyal çalışmacı, psikolog ve çocuk gelişimci bulunmaktadır²⁸⁷. Aynı zamanda düzenli olarak vaka tartışma ve değerlendirme toplantıları yapılır. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Çocuk Yuvaları Yönetmeliği m. 7 vd. hükümlerinde belirtildiği üzere, Kurumda, psikolog, çocuk gelişim ve sosyal hizmet uzmanı meslek elemanından oluşan bir sosyal servis ekibi bulunur. Bu ekip, vaka analizi ve değerlendirme toplantılarında, kuruma uyum sağlamada zorluk çeken çocukların fiziksel ve psiko-sosyal sorunlarını tüm yönleriyle ele alarak uygun çözümler bulmaya çalışır²⁸⁸.

Yapılan birtakım çalışmalara göre, kurumda kalan çocukların büyük bir bölümü kurumdan ayrıldıktan sonra hayata hazır kişiler olmayacaklarına inanmaktadır²⁸⁹. Daha önce de bahsettiğimiz gibi kurumlarda verilen bakım hizmeti bire bir iletişimden uzak, duygusal etkileşimin zor olduğu ve çocukların aile yoksunluğu hissettiği bir bakım türüdür. Bu sebeple de kurumda verilen psikolojik destek oldukça önemlidir²⁹⁰.

²⁸⁷ AKANDERE / DALDA, age., s. 153.

²⁸⁸ ŞİMŞEK / EROL / ÖZTOP / ÖZER ÖZCAN, agm., s. 242., KAYA, Sümeyye Nur, 'Sosyal Hizmetlerde Manevi Danışmanlık ve Rehberlik', Türk Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Dergisi, 2020, s. 237.

²⁸⁹ ERDOĞAN, Tuğba / TUNCER, Barış, 'Olumlu ve Olumsuz Yönleriyle Kurum Bakımındaki Çocukların Durumu', Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi, 2018, s. 481.

²⁹⁰ BIYIKLI, Latife., 'Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve S.O.S. Çocuk Köyleri', Özel Eğitim Dergisi, 1995, s. 3., UĞUR, Sinem Burcu / KAYA KILIÇ, Ayten, 'Kurum Bakımında Yetişmiş Kişilerin Kurum

d. Hafta Sonu Ziyaretleri

Kurumda kalan çocukların sosyal yaşama uyumu, aile ilişkileri ve ruhsal gelişiminin düzenlenmesi için bazı şartlarda ailesinin yanına izinli verilmesi, kuruma misafir çocuk ve ziyaretçi kabul edilmesi sağlanmaktadır. Çocuğun izinli olarak verilmesi için anne, baba ve diğer yakınları belirlenir ve kişiler hakkında hazırlanan sosyal denetleme raporu doğrultusunda, çocuk grup sorumlusu, sosyal hizmetlerin tavsiyesi ve kurum müdürünün onayıyla izin verilebilir.

İzin süresi 1 sene içinde en fazla 70 gün olabilir. İzinli verilen çocuklar için onay belgesi hazırlanır ve dosyasında muhafaza edilir. Onay belgesinin bir kopyası izin alan şahsa verilir ve çocuğun bu tutanak ile teslim edilir (Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Çocuk Yuvaları Yönetmeliği m. 55 vd).

Psikolojik ve sosyal yönden aile yanında kısa süreli kalmasının münasip olduğu değerlendirilen çocuklar, kuruluşun sosyal çalışmacı meslek elemanı tarafından aile hakkında hazırlanan rapor sonucuna göre, dini- milli bayramlarda, hafta sonları gönüllü ailelerin yanına izinli olarak verilebilir²⁹¹.

Çocukların aileleri ve arkadaşları ile çalışan personelin ziyaretçileri, sadece özel olarak düzenlenen bölümlere kabul edilir. Çocukların kaldığı bölümlere, kuruluş müdürünün izni olmadan hiçbir şekilde ziyaretçi kabul edilmez. Kurumda kalan çocuklar, münasip bulunduğu takdirde çocuk evine yerleştirilebilir²⁹².

Bakımı ve Sonrası Süreçte Yaşadıkları Sorunların Belirlenmesi', Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi, 2022, s. 75., YEŞİLKAYALI, agm., s. 12., KAHRAMAN, agm., s. 51.

²⁹¹ KİBAROĞLU, agm., s. 34.

²⁹² BAYSAL, agm., s. 45.

e. Çocuğun Çocuk Evine Yerleştirilmesi

(1). Genel Olarak

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik m. 4/b hükmünde de belirtildiği üzere; Çocuk evleri/sevgi evleri, korunmaya muhtaç çocukların barınma, eğitim, sağlık ve psikolojik ihtiyaçlarının karşılandığı sosyal bakım kurumlarıdır²⁹³.

Çocuk evi, mahalle ortamında, yaygın olarak kiralama usulü ile bir apartman dairesinin çocuklara yaşamaları için verilmesi usulüyle sağlanan bir hizmet modelidir. Ülkemizde ilk çocuk evi 2000 yılında açılmıştır²⁹⁴.

Çocuk evleri, bir sosyal hizmet kuruluşu olup, her ilin sosyal, kültürel bakımdan çocuk yetiştirmeye müsait bölgelerinde mümkünse il merkezinde okul ve hastanelere yakın olan apartman dairesi veya müstakil evlerde 5 ile 8 sayıda, 0-18 yaş aralığındaki çocukların kaldığı evlerdir²⁹⁵. Çocuk evleri koordinasyon merkezi tarafından çocuk evinde barınacak çocuklar belirlenirken, koruyucu aile ve evlat edindirme hizmetinden faydalandırılmayacak çocuklara öncelik tanınır.

Bu kurumlar, çocukların korunması ve bakımı konusunda yetkilendirilmiş kurumlar tarafından yönetilir. Çocuk evleri, çocukların gelişimlerini desteklemek için farklı programlar sunar ve çocukların sosyal, kültürel ve akademik açıdan

²⁹³ SALİM, agm., s. 101.

²⁹⁴ KÜSMEZ, agm., s. 209., AYKUL, agm., s. 30.

²⁹⁵ YAZICI, Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve Çocuk Evleri, s. 508., YAŞAR / DAĞDELEN, agm., ss. 211-212., GENÇCAN, Soybağı Hukuku, s. 583.

gelişmelerini sağlar. Çocukların sevgi evlerinde kalması, çocukların sosyal hayata uyum sağlamalarını ve ileride başarılı bireyler olmalarını sağlamak için önemlidir²⁹⁶.

Bu nedenle, çocuk evleri, korunmaya muhtaç çocukların güvenli bir ortamda yetişmelerine yardımcı olan önemli bir sosyal hizmettir. Çocuklar çocuk evlerine yerleştirilirken bu eve yerleştirilecek en küçük ve en büyük çocuk arasındaki yaş farkı en fazla üç yaş olmalıdır. Lakin bu eve yerleştirilecek çocuklar kardeş ise aralarında yaş farkı olması koşulu aranmaz²⁹⁷.

Her çocuk evi için evin düzeninin sağlanması için bir çocuk evi sorumlusu görev yapmaktadır. Aynı zamanda çocuk evlerinde çocukların üstün yararı gözetilerek, sosyal çalışma uzmanı, psikolog, çocuk gelişimi uzmanı, çocuk eğitimcisi, öğretmen, hemşire/sağlık görevlisi ve bakım elemanı da çalışmaktadır. Çocuk evlerinde kalan çocukların fiziksel ve ruhsal gelişimlerinin desteklenmesi için çocuklar sportif faaliyetlere ve kurslara katılmaları için desteklenmektedir²⁹⁸.

Çocuk evlerinde çocukların bakımının sağlanması için üç tane bakım veren kişi çalışmakta olup bu kişiler 24 saat çalışıp 48 saat dinlenme usulü ile çocuk evlerinde bulunmaktadır. Çocuk evinde kalan çocukların yaşları dikkate alarak çalışan kişilerin cinsiyeti belirlenir. Çocuk evlerinde her gün pişirilen yemekler diyetisyen kontrolünde hazırlanan bir liste üzerine hazırlanır ve bu yemeklerden bir miktar ayrılarak her gün denetlemeye gönderilir böylece çocukların sağlıklı beslenmesi sağlanmaya çalışılır²⁹⁹.

Çocuk evlerinde bakım hizmeti sağlanırken bazı hususlar gözetilmektedir. Bu unsurlardan ilki çocuk evlerine yerleştirilecek çocuklar hakkında tedbir veya korunma

²⁹⁶ AKANDERE / DALDA, age., s. 147., YURDAKUL, agm., s. 20.

²⁹⁷ ÖNEN, Mustafa / OZAN, Mehmet Seyda, 'Sosyal Hizmetler Bağlamında Çocukların Korunması: Çocuk Hizmetlerinin İncelenmesi', 2019, s. 260., UĞUR / KAYA KILIÇ, agm., s. 71.

²⁹⁸ KÜSMEZ, agm., s. 209.

²⁹⁹ AYKUL, agm., s. 32.

kararlarının alınmış olmasıdır. Bir başka unsur ise, çocuk evlerine dışarıdan bakıldığında söz konusu evlerin çocuk evi olduğunun anlaşılmamasıdır.

Korunmaya ihtiyaç duyan çocukların sosyal hayatta yaşadıkları sıkıntıların başında ‘işaretlenme’ gelmektedir. Dışarıdan bakıldığında çevredeki insanların korunmaya muhtaç çocuklara acıyarak bakmaması için gereken tüm önlemlerin alınması gerekmektedir³⁰⁰.

(2). Çocuk Evlerinin Olumlu ve Olumsuz Yanı

Çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları gibi toplu bakım hizmeti verilen kuruluşların kalabalık olması, burada çalışanların özelliklerine göre hareket etme imkanını zorlaştırmaktadır³⁰¹. Çocuk evlerinde çocukların sınırlı sayıda oluşu, bakım hizmeti veren personellerin az sayıda olması, sürekli değişmemesi, çocukların damgalanmaması ve yaşantının aile yaşantısına benzer olması, burada yaşayan çocukların güven duygusu, bağlanma ve kişisel gelişimi açısından pozitif bir sonuçtur³⁰².

Çocuk evlerinde barınan çocuklar ve burada çalışanlar her ne kadar denetleniyor olsa da yapılan denetimler yeterli sıklıkta olmadığı için kurumda barınan çocuklar kadar olmasa da çocuk evlerinde kalan çocuklar da bir takım psikolojik sorunlar yaşayabilmektedir. Söz konusu sebeplerle yapılan denetimler sıklaştırılmalıdır.

³⁰⁰ UĞUR / KAYA KILIÇ, agm., s. 71.

³⁰¹ AKANDERE / DALDA, age., s. 149.

³⁰² YAZICI, Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve Çocuk Evleri, ss. 509-513., KAHRAMAN, agm., s. 57., AYKUL, agm., s. 33., BAYSAL, agm., s. 40.

f. Çocuğun Gönüllü Aile ile İlişkisi

(1). Genel Olarak

Korunma tedbirlerinden faydalanan, çocuk evlerinde veya çocuk evleri sitesinde barınan çocuklara destek olmak isteyen kişiler gönüllü aile olabilmekte ve bu kişiler, kuruluşun belirlediği zamanlarda ziyaretler gerçekleştirerek çocukların ilgi, yetenek ve eğitimlerine uygun şekilde katkı sağlayabilirler. Gönüllü aileler ayrıca, hafta sonları, resmi tatiller ve özel günler gibi uygun görülen zamanlarda, belirlenen çocukları evlerinde konuk ederek hizmet sunabilirler³⁰³.

(2). Gönüllü Aile Olabilmek İçin Sağlanması Gereken Şartlar

Gönüllü aile hizmeti, kurumlar tarafından yürütülmektedir. Gönüllü aile olabilmek için; kişiler bulundukları yere en yakın İl Müdürlüğüne bizzat başvuruda bulunarak dilekçe vermelidir. Bunun üzerine kurumdaki meslek elemanları gönüllü kişilerle/ailelerle görüşmeler gerçekleştirerek bir değerlendirme yaparlar³⁰⁴. Bu değerlendirme neticesinde 2-3 haftalık deneme süreci gerçekleştirilir.

Kurum tarafından bu başvuru esnasında gönüllü aile olmak isteyen kişilerden kişilerin gelir durumunu, adli sicil kaydını gösteren birtakım belgeler istenir ve bu belgeler uzmanlar tarafından belirlenerek kişileri tanımak için çeşitlendirilebilir. Daha sonra kişilere gönüllü kimlik kartı çıkartılır ve kişilerle kurum arasında gönüllü ailelik sözleşmesi imzalanır. Gönüllü aile olmak isteyen kişiler değerlendirilirken kişilerin

³⁰³ AYKUL, agm., s. 22.

³⁰⁴ KİBAROĞLU, agm., s. 34.

gelir durumları, psikolojik ve fiziksel sağlık durumları ve kurum tarafından belirlenen birtakım şartlar göz önünde bulundurulur³⁰⁵.

(3). Gönüllü Ailenin Hukuki Statüsü

Gönüllü aileler ile kurum arasında kişiler gönüllü aile olduktan sonra Gönüllü Ailelik Sözleşmesi (Gönüllülük Sözleşmesi) imzalanır, kişiler bu sözleşmeye göre hareket etmek mecburiyetindedir ve taraflar bu sözleşme hükümlerini her an feshetme hakkına sahiptir.

Gönüllülük Sözleşmesi çocuğun üstün menfaati gereği çocuğun gizliliğini de kapsadığından gönüllü aile çocukla ilgili bilgileri gizlemekle yükümlüdür. Söz konusu sözleşme gönüllülük esasına dayandığından gönüllü aile açısından herhangi bir mali sorumluluk doğurmaz.

Gönüllü aile vesayet organının yetki ve görevlerine haiz olmadığından, vesayet organı sayılmaz çünkü gönüllü aile ile çocuk arasında velayet ve vesayet ilişkisi kurulmamıştır. Gönüllü aile sadece çocuğu muhafaza eder ve maksadı ile ilişkili olarak çocuğu yanına aldığı veya ziyaret ettiği zamanlarda çocuğun bakım, gözetim ve yetiştirilmesi konuları ile yetkili ve sorumludur³⁰⁶.

Gönüllü aileler tüm bu süreçlerde velayet hakkı sahibi gibi sorumlu ve özenli davranmak mecburiyetindedir. Gönüllü aileler kurumda, sevgi evinde veya çocuk evinde kalan çocuklara bakım verebilirler. Koruyucu aile yanında kalan bir çocuğa

³⁰⁵ <https://www.korev.org.tr/p/16/gonullu-ailelik-nedir> , <https://www.korev.org.tr/p/45/sorularla-gonullu-ailelik>, <https://www.aile.gov.tr/sss/cocuk-hizmetleri-genel-mudurlugu/koruyucu-aile-hizmeti> (E.T.: 16.05.2022).

³⁰⁶ AYKUL, agm., s. 22.

gönüllü aile olunamaz zira çocuğun koruyucu aile yanında kaldığı için bakım ve yetiştirilme ihtiyacının giderildiği kabul edilir³⁰⁷.

(4). Gönüllü Ailenin Yükümlülükleri

Gönüllü aile kurumu tamamen gönüllülük esasına dayandığından gönüllü aileler çocuğun üstün menfaatinin gözetilerek hareket etmelidir. Gönüllü aile, çocuğun sorumluluğunu aldığı süreçte çocuğun menfaatine uygun hareket etmeli, ölçülülük ilkesini gözetmeli, çocuğun görüşlerini dikkate alarak ve çocuğun kişiliğine saygı göstererek hareket etmelidir. Aynı zamanda gönüllü aile, çocuğun ziyaret ve kurumdan teslim alma ile kuruma teslim etme saatlerine riayet etmelidir³⁰⁸.

g. Çocuğun Evlat Edinilmesi

(1). Genel Olarak

Evlat edinme, hukuki durumu evlat edindirilmeye münasip olan çocukla/çocuklarla, durumu evlat edinmeye münasip şahıs/aile arasında hukuki bağlar kurularak evlatlık ile evlat edinenin nüfus kaydının yapılması ve aile ilişkisinin kurulmasıdır³⁰⁹. Evlat edinme işlemi, TMK m. 305-320 arasında ayrıntılı şekilde düzenlenmiştir.

(2). Evlat Edinmenin Hukuki Niteliği

Evlat edinme uygulaması, Türk Hukuku'na ilk olarak 743 Sayılı Türk Kanunu Medenisi ile girmiş olup³¹⁰, daha sonra bu uygulama 4721 Sayılı TMK ile

³⁰⁷ TAŞDEMİR YİĞİTOPLU, Gülay / KIRAY VURAL, Bilgin / KÖRÜKÇÜ, Özlem, 'Koruyucu Ailelerin Kişilik Özelliklerinin İncelenmesi', Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi, 2020, s. 1418.

³⁰⁸ ERDEM / MAKARACI BAŞAK, age., s. 376.

³⁰⁹ AYKUL, agm., s. 25., ÖZDEMİR / RUHİ, age., s. 585.

³¹⁰ BAYGIN, agm., s. 138.

düzenlenmiştir. Evlat edinme kurumu, anne bakımından doğum, baba bakımından evlenme, tanıma ve babalık davasının yanında, evlat edinen ile evlatlık arasında soybağının kurulmasını sağlayan bir yol olarak düzenlenmiştir³¹¹. Soybağını kuran diğer yollardan farklı olarak, evlat edinme yolu ile kurulan soybağı kan bağına dayanmaz³¹².

Evlat edinme kararı, evlat edinen şahsın ikametgahı; eşlerin beraber evlat edinmesi durumunda ise mahkeme tarafından belirlenir. Mahkeme kararının ardından evlat edinme ilişkisi kurulmuş sayılır³¹³.

Evlat edinme başvurusunun ardından evlat edinen şahsın ölmesi veya hükmetme yeteneğini kaybetmesi, diğer şartlar aynı kaldığı sürece evlat edinme için bir engel teşkil etmez. Başvuru sırasında küçük olan kişi, daha önce gerekli şartların yerine getirilmiş olması koşuluyla ergin olursa, evlat edinme hükümleri uygulanabilir. Evlat edinme ilişkisi açıkça anlaşılacağı üzere, Aile Mahkemesi kararı ile kurulmaktadır³¹⁴.

Evlat edinme işlemi, mahkeme kararı sonucu gerçekleşir ve bu kararla beraber evlat edinen ile evlatlık arasında soybağı kurulur. Ancak bu soybağı ilişkisinin niteliği, verilen mahkeme kararının özelliklerine bağlıdır. Aile Mahkemesi'nin vereceği evlat edinme konusundaki karar ile daha evvel mevcut olmamış yeni bir hukuki ilişki kurulacağından söz konusu karar, kurucu niteliğinin yanında aynı zamanda yenilik doğuran yani inşai nitelikte bir karardır³¹⁵.

³¹¹ KILIÇOĞLU, age., s. 444., AKANDERE / DALDA, age., s. 132.

³¹² DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, age., ss. 331-332.

³¹³ YILDIRIM, age., s. 140., AKYÜZ, Çocuk Hukuku, s. 163.

³¹⁴ AYKUL, agm., s. 26.

³¹⁵ AKANDERE / DALDA, age., s. 123.

(3). Evlat Edinmenin Benzer Kurumlardan Farkı

(a). Kan Bağına Dayanan Soybağından Farkı

TMK m. 282'e göre, çocuk doğduğunda, annesiyle arasında bir soybağı ilişkisi kurulur. Ancak babasıyla soybağı ilişkisi kurulabilmesi için, anneyle evlilik, tanıma veya babalık davasında verilecek bir hüküm gereklidir. Madde hükmünün devamında soybağının kurulması için öngörülen bir diğer yol olarak evlat edinme ilişkisinden de bahsedilmiştir³¹⁶.

Evlat edinme hükümleri, soybağı ilişkilerine dayanan hükümlerle benzerlik gösterse de aralarında bazı farklılıklar bulunmaktadır. Bu iki durum arasındaki en önemli fark, evlat edinme ilişkisinin biyolojik bağlara yani kan bağına değil de taraflar arasında mahkeme kararı ile kurulan evlat edinme ilişkisine dayanmasıdır. Söz konusu fark sebebiyle de doğal soybağı, biyolojik olarak anne ve babadan kaynaklanırken, evlat edinme yoluyla kurulan soybağı yapay soybağı oluşturur³¹⁷.

Evlat edinme ilişkisini kurulması için kanunda öngörülen şart ve usuller yerine getirilmeliyken, kan bağına dayanan soybağının kurulması için herhangi bir ön koşul aranmamıştır. Ayrıca evlat edinme ilişkisi koşulların meydana gelmesi ve mahkeme kararı ile kurulurken³¹⁸, kan bağına dayanan soybağının evlilik dışı dünyaya gelen çocuk haricinde evlilik içinde doğmuş çocuk ile anne baba arasında kurulması konusunda herhangi bir şart yoktur.

Evlat edinme sonucu doğan soybağı, evlat edinen ile evlat edinilen arasında tek taraflı olarak kurulur. Bu nedenle, evlat edinme sonrasında evlat edinen kişinin akrabaları ve evlat edinilen arasında bir hısımlık ilişkisi oluşmaz. Benzer şekilde, evlat

³¹⁶ BAYGIN, Soybağı Hukuku, s. 13.

³¹⁷ YILDIRIM, age., s. 140., ÖZDEMİR / RUHİ, age., s. 585.

³¹⁸ ERDEM / MAKARACI BAŞAK, age., s. 376.

edinilenin akrabaları ve evlat edinen kişi arasında da bir hısımlık ilişkisi oluşmaz³¹⁹. Evlatlık ve hısımları evlat edinene kan hısımlı gibi yasal mirasçı olurken, evlat edinen kişi ve hısımları evlatlığa yasal mirasçı olamazlar.

(b). Evlat Edinmenin Koruyucu Aileden Farkı

Koruyucu aile ve evlat edinme müesseseleri, çocukların geçici veya kalıcı olarak aile ortamında bakım ve korunmalarını sağlamak amacıyla kullanılan farklı hizmet modelleridir. Evlat edinme ile koruyucu aile uygulaması, çocuğun yararının ön planda tutulması hususunda benzeşmektedir. Ancak bu kurumların maksatları birebir örtüşmemektedir³²⁰.

Bazı durumlarda, özellikle çocuğun bir aileye sahip olmadığı veya ailesiyle beraber yaşayamayacağı durumlarda, koruyucu aile hizmeti tek başına yeterli olmayabilir. Bu gibi durumlarda, çocukların evlat edinme yoluyla ailelere dahil edilmesi daha uygun bir seçenek olabilmektedir³²¹.

Koruyucu aile kurumu ile evlat edinme uygulamasının birbirine çok benzemesinin yanında birtakım farklılıkları da vardır. Bunlardan bir tanesi bu durumların hukuki boyutu ile alakalıdır. Koruyucu aile ilişkisi, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı İl Müdürlüğü ile koruyucu aileler arasında üçüncü kişi yararına yapılan bir sözleşme ile kurulurken evlatlık ilişkisinin kurulabilmesi için mutlaka Aile Mahkemesi'nin kararı gerekmektedir³²².

³¹⁹ AKGÜL Şule, Küçüklerin Evlat Edinilmesi ve Koruyucu Aile Kavramı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021, s. 28.

³²⁰ SAĞLAM, Rümeysa, Türk Medeni Hukuku'nda Evlat Edinme, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya, 2019, s. 23.

³²¹ IŞIK, Mehmet, Yeni Türk Medeni Kanun Hükümlerine Göre Evlat Edinme, Adalet Yayınları, Ankara, 2005, s. 25.

³²² DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, age., s. 332., KAHRAMAN, agm., s. 53.

Başka bir farklılık da söz konusu ilişkilerin süreye bağlı olup olmaması ile ilgilidir. Koruyucu aile yanına çocuğun yerleştirilmesi geçici niteliktedir, koruyucu aile kurumu, çocukların geçici olarak bakım ve korunmasını sağlamak amacıyla kurulmuştur³²³. Bu kapsamda, çocukların biyolojik ailesiyle yeniden bir araya getirilmesi hedeflenir.

Diğer yandan, evlat edinme kurumu ise, evlat edinme işleminin gerçekleşmesiyle beraber evlat edinen şahıs ve evlat edinilen kişi arasında kan bağına dayanmayan sürekli bir hukuksal ilişki oluşur. Evlat edinme ilişkisi kurulduktan sonra mirasçılık ilişkisi doğarken, koruyucu aile kurumunda mirasçılık söz konusu değildir³²⁴.

Bununla beraber evlat edinme ilişkisi kurulduktan sonra, evlat edinen şahıs ile evlatlık arasında bir hısımlık ilişkisi ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla evlatlık ile evlat edinen şahıs arasında evlenme engeli doğmaktadır³²⁵. Koruyucu aile kurumunda, çocuk koruyucu aile tarafından bakım altına alındığı için biyolojik ailesiyle olan ilişkisi kesilmez ve koruyucu aileleri ile arasında evlenme engeli doğmaz.

Bunun yanı sıra, koruyucu aile hizmeti sınırlı bir süre için verilir ve çocuk daha sonra biyolojik ailesine veya başka bir aileye verilebilir³²⁶. Evlat edinme kurumunda ise, evlat edinme ilişkisi kalıcıdır ve evlat edinen kişi ile evlatlık arasında bir hısımlık ilişkisi kurulur. Bu nedenle, evlat edinen ve evlatlık arasında evlenme engeli doğar.

Yine evlat edinme ilişkisi kurulduktan sonra velayet hakkından doğan hak ve yükümlülükler evlat edinen kişiye yüklenirken, koruyucu aile kurumunda ise

³²³ ATAÇ, İbrahim, Sosyal Politika Bakış Açısından Koruyucu Aile Sistemi: Türkiye ve Dünya Ülkelerinin Karşılaştırmalı Analizi, Adalet Yayınevi, 2023, s. 34.

³²⁴ KÜSMEZ, agm., s. 213., AKGÜL, age., s. 30.

³²⁵ SAĞLAM, age., s. 81.

³²⁶ YEŞİLKAYALI, agm., s. 15.

koruyucu ailenin bakımı altına alınan çocuğun velayet hakkı doğal olarak sona ermediğinden koruyucu aile, korunma altına alınan çocuğun eğitim ve bakım gibi ihtiyaçlarındaki sorumluluğu Devlet ile paylaşmaktadır. Bu sebeptendir ki evlat edinme ilişkisi kurulduktan sonra evlat edinen, evlat edinilenin bakım masrafları için Devletten bir ödeme yardımı almazken koruyucu aileler, korunma altına alınan çocuk için Devletten ödeme yardımı alabilmektedirler³²⁷.

Başka bir farklılık da söz konusu hukuki ilişkilerin sonlandırılma usulleri ile ilgilidir. Koruyucu aile hizmeti KAY'da düzenlenen hususlardan birinin ortaya çıkması halinde koruyucu aile yanına yerleştirilen çocuğun geri alınması usulüyle sona erdirilirken (KAY m.20/I), evlat edinme ilişkisinde TMK'da düzenlenen esasa veya şekle ilişkin eksikliklerin mevcudiyeti halinde ve sadece mahkeme kararıyla kaldırılabilir³²⁸. Dünyada, korunma gereksinimi olan çocuklar için en çok tercih edilen bakım türü koruyucu aile bakım yöntemidir. Türkiye'de aileler sıklıkla, evlat edinebilmek amacıyla koruyucu aile olma eğilimindedir³²⁹.

(4). Evlat Edinmenin Amacı, Yararları ve Sakıncaları

(a). Amacı

Günümüzde evlat edinme ile evlatlık açısından, anne ve babadan yoksun, muhafaza edilmeye, merhamete ve bakıma gereksinim duyan kimsesi olmayan çocukların muhafaza edilmesi ve bu çocukların sevgi dolu bir yuvaya sahip olması

³²⁷ ATAÇ, age., s. 32.

³²⁸ AKGÜL, age., s. 31., DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, age., ss. 331-363.

³²⁹ DURAN, Resul, 'Türkiye Aile Yapısında Evlat Edinme Üzerine Bir Değerlendirme', Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi, 2021, s. 24., YAŞAR / DAĞDELEN, agm., s. 211.

amaçlanırken; evlat edinen açısından çocuğu olmayan kimselerin çocuk sahibi olma ihtiyaçlarını gidererek çocuk sevgisini yaşamaları amaçlanmıştır³³⁰.

Evlat edinme hususunda uluslararası sözleşmelerde kabul edilen esas ilke, çocuğun üstün yararı³³¹ ve emniyetidir. Nitekim 20 Kasım 1989 Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ve 24 Nisan 1967 tarihli Çocukların Evlat Edinilmesine Dair Avrupa Sözleşmesi'nde de çocuğun yararı esas ilke olarak kabul edilmiştir³³².

(b). Yararları

Evlat edinme kurumunun, esas itibariyle iki maksadı bulunmaktadır. Bunlardan ilki, çocuğu olmayan şahısların, anne ve baba olma mutluluğunu tatmaları ve soylarının devam ettirilmesi, diğeri de korunma ihtiyacı olan çocukların aile ilişkisi içinde bulunmalarıdır³³³.

Evlat edinmenin en büyük faydası; beraber yaşayabileceği bir aileye sahip olmayan, korunmaya, şefkate ve bakıma ihtiyaç duyan, kimsesi olmayan çocukların, bir aile atmosferine sahip olmalarını, fiziksel, ruhsal ve zihinsel bakımdan sağlıklı bir biçimde büyümelerini ve topluma faydalı kişiler olarak yetiştirilmelerinin sağlanmasıdır.

Evlat edinme, sadece çocukların faydalandığı bir kurum değildir. Evlat edinme hem evlatlık hem evlat edinen hem de toplum bakımından pek çok yarar

³³⁰ DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, age., s. 332.

³³¹ ALKAN, age., s. 11.

³³² AKGÜL, age., s. 32.

³³³ DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, age., s. 332., AKGÜL, age., s. 33.

sağlamaktadır³³⁴. Aynı zamanda evlat edinenlerin de sosyal, psikolojik ve manevi yönden birçok fayda sağlayabilecekleri bir süreçtir. Evlat edinenler, çocuklarının hayatına dokunarak onların geleceğini şekillendirme fırsatı bulurlar ve aynı zamanda anne baba olmanın heyecanını ve sorumluluğunu hissederler. Bu da onların kendilerini daha anlamlı ve tatmin edici bir yaşam sürdürürken bulmalarını sağlayabilir.

Evlat edinen açısından değerlendirildiğinde ise; evlat edinme hiç çocuk sahibi olmamış veya arzulandığı sayıda çocuk sahibi olamamış şahısların veya ailelerin hem çocuk sevgisi gereksinimlerini karşılamakta hem de bu şahısları soy ismini devam ettirebilmesine imkan sağlamaktadır³³⁵.

(c). Sakıncaları

Evlat edinme kurumu, yapısal olarak kötüye kullanılmaya açık bir kurum olması sebebiyle bazı sakıncaları da beraberinde getirmektedir. Kötü niyetli şahısların da evlat edinebiliyor olması bu kurumun mahzurlarını da beraberinde getirmektedir³³⁶. Bu sakıncalardan bazıları, ailelerin çocuklarını maddi kazanımlar elde etmek için evlat edinilen olarak vermesi, evlat edinilenin çalışan, hizmetli gibi istismar edilmesi, organ ticaretinde kullanılması ve küçük yaştaki çocukların cinsel istismarına uğramasıdır.

Bunun yanı sıra, evlat edinme kurumunun yasal mirasçılarının haklarını ortadan kaldırmak için gizli olarak kullanılması da önemli bir sakınca olarak karşımıza çıkmaktadır. Evlat edinen kişilerle yapılan çalışmalarda ailelere/kişilere sorunları sorulduğunda çevrelerinin mirasçılık konusu ile ilgili kendilerini eleştirdiklerini ifade

³³⁴ SAĞLAM, age., s. 15.

³³⁵ AKGÜL, age., s. 34.

³³⁶ SAĞLAM, age., s. 23., AKGÜL, age., s. 35.

etmişlerdir. Birtakım aileler ‘yakın çevremiz dururken başka birinin çocuğunu mirasçı haline getirdin’ gibi eleştirilere maruz kaldıklarını söylemişlerdir³³⁷.

Evlatlığın ekonomik amaçlı olarak kullanılması durumu maalesef koruyucu aile kurumunda da görülmektedir. Bazı biyolojik aileler, çocuğunun devlet korumasında olmasını ve çocuğun bakım giderlerini kendisinin karşılamamasını bir kazanç olarak görmektedirler.

Tüm bu sebeplerle evlat edinme kurumunda da koruyucu ailelik kurumunda da çok sık ve güzel denetim yapılmalıdır. Her yerde her zaman kötü niyetli insanların varlığı göz önünde bulundurularak korunmaya muhtaç çocuk için uygulanabilecek her koruyucu ve destekleyici tedbir en üst düzeyde özenle uygulanmalıdır.

(5). Küçüklerin Evlat Edinilmesinde Aranılan Koşullar

(a). Evlat Edinilen Küçük Bakımından Aranılan Koşullar

i. Ergin Olmama

Küçüklük kavramı TMK m. 305 hükmünde, yasal olarak 18 yaşını tamamlamamış veya evlenme veya mahkeme kararı ile erginlik haklarını kazanmamış ifade etmektedir. Dolayısıyla henüz ergin olmamış küçük, evlilik yaşına gelmiş ve yasal temsilcisinin onayı ile evlilik gerçekleştirmiş ise ya da on beş yaşını dolduran küçük kendi talebi ve velisinin onayı ile mahkeme tarafından ergin kılınmış ise, bu şahıslar hakkında küçüklerin evlat edinilmesine dair olan hükümler³³⁸

³³⁷ GÖKCE, Hatice, ‘Bir Sosyal Politika Olarak Evlat Edindirmenin Toplumsal Direnç Kaynakları’, Uluslararası Beşeri ve Sosyal Bilimler Dergisi, 2017, s. 29.

³³⁸ KILIÇOĞLU, age., s. 453.

uygulanmayacaktır³³⁹. Evlat edinilecek kişinin evlat edinme başvuru anında ergin olması durumunda, TMK m. 313 vd. hükümler uygulanacaktır.

Küçüklerin evlat edinilmesine dair hükümlerin uygulamasında dikkate alınacak kriter, evlat edinme müracaatının gerçekleştirildiği andır. Evlat edinme başvurusu yapıldıktan sonra küçüğün ergin olması durumunda ise, şartların daha önce yerine getirilmiş olması şartıyla küçüklerin evlat edinilmesine dair hükümler uygulanacaktır³⁴⁰.

ii. Evlat Edinilecek Küçüğün Bakılmış ve Eğitilmiş Olması

Küçüklerin evlat edinilmesinde, çocuğun üstün yararı ve güvenliği her zaman öncelikli ilke olarak kabul edilir³⁴¹. Bu nedenle, evlat edinme başvurusunda bulunanların öncelikle küçüğün ihtiyaçlarına ve yararına odaklanması gerekmektedir. Evlat edinme işleminden önce çocuğun evlat edinen kişi tarafından en az bir sene süreyle eğitilmiş ve bakılmış olması gerekmektedir³⁴².

Bu şekilde, bir kimse bakım ve eğitim gereksinimini karşılamayı üstlenmediği bir küçüğü evlat edinemeyecektir³⁴³. Ayrıca, evlat edinme süreci boyunca taraflar arasında açık iletişim ve saygı çerçevesinde bir ilişki kurulması da son derece önemlidir. Bunun yanı sıra, evlat edinme kurumlarının denetlenmesi ve kötüye kullanıma açık yönlerinin önlenmesi için de gerekli önlemler alınmalıdır³⁴⁴.

³³⁹ SAĞLAM, age., s. 25., DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, age., 334., BAYGIN, Soybağı Hukuku, s. 139.

³⁴⁰ AKGÜL, age., s. 37., BAYGIN, Soybağı Hukuku, s. 140.

³⁴¹ ERDEM / MAKARACI BAŞAK, age., s. 378., ÖZDEMİR / RUHİ, age., s. 586.

³⁴² YILDIRIM, age., s. 141., GENÇCAN, Çocuk Hukuku, s. 1309.

³⁴³ SAĞLAM, age., s. 26.

³⁴⁴ DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, age., 334.

Küçüğün evlat edinilmesi için yalnızca eğitim ile bakım masraflarının karşılanması yeterli olmamaktadır. Ayrıca evlat edinecek kişi veya kişilerin ekonomik durumunun da yeterli olması gerekmektedir. Küçüğün sağlıklı bir ortamda yaşaması ve gelişmesi için yeterli beslenme, barınma, sağlık hizmetleri gibi temel ihtiyaçlarının karşılanması da önemlidir bu sebeple en az 1 sene bakım ve eğitim vermiş olma zorunluluğu evlat edinmek isteyen şahıs ile evlat edinilmek istenen küçüğün beraber yaşamış olması gerekmektedir³⁴⁵.

Evlat edinecek kişilerin çocuklara karşı şiddet, ihmalkarlık, taciz gibi suçlara karışmamış olmaları da aranan özellikler arasındadır. Sonuç olarak, evlat edinme işlemi sadece maddi olanakların sağlanmasıyla sınırlı kalmayıp, küçüğün tüm ihtiyaçlarının karşılanması ve ona sevgi, saygı ve ilgi gösterilmesiyle gerçekleştirilmelidir³⁴⁶.

iii. Evlat Edinmenin Küçüğün Yararına Olması

Evlat edinme sürecinde her zaman çocuğun güvenliği, sağlığı ve mutluluğu en önemli öncelik olmalıdır. Evlat edinme kararı verilirken, çocuğun fiziksel, zihinsel, sosyal ve duygusal ihtiyaçları dikkate alınmalıdır. Evlat edinme başvurusu yapan kişilerin, çocuğun sağlıklı bir ortamda yetişmesi için gerekli tüm imkanları sağlayıp sağlayamayacakları değerlendirilmelidir. Evlat edinmeye ilişkin tüm şartlar yerine getirilmiş olsa bile, küçüğün yararı koşulu sağlanmaz ise evlat edinme mümkün olmayacaktır³⁴⁷.

³⁴⁵ GENÇCAN, Çocuk Hukuku, s. 1312., BAYGIN, Soybağı Hukuku, s. 142.

³⁴⁶ AYDOĞDU, Murat, Çağdaş Hukuki Gelişmeler Işığında Evlat Edinme, Adalet Yayınevi, 2. Basım, Ankara, 2010, s. 169.

³⁴⁷ SAĞLAM, age., s. 27.

Evlat edinme işleminin küçüğün yararına olup olmadığına ilişkin değerlendirmeler, hakim tarafından yapılır³⁴⁸. Bu değerlendirmenin sağlıklı bir şekilde yapılabilmesi için hakim, gerekli gördüğü takdirde, pedagog, psikolog, çocuk gelişimi uzmanı veya sosyal hizmet uzmanı gibi uzmanlardan psiko-sosyal inceleme, araştırma yaptırabilir ve SİR (Sosyal İnceleme Raporu) hazırlanmasını talep edebilir.

Bu inceleme ve araştırmalar sonucunda elde edilen bilgiler, evlat edinme işleminin küçüğün yararına olup olmadığına ilişkin karar verilmesinde önemli bir rol oynamaktadır³⁴⁹. Bu takdir yetkisinin kesin ölçütleri olmayıp hakim her somut olayda tarafların ilişkilerini, çocuğun sosyali ekonomik ve fiziksel gelişiminin sağlanmasına dair koşulları göz önünde bulundurarak bir sonuca varmalıdır³⁵⁰.

iv. Başkası Tarafından Evlat Edinilmiş Olmaması

Bir çocuğun evlat edinilmesi durumunda, o çocuğun yalnızca bir kişi veya çift tarafından evlat edinilmesine izin verilir. Bu nedenle, daha evvel evlat edinilmiş bir çocuğun tekrar başka bir kişi veya çift tarafından evlat edinilmesi olanaksızdır. Birden fazla evlat edinilme yasağı olarak isimlendirilen bu kuralın tek istisnai durumu, bir küçüğün evli olan şahıslar tarafından beraber başvurarak evlat edinilmesidir (TMK m. 306). Evlilik içinde evlat edinme işlemi gerçekleştirildiğinde, boşanma durumunda evlatlık ilişkisi geçerliliğini korur. Velayet hakkı, mahkeme tarafından belirlenerek kendisine verilen şahıs tarafından kullanılmaya devam edilir³⁵¹.

³⁴⁸ ÖZDEMİR / RUHİ, age., s. 586.

³⁴⁹ AKGÜL, age., s. 42.

³⁵⁰ DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, age., 335.

³⁵¹ BAYGIN, Cem, Evlat Edinmenin Sonuçları, AÜEHFD, C.7, S. 3-4, 2003, s. 642., AKGÜL, age., s. 46.

v. Küçüğün Rızası

Ayırt etme gücünü haiz küçük, onayı olmadan evlat edinilemez. Evlat edinme işlemi için küçüğün ayırt etme gücünü haiz olması gerekmemektedir. Fakat küçüğün ayırt etme gücünü haiz olup olmaması, evlat edinilmeye onay vermesi durumunda önem arz etmektedir. Ayırt etme gücünü haiz küçük, evlat edinme işlemi kişiye sıkı sıkıya bağlı olan bir hak olduğundan onayı olmaksızın evlat edinilemez³⁵².

Dolayısıyla ergin olmasa dahi, evlat edinme işleminin önemini ve bu işlemle beraber kendi yaşamında ortaya çıkabilecek önemli gelişmeleri anlama becerisine sahip olan küçüğün, evlat edinilmeye onay verip vermediğinin mutlak surette sorulması gerekmektedir³⁵³.

Ayırt etme gücünü haiz olmayan küçüklerin evlat edinilmesi hukuki olarak engellenmemektedir. Ancak, bu durumdaki bir küçük doğal olarak evlat edinme konusunda onay beyanında bulunamaz. Ayırt etme gücünü haiz olmayan bir küçüğün evlat edinilmesi için, yasal temsilcilerinin (eğer velayet altındaysa velisinin, vesayet altındaysa vasisinin veya vesayet dairelerinin) onay alınması gerekir³⁵⁴. Söz konusu hususta koruyucu ailenin onayı aranmamaktadır.

Küçüğün evlat edinme hususunda ayırt etme gücünü haiz olup olmadığının belirlenmesinde kesin bir yaş söylenmesi imkanı olmayıp bu durumun her somut olayda ayrıca değerlendirilmesi gerekmektedir³⁵⁵.

³⁵² ÖZDEMİR / RUHİ, age., s. 590., SAĞLAM, age., s. 30.

³⁵³ ERDEM / MAKARACI BAŞAK, age., s. 382.

³⁵⁴ AKGÜL, age., ss. 47-49., BAYGIN, Soybağı Hukuku, s. 169.

³⁵⁵ DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, age. 339.

vi. Küçüğün Anne Babasının Rızası

Bir küçüğün evlat edinilmesi, ancak onun anne ve babasının izniyle gerçekleştirilebilir. Anne ve babanın rızasının aranması için velayet hakkına sahip olmaları şart değildir³⁵⁶. Örnek vermek gerekirse, anne baba boşanmış ve velayet hakkı babaya verilmiş olsa bile anne veli değilken de rızası alınmalıdır. Anne ve babanın onayı alınmaksızın gerçekleştirilmiş olan evlat edinme işlemi, evlatlık ilişkisinin kaldırılması nihayetini doğuracaktır.

Küçüğün evlat edinilmesi hususunda, anne ve baba ile küçüğün faydaları çatışıyorsa, çocuğa bir kayyım atanması gerekmektedir. Evlat edinme işlemi tamamlandıktan sonra, babalığın tespit edilmesi veya soybağı ilişkisinin tanınması halinde, evlat edinme ilişkisi hala geçerli olacaktır³⁵⁷.

vii. Vesayet Dairelerinin İzni

Eğer evlat edinilecek küçük, vesayet altında ise ayırt etme gücünü haiz olup olmadığına bakılmadan vesayet dairelerinin onayı alınarak evlat edinilebilir. Söz konusu onay, küçüğün yerleşim yeri olan bölgedeki vesayet daireleri tarafından verilmektedir³⁵⁸. Bir küçük vesayet altında ise, evlat edinme işlemi için Sulh Hukuk Mahkemesi tarafından izin verilmesi gerekmektedir. Ardından Asliye Hukuk Mahkemesi tarafından yapılan denetim ve onaylama süreci sonrasında, evlat edinme işlemi gerçekleşir ve vesayet altında bulunan küçük için rıza koşulu yerine getirilmiş olur³⁵⁹.

³⁵⁶ ERDEM / MAKARACI BAŞAK, age., s. 383., GENÇCAN, Çocuk Hukuku, s. 1322.

³⁵⁷ AKGÜL, age., ss. 50-51., YILDIRIM, age., s. 142.

³⁵⁸ ÖZDEMİR / RUHİ, age., s. 593., SAĞLAM, age., s. 35.

³⁵⁹ BAYGIN, Soybağı Hukuku, s. 183.

Bu süreç, evlat edinme işleminin yasal prosedürlerine uygun olarak tamamlanması için oldukça önemlidir³⁶⁰. Vesayet daireleri, onay verip vermeme konusunda karar verirken ilgili şahısları dinlemeli ve çocuğun üstün yararını ön planda tutmalıdır³⁶¹.

Vesayet makamının aldığı kararlara karşı, tebliğ edildiği tarihten itibaren on gün içerisinde Asliye Hukuk Mahkemesi'ne itiraz edilebilir. Bu süre içinde yapılan itirazlar, denetim makamı olarak Asliye Hukuk Mahkemesi tarafından değerlendirilir ve gerekli görülmesi halinde karar değiştirilebilir (TMK m. 461). Vesayet altına alınmış küçük eğer vasisi tarafından evlat edinilecekse, çocuğa temsil kayyımı atanmalıdır³⁶².

(b). Evlat Edinen Bakımından Aranılan Koşullar

i. Genel Olarak

1. Gerçek Kişi Olma Koşulu

Yaratılışa bağlı olmayan hak ve borçlar açısından, tüzel kişiler de birer hukuki varlık olarak sayılırlar (TMK m. 48). Tüzel kişilerin sahip olduğu haklar arasında mülkiyet, sözleşme yapma, dava açma gibi yetkiler yer alırken, borçları arasında ise vergi ödeme, borçlanma, işçi çalıştırma gibi yükümlülükler bulunur.

Tüzel kişilerin hak ve borçları, kendilerine ayrılan yasal düzenlemelere ve kuruluş amaçlarına göre şekillenir. Buradan da yola çıkılarak değerlendirme yapıldığında hısımlık ilişkisinin yalnızca gerçek kişiler arasında kurulabildiği anlaşılmaktadır. Evlat edinme ilişkisi sonucunda taraflar arasında hısımlık ilişkisi

³⁶⁰ AKGÜL, age., s. 61.

³⁶¹ DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, age., 339.

³⁶² GENÇCAN, Çocuk Hukuku, s. 1337.

oluştugu için evlat edinen kişinin gerçek kişi olması gerekmektedir. Dolayısıyla tüzel kişilerin evlat edinebilmesinin mümkün olmadığı söylenebilmektedir³⁶³. Evlat edinen kişinin birden çok çocuğu evlat edinmesi mümkündür³⁶⁴.

2. Ehliyetli Olma Koşulu

Evlat edinen kişi ayırt etme gücüne sahip olmak zorundadır³⁶⁵. TMK m. 8 hükmü uyarınca; her insanın hak ehliyeti mevcuttur. Buna göre tüm insanlar, hukuk düzeninin kapsamı içerisinde, haklara ve borçlara ehil olma konusunda eşittirler. Fakat hak ehliyetine sahip olmak için kişinin tam ve sağ halde doğmuş olması lazım gelmektedir.

Kişinin evlat edinebilmesi için ayırt etme gücünü haiz olması şarttır. Zira evlat edinme kişiye sıkı sıkıya bağlı bir haktır³⁶⁶. Evlat edinmenin kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olması, kişinin kendisini evlat edinme davasında vekil aracılığıyla temsil ettirmesine engel değildir. Yalnızca vekaletnamede bu konuyla ilgili özel yetki bulunması gerekmektedir. Evlat edinecek kişi hakkında bir tereddüt oluşursa, kişinin ayırt etme gücünü haiz olduğu bir resmi sağlık kurulunun raporu ile belgelendirilmelidir³⁶⁷.

3. Otuz Yaşını Doldurmuş veya Beş Yıldan Beri Evli Olma Koşulu

Evlat edinme işlemi için evlat edinmek isteyen şahsın belirli yaş ve evlilik süresi şartlarına uyması gerekmektedir. Evlat edinme işlemi, yasal evlilik birliği

³⁶³ YEŞİLKAYALI, agm., s. 14.

³⁶⁴ KAHRAMAN, agm., s. 53.

³⁶⁵ SAĞLAM, age., s. 38.

³⁶⁶ ERDEM / MAKARACI BAŞAK, age., s. 379., BAYGIN, Soybağı Hukuku, s. 154.

³⁶⁷ ÖZDEMİR / RUHİ, age., s. 587., AKGÜL, age., ss. 63-65.

içerisinde bulunan çiftler tarafından gerçekleştirilebileceği gibi, evli olmayan bireyler tarafından da tek başına gerçekleştirilebilir³⁶⁸. Ancak evlat edinmek isteyen evli çiftlerin en az beş yıllık bir evlilik süresine ya da otuzuncu yaşını tamamlamış olmalarına ihtiyaçları vardır³⁶⁹.

Eşlerden biri, diğer eşin çocuğunu evlat edinebilmek için en az iki yıllık bir evlilik süresine ya da otuz yaşını doldurmuş olması koşuluna uygun olmalıdır. Bekar olan şahıslar ise evlat edinmek için otuz yaşını tamamlamış olmaları gerekmektedir. Hakim, evlat edinmek isteyen kişinin yaş şartlarına uygun olup olmadığını davayı görürken re'sen araştırmak zorundadır (TMK m. 306-307).

4. Evlat Edinecek Kişinin Evlat Edinilecek Küçükten En Az On Sekiz Yaş Büyük Olması Koşulu

Evlat edinme işleminin yapılabilmesi için, evlat edinilen şahıs ile evlat edinen şahıs arasında en az on sekiz yaş fark olması şartı mevcuttur. Yargıtay'a göre de evlat edinen şahıs ile evlat edinilecek şahıs arasındaki yaş farkına dair hüküm emredici niteliktedir dolayısıyla bu hükümden vazgeçilmesi mümkün değildir³⁷⁰.

5. Evlat Edinenin Diğer Çocuklarının Yararlarının Hakkaniyete Aykırı Biçimde Zedelenmemesi Koşulu

Evlat edinme kararının hakkaniyete aykırı bir şekilde evlat edinenin diğer çocuklarının yararlarını zedelememesi de önemlidir³⁷¹. Bu nedenle evlat edinme sürecinde, evlat edinme kararının tüm yönleri dikkate alınarak karar verilmelidir.

³⁶⁸ BAYGIN, Soybağı Hukuku, s. 162.

³⁶⁹ SAĞLAM, age., s. 40., YILDIRIM, age., s. 143., GENÇCAN, Çocuk Hukuku, s. 1341.

³⁷⁰ AKGÜL, age., s. 67., ERDEM / MAKARACI BAŞAK, age., s. 381.

³⁷¹ YILDIRIM, age., ss. 141-142.

Altsoyu olan kimselerin evlat edinme hakkı da diğer şartların sağlanması halinde tanınmalıdır³⁷².

Kanun koyucu, evlat edinme işleminin gerçekleşebilmesi için küçüğün yararına olduğu kadar evlat edinen kişinin de buna uygun bir şekilde hareket etmesini ve gereken koşulları sağlamasını şart koşmuştur. Ayrıca evlat edinme işleminin gerçekleştirilebilmesi için evlat edinen kişinin diğer çocuklarının yararlarının da gözetilmesi gerekmektedir³⁷³. Bu sebeple evlat edinme işleminde, evlat edinilecek çocuğun yanı sıra evlat edinen kişinin diğer çocuklarının yararları da göz önünde bulundurulmalıdır³⁷⁴.

6. Evlat Edinen ile Evlat Edinilecek Küçük Arasındaki Yakınlık İlişkisi

Evlat edinme işlemi, biyolojik akrabalık bağına dayanmayan, tamamen hukuki bir süreçtir. Bu sebeple, evlatlık ile evlat edinen kişi arasında biyolojik bir bağ mevcut olmadığı gibi, evlat edinme işlemi sonucunda evlat edinen kişi, hukuken ebeveynlik hakları ve sorumlulukları kazanmaktadır.

Ancak, evlat edinme işlemi sonucunda evlat edinen kişinin biyolojik akrabaları ile olan ilişkisi kesinlikle sona ermemektedir. Evlat edinilen çocuğun biyolojik akrabaları, evlat edinme işlemi sonrasında da belirli haklara sahiptirler ve evlat edinen kişi ile ilişkilerini sürdürebilirler³⁷⁵.

³⁷² AKGÜL, age., s. 68.

³⁷³ ÖZDEMİR / RUHİ, age., s. 587., AYKUL, agm., s. 25.

³⁷⁴ DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, age., s. 335.

³⁷⁵ AKGÜL, age., s. 69.

ii. Birlikte Evlat Edinme

1. Eşlerin Birlikte Evlat Edinme Zorunluluğu

Evlat edinme işlemi için eşlerin beraber başvurması zorunlu olup, evli olmayan kişilerin tek başına evlat edinme hakları mevcuttur (TMK m. 306). Evlat edinilen kişi için en münasip olan beraber evlat edinmedir³⁷⁶.

Beraber evlat edinme işlemi için, en geç evlat edinme müracaatının gerçekleştirildiği tarihte tarafların evli olması gerekir³⁷⁷. Evlat edinme işlemi ile hukuken soybağı ile bağlanmış bir çocuğun evlat edinilmesi olanaksızdır ve evlat edinme başvurusu yapılan çocuk, evlat edinene hukuken ebeveyn-çocuk ilişkisi ile bağlanmaktadır.

Bir kişi birden fazla çocuğu evlat edinebilir ve evlat edinme başvurusu yapmadan önce, küçüğün en az bir sene süreyle eğitim ve bakımının sağlandığından emin olunmalıdır. Eşlerin beraber evlat edinebilmesi zorunluluğunun iki istisnası mevcuttur. Bunlar, üvey çocuğun evlat edinilmesi ve beraber evlat edinmenin imkanı olmaması olarak sıralanabilir³⁷⁸.

2. Eşlerin Beraber Evlat Edinmesinin Koşulları

Eşlerin beraber evlat edinme işlemi için belirli koşulları yerine getirmesi gerekmektedir. Bu koşullar, eşlerin en az beş seneden beri evli olmaları veya en az birinin otuzuncu yaşını doldurması şeklindedir. Ayrıca, evlat edinme başvurusunu yapan eşlerden biri, en az iki seneden beri evli olmaları veya kendisinin otuz yaşını tamamlamış olması koşuluyla diğer eşin çocuğunu evlat edinebilir. Söz konusu

³⁷⁶ SAĞLAM, age., s. 42., YILDIRIM, age., s. 143.

³⁷⁷ ÖZDEMİR / RUHİ, age., s. 588.

³⁷⁸ BAYGIN, Soybağı Hukuku, ss. 163-165., AKGÜL, age., ss. 70-71.

koşullar alternatif olarak kabul edilmekte olup, herhangi birinin sağlanması durumunda eşler beraber evlat edinme işlemini gerçekleştirebilirler³⁷⁹.

iii. Tek Başına Evlat Edinme

1. Evli Olan Kişinin Tek Başına Evlat Edinmesi

Evlat edinme sürecinde eşlerin beraber hareket etmesi gereken bazı koşullar olsa da yalnızca bir eşin evlat edinmesi mümkündür. Bu durum, diğer eşin ölümü, boşanma ya da hukuken ayırt etme gücünden devamlı olarak yoksunluğu ya da nerede olduğunun bilinmemesi gibi istisnai durumlarda geçerlidir.

Bunun dışında evli olan şahısların tek başına evlat edinmesi olanaksızdır zira bu şartlar emredici niteliktedir. Başka bir durum da eşinin çocuğunu evlat edinme durumudur. Bir kişi, evlendiği kişinin çocuğunu tek başına evlat edinmek isterse belirli şartların sağlanması durumunda evlat edinebilir³⁸⁰.

2. Evli Olmayan Kişinin Tek Başına Evlat Edinmesi

Yukarıda da bahsettiğimiz üzere TMK uyarınca, evli olmayan şahısların tek başına evlat edinebilmesi için otuzuncu yaşını tamamlamış olmaları gerekmektedir³⁸¹. Bekar bireylerin tek başına çocuk evlat edinebilmeleri için gereken diğer koşullar arasında gerçek kişi olma, yeterli ehliyete sahip olma ve evlat edinilen çocukla arasında en az on sekiz yaş farkının mevcut olması koşulları yer almaktadır³⁸².

³⁷⁹ ÖZDEMİR / RUHİ, age., s. 588.

³⁸⁰ SAĞLAM, age., s. 44., DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, age., 337., YILDIRIM, age., s. 144.

³⁸¹ BAYGIN, Soybağı Hukuku, s. 166.

³⁸² AKGÜL, age., s. 77.

iv. Evlat Edinmenin Şekle ve Usule İlişkin Koşulları

1. Evlat Edinmeye Aracılık Yapan Kuruluşlara Başvuru

Evlat edinmek isteyen kişilerin, aracı kurum olan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na başvuru prosedürünü düzenleyen madde gereğince; Türkiye'de ikamet eden vatandaşlar, ikametlerinin bulunduğu İl Müdürlüklerine başvurarak, yurtdışında ikamet eden vatandaşlar ve yabancı uyruklu kişiler ise tasdik eden ülkenin merkezi makamına başvuruda bulunabilirler³⁸³.

Türkiye'de bir seneden az olmayan bir süredir ikamet izni alan yabancı uyruklu vatandaşlar ise, bulundukları yerin İl Müdürlüklerine bir dilekçe ile başvurarak başvurularını Sosyal Hizmetler Kurumu'na gönderebilirler.

Küçüklerin evlat edinilmesine aracılık işleri Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü tarafından yürütüldüğü için, özel kurum ve kuruluşların veya gerçek kişilerin küçüklerin evlat edinilmesi faaliyetlerine aracılık yapabilmesi mümkün değildir³⁸⁴.

Eşler, evlat edinme talebinde bulunmak istiyorlarsa, her ikisinin de yazılı başvuruda bulunmaları gerekmektedir. Başvuru sahiplerine, evlat edinilecek çocukların nitelikleri ve evlat edinmenin sosyal ve hukuki neticeleri hususunda gerekli bilgilendirme sosyal çalışma uzmanlarınca yapılır³⁸⁵.

Evlat edinme işlemlerine dair tüm sorumlulukları tasdik ve taahhüt eden başvuru sahipleri veya aileleri, evlat edinme işlemlerine başvurabilirler. Evlat edinilecek çocuk, hakkında koruma kararı alınmış ve çocuk yuvası veya yetiştirme

³⁸³ BAYGIN, Soybağı Hukuku, s. 195.

³⁸⁴ GENÇCAN, Çocuk Hukuku, s. 1297.

³⁸⁵ AYKUL, agm., s. 26.

yurduna yerleştirilmiş ise, evlat edinme davasında Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü davalı olarak gösterilmelidir³⁸⁶.

2. Mahkemeye Başvuru

Evlat edinme davaları Aile Mahkemelerinde görülmekte olup, Aile Mahkemesi kurulmayan yerlerde Asliye Hukuk Mahkemeleri tarafından bakılmaktadır³⁸⁷. Evlat edinme kararı, evlat edinen kişinin ikametgahına göre verilir. Eşlerin beraber evlat edinmesi durumunda ise, mahkeme eşlerden birinin ikametgahına göre karar vermekle yetkilidir (TMK m. 315). Mahkeme kararı ile evlat edinme ilişkisi resmi olarak kurulmuş olur. Daha evvel de ifade edildiği üzere, evlatlık ilişkisi mahkeme kararıyla kurulmaktadır. Bu nedenle bahsi geçen mahkeme kararı, kurucu özellikte olduğu açıkça belirtilmektedir³⁸⁸.

Evlat edinme sürecinin başlatılabilmesi için öncelikle evlat edinecek kişinin bizzat yetkili mahkemeye başvurması gerekir. Başvuru için kanunen belirlenmiş bir özel şekil şartı bulunmamakla beraber, dava vekil aracılığıyla açılacaksa vekaletnamede özel yetki bulunmalıdır³⁸⁹.

Evlat edinme talebine ilişkin başvuru, belirlenmiş unsurları içeren dilekçe ile yapılmalıdır. Başvuru dilekçesi, HMK maddesi 119'da belirtilen tüm şartları taşımalıdır. Dilekçede evlat edinme talebi açıkça ifade edilmeli ve evlat edinme prosedürünün başlayabilmesi için gerekli tüm malumatlar dilekçede yer almalıdır³⁹⁰.

³⁸⁶ ÖZDEMİR / RUHİ, age., s. 596.

³⁸⁷ GENÇCAN, Çocuk Hukuku, s. 1290., YILDIRIM, age., s. 145.

³⁸⁸ SAĞLAM, age., s. 62., ERDEM / MAKARACI BAŞAK, age., s. 389.

³⁸⁹ ÖZDEMİR / RUHİ, age., s. 596., BAYGIN, Soybağı Hukuku, s. 199.

³⁹⁰ AKGÜL, age., ss. 81-82.

3. Araştırma, Dinleme ve Görüş Alma

Evlat edinme kararı, hukuki ve toplumsal açıdan oldukça önemli bir soybağı kurma yolu olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle, mahkeme tarafından evlat edinme kararı verilmeden evvel titizlikle hazırlanmış kapsamlı bir inceleme yapılmalı ve bu araştırmanın sonucunda sıhhatli bir değerlendirme yapılmalıdır³⁹¹.

Bu, evlat edinme sürecindeki tüm tarafların haklarını korumak ve sürecin sağlıklı bir şekilde ilerlemesini sağlamak için gereklidir³⁹². Sözü edilen ayrıntılı araştırmanın amacı evlat edinen ile evlatlık arasında kurulacak olan soybağının oluşturacağı ilişkide ortaya çıkabilecek tehlikeleri ve bunların taraflar açısından ortaya çıkaracağı olumsuz etkileri mümkün olduğu kadar evlat edinme ilişkisi kurulmadan evvel belirleyebilmektir.

Bahsi edilen araştırmalar aile mahkemesi tarafından, evlat edinen ile evlatlığın kişiliğini, sağlığını, ekonomik durumlarını, karşılıklı ilişkilerini, evlat edinenin eğitime becerisini ve evlat edinme isteğine yönelten nedenleri kapsamaktadır. Evlat edinmek isteyen kişinin altsoyu bulunuyorsa, onların da evlat edinme konusu ile ilgili düşünceleri dikkate alınır³⁹³.

4. Mahkeme Kararı

Evlat edinme işlemi için gerekli şartlar arasında, evlat edinme kararının görevli ve yetkili mahkeme tarafından verilmesi de mevcuttur. Evlat edinme kararı, evlat edinecek şahsın, beraber evlat edinmede ise eşlerden birisinin yerleşim yeri mahkemesince verilir.

³⁹¹ SAĞLAM, age., ss. 65-66.

³⁹² BAYGIN, Soybağı Hukuku, s. 203.

³⁹³ YILDIRIM, age., s. 146., GENÇCAN, Çocuk Hukuku, s. 1291.

Ancak evlat edinilecek çocuk bir çocuk yuvası veya yetiştirme yurdunda kalıyorsa ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğüne bağlı ise, bu durumda Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü de davalı taraf olarak gösterilir. Bu dava, evlat edinilecek çocuğu temsil eden kayyımın da katılımı ile görülecek ve karara bağlanacaktır³⁹⁴.

5. Nüfus Kütüğüne Kayıt

Evlat edinme sürecinde, evlatlığın haklarının ve aile bağlarının korunması için önemli bir adım olarak, evlatlığın kayıtlı olduğu aile kütüğü ile evlat edinen kişinin aile kütüğü arasında bağ kurulması gerekmektedir. Bu amaçla, evlat edinme işlemi ile ilgili kesinleşmiş mahkeme kararı her iki nüfus kaydına da işlenmelidir³⁹⁵.

Bu düzenleme, evlat edinilecek çocuğun menfaatlerinin korunmasını hedeflemektedir. Ayrıca evlat edinme kararının, evlat edinenin ve evlatlığın nüfus kütüklerine ayrı ayrı işlenmesi zorunludur. Bu sayede evlatlık, miras ve diğer haklarının korunması için gerekli önlemler alınmaktadır³⁹⁶.

³⁹⁴ DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, age., 351., ERDEM / MAKARACI BAŞAK, age., s. 389.

³⁹⁵ ÖZDEMİR / RUHİ, age., s. 597.

³⁹⁶ AKGÜL, age., s. 89., BAYGIN, Soybağı Hukuku, s. 208.

v. Küçüklerin Evlat Edinilmesinin Hüküm ve Sonuçları

1. Şahsi Sonuçları

a. Evlat Edinilen Küçük Bakımından

(1). İsim ve Soy İsim

TMK m. 314/III'e göre, evlat edinme işlemi sırasında evlat edinilen çocuğun adı değişmez, ancak evlat edinen istediği takdirde çocuğa yeni bir isim verebilir. Eğer evlatlığa yeni bir isim verilecekse ayırt etme gücüne sahip küçüğün fikri alınır. Evlatlık ergin ise kendisine yeni bir ad verilmesi mümkün değildir. Ayrıca, evlat edinme işlemi sonucunda evlat edinenin soy ismini evlat edinilen çocuğa aktarılabilir³⁹⁷.

Evlatlığın evlat edinenin soy ismini alması yükümlülüğü, yalnızca ergin olmayan evlatlık açısından geçerlidir. Eğer ergin olan evlatlığın evlat edinenin soy ismini alması isteniyorsa bu talep açıkça dile getirilmelidir. Evlat edinme kararı kesinleştikten sonra kararı veren mahkemece ilgili nüfus müdürlüğüne söz konusu evlat edinme kararı bildirilerek evlat edinenin kimlik bilgileri değiştirilir³⁹⁸.

(2). Anne ve Baba İsmi

TMK'da, eşler tarafından beraber evlatlık ve ayırt etme gücünü haiz olmayan küçüklerin nüfus kaydına anne ve baba ismi olarak evlat edinen eşlerin isimlerinin yazılacağı belirtilmiştir. Bu hüküm, sadece bekar olmayan şahısların beraber evlat edinmeleri ve evlatlığın ayırt etme yeteneğinden yoksun olması durumunda geçerlidir.

³⁹⁷ AKGÜL, age., ss.91-92., SAĞLAM, age., 74., YILDIRIM, age., s. 147., GENÇCAN, Çocuk Hukuku, s. 1377.

³⁹⁸ DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, age., s. 357., BAYGIN, Soybağı Hukuku, s. 215.

Dolayısıyla, bir eşin tek başına evlat edinmesi ya da evlat edinilecek küçüğün ayırt etme kabiliyetine sahip olması durumunda, söz konusu hüküm uygulanamaz³⁹⁹.

(3). Hısımlık

Evlat edinen ile evlatlık ve onun altsoyu arasında hısımlık oluşurken evlat edinen kişinin diğer hısımları ile evlatlık arasında hısımlık oluşmaz. Ayrıca evlatlığın da altsoyu dışında diğer hısımlarıyla evlat edinen birbirlerine hısım olmaz. Bu sebeple evlatlık ilişkisinde oluşan bağ tek taraflı ve kişiseldir⁴⁰⁰. Evlat edinme kararıyla beraber, evlatlık ve evlat edinilen kişi arasında kendiliğinden altsoy-üstsoy bağı oluşmaktadır.

Evlat edinme, diğer soybağı oluşturma yöntemlerinden farklı olarak biyolojik temele dayanmamakta, sadece taraflar arasındaki evlat edinme ilişkisinden kaynaklanmaktadır. Bu nedenle, evlat edinme sonrasında evlat edinen şahıs ve evlat edinilen küçük arasında suni bir soybağı kurulmaktadır. Ancak evlat edinme işlemi, sadece evlat edinen şahıs ve evlat edinilen kişi arasında bir ilişki kurduğundan, evlat edinme sonrasında evlat edinenin akrabaları ve evlat edinilen kişi arasında bir hısımlık ilişkisi meydana gelmemektedir⁴⁰¹.

2. Evlat Edinen Bakımından

a. Velayet Hakkı

Evlat edinme kararı verilmesiyle beraber, biyolojik anne babanın velayet hakkı son bulur ve küçüğün velayet hakkının bütün hak ve yükümlülükleri evlat edinen

³⁹⁹ AKGÜL, age., s. 93., ÖZDEMİR / RUHİ, age., s. 597., GENÇCAN, Çocuk Hukuku, s. 1381.

⁴⁰⁰ SAĞLAM, age., s. 19.

⁴⁰¹ AKGÜL, age., s. 94., BAYGIN, Soybağı Hukuku, s. 222.

kişiye geer⁴⁰². Bu durumda evlat edinen evlatlığın velisi olur ve biyolojik anne-baba veli sıfatını kaybeder. Evlat edinenlerin velayet hakkından tamamen veya kısmen vazgeçmeleri mümkün deđildir⁴⁰³.

Evlat edinen şahsın hayatını kaybetmesi durumunda, küçüğün velayet hakkı kendiliğinden öz anne ve babaya geri dönmez. Ancak, hakim tarafından uygun bulunursa velayet hakkı öz anne babaya verilebilir. Eğer bu seçenek uygun değilse, küçüğe bir vasi atanabilir. Bu durumda, mahkeme velayetin kime verileceği hakkında karar verecektir⁴⁰⁴.

b. Bakım Yükümlülüğü

Evlat edinme kararı sonucunda, küçüğün bakım, barınma, beslenme, bakım ve eğitimine ilişkin sorumluluklar biyolojik anne baba yerine evlat edinene geecektir⁴⁰⁵. Bu durum, taraflar arasında farklı bir anlaşma yapılması mümkün olmamakla beraber emredici nitelikte bir hkmdr.

Ergin olmayan evlat edinilen kişinin eğitim ile bakım masrafları, evlat edinme işlemi tamamlandıktan sonra evlat edinen kişi tarafından karşılanacaktır. Bu masraflar, evlat edinilen kişinin korunması, beslenmesi, giydirilmesi, barındırılması, eğitimi, tedavisi ve terbiyesi için gerekli olan tüm masrafları kapsar⁴⁰⁶.

⁴⁰² ÖZDEMİR / RUHİ, age., s. 599.

⁴⁰³ GENÇCAN, ocuk Hukuku, s. 1387., YILDIRIM, age., s. 146.

⁴⁰⁴ DURAL / Z / GüMüş, age., ss. 354-355., AKYÜZ, ocuk Hukuku., ss. 194-96.

⁴⁰⁵ ÖZDEMİR / RUHİ, age., s. 598.

⁴⁰⁶ AKYÜZ, ocuk Hukuku., s. 98.

c. Evlenme Yasağı

Evlat edinme ilişkisinin kurulması ile beraber evlat edinen ile evlatlık veya onlardan biri ile diğerinin altsoyu ve eşi arasında kesin evlenme yasağı doğduğu kabul edilmektedir⁴⁰⁷. Eski Medeni Kanun’da evlenme, sadece evlat edinen ile evlatlık ve bunlardan biri ile diğerinin eşi arasında yasaktı. Bu yasak kesin olmayan bir evlenme engeli olup bu kişiler evlenirse evlenme geçersiz olmuyor, yalnızca evlat edinme ilişkisi ortadan kalkıyordu.

Fakat Yeni TMK’da evlenme yasağının kapsamı genişletilmiştir. TMK’ya göre bu kişiler arasında gerçekleşen evlilik mutlak butlanla sakat hale gelmiştir⁴⁰⁸. Bu yasağın amacı, evlat edinme ilişkisi nedeniyle ortaya çıkan yapay soybağının evlilik yoluyla zedelenmesini önlemektir.

3. Mali Sonuçları

a. Evlat Edinilen Küçük Bakımından

(1). Yardım Nafakası Verme Yükümlülüğü

Yoksulluk durumunda olan bir kişinin altsoyu, üstsoyu veya kardeşleri yoksulluk durumunda bulunan kişiye yardım etmekle yükümlüdürler⁴⁰⁹. Evlat edinme işlemi sonrasında, evlat edinen ve evlatlık arasında kan bağı olmasa da hukuki bir bağ ve birinci dereceden altsoy-üstsoy hısımlılığı doğar⁴¹⁰. Bu durumun bir neticesi olarak,

⁴⁰⁷ YILDIRIM, age., s. 146., SAĞLAM, age., s. 82.

⁴⁰⁸ DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, age., ss. 58-59., BAYGIN, Soybağı Hukuku, s. 225., AKGÜL, age., s. 99.

⁴⁰⁹ SAĞLAM, age., s. 87.

⁴¹⁰ BAYGIN, Soybağı Hukuku, s. 235.

evlat edinen ve evlatlık arasında karşılıklı olarak yardım nafakası ödeme yükümlülüğü ortaya çıkmaktadır⁴¹¹.

Yardım nafakası borcu özel hukuku ilgilendiren bir borçtur ve temyiz kudretine sahip olmayanlardan bile istenebilir. Nafaka alacağı şahsa bağlı bir hak olup, mirasçılara geçmez ve üçüncü şahıslara devredilemez, ancak birikmiş olan borç üçüncü kişilere devredilebilir⁴¹².

(2). Evlat Edinilen Küçüğün Mirasçılığı

Evlat edinme işleminin nihayetinde, evlatlık ve onun altsoyu, evlat edinene kan bağı ile bağlı olan kişiler gibi mirasçı olurlar. Bu sebeple, evlat edinenin vefatı durumunda, hukuki olarak geçerli bir evlatlık bağı kurulmuş ise evlat edinilen ve altsoyu, evlat edinenin yasal mirasçıları arasında yer alacaktır. Bu doğrultuda, evlat edinenin ölümü halinde hukuken geçerli bir evlatlık ilişkisi kurulmuş ise, evlatlık ve altsoyu evlat edinen kişinin yasal mirasçısı olacaktır⁴¹³.

Bu nedenle, evlat edinen kişinin altsoyu varsa, evlatlık ve altsoyu, evlat edinenin diğer biyolojik çocukları gibi eşit olarak miras payına sahip olacaktır. Öte yandan, evlatlığın kendi ailesindeki mirasçılığı da devam etmekte olup, bu durum

⁴¹¹ AKGÜL, age., ss. 101-102., ERDEM / MAKARACI BAŞAK, age., s. 393., GENÇCAN, Çocuk Hukuku, s. 1411.

⁴¹² ÖZTAN, Bilge, Aile Hukuku, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 2. Bası, Ankara, 1983, s. 443.

⁴¹³ BAYGIN, Soybağı Hukuku, s. 237., ÖZDEMİR / RUHİ, age., s. 600.

evlatlığın kendi hısımları ile olan soybağının evlat edinme ilişkisi kurulmasının ardında da devam etmesinin bir sonucudur⁴¹⁴.

b. Evlat Edinen Bakımından

(1). Evlat Edinenin Küçüğün Mallarına İlişkin Yönetim ve Yararlanma Hakkı

Velayet hakkı, küçüğün bakımı ve eğitimiyle ilgili kararları almakla beraber, mal varlığı yönetimi de dahil olmak üzere tüm yetkileri içermektedir. Bu nedenle, evlat edinme işlemi sonrasında velayet hakkı kendisine devredilen evlat edinen şahıs, küçüğün mallarının idaresi ve gelirleri hususunda da tüm yetkilere sahip olacaktır⁴¹⁵.

(2). Evlat Edinenin Mirasçılığı

Evlatlık ve onun altsoyu, evlat edinene kan bağı olan mirasçılar gibi hak kazanırken, evlat edinen şahıs ve akrabaları evlat edinilen şahıstan miras almaya hak kazanamazlar⁴¹⁶. Bu sebeple, evlat edinmenin sadece tek taraflı bir mirasçılık ilişkisi yarattığını söylemek mümkündür⁴¹⁷.

⁴¹⁴ DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, age., s. 357., AKGÜL, age., s. 103.

⁴¹⁵ AKGÜL, age., s. 105., SAĞLAM, age., s. 83.

⁴¹⁶ ERDEM / MAKARACI BAŞAK, age., s. 393.

⁴¹⁷ DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, age., s. 356., AKGÜL, age., s. 106, YILDIRIM, age., s. 147.

c. Diğer Hüküm ve Sonuçları

(1). Yerleşim Yeri

TMK m. 19 hükmüne göre; bir kişinin devamlı ikamet etmek amacıyla bulunduğu yer, yerleşim yeri olarak tanımlanabilir. Eğer evlat edinilen kişi reşit ise, yerleşim yeri kendi iradesi doğrultusunda sürekli ikamet ettiği yerdir. Ancak bir çocuğun evlat edinilmesinde, çocuğun velayet hakkı evlat edinen kişiye geçtiğinden, evlat edinen şahsın ikamet yeri aynı zamanda evlat edinilen çocuğun ikamet yeri olarak kabul edilir⁴¹⁸.

(2). Kayıt ve Belgelerin Gizliliği

Evlat edinme işlemi ile ilgili kayıtlar, bilgiler ve belgeler mahkeme tarafından bu konuda verilmiş bir karar olmadıkça veya evlatlık talep etmedikçe hiçbir koşulda açıklanamaz⁴¹⁹. Kayıt ve belgelerin gizliliği prensibi hem evlatlığın hem de evlatlığın biyolojik anne babasına hem de üçüncü şahıslara karşı bir koruma önlemidir. Bu doğrultuda evlat edinen kişilerin kimlik bilgileri ve ikamet adresi onayları olmadıkça biyolojik anne babaya bildirilemez⁴²⁰.

Evlatlığın bu konuda bir talebi olması durumunda, söz konusu durumun evlatlığa etkisi göz önüne alınarak kurum tarafından tesis edilecek şartlar çerçevesinde sosyal çalışma uzmanı tarafından açıklama yapılır. Bu kuralın temelinde, evlat edinme işleminin doğurabileceği menfaatlerin korunması amacı yatmaktadır. Evlat edinme

⁴¹⁸ AKGÜL, age., s. 108.

⁴¹⁹ ÖZDEMİR / RUHİ, age., s. 597., DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, age., s. 354.

⁴²⁰ BAYGIN, Soybağı Hukuku, s. 210.

işlemleri ilgili bilgilerin gizliliği, evlat edinmenin yarattığı etki ve sonuçlar göz önünde bulundurularak korunmaktadır⁴²¹.

vi. Evlatlık İlişkisinin Kaldırılması ve Yokluk

1. Nedenleri

a. Rızanın Bulunmaması

TMK m. 308/II'e göre; bir küçük, ayırt etme gücünü haiz olduğu takdirde, onayı olmadan evlat edinilemez. Bu husus, emredici özellikte olduğundan küçüğün onayı olmadan evlat edinme kararı verilmesi olanaksızdır. Aynı şekilde evlat edinme işlemi için, ayırt etme gücünü haiz küçüğün onayı aranmakla beraber, küçüğün anne ve babasının da onayı gerekmektedir⁴²².

Örnek vermek gerekirse, evlat edinmeye ayırt etme gücünü haiz küçük veya evlat edinilmek isteyen küçüğün anne ve babası onay vermediği durumda evlatlık ilişkisi kurulmuşsa veya ayırt etme gücünü haiz olan kısıtlı şahsın rızası ve vesayet dairelerinin onayı olmadan evlatlık ilişkisi kurulmuşsa, mahkemeden kaldırılmasını isteyebilirler⁴²³.

Sonuç olarak, evlatlık küçük ise ayırt etme gücünü haiz küçük, küçüğün anne veya babası, vesayet daireleri, evlat edinilen şahıs ergin veya kısıtlı ise, evlat edinenin

⁴²¹ AKGÜL, age., s. 109., YILDIRIM, age., s. 147., SAĞLAM, age., s. 72.

⁴²² SERDAR, İlknur, 'Koruyucu Aile', İzmir, 2000, s. 474.

⁴²³ SAĞLAM, age., s. 93.

eğer altsoyu varsa altsoyu ve evlatlık evli ise eşinin rızasının alınmadığı durumlarda evlat edinme işleminin iptali istenebilir⁴²⁴.

Evlat edinme işleminin tamamlanabilmesi için rızası alınması lazım olan şahıslardan herhangi birisinin onayı, yasal bir neden olmadan alınmamışsa, bu hal evlat edinme ilişkisinin iptal edilmesine neden olacaktır. Bu kuralın amacı, evlat edinme işleminin doğru bir şekilde gerçekleşmesini sağlamaktır ve evlatlık ilişkisindeki tüm tarafların haklarını korumaktır. Bu hüküm gereği, evlat edinme işlemi için gereken rızaların yasal bir sebep olmaksızın alınmamış olması halinde, ilgili kişilerin küçüğün menfaatinin ciddi şekilde zarar görmemesi koşuluyla hakimden evlatlık ilişkisinin sona erdirilmesini talep etme hakkı bulunmaktadır⁴²⁵.

İlgili kişilerin rızaları alınmış olsa da rıza beyanlarının geçerli olmadığı durumlar evlat edinme ilişkisinin iptaline sebebiyet verebilir. Şöyle ki, evlat edinme kararının küçüğün doğumunun üstünden altı hafta geçmeden evvel verilmiş olması ya da küçüğün anne babasından birisinin özenli davranma sorumluluğuna hilaf hareketi neticesinde mahkemece alınan evlat edinmeye ilişkin onayının aranmaması, kararının ilgili kişiye bildirilmemesi, evlat edinme ilişkisinin iptal edilmesine sebep olmaktadır. Evlat edinme ilişkisinin kaldırılmasının talep edilebilmesi için, onayı alınmamış şahıs veya şahıslar tarafından açılabilir evlat edinme ilişkisinin kaldırılması davası açılabilir ve bu şahsa sıkı sıkıya bağlı bir hak olarak kabul edilir⁴²⁶.

b. Diğer Noksanlıklar

Evlat edinme, evlatlık ve evlat edinen şahıs arasında on sekiz yaş farkının olmaması, evlat edinme kararının görevli/yetkili olmayan mahkemece verilmiş olması, evlat edinme işleminin küçüğün faydasına aykırı olması, tek başına evlat edinen birinin

⁴²⁴ ERDEM / MAKARACI BAŞAK, age., s. 397.

⁴²⁵ YILDIRIM, age., s. 148., GENÇCAN, Çocuk Hukuku, s. 1419., BAYGIN, Soybağı Hukuku, s. 245.

⁴²⁶ AKGÜL, age., ss. 111-112.

otuz yaşını tamamlamamış olması ya da eşlerin beş seneden beri evli olmaması gibi, onayın bulunmaması dışında esasa ilişkin diğer eksikliklerden biriyle sakat hale gelmişse, Cumhuriyet Savcısı veya ilgili şahıslar evlatlık ilişkisinin kaldırılmasını isteme hakkına sahiptir⁴²⁷.

Hükümde mevcut olan ‘ilgili’ şahıslar kapsamına; özellikle evlatlık, evlatlığın çocukları ve anne babası, evlat edinen şahıs ve evlat edinme ilişkisinin kurulmasıyla miras hakları etkilenen mirasçılar girmektedir. Usule ilişkin eksiklikler nedeniyle evlatlık ilişkisinin kaldırılması, evlatlığın menfaatine fazlaca zarar verecekse evlatlık ilişkisinin kaldırılmasına karar verilmez⁴²⁸.

2. Evlatlık İlişkisinin Kaldırılması Davası

Evlatlık ilişkisinin kaldırılması davası, var olan bir hukuki ilişkiyi ortadan kaldıran bozucu yenilik doğuran inşai bir dava türüdür. Bu tür davalar genellikle evlat edinen şahsa ve evlat edinilen kişiye karşı açılır⁴²⁹. Ancak iptal davası, evlat edinilen kişi veya evlat edinen şahısça açıldığında, dava diğer tarafa yönlendirilmeli ve eğer evlat edinilen küçük ise, bu dava için küçüğe bir kayyım atanması lazım gelmektedir⁴³⁰.

Evlat edinme ilişkisinin kaldırılması davasında yetkili ve görevli olan mahkeme, evlatlık ilişkisinin kurulduğu mahkemedir. Bu nedenle, evlat edinme işlemi

⁴²⁷ DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, age., ss. 360-361., GENÇCAN, Çocuk Hukuku, s. 1423., ÖZDEMİR / RUHİ, age., s. 601., SAĞLAM, age., s. 94.

⁴²⁸ BAYGIN, Soybağı Hukuku, s. 246., AKGÜL, age., s. 112.

⁴²⁹ ERDEM / MAKARACI BAŞAK, age., s. 396. AKGÜL, age., s. 114.

⁴³⁰ DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, age., s. 361.

hangi mahkeme tarafından yapılmışsa, evlatlık ilişkisinin kaldırılması davası da aynı mahkemeye açılmalıdır. Söz konusu davanın hak düşürücü süresi bir yıldır⁴³¹.

II. BÖLÜM KORUYUCU AİLE KURUMU

A. KORUYUCU AİLE KAVRAMI

Çocuğun biyolojik ailesi ile beraber yaşaması menfaatini ağır derecede zedeliyorsa veya ailesi ile birlikte yaşaması mümkün değilse çocuk biyolojik ailesinin yanından alınıp bir kuruma veya koruyucu aile yanına yerleştirilebilir. Koruyucu aile, çocuğun biyolojik anne ve babasının yerini tutabilecek kişileri veya aileleri ifade etmektedir.

Korunmaya ihtiyacı olan çocuk için öncelikle aile yanında bakım tedbirleri, daha sonra kurum bakımı ve durumu uygun olan çocuklar için koruyucu aile yanında bakım tedbiri uygulanır. Koruyucu ailelik kurumu diğer bir deyişle, devlet koruması altında olmaya devam eden korunmaya muhtaç çocuğun bakım sorumluluğunun bir aileye verilmesidir.

Koruyucu aile, kendisi hakkında koruma kararı verilmiş ve biyolojik ailesinden belli birtakım sebeplerle alınmış çocuğun bakımı ve korunmasını gönüllü veya belli

⁴³¹ YILDIRIM, age., s. 148.

bir ücret karşılığı olarak üstlenmiş ailedir⁴³². Koruyucu aileler, çocukların sağlıklı bir şekilde büyümeleri için ihtiyaç olan ortamı sağlayarak onların geleceklerine umutla bakmalarını ve çocukların yaşamlarını daha iyi hale getirecek olan her türlü tedbiri alarak onların daha güvenli ve huzurlu bir ortamda yaşamasını sağlarlar⁴³³.

B. KORUYUCU AİLENİN HUKUKİ STATÜSÜ

Çocuk evlilik birliği içinde doğduğunda ve evlilik birliği devam ettiği sürece çocuğun velayet hakkı anne ve babaya aittir. Velayet hakkı, soybağının sonuçlarından biri olduğu için, anne babanın çocuk üzerinde velayet hakkına sahip olabilmesinin asıl koşulu, çocuk ile aralarında hukuki soybağının kurulmuş olmasıdır. Evlilik dışında doğan çocuğun velayet hakkı anneye, çocuk evlat edinilmiş ise evlat edinene/edinenlere ait olmaktadır. Velayet hakkı, çocuk on sekiz yaşını doldurduğunda sona erecek olmakla beraber, mahkeme kararıyla yaş büyütme, evlilik ya da velayetin kaldırılması durumlarında on sekiz yaşından önce de sona ermektedir.

Velayet altında bulunmayan küçükler vesayet altına alınırlar. Vesayet, reşit olmuş kişilerin kısıtlanması ve velayet altında olmayan küçüklerin korunması amacıyla düzenlenmiş olan hukuki bir kurumdur. Vasi, reşit olmamış küçükler ile kanuni hakları sınırlandırılmış kişilere mahkeme tarafından atanan yasal temsilcidir. Kayyım ise belirli işleri yerine getirmek veya mal varlığını yönetmek için atanan kişidir.

Çocuğun zarar gördüğü durumlarda çocuğun yüksek menfaati gereği çocuğun korunması usulü uygulanmaya başlanır. Şöyle ki; çocuğun biyolojik ailesinin yanında

⁴³² KARATAY, Abdullah, Türkiye’de Koruyucu Aile: Kökenleri, Gelişimi ve Bugünü, Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2017, S. 5., s. 390., YILDIRALP, Sinem / HIZ, Özge, ‘Koruyucu Ailelerin Sorunları: Denizli İli Örneği’, Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2020, s. 186., ÇAVUŞ BEKÇE / ÇALIŞ, agm., s. 1571.

⁴³³ DOĞAN, Recep, ‘Bir Koruma Tedbiri Olarak Koruyucu Aile Kurumu ve Koruyucu Aile Yönetmeliği’, Ankara Barosu Dergisi, S.2, 2013, s. 149.

yaşaması öncelik olduğu için öncelikle aile yanı destek tedbirleri uygulanır⁴³⁴. Bu kapsamda çocuğun biyolojik ailesine çocuğun bakım, sağlık ve eğitim gibi temel ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından aileye her çocuk için ayrı ayrı maddi destek sağlanır⁴³⁵.

Aynı şekilde çocuğun ruhsal sağlığı da çok önemli olduğu için aileye rehberlik ve danışmanlık hizmeti verilebilmesi için bir danışman olarak sosyal hizmet uzmanı atanır ve ailenin bu şekilde takibinin yapılması sağlanmaya çalışılır. Danışmanlık tedbiri, anne ve baba ile çocuğun bakımını üstlenmiş kişilerin çocuğun yetiştirilmesi konusunda ihtiyaç duydukları desteğin alınmasını sağlamaya yönelik kılavuzluk verilmesidir.

ÇKK kapsamında alınacak koruyucu ve destekleyici önlemler için, bakım, sağlık, danışmanlık, eğitim ve barınma önlemleri hüküm altına alınmıştır⁴³⁶. Aile yanında bakım uygulamasından sonuç alınamadığı durumlarda, koruyucu aile yanına verilme, evlat edinme ve son çare olarak kurum bakımı uygulamaları söz konusu olabilmektedir⁴³⁷.

⁴³⁴ SERDAR, Koruyucu Aile, s. 470.

⁴³⁵ YILDIRALP, Sinem / HIZ, Özge, ‘Türkiye’de Çocuk Refahı Bağlamında Korunmaya Muhtaç Çocuklara Sunulan Bir Hizmet: Koruyucu Aile Hizmeti’, Fırat Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Dergisi, C. 2, S. 1, 2018, ss. 100-101., KİBAROĞLU, agm., s. 28.

⁴³⁶ İZCİ, Lale, ‘Türkiye’de ve İngiltere’de Koruyucu Aile Sisteminin Karşılaştırması’, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2020, s. 144.

⁴³⁷ YURDAKUL, Aytül, ‘Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’na Bağlı Kurum Bakımında Kalan Çocuklarla Koruyucu Aile Yanında Kalan Çocukların Benlik Saygısı ve Psikososyal Gelişimleri Arasındaki Farklılıkların İncelenmesi’, 2016, s. 28., KİBAROĞLU, agm., s. 30.

Etrafında korunmaya muhtaç çocuk gören ve bir şekilde haberdar olan herkes söz konusu çocuğu ivedi bir şekilde yetkili mercilere bildirmekle yükümlüdür⁴³⁸. Vatandaşların söz konusu bildirim sorumluluğu vicdani bir görev ve vatandaşlık ödevidir.

Korunmaya ihtiyacı olan çocuğu bakanlığa bildirim yükümlülüğü, adli ve idari mercilerin, sivil toplum kuruluşlarının, eğitim ve sağlık kuruluşlarının ve kolluk görevlilerinin üzerindedir. Ayrıca çocuğun durumunu gören tüm kişiler de birime gelerek, telefon aracılığıyla, ALO 183 hattını kullanarak veya CİMER yoluyla da ihbarda bulunabilir⁴³⁹. Zira, korunmaya ihtiyacı olan çocuğu bildirim yükümlülüğü tüm toplumun üzerindedir.

SHÇEK m. 9 hükmü gereğince, il müdürlükleri ve sosyal hizmet şubeleri, çevrelerinde muhafaza edilmeye ihtiyaç duyan ve kurum bakımı modelinden yararlanamayan çocukları belirlemek ve derhal lüzum olan önlemleri almak maksadıyla işbirliği yapmakla mükelleftir⁴⁴⁰. Çocuk için sağlanan aile yanı maddi ve manevi desteklerin sonuç vermediği durumlarda çocuk son çare barınma tedbiri olarak korunma altına alınır⁴⁴¹.

Söz konusu durum ile ilgili çocuğun acil olarak korunma altına alınmasını gerektiren bir hususun mevcudiyeti halinde çocuk, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından gözetim ve bakım altına alınır⁴⁴². Acil

⁴³⁸ AYKUL, agm., s. 21.

⁴³⁹ MISIRLI, Gökçe Nur / AKYÜZ, İsmail, ‘Çocuk Koruma Sistemi Kapsamında Bakım Tedbiri Alma ve Uygulama Sürecinin Nitel Analizi’, Sosyal Sağlık Dergisi, 2023, s. 69.

⁴⁴⁰ AKANDERE, Osman / DALDA, Ahmet, Türkiye’de Korunmaya Muhtaç Çocuklar, Eğitim Yayınevi, Konya, 2018, s. 27., GENÇCAN, Çocuk Hukuku, s. 575.

⁴⁴¹ SUCAKLI, Mustafa Hakkı / KETEN, Hamit Sırrı / ÇELİK, Mustafa / ÖLMEZ, Soner / YILMAZ, Ahmet, ‘Yetiştirme Yurdunda Kalan Çocuk ve Ergenlerde Sigara, Alkol ve Madde Kullanımı’, Konturalp Tıp Dergisi, 2015, s. 24., AKANDERE / DALDA, age., s. 31.

⁴⁴² DEMİRBAŞ ÖZAYDIN / İMİR / KILINÇ / BEKTAŞ, agm., s. 233.

olarak korunma kararının alınabilmesi için Kurum tarafından Çocuk Mahkemesi Hakimi'ne başvurulur⁴⁴³.

Söz konusu tedbirlerin işe yaramadığı durumlarda çocuk kalıcı olarak koruma altına alınır ve durumuna en uygun olan yurda yerleştirilerek bakımı kurum tarafından sağlanmaya başlanır. Bu aşamadan sonra artık çocuk devlet koruması altındadır. Kurum bakımı altına alınmış çocuğun biyolojik ailesinin velayet hakkı kaldırılmaz, velayet hakkının kaldırılabilmesi için tezimiz s. 22 vd. bahsedilen durumların gerçekleşmesi gerekmektedir.

⁴⁴³ GENÇCAN, Çocuk Hukuku, s. 569.

Çocuğun evlat edinilmesi de çocuk korunma yöntemlerinden biri olarak sayılabilir. Evlat edinme, hukuki durumu evlat edindirilmeye uygun olan çocukla, durumu evlat edinmeye uygun aile arasında hukuki bağlar kurularak evlatlık ile evlat edinenin nüfus kaydının yapılması ve aile ilişkisinin kurulmasıdır⁴⁴⁴.

Çocuğun koruyucu aile yanına verilmesi de bir diğer alternatif bakım yöntemidir. Kurum bakımının birtakım sakıncalar barındırması sebebiyle son yıllarda Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı koruyucu aile bakım tedbirine ilişkin çalışmalara ağırlık vermiştir. Koruyucu ailenin yanına yerleştirme, çocukların geçici bakıma muhtaç olmaları durumunda, örneğin ebeveynlerinin hastalığı, seyahati veya hapis cezası gibi nedenlerle evden ayrılmak zorunda kaldıkları durumlarda, bu hizmete ihtiyacı olduğu tespit edilen tüm çocuklar için uygulanan bir koruma yöntemidir. Bu çocuklar, inceleme ve değerlendirme sonucu koruyucu aile yanına yerleştirilerek, geçici süreliğine bakım ve koruma altına alınır⁴⁴⁵.

Koruyucu aile geçici olan bir bakım şekli olup ailedeki olumsuzlukların giderilerek çocuğun biyolojik ailesinin yanında yerleştirilmesi asıl amaçtır. Bu süreçte koruyucu aile kurumu çocuğa; koruma, bakım ve çocuğun sağlıklı gelişimini sağlanmasını destekleme olarak sayılabilecek hizmetleri verir⁴⁴⁶. Bir sıralama yaparak ifade etmek gerekirse, koruyucu aile kurumu hukuken gönüllü ailelik ile evlat edinme kurumu arasında kalmaktadır. Türkiye’de koruyucu ailelik kurumu ilk olarak 1949 yılında uygulanmaya başlanmıştır⁴⁴⁷.

⁴⁴⁴ AYKUL, agm., s. 25., ÖZDEMİR / RUHİ, age., s. 585., ERDEM / MAKARACI BAŞAK, age., s. 376.

⁴⁴⁵ KOŞAR, N. G. Sosyal Hizmetlerde Aile ve Çocuk Refahı Alanı, Gözden Geçirilmiş 2. Basım, Ankara, 1992, s. 74.

⁴⁴⁶ ERBAY, Ercüment / ÇALIŞ, Nurullah, ‘Türkiye’de Koruyucu Aile Hizmetlerine Yönelik Uzman Görüşleri’, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2021, s. 442.

⁴⁴⁷ BIYIKLI, Latife, ‘Koruyucu Aile Bakımı’, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 1983, s. 2., YILDIRALP / HIZ, Türkiye’de Çocuk Refahı Bağlamında Korunmaya Muhtaç Çocuklara Sunulan Bir Hizmet., s. 110., KAHRAMAN, agm., s. 83.

Türk hukuk sisteminde koruyucu ailelik kurumu, sınırlı tutulmuş ve hakkında koruma kararı veya geçici yerleştirme kararı alınmış reşit olmayan korunmaya muhtaç çocuklar ile 15 yaşını bitirmemiş işlediği fiil bakımından farik ve mümeyyiz olmayan küçükler için yerleştirme tedbiri olarak öngörülmüştür⁴⁴⁸.

Koruyucu aile kurumu, çocukların sağlıklı gelişimleri için gerekli koşulları sağlamak, zarar görmelerini önlemek ve kişiliklerinin sağlıklı bir şekilde gelişebilmesi için gerekli tedbirleri almak gibi üç temel görevi yerine getirir⁴⁴⁹. Bu görevler, aile çevresinden uzaklaşmak zorunda kalan veya kendi yararına bu ortamda kalmaması uygun görülen çocukların korunması amacıyla yerine getirilir.

Kurum bakımı, aile yaşantısını verebileceği psiko-sosyal gereksinim ve ait olma hissini verememektedir. Bu sebeple, koruyucu aile hizmet modelinin çocuklar için kurum bakımından daha yararlı olduğu ve çocuğun benlik gelişimine daha çok katkısı olduğu söylenebilir⁴⁵⁰.

Koruyucu aile olarak seçilen ailelerin ve koruyucu aile yanına yerleştirilecek olan çocukların birbirine uyum sağlaması ve yerleştirme sürecinin başarılı olması için gereken ön hazırlık aşaması, en az otuz gün ve en fazla altmış gün sürebilir. Bu süre boyunca aileler ve çocuk, birbirlerini daha iyi tanımak için fırsat bulurlar ve uyum sağlamak için gerekli adımlar atılır. Çocuğun yanına yerleştirileceği koruyucu ailenin seçiminde, koruyucu aile adayları ailelerin arasından çocuğun üstün yararını sağlayabilecek ailenin seçilmesine özen gösterilir⁴⁵¹.

⁴⁴⁸ USTA SAYITA, agm., s. 9.

⁴⁴⁹ AYHAN, Merve / KAYLI ŞAŞMAN, Derya, 'Koruyucu Aile Modelinde Duygusal Emek ve Ekonomik Tutum: İzmir İli Örneği', Sosyoloji Dergisi, 2023, s. 52.

⁴⁵⁰ ERDAL, agm., ss. 189-190.

⁴⁵¹ TEZEL, Zeynep / DEMİREL, Barış / KAYA ŞAHİN, Zuhale, 'Ailelerin Koruyucu Aile Olmaya Karar Vermelerinde Etkili Olan Etmenler İle Koruyucu Aile Olmanın Anlam ve Önemi', Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi, 2018, Güz, C. 19, S. 43, s. 21., GÖRGEÇ, agm., s. 120.

Koruyucu aile yanına yerleştirme işlemi, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na koruyucu aile, koruyucu anne veya koruyucu baba olmak isteyen kişiler arasında yapılan sözleşme ile gerçekleşmektedir söz konusu sözleşmeye Koruyucu Aile Sözleşmesi denir⁴⁵².

C. KORUYUCU AİLE KURUMUNUN BENZER KURUMLAR İLE KARŞILAŞTIRILMASI

1. Velayet ile Karşılaştırılması

Velayet hakkı sahibi kişiler soybağı sebebiyle çocuğa ailenin soy ismini verme, isim koyma, çocuğun yerleşim yerinin belirlenmesi, gerekli durumlarda çocuğun mal varlığına müracaat etme hususlarında hak sahibi iken, koruyucu aileler çocuklara isim veremez, ailenin soy ismini kullandırtamaz ve çocuğun mal varlığına başvuramaz. Fakat koruyucu aileler, velayet hakkı sahibi kadar sorumlu ve özenli davranmak mecburiyetindedir.

2. Vesayet Kurumu ile Karşılaştırılması

Vesayet kurumu koruyucu ailelik kurumu ile bir takım benzer özellikler taşır. Vasinin yaptığı iş karşılığında ücret ve masraflarını isteme hakkı bulunurken, aynı şekilde koruyucu ailelerin de ücret ve masraflarını isteme hakkı mevcuttur.

3. Evlat Edinme Kurumu ile Karşılaştırılması

Evlatlık ile evlat edinen arasında hukuki bir soybağı kurulduğu evlat edinenin çocuğa ailenin soy ismini verme, isim koyma, çocuğun yerleşim yerinin belirlenmesi, gerekli durumlarda çocuğun mal varlığına müracaat etme hususlarında hak sahibi iken, koruyucu aileler çocuklara isim veremez, ailenin soy ismini kullandırtamaz ve

⁴⁵² USTA SAYITA, agm., s. 9., GÖRGEÇ, agm., s. 125.

çocuğun mal varlığına başvuramaz. Fakat koruyucu aileler, evlat edinmiş kişi gibi velayet hakkı sahibi kadar sorumlu ve özenli davranmak mecburiyetindedir.

4. Kayımlık ile Karşılaştırılması

Kayım ise belirli işleri yerine getirmek veya mal varlığını yönetmek için atanan kişi olup, vasinin sorumluluğuna ve haklarına da sahiptir. Kayımın yaptığı iş karşılığında ücret ve masraflarını isteme hakkı bulunurken, aynı şekilde koruyucu ailelerin de ücret ve masraflarını isteme hakkı mevcuttur.

D. KORUYUCU AİLE OLABİLMEK İÇİN SAĞLANMASI GEREKEN KRİTERLER

1. Çocukta Aranan Şartlar

Çocuğun koruyucu aileye verilebilmesi için ilk olarak devlet korunması altına alınmış olması gerekmektedir⁴⁵³. Koruyucu aile yanına yerleştirilmesi düşünülen çocuğun aile ile uyumu çok önemlidir zira zaten devlet korunması altına alınmış çocuklar genel olarak psikolojik açıdan yıpranmış olduğu için çocukların yeni üzüntüler ve travmalar yaşamaması için çocukların koruyucu aile ile arasındaki uyuma çok dikkat edilmelidir.

Koruyucu aile yanına yerleştirilme işlemi için çocuk için yaş bir şartı olmasa da çocuk ile aile arasında uyum sorunu yaşanmaması adına çocuğun 13 yaşından küçük olması uygun görülmektedir. Çocuğun koruyucu aile yanına verilebilmesi için biyolojik ailesinin iznine ihtiyaç yoktur. Eğer çocuk durumu anlayabilecek yaşta ve

⁴⁵³ KAHRAMAN, agm., s. 86.

durumda ise çocuğa koruyucu aile bakımı konusundaki isteği sorulur, eğer çocuk da bu konuda istekli ise koruyucu aile yanına yerleştirilir⁴⁵⁴.

2. Koruyucu Ailede Aranılan Şartlar

Biyolojik aileleri tarafından yeterli bakım ve ilgi gösterilemeyen, korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik olarak, şartlara uygun, sevgi dolu ve güvenli bir ortam sağlayabilecek olgun ve anlayışlı kişiler koruyucu aile olabilmektedir⁴⁵⁵.

Kanuni bakım yükümlüsü olmayan herkes, mevzuatta belirtilen koşullara sahipse Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüklerine başvurarak gerekli denetimlerden geçtikten sonra Koruyucu Aile Sözleşmesi de imzalanarak koruyucu aile olabilir. Evli kişiler eşleriyle beraber, bekar kişiler ise tek başına başvurabilirler. Koruyucu aile olabilmek için müracaatlar il veya ilçe müdürlüklerine yapılmaktadır⁴⁵⁶.

Başvuru sahibinin sağlaması gereken şartlar; T.C. vatandaşı olmak ve Türkiye’de devamlı ikamet etmek, 25-65 yaş aralığında olmak, en az ilköğretim seviyesinde eğitim almış olmak ve düzenli kazanca sahip olmaktır. Söz konusu şartlar mutlak şartlar olup, bu şartları sağlayan herkes koruyucu aile olamamakla beraber, bu kriterlere sahip olmayan kişiler de başvuruda bulunamazlar⁴⁵⁷.

Öncelikle çocuğun yakın çevresinde bulunan aile dostları, komşular ve akrabalar da koruyucu aile olarak seçilebilir (akraba ya da yakın çevre koruyucu aile modeli). Akrabaların koruyucu ailelik yapma talebi doğrultusunda, yaş ve eğitim

⁴⁵⁴ YEŞİLKAYALI, agm., s. 21., BAYSAL, agm., s. 65., KAHRAMAN, agm., s. 86.

⁴⁵⁵ BAYSAL, agm., s. 60.

⁴⁵⁶ KAHRAMAN, agm., s. 54., YILDIRALP / HIZ, ‘Koruyucu Ailelerin Sorunları, s. 188., YEŞİLKAYALI, agm., s. 19.

⁴⁵⁷ SERDAR, Koruyucu Aile., s. 485., ERDAL, agm., ss. 185-186.

düzeyleri gibi kriterler dikkate alınarak bir inceleme ve değerlendirme süreci gerçekleştirilir.

Tek başına yaşayan kişilerin koruyucu ailelik yapması durumunda, yerleştirilecek çocuğun akrabalık ilişkilerine uyum sağlaması konusu değerlendirilir ve diğer ebeveyn figürünün yokluğunu hissettirmemesi için özen gösterilir. Zira koruyucu ailelerle yapılan değerlendirme çalışmalarında, tek başına koruyucu ailelik yapan kişilerin eşli olarak koruyucu ailelik yapanlara göre daha çok zorlandığı da tespit edilmiştir⁴⁵⁸.

Başvuru yapan aileler/kişiler, koruyucu ailelik için gerekli olan belgeleri temin etmekle yükümlüdürler. Bu belgeler arasında; bir tane vesikalık fotoğraf, TC kimlik numarası beyanı, onaylı örneği eğitim durumunu gösteren evrak, gelir, iş ve sosyal güvenlik durumunu gösterir evrak, adli sicil kaydı evrakı, koruyucu ailelik yapacak kişilerin çocuğun bakımı, psikolojik ve sosyal gelişimi ve eğitimi etkileyecek veya çocuğa zarar verebilecek seviyede herhangi bir fiziksel engel, ruhsal rahatsızlık veya bulaşıcı hastalığı olmadığını gösteren, devlet ya da üniversite hastanelerinden alınmış doktor raporu sayılabilir⁴⁵⁹.

Eğer kişi evli ise, her iki eş için belgeler ayrı ayrı talep edilir ve aile ile beraber yaşayan başka çocuklar varsa, belgeler tüm kişiler için istenir. Çocuğun koruyucu aile

⁴⁵⁸ TAŞDEMİR YİĞİTOPLU / KIRAY VURAL / KÖRÜKÇÜ, agm., s. 1425., Koruyucu Aileler İçin El Kitabı, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, s. 12.

⁴⁵⁹ KAHRAMAN, agm., s. 64., SOYER / AKCA, agm., s. 82.

yanına yerleştirilebilmesi için başvuru tarihinde çocuk ile aile arasında en az 18 yaş farkı olmalıdır⁴⁶⁰.

Koruyucu ailelik hizmetine başvuran ailelere/kişilere, hizmetin temel prensipleri, uygulama süreci ve uyum sağlanacak çocukların nitelikleri hakkında ayrıntılı bilgi verilir. Koruyucu aile bakım yöntemindeki maksat, çocuk için karışık ve sıkıntılı bir dönemde özverili davranılarak çocuğun bu dönemini incitilmeden atlatmasını sağlamaktır⁴⁶¹.

Dolayısıyla, koruyucu aile olmaya karar verildiğinde kurumda çalışan koruyucu aile uzmanı tarafından kişi veya aile ile bir dizi görüşme yapılarak kişilerin koruyucu aile olmaya uygun olup olmadığı denetlenir⁴⁶².

Söz konusu görüşmeler koruyucu aile uzmanının inisiyatifi ile uzmanın istediği sayıda ve yerde yapılır, bu görüşmeler sırasında koruyucu aile olmak isteyen kişilerin evi de ziyaret edilir. Koruyucu ailelik başvurusu yapılması, çocuğun aile yanına yerleştirileceği anlamına gelmemektedir. Bu süreç, aile adaylarının uygunluğunun değerlendirilmesi, çocuğun ihtiyaçlarına en uygun aile ortamının belirlenmesi ve ailenin çocuğun bakımını sağlayabilecek koşulların oluşması gibi faktörlere bağlıdır⁴⁶³.

Koruyucu aile adaylarının değerlendirileceği konular; aile fertlerinin nitelikleri, sağlık durumları, adli sicil durumları, aynı evde beraber yaşayan diğer aile fertlerinin durumları, okul durumları ve eğitimi destekleme yetenekleri, iş ve maddi

⁴⁶⁰ BAYSAL, agm., s. 65., YILDIRALP / HIZ, 'Koruyucu Ailelerin Sorunları, s. 189.

⁴⁶¹ TUNÇ, İlknur, 'Türkiye'deki Çocuk Koruma Hizmetlerinin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Uygulamaları Üzerinden Değerlendirilmesi', 2013, s. 9

⁴⁶² TEZEL / DEMİREL / KAYA, agm. s. 21.

⁴⁶³ Koruyucu Aile Adayları İçin El Kitabı, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, s. 116., YURDAKUL, agm., s. 48.

durumları, evin ortamı, yaşadıkları çevre, evlilik ilişkileri, sosyal hayat ve ilişkileri, çocuklu hayata dair isteklerini ve koruyucu aile hizmet modeline bakış açıları olarak sıralanabilir⁴⁶⁴. Kişilerin koruyucu aile olmaya yönelik başvuruları olumsuz sonuçlanırsa, Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüklerine itiraz etme hakları bulunmaktadır⁴⁶⁵.

Koruyucu ailenin amacının yerine getirilebilmesi için koruyucu ailenin biyolojik ailenin yerini doldurabilmesi gerekmektedir, bu sebeple de başvurular büyük bir titizlikle değerlendirilmelidir. Koruyucu aile olma başvurusu yapan kişiler bekar ise, kişinin çocuğa diğer ebeveynin eksikliğini hissettirmeyecek şekilde iyi akrabalık ilişkilerine sahip olup olmadığı hususu da değerlendirilir⁴⁶⁶.

Türkiye’de daha önceki zamanlarda, koruyucu aile olabilmek için mecburi bir eğitime tabi tutulma veya bununla ilgili bir eğitim görmüş olma zorunluluğu söz konusu değilken, yeni KAY ile koruyucu aile olma talebindeki aile veya şahısların, koruyucu aile eğitimlerini almış olmaları bir mecburiyet ve koruyucu aile bakım yönteminin esas unsuru olarak kabul edilmiştir.

Artık Türkiye’de koruyucu aile olmak isteyen ailelerin veya şahısların, tercih ettikleri koruyucu aile bakım modeline munasip olarak eğitim almış olmaları lazım gelmektedir. Bu nedenle, koruyucu aile olmak isteyen şahıs veya aileler, temel aile eğitimlerini, koruyucu aile birinci ve ikinci kademe eğitimlerini tamamlamalı ve koruyucu aile belgesine sahip olmalıdırlar⁴⁶⁷.

⁴⁶⁴ YURDAKUL, agm., s. 50.

⁴⁶⁵ BAYSAL, agm., s. 63.

⁴⁶⁶ KAHRAMAN, agm., s. 88., AKANDERE / DALDA, age., s. 125.

⁴⁶⁷ YAZICI, Ergün, ‘Türkiye’de Çocuk Koruma Sistemi ve Koruyucu Aile Bakım Yönteminde Yeni Yaklaşımlar’, Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2014, s. 253.

Sözü edilen eğitimler için kısaca açıklama yapmak istiyoruz. Temel aile eğitimi, aileye genel ebeveynlik yeteneklerinin kazandırıldığı eğitimidir. Koruyucu aile birinci kademe eğitim, muhafaza edilme gereksinimi olan çocuğun biyolojik ailesi dışında farklı bir ailede bakılmasına ilişkin olarak verilen eğitimidir. Koruyucu aile ikinci kademe eğitim ise, hususi gereksinimi ve korunma ihtiyacı olan çocuğa bakım sağlamak için hazırlanan eğitimidir. Bir koruyucu aileye en fazla üç tane çocuk verilebilir⁴⁶⁸.

3. Koruyucu Aile Üyelerinde Aranılan Şartlar

Aynı evde yaşayan üçüncü kişiler de bu başvuru sırasında yapılan denetlemelerden geçmektedirler. Diğer aile üyelerinin de düşünceleri önemlidir zira bu aile üyelerinin düşünceleri olumsuz ise bu da değerlendirmeye alınır⁴⁶⁹. Koruyucu aile olmak isteyen kişilerin evinde yaşayan başka bireyler de var ise onlar da bu görüşmeler yapılır. Bu görüşmelerdeki maksat ailenin ve çevresinin yerleştirilecek çocuğa tüm yönlerden munasip olup olmadığının tespit edilebilmesidir. Söz konusu denetlemelerin özenle yapılması, koruyucu aile ilişkisinin daha sağlıklı kurulması ve uzun süreli olması hususunda önem teşkil etmektedir.

E. KORUYUCU AİLE SÖZLEŞMESİ

1. Genel Olarak

⁴⁶⁸ DEMİRBİLEK, Teorik ve Hukuki Açından Koruyucu Aile Kurumu, s. 6., YURDAKUL, agm., s. 54., BAYSAL, agm., s. 77.

⁴⁶⁹ SERDAR, Koruyucu Aile., s. 490.

Koruyucu Aile Sözleşmesi, koruyucu anne baba ile Aile ve Sosyal Hizmetler İstanbul İl Müdürlüğü arasında imzalanır⁴⁷⁰. Sözleşmede uzman psikoloğun veya sorumlu meslek elemanının, İl Müdür Valisi'nin veya yardımcısının onayı da mevcuttur. Söz konusu sözleşmede ayrıca koruyucu ailenin koruyucu aile ücretini talep edip etmedikleri konusunda da ayrıca bir madde yer almaktadır.

Koruyucu Aile Sözleşmesi 20 maddeden oluşan matbu bir sözleşmedir. Sözleşmede korunma altına alınmış çocuğun ve koruyucu ailenin kimlik bilgileri ile ikametgah adresi de mevcuttur. Söz konusu sözleşmede, çocuğun aldığı bakımın modelinde değişiklik olursa koruyucu ailenin bu durum ile ilgili zorluk çıkarmayacağı, ikametgah adresi değişirse koruyucu ailenin bunu derhal bildireceği, koruyucu ailenin denetlemelere izin verip destek olacağına dair ve genel olarak koruyucu ailenin sorumluluk ve hakları ile ilgili maddeler yer alır⁴⁷¹. 2023 yılı verilerine göre, Türkiye'de 7548 tane koruyucu aile sözleşme yaparak 9140 tane çocuğa bakım hizmeti vermektedir⁴⁷².

2. Koruyucu Aile Sözleşmesi'nin Tanımı

Koruyucu aile, KAY'da düzenlenen esas ve usuller çerçevesinde, korunmayı gerektiren zamanda, il veya ilçe müdürlükleri gözetiminde, ücretli veya gönüllü olarak korunmaya ihtiyacı olan çocuğun yetiştirilmesi ve bakım sorumluluğunu üstlenen,

⁴⁷⁰ KILINÇ, agm., s. 1230.

⁴⁷¹ YEŞİLKAYALI, agm., s. 20.

⁴⁷² AYHAN / KAYLI ŞAŞMAN, agm., s. 58.

çocuğa bir aile ortamı sunan, koruyucu aile eğitimlerinden en az bir tanesini almış olan kişiyi veya aileyi ifade eder⁴⁷³.

Koruyucu aile olması uygun görülen aile ile Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü arasında, görevli meslek personeli ve valinin de uygundur onayı ile gerekli denetim ve incelemelerin de akabinde Koruyucu Aile Sözleşmesi imzalandıktan sonra çocuk koruyucu ailenin yanına yerleştirilir. Söz konusu sözleşme kurucu niteliktedir. Koruyucu aileliğin herhangi bir nedenle sona erdiği durumda, koruyucu aile sözleşmesi de iptal edilir⁴⁷⁴.

3. Koruyucu Aile Sözleşmesi'nin Tarafları

Koruyucu Aile Sözleşmesi koruyucu aile ile Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü arasında imzalanır⁴⁷⁵. Söz konusu sözleşme her ne kadar korunmaya ihtiyacı olan çocuk yararına yapılmış olsa da korunma altındaki çocuk ve çocuğun biyolojik ailesi sözleşmeye taraf değildir⁴⁷⁶.

4. Koruyucu Aile Sözleşmesi'nin Hukuki Niteliği

Koruyucu Aile Sözleşmesi, koruyucu ailelik ilişkisinin kurulması için mutlak ve kurucu niteliktedir. Taraflar sözleşmeyi imzaladıktan sonra sözleşme ile bağlı hale gelmekte olup, taraflar için borç ilişkisi doğmaya başlar. Usta Sayıta, Koruyucu Aile Sözleşmesi'ni, vekalet öğelerinin ağırlıklı olduğu sui generis bir aile hukuku

⁴⁷³ GENÇCAN, Çocuk Hukuku, ss. 602-603.

⁴⁷⁴ BAYSAL, agm., s. 74.

⁴⁷⁵ YURDAKUL, agm., s. 40.

⁴⁷⁶ KILINÇ, agm., s. 1231.

sözleşmesi olarak nitelendirmiştir⁴⁷⁷. Koruyucu Aile Sözleşmesi, velayet hakkı sahibi sorumluluklarını koruyucu aileye yükleyen fakat aynı hakları tanımayan, korunmaya ihtiyacı olan çocuk lehine gerçekleştirilen fakat çocuğun taraf olmadığı bir sözleşme olduğu için eşsiz ve kendine has bir sözleşmedir. Daha iyi anlaşılması açısından metnin devamına 2023 yılında uygulamaya geçirilmiş bir Koruyucu Aile Sözleşmesi eklenmiştir.

⁴⁷⁷ USTA SAYITA, agm., s. 77.

Koruyucu Aile Sözleşmesi

5395 Sayılı Kanun hükümlerine göre İstanbul Anadolu *** Çocuk Mahkemesi'nin *** tarih ve *** Sayılı tedbir talep ile hakkında korunma kararı alınan ***'dan olma ***'den doğma *** doğumlu **** T.C. kimlik numaralı Y*** A*** ismindeki çocuğu 2828 Sayılı Kanunun 23. Maddesi ve bu maddeye dayanılarak yürürlüğe giren Koruyucu Aile Yönetmeliği hükümlerine göre koruyucu aile olarak yanında bakılmasını, yetiştirilmesini talep eden ve ***** adresinde oturan A*** P***** adlı aile/kişi ile İstanbul Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü aşağıda bulunan konuları karşılıklı olarak kabul ve taahhüt ederler.

- 1- Koruyucu aile, çocuğu yeteneklerinin el verdiği ölçüde bakımını, eğitimi, bakımını, meslek sahibi olmasını ve sağlığının muhafaza edilmesini kendi öz çocukları gibi temin etmekle mükelleftir.
- 2- Koruyucu aile, yanına yerleştirilen çocukları eğitmek, yetiştirmek ve korumak haricinde hiçbir şekilde hizmetçi, besleme, dadı vb. olarak kullanamaz.
- 3- Koruyucu aile, çocuğu, öz ebeveynleri, kardeşleri ve akrabaları ile yetkilerinin el verdiği şekil ve zamanda görüştürülmesini sağlamakla mükelleftir.
- 4- Koruyucu aile, çocuğun öz ailesi ile ilişkilerine zarar verecek tutum ve davranışlarda bulunamaz, bu yönde söylemlerde bulunamaz.
- 5- Koruyucu aile, çocuğun bilhassa ebeveynlik konusunda seçtiği hitap şeklini değiştirmek için çocuğu zorlamamayı kabul eder.
- 6- Koruyucu aile, sosyal çevreye ve çocuğa karşı, dahil olduğu hizmet modelinin haricinde ifadeler içeren söylemleri kullanmamayı taahhüt eder.
- 7- Koruyucu aile, yanına yerleştirilen çocuğun vasisi olamayacağını ve vasisi tarafından yerine getirilecek görevlere karışamayacağını kabul eder.
- 8- Çocuğun halihazırda sahip olduğu ve sonradan edineceği taşınır ve taşınmaz mallarının vasisi tarafından yönetilmesini kabul eder.
- 9- Koruyucu aile, gerekirse yapacağı adres değişikliklerini ikamet ettiği ilde en az 15 gün/başka bir ile taşınması durumu oluştuğunda en az bir ay öncesinde İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü'ne haber vermekle mükelleftir. Taşınma sonrasında da devamlı ikamet yeri belgesini 15 gün içinde teslim etmeyi ve gerçekleştirilecek denetim sonrasında verdiği hizmetin devam edip etmeyeceği hususunda karar verileceğini kabul eder.

- 10- Koruyucu aile, ev içinde ve dışında çocuk için tehlike arz edecek hususlara karşı tedbir almakla mükelleftir.
- 11- Koruyucu ailenin geçici bir süre çocuk ile beraber seyahat etmesi vasisinin onayı, Koruyucu Aile Komisyonu'nun kararı ve Valilik iznine tabiidir.
- 12- Koruyucu ailenin yanına yerleştirilen çocuğun hastalanması durumunda koruyucu aile yanındaki çocuklar için hazırlanan sağlık karnesi ile üniversite ve devlet hastahaneleri ile Kurumun anlaşmalı olduğu sağlık kuruluşlarına müracaatta bulunabilir. Sağlık karnesinin bulunmadığı ve müdahale gerektiren hususlarda müracaat edilen İl Müdürlüğü tarafından resmi sağlık kuruluşlarına yönlendirmesi yapılır. İhtiyaç olan bakım ve tedavi, ilaç masrafları SGK tarafından sağlanır.
- 13- Korunmaya muhtaç çocuklara ücret karşılığı bakıp koruyacak, yetiştirecek ve eğitecek koruyucu ailelere kendi talepleri durumunda baktıkları çocuğa uygun, Yönetmelikte belirtilen bakım masrafları ödenir.
- 14- Koruyucu aile, yanında bulunan çocuğun eğitim ve öğretimlerine dair her türlü kurs, etüt, yaz okulu ya da meslek edinmesine ilişkin kamu veya özel kuruluşlar tarafından açılan kurslara katılım sağlaması durumu oluştuğunda ancak vakadan sorumlu sosyal çalışmacının rehberliğinde müracaatta bulunur.
- 15- Koruyucu aile İl Sosyal Hizmetler Müdürlüğü sosyal hizmet uzmanları tarafından yapılacak düzenli denetimleri ve mesleki yönlendirmeleri kabul etmekle mükelleftir.
- 16- Koruyucu aile hizmetinin standardının yükseltilmesine yönelik olarak İl Sosyal Hizmetler Müdürlüklerince gerçekleştirilecek her türlü eğitim ve çalışmalara katılım sağlamayı kabul eder.
- 17- Koruyucu aile hizmet modelinden faydalandırılan çocuğun şartlarının farklılaşması sonucu Kurum tarafından hizmet modelinde bir farklılığa gidilmesinin planlanması durumunda koruyucu aile çocuğun faydasının gerektirdiği işlemlerin yapılabilmesi için tüm desteklerde bulunur. Çocuğun ayrılık sürecine hazırlanmasında İl Sosyal Müdürlüğü ile işbirliği yapmayı kabul eder.

- 18- Koruyucu ailenin çocuğa bakım vermediği ve taahhütlerini yerine getirmediği vakadan sorumlu olan sosyal çalışmacı tarafından tespit edilirse hazırlayacağı sosyal inceleme raporu ile çocuk koruyucu aileden geri alınır.
- 19- Koruyucu aile bakımının devam etmesinin tehlikeli olduğu tespit edilen hususlarda koruyucu aile statüsü Komisyon kararı ile kaldırılır. Komisyon tarafından koruyucu aile statüsü kaldırılan ailenin bir daha hizmet kapsamında başvuru yapması halinde kendisine bu statü tekrar verilemez.
- 20- Çocuğun koruyucu ailede herhangi bir istismar, ihmal veya kötü muameleyle uğradığının tespit edilmesi durumunda Kurum ilgili kanunlar çerçevesinde koruyucu aile ile ilgili hukuki işlemleri başlatır.

Tarih

Tarih

Psikolog

İl Müdür V.

Koruyucu ailelik ücretini istiyorum (X)

Koruyucu ailelik ücretini istemiyorum ()

Koruyucu Anne:

Koruyucu Baba:

T.C. Kimlik No: ***

T.C. Kimlik No:***

İsim ve Soy İsim: ***

İsim ve Soy İsim: ***

Tarih: ***

Tarih: ***

İmza: ***

İmza: ***

UYGUNDUR

..2023

Vali

F. KORUYUCU AİLE TÜRLERİ

1. Genel Olarak

Daha önce de izah ettiğimiz üzere, koruyucu ailelik uygulaması, korunmaya ihtiyacı olan çocuklara aile ortamı sağlayarak çocuğun sağlıklı bir gelişim göstermesini hedefleyen, çocukların öz ailesinin bakımını sağlayamadığı durumlarda geçici veya devamlı olarak, ücretli veya karşılıksız olarak bir aile yanına yerleştirme uygulamasıdır⁴⁷⁸.

2. Ücret Alıp Almama Açısından Koruyucu Aile

a. Ücret Karşılığında Hizmet Veren Koruyucu Aile

Maddi destek olarak koruyucu ailelik görevi yapan aileler bu hizmeti sürekli veya geçici olmak üzere iki şekilde üstlenmektedir⁴⁷⁹. Ödeme olarak koruyucu ailelik yapan aileler de 2-30 gün arasında ve 30 günden uzun süre koruyucu ailelik yapanlar olarak ikiye ayrılır. Bu ailelerin koruyucu aile birinci kademe eğitimi almış olması önerilmektedir⁴⁸⁰.

⁴⁷⁸ BALAMİR, Nilgün / YANÇATAROL, Süleyman, Korunmaya Muhtaç Çocuklar Rehberi, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Yayınları, S. 7., Ankara, 1985, s. 7.

⁴⁷⁹ KÜSMEZ, agm., s. 212., YILDIRALP / HIZ, Koruyucu Ailelerin Sorunları, s. 188.

⁴⁸⁰ ÜNAL, Vehbi, 'Dünden Bugüne Kültürümüzde Koruyucu Aile Hizmetleri Üzerine Bazı Değerlendirmeler', 2015, s. 892., FENDOĞLU, age., s. 249.

Uygulamada kısa süreli koruyucu aile modelinin diğer koruyucu aile modellerine göre daha az sayıda uygulandığı görülmektedir. Uzun süreli bakım hizmeti veren ailelere ödemeler aylık yapılırken, süreli koruyucu ailelere yapılan ödemeler çocuğun aile yanında kaldığı günler hesaplanarak gün bazında yapılır⁴⁸¹.

Türkiye’de güncel verilere göre sürekli koruyucu aile görevini üstlenen aileler geçici olarak koruyucu aile hizmeti verenlerden daha fazladır. Devlet tarafından her çocuk için koruyucu aileye çocuğun temel ihtiyaçları için tespit edilen belli bir miktar para desteği verilir. Çocuğun okul servisi, kurs giderleri ve ihtiyacı olan herhangi gerekli başka giderleri de faturalandırıldığı sürece koruyucu aile tarafından ailenin yerleşim yerinin bulunduğu Sosyal Hizmet Kurumu’na başvurarak bir dilekçe ile ayrıca talep edilebilir⁴⁸².

2023 yılında bakımı sağlanan çocuk için koruyucu aileye verilen para desteği 0-3 yaş aralığındaki çocuklar için 2.226,97 TL., 4-5 yaş aralığındaki çocuklar için 3.340,45 TL., 6-14 yaş aralığındaki çocuklar için 3.563,15 TL., 15-18 yaş aralığındaki çocuklar için 3.785,84 TL. ve 19 yaş ve üzerindeki yükseköğrenime devam eden korunma kararı altındaki kişiler için 4.008,54 TL. ücret desteği verilmektedir. Söz konusu ödemeler koruyucu ailelere eylül ayında aylık ödemenin 3 katı, nisan ve eylül ayında da aylık ödemenin 2 katı şeklinde yapılır⁴⁸³.

Koruyucu ailelere korunma altındaki çocuk için meslek edindirme kursuna devam ettiği durumda yıllık 7.192,22 TL., ortaöğretim hazırlık kursu için yıllık 12.529,68 TL. ve üniversiteye hazırlık kursu için yıllık 20.894,68 TL. ödeme yapılır.

⁴⁸¹ BAYSAL, agm., s. 84., AYHAN / KAYLI ŞAŞMAN, agm., s. 53.

⁴⁸² ATAÇ, age., s. 56.

⁴⁸³ AYHAN / KAYLI ŞAŞMAN, agm., s. 57.

Bu ödenek ile çocuğun giyim, beslenme, eğitim, sağlık ve mevcut ise hususi ihtiyaçlarının masrafları karşılanır⁴⁸⁴.

Ayrıca korunma altındaki çocuğun katıldığı kurslar lisanslı ise bu kursların ücretlerinin karşılığı da aynı sene içinde spor hizmeti veren kurum tarafından faturalandırıldığı sürece koruyucu aileye ödenmektedir. Koruyucu ailelik kapsamında yapılan ödemelerin esas iki maksadı bulunmaktadır, bunlardan birincisi koruyucu aile yanında yaşayan çocuğun esas gereksinimlerinin karşılanması, ikincisi ise vatandaşların koruyucu aile olmalarına ekonomik yönden teşvik etmektir⁴⁸⁵.

Genel olarak değerlendirildiğinde, koruyucu aileye çocuğa bakılması için verilen para koruyucu aile kurumunun gelir elde etmek için kullanılmasını önlemek amacı ile çocuğun sadece temel ihtiyaçlarını karşılayacak miktarda olması sağlanmaya çalışılmaktadır. Fikrimizce koruyucu aile tarafından verilen hizmetin para ile ölçülebilme olanağı zaten yoktur, koruyucu aileye bu bakım hizmeti için verilen ücret ne kadar olursa olsun koruyucu ailelik kurumu gönüllülük esaslı bir kurumdur.

b. Gönüllü Olarak Hizmet Veren Koruyucu Aile

Koruyucu aile bakımı, biyolojik ailesi tarafından bakım ve muhafazaları sağlanamayan, anne ve babasından ayrılmak zorunda kalmış, terk edilmiş veya kimse olmeyan çocuklar için bir aile ortamı ve şefkati sunmakta⁴⁸⁶ olduğundan gönüllü olarak da hizmet veren koruyucu aileler vardır. Söz konusu bakım türünde de koruyucu ailelik hizmeti veren aileler korunmaya muhtaç çocuğa bakım hizmeti

⁴⁸⁴ TAŞTEKİL, Sevdâ, 'Korunmaya Muhtaç Çocuklara Yönelik Bir Bakım Yöntemi Olarak Koruyucu Aile Bakımı', Çimento İşveren, C II, S.2, 1990, s.10.

⁴⁸⁵ BULUT, Mehmet, 'Mali Bakış Açısından Türkiye'de Koruyucu Aile Uygulaması', Anayasay Dergisi, 2022, ss. 116-117.

⁴⁸⁶ AYDOĞDU, Fatih, 'Türkiye'de Koruyucu Aile Uygulaması ile İlgili Yapılmış Lisansüstü Tezlerin Değerlendirilmesi', International Social, Sciences Journal C. 5., S. 53., 2019, s. 7487.

verdikleri için devletten para desteği almamaktadırlar⁴⁸⁷. Bu koruyucu ailelik uygulamasında ailenin maddi bir beklentisi olmadığından çocuk sevgisi temelli bir yaklaşımın mevcut olduğu söylenebilir⁴⁸⁸.

Koruyucu aile hizmetini gönüllü olarak veren aileler dilediği zaman kuruma başvurarak ücret desteği talebinde bulunabilirler. Koruyucu ailelik kurumu bazı aileler tarafından evlat edinmeden önce bir basamak gibi de düşünüldüğünden sözü edilen bakım yöntemini daha çok bu tarz aileler tercih etmektedir.

3. Bakım Verilen Çocuk Sayısı Açısından Koruyucu Aile

a. Tek Sayıda Çocuğa Bakım Sağlayan Koruyucu Aile

Koruyucu aileler bir veya birden fazla sayıda çocuğa koruyucu ailelik yapabilirler. Koruyucu ailenin ücret hakkı bakım verdiği çocuk sayısı ile ilişkili olmayıp kaç tane çocuğa bakım veriyorsa tüm çocuklar için ücret talep edebilir. Sadece bir tane çocuğa koruyucu ailelik yapan aileler veya kişiler de koruyucu aile eğitimi almak zorundadır.

b. Birden Fazla Çocuğa Bakım Sağlayan Koruyucu Aile

Bu bakım yöntemine profesyonel/uzmanlaşmış koruyucu ailelik de denilebilmektedir. Bu metot, koruyucu aile yanına yerleştirilmesi mümkün olmayan veya toplu yaşam alanlarında verilen kurumsal bakıma uyum sağlayamayan çocuklar için özel olarak tasarlanmış bir yaklaşımdır⁴⁸⁹. Bu bakım yöntemi özel bir bakım

⁴⁸⁷ KÜSMEZ, agm., s. 212.

⁴⁸⁸ ELMACI, Davut, ‘Günümüzün Yetim Kalan Kuruluşları: Yetiştirme Yurtları’, Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 2010, s. 954.

⁴⁸⁹ TAŞTEKİL, agm., ss. 8-9., TEZEL / DEMİREL / KAYA, agm., ss. 19-20., ERDAL, agm., s. 186.

yöntemi olup engelli korunmaya muhtaç çocukların koruyucu aile yanında bakım hizmeti almasını da kapsamaktadır⁴⁹⁰.

Bu bakım yöntemi, diğer yöntemlere göre daha fazla uzmanlık isteyen bir metottur. Bu koruyucu aile modelinde hizmet veren ailelerin koruyucu aile birinci ve ikinci kademe eğitimlerini tamamlamış olması gerekmektedir⁴⁹¹. Bu bakım yönteminde bir ailenin yanına en fazla iki tane çocuk yerleştirilebilir⁴⁹².

Uzmanlaşmış koruyucu aile modelini diğer koruyucu aile türlerinden ayıran en önemli özellik, uzmanlaşmış koruyucu ailenin korunma altındaki çocukların gelişimi ile yakından alakadar olan uzman ekibin bir parçası olmasıdır. Söz konusu özel ilgiye ihtiyaç duyan çocuklar için uzman psikolog ve sosyal hizmet uzmanı özel çalışmalar yaparlar ve koruyucu aile de bu çalışmaları yapanlarla işbirliği içindedir⁴⁹³. Söz konusu sebeple bu modele profesyonel koruyucu aile modeli de denilmektedir⁴⁹⁴.

Uzmanlaşmış koruyucu aile modelinde koruyucu aile hizmeti veren bir aile ile yapılan çalışmada aile çocuğun yanlarına ilk geldiğinde engelinin %62 olduğunu zaman içinde verilen bakım ile %32'ye düştüğünü ifade etmişlerdir⁴⁹⁵.

⁴⁹⁰ YILDIRALP / HIZ, Türkiye’de Çocuk Refahı Bağlamında Korunmaya Muhtaç Çocuklara Sunulan Bir Hizmet..., s. 107.

⁴⁹¹ İZCİ, agm., s. 150., AKANDERE / DALDA, age., s. 124., FENDOĞLU, age., s. 249.

⁴⁹² ATAÇ, age., s. 51.

⁴⁹³ ÇAVUŞ BEKÇE / ÇALIŞ, agm., s. 1574.

⁴⁹⁴ KÜSMEZ, agm., s. 212.

⁴⁹⁵ AYHAN / KAYLI ŞAŞMAN, agm., s. 78.

4. Akraba ya da Yakın Çevre Koruyucu Aile Modeli

Bu koruyucu aile modeline göre, çocuğun velisi veya vasisi olmayan, çocuğa aralarında kan bağı bulunan akrabası veya tanıdığı şahıs, komşusu gibi yakın çevresinde bulunan en az temel aile eğitimi almış kişi veya aileler bakım verir⁴⁹⁶. Bu ailenin çocuğu önceden tanıyor olması yeterli olmayıp, bu konuda tüm aile fertlerinin istekli olması gerekmektedir⁴⁹⁷.

Bu koruyucu ailelik modelinin faydası, çocuğun tanıdığı, yakın hissettiği kişilerin yanına verilerek yaşayacağı zorluğun en aza indirilmesidir. Söz konusu koruyucu aile hizmet modeli, ülkemizde en çok uygulanan koruyucu aile modelidir⁴⁹⁸.

G. KORUYUCU AİLENİN HAK VE YÜKÜMLÜLÜKLERİ

1. Koruyucu Ailenin Hakları

a. Koruyucu Ailenin Kuruma Karşı Hakları

Koruyucu aileler, devlet tarafından çocuğun yetiştirilmesi ve bakımı için yapılabilecek ödemelerin yanı sıra bu işi gönüllü olarak da üstlenebilirler. Bakım ödemeleri, koruyucu ailelerin talepleri doğrultusunda yapılır ve çocukların bakımı, eğitimi, kursları, okulları, yemekleri, taşıma hizmetleri, harçlıkları ve benzer ihtiyaçları temel alınır⁴⁹⁹.

⁴⁹⁶ SOYER / AKCA, agm., s. 77., YILDIRALP / HIZ, 'Koruyucu Ailelerin Sorunları, s. 188.

⁴⁹⁷ YURDAKUL, agm., s. 41.

⁴⁹⁸ ATAÇ, age., s. 48., KİBAROĞLU, agm., s. 44.

⁴⁹⁹ AYHAN / KAYLI ŞAŞMAN, agm., s. 56., YEŞİLKAYALI, agm., s. 21.

KAY’da ise, korunmaya ihtiyacı olan çocukların temel ihtiyaçlarına yönelik harcamalar ve kişisel gelişimleri için gereken harçlıklar, talep eden koruyucu ailelere 'aylık bakım ödemesi' şeklinde sağlanmaktadır. Koruyucu aileye yapılan ödemeler, İl Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilmektedir⁵⁰⁰.

KAY kapsamında sözü edilen ödemeler özetlenirse, koruyucu aile yanına yerleştirilen çocukların eğitim, bakım ve yetiştirilmelerine dair giderlere karşılık olarak her çocuk için, belirli yaş aralıkları, eğitime devam edip/ermeme, engellilik ve aile yanındaki koruyucu aile bakım tedbirinden faydalanan çocuk sayısı gibi hususlara göre değişkenlik gösteren tutarlardaki ödemeler, koruyucu ailelerden eşine veya bir yakınına bağlı olmadan emekliliğine esas sosyal güvencesi bulunmayan eşlerden birinin bir asgari ücret tutarı üzerinden SGK kapsamında talebe olarak bağlı sigortasını yaptırması ve ödeme belgesinin ibraz edilmesi durumunda primlerin Bakanlıkça karşılanması sayılır⁵⁰¹.

Ayrıca, koruyucu aile bakım tedbirinden faydalanan çocuğa verilen bir miktar harçlık ödemesi, servis ile okula giden çocuklar için servis ödemesi, servis bulunmaması durumunda ulaşım giderleri karşılığı yapılan ödeme, çocukların meslek edinmek için katıldıkları kurs giderlerinin ödemesi ve başka illere eğitim amacı ile giden çocukların ulaşım giderleri, konaklama bedelleri ile çocuğun yanında beraber giden koruyucu ailenin de ulaşım ve konaklama bedelleri de ödemeler arasındadır⁵⁰².

⁵⁰⁰ GÖRGEÇ, agm., s. 128., KILINÇ, agm., s. 1235.

⁵⁰¹ KİBAROĞLU, agm., s. 53., BAYSAL, agm., s. 86.

⁵⁰² BULUT, agm. ss. 110-111., ATAÇ, age., s. 56.

Bu kapsamda, eğitimine devam eden çocuklar için eylül aylarında bir kereye özgü olmak üzere iki kat ödeme yapılır. Koruyucu aile yanına ikinci çocuk yerleştirilirse, bu çocuk için söz konusu ödemenin %80 kadarı, üçüncü ve daha fazla çocuk için ödemenin en fazla %60'ı gerçekleştirilir. Koruyucu aileye engelli çocuk için yapılan ödemeler de iki katına çıkartılır⁵⁰³.

Korunma altına alınmış ve koruyucu ailede yanına yaşayan çocukların eğitimleri devlet okullarında sürdürülür. Bahsi geçen çocukların, özel veya vakıf kuruluşlarında eğitim görmek istemesi durumunda bu kuruluşların ücretsiz kontenjanından faydalanarak eğitimlerine burada devam etme olanağı vardır. Bu durumlarda da ayrıca ortaya çıkan eğitim harcamaları da devlet tarafından karşılanır⁵⁰⁴.

Korunma altına alınmış koruyucu aile yanına yaşayan çocuğun sağlık giderleri SGK tarafından karşılanır. Fakat SGK tarafından karşılanmayan ve acil hareket edilmesi lazım olan durumlarda çocuk için yapılan tüm sağlık harcamaları raporlanıp talep edildiği takdirde koruyucu aileye ayrıca ödenir. Koruyucu ailenin verdiği hizmeti hiçbir şekilde karşılığı olamayacak olmakla beraber çocuğun temel ihtiyaçlarına karşılık yapılan çok cüzi bir ödemedir⁵⁰⁵.

Koruyucu aile kurumun denetim için görevlendirdiği meslek elemanı dışında farklı bir uzmandan yardım almak istiyorsa bu durumu da talep edebilir. Bu talep doğrultusunda koruyucu ailenin sorunlarının çözümü için kurum tarafından koruyucu aileye bir uzmanın destek vermesi sağlanır.

⁵⁰³ KAHRAMAN, agm., s. 94., GENÇCAN, Çocuk Hukuku, s. 606., DEMİRBİLEK, Teorik ve Hukuki Açıdan Koruyucu Aile Kurumu, s. 6., SERDAR, Koruyucu Aile., s. 501.

⁵⁰⁴ DEMİRBİLEK, Teorik ve Hukuki Açıdan Koruyucu Aile Kurumu, s. 6.

⁵⁰⁵ BAYSAL, agm., ss. 83-92., YEŞİLKAYALI, agm., s. 22.

b. Koruyucu Ailenin Çocuğa Karşı Hakları

Kişisel ilişki kavramı genel anlamıyla, çocuk ile anne baba arasındaki ilişkiden doğan sevgi ve bağlılık hislerine dayalı bir etkileşimi ifade eder. TMK m. 325'e göre, anne ya da baba ile kişisel ilişki kurulmasından farklı olarak üçüncü şahıs ile çocuk arasında sadece olağanüstü durumlarda kişisel ilişki tahsis edilmesine izin vermektedir⁵⁰⁶.

Çocuk ile üçüncü şahıs arasında şahsi ilişki tahsis edilebilmesi için bu ilişkinin kurulmasını haklı gösterecek bir yakınlığın ve çocuğun üstün yararını sağlayacak bir durumun varlığı gereklidir. Bunun yanında bilhassa çocuğun koruyucu aile yanına çok küçük yaşta iken yerleştirildiği ve burada uzun zaman bulunduğu durumlarda, çocuğun koruyucu aile ile anne ve babasına yakın bir duygusal ilişki geliştirmesi olası bir durum olup hayatın olağan akışına da uygundur⁵⁰⁷.

Hatta öyle ki, koruyucu aile olmak isteyen ailelerin çekincelerinden bir tanesi çocuğun kurum tarafından herhangi bir sebeple geri alınması durumunda ne yapacağı olmaktadır zira koruyucu aileler çoğunlukla korunmaya muhtaç çocuğa koruyucu aile olduktan sonra çocuğu kendi çocuklarından ayırt etmez ortak bir aile yaşamı kurulduğu için korunmaya muhtaç çocuğu kendi çocukları gibi görmektedirler. Bu halde çocuğun koruyucu aileden alınmasının akabinde, çocuk ile arasında sevgi ve aile bağı oluşan koruyucu ailelere de çocukla şahsi ilişki kurma hakkı tanınmalıdır⁵⁰⁸.

⁵⁰⁶ SERDAR, Kişisel İlişki, s. 754., ALKAN, age., s. 9., GÖRGEÇ, agm., s. 135.

⁵⁰⁷ DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, age., s. 152., KILINÇ, agm., s. 1236., ALKAN, age., s. 27.

⁵⁰⁸ KILINÇ, agm., s. 1237.

Çünkü koruyucu aile ilişkisi son bulsa da genelde çocuk ile koruyucu aile arasındaki sevgi esaslı duygusal bağlar devam etmektedir⁵⁰⁹. Çocuk Hakları Komitesi, koruyucu ailelerle kurulan duygusal bağların sona ermesi durumunda dahi çocuk ile kişisel ilişki kurulabilme olanağının koruyucu aileler için de tanınması gerektiği konusunda önemli bir vurgu yapmıştır.

Çocuğun menfaatine uygun olacak şekilde, istisnai durumlarda, çocukla kişisel ilişki kurulmasını talep etme hakkı biyolojik anne ve babası dışındaki kişilere de verilebilir. Bu durumda, çocuğun ihtiyaçları ve çıkarları göz önünde bulundurulmalıdır⁵¹⁰. Bizce söz konusu koruyucu aile ilişkisinin de kişisel ilişki kurma hakkının istenebileceği durumlara girmesi bir zorunluluktur.

Zira somut olayda da koruyucu ailenin bu hakkının mevcut olduğu kabul edilebilir, bahsettiğimiz gibi koruyucu aile ile çocuğun kişisel ilişki kurmasında çocuğun üstün menfaati bulunmaktadır.

Koruyucu ailenin çocukla kişisel ilişki kurma hakkının sınırları da mevcuttur ve bu sınırlar, çocuğun huzurunu veya diğer önemli sebepleri tehlikeye atacak durumların söz konusu olmasıdır. Bu durumlarda, çocuğun korunması öncelikli olmalıdır ve kişisel ilişki kurulması mümkün olmayabilir⁵¹¹.

⁵⁰⁹ SERDAR, Koruyucu Aile., ss. 467-508.

⁵¹⁰ SERDAR, Kişisel İlişki, s. 755.

⁵¹¹ KILINÇ, agm., s. 1237., DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, age., ss. 367-370.

c. Koruyucu Ailenin Veliye ve Vasiye Karşı Hakları

Ücret desteği alarak bakım hizmeti veren koruyucu aileler devletten aldıkları ücret yardımı dışında da korunma altındaki çocuk için harcamalar yapmak durumunda kalabilirler. Çocuğun bakımından asıl sorumlu kişi çocuğun biyolojik anne babası olduğundan bu kişilerin velayet hakkına sahip olup olmadıklarına bakılmaksızın biyolojik anne ve babaya söz konusu ödemeler ile ilgili olarak nafaka davası açılabilir.

2. Koruyucu Ailenin Yükümlülükleri

a. Koruyucu Ailenin Kuruma Karşı Yükümlülükleri

Korunma altına alınan çocuğun anne ve babasıyla koruyucu aile arasındaki ilişki, sosyal çalışma görevlisi meslek elemanı tarafından gerçekleştirilen ziyaret ve takiplerle sağlanır. Koruyucu aile ve biyolojik anne baba kural olarak yüz yüze getirilmez ve gerekli iletişimler meslek elemanı tarafından kurulur. Bunun yanı sıra, çocuğun sosyal, zihinsel ve duygusal emniyetinin muhafaza edilmesi açısından da bu incelemeler önemli ve gereklidir⁵¹².

Koruyucu ailenin çocuk için en uygun koşulları sağlaması ve çocuğun korunmasına yönelik tedbirlerin uygulanmasına yardımcı olması önemlidir. Bu nedenle koruyucu aile, çocuğun ihtiyaçlarını en iyi şekilde karşılamak için sosyal hizmet uzmanıyla iş birliği yaparak çocuğun bakım ve korunmasını sağlamalıdır⁵¹³.

⁵¹² KILINÇ, agm., s. 1242., KİBAROĞLU, agm., s. 49.

⁵¹³ SERDAR, Koruyucu Aile., ss. 497-498., SOYER / AKCA, agm., s. 83.

Ayrıca, koruyucu aile ve çocuk arasındaki ilişkilerin düzenli olarak izlenmesi, çocuğun ihtiyaçlarına göre uygun düzenlemelerin yapılmasına yardımcı olacaktır⁵¹⁴. Koruyucu ailelik statüsü bazen maalesef korunma altındaki çocuğun emeğinden yararlanmak için suiistimal edilebildiğinden söz konusu tetkikler son derece önem arz etmektedir.

Çocuğun koruyucu aile yanına yerleştirilmesinin akabinde çocuğun yerleşim yerini tayin etme hakkı artık velayet hakkı sahibi anne babada olmadığı için, korunma altındaki çocuğun yerleşim yeri koruyucu ailenin yerleşim yeri olarak belirlenmelidir.

Koruyucu ailenin sorumluluğu altındaki çocuğun güvenliği ve refahı için belirlenmiş olan kurallardan biri de çocuğun yerleştirildiği koruyucu aile birimi tarafından düzenli olarak izlenmesi ve denetlenmesidir⁵¹⁵. Bu sebeple, çocuğun yerleştirildiği koruyucu ailenin, İl Müdürlüğü'nün onayını almadan ve münasip fikrini almadan, farklı bir kişi veya ailenin yanına bırakarak ikamet yerini değiştirmesi uygun değildir. Ayrıca koruyucu aile kendi telefon ve adres değişikliğini de İl Müdürlüğü'ne bildirmek zorundadır⁵¹⁶.

b. Koruyucu Ailenin Çocuğa Karşı Yükümlölükleri

1. Genel Olarak

Koruyucu ailenin velayet ile vesayet hakkı olmadığı için çocuğun mal varlığı üzerinde bir tasarruf yetkisi yoktur. Koruyucu aile çocuğun mal varlığının zayı olmaması için üzerine düşeni yapmakla mükellef olmakla beraber yine çocuğun mal varlığının gelirinin çocuk için harcanması konusunda çocuğun üstün yararını gözeterek sorumlu bir birey gibi davranmak mecburiyetindedir. Koruyucu ailelere bu

⁵¹⁴ KILINÇ, agm., s. 1242.

⁵¹⁵ KİBAROĞLU, agm., s. 50.

⁵¹⁶ KILINÇ, agm., ss. 1243-1244., GÖRGEÇ, agm., s. 126.

hizmeti karşılığında korunma altına alınmış olan çocuk için yapılan ödeme çocuğun ihtiyaçlarının karşılanması için yapıldığından, bu ödemeler çocuk için kullanılmalıdır⁵¹⁷.

Koruyucu aile aynı zamanda çocuğun kişilik haklarına saygı göstermek zorundadır. Çocuğun bedensel, zihinsel ve duygusal gelişiminin sağlanması koruyucu ailenin en önemli görevlerindendir⁵¹⁸. Çocuk ile ilgili verilecek kararlarda çocuğun fikri alınmalı ve üstün menfaati gözetilmelidir. Çocuğun kişilik haklarına tecavüz edildiği durumlarda çocuk koruyucu aileye/kişiye hukuk mahkemelerinde tazminat davası açabilir.

2. Çocuğun Bakım ve Eğitimi Sağlama Yükümlülüğü

Türk Hukuku'na göre, çocuğun eğitimi ve bakımı velayet hakkı sahibi olan anne baba için hem bir hak hem de bir yükümlülüktür. Anne ve baba, çocuğun menfaatini gözeterek, çocuğun yaşamını düzenleme imkanı tanır ve önemli hususlarda mümkün olduğunca çocuğun fikirlerini dikkate alırlar⁵¹⁹.

Anne babanın çocuğun eğitimi sağlama görevinin sınırını, ailenin maddi imkanları ve çocuğun kişisel yetenekleri belirlemektedir. Bu hakkı ve görevi, çocuğun genel, mesleki ve dini eğitimi içerir. Çocuk da anne ve babanın sözünü dinlemeli ve olgunluğu ölçüsünde hayatına yön vermelidir.

Koruyucu aile, çocuğun bakım ve korunması konusunda sorumluluk üstlenir ve çocuğun temel ihtiyaçlarını karşılamakla yükümlüdür. Bu kapsamda koruyucu aile,

⁵¹⁷ AYHAN / KAYLI ŞAŞMAN, agm., s. 56.

⁵¹⁸ SERDAR, Koruyucu Aile., s. 498.

⁵¹⁹ GÖRGEÇ, agm., s. 125.

çocuğun sağığı, eğitimi, barınması, beslenmesi, giyimi ve kişisel gelişimi gibi konularla ilgilenir⁵²⁰. Ayrıca koruyucu aile, çocuğun çevresiyle ilişkisini sürdürmesini sağlar ve çocuğun sosyal hayata katılmasını teşvik eder. Örnek vermek gerekirse, koruyucu ailenin yanına yerleştirilen çocuğun Sağlık Bakanlığı'nın tespit ettiği düzenlerle sağlık muayenelerini yaptırır ve çocuk hasta olduğu zaman da tedavi programını gerçekleştirir.

Bunlarla beraber, çocuğun yetenek ve becerileri ölçüsünde genel ve mesleki eğitimi hususunda çocuğun faydasına münasip olduğu ölçüde, velayet hakkı devam eden anne ve babanın fikirleri dikkate alınmalıdır. Çünkü çocuğun yetenekleri ölçüsünde mesleki, genel ve dini eğitimini belirleme görevi velayet sahibi anne ve babanıdır. Bunun ile beraber çocuğun gereksinim, talep ve beklentilerini tespit etmekte ve çocuğu ilgilendiren hususlarda çocuğun fikrini alma konusunda çocuğun yanına yerleştirildiğı koruyucu aile yetkili ve görevlidir. Zira koruyucu aile çocuğun yeteneklerinin elverdiği ölçüde eğitim görmesi ve meslek edinmesi için gereken tüm çabayı göstermelidir⁵²¹.

Aynı zamanda koruyucu ailenin yanına yerleştirilen çocuğun dini eğitimine ilişkin kararlar, velayet hakkı kaldırılmamış olan anne ve babanın görüşleri dikkate alınarak verilir⁵²². Koruyucu ailenin bu konuda yetkisi yoktur⁵²³ bu sebeptir ki koruyucu aile ile çocuğun uyumunu denetleyen Sosyal Hizmetler Kurumu görevlisi koruyucu aile ile yanına verilmesi planlanan çocuğun dini görüşlerinin aynı olmasına dikkat etmelidir.

Koruyucu ailenin velayet hakkına sahip anne baba gibi özenli davranması gerektiğinden, çocuk için aylık bakım ödemesi talep etti ise bu ödeneğı çocuğun

⁵²⁰ GENÇCAN, Çocuk Hukuku, s. 604., SOYER / AKCA, agm., s. 81.

⁵²¹ GÖRGEÇ, agm., s. 125., KILINÇ, agm., s. 1238.

⁵²² SERDAR, Koruyucu Aile., s. 495.

⁵²³ KILINÇ, agm., s. 1239.

menfaati ölçüsünde çocuğun eğitim, kurs, servis ücreti için kullanma mecburiyeti doğmaktadır.

3. Çocuğun Anne ve Babası ve Diğer Yakınları ile Kişisel İlişisini Sağlama Yükümlülüğü

Koruyucu ailelik projesi ile korunma kararı kaldırıldığında çocuğun anne ve babasının yanına dönmesi amaçlandığı için mahsur bulunmayan durumlarda çocuk koruyucu ailenin yanındaiken de anne ve babası ile kişisel ilişki kurması sağlanmaktadır. Koruyucu Aile Sözleşmesi yapılırken, koruyucu aileden bu konuda taahhüt alınır⁵²⁴. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme m. 9'a göre de, anne ve babasından alınan çocuk için koruyucu aile veya vasi tarafından çocuğun yüksek yararı gözetilerek düzenli şahsi ilişki kurma ve doğrudan temasını sürdürme hakkı sağlanmalıdır.

Ancak, çocuğun huzur ve güvenliğini tehlikeye atacak durumlar söz konusu ise, bu hakkın sınırlandırılması gerekebilir. Bu durumda, çocuğun ihtiyaçları ve güvenliği göz önünde bulundurularak alternatif bir çözüm bulunmalıdır. Çocuk Hakları Komitesi'ne göre de hakkında koruma kararı alınan çocuğun ailesiyle ilişkisi mümkün olduğunca sürdürülmelidir. Bu hakkın yanı sıra, çocuğun anne ve babası yanında yoğun şahsi ilişkisi bulunan diğer kişilerle de görüşmesi sağlanmalıdır.

Aynı zamanda Türk Hukuku'nda çocuğun anne ve babası ile şahsi ilişki kurma ve devam ettirme hakkı Anayasa m. 41'de de güvence altına alınmıştır. Bu hak, çocuğun temel haklarından biridir ve sadece çocuğun yüksek yararına aykırı olduğu durumlarda müdahale edilebilir. Ancak, çocuğun yüksek yararı açıkça ortaya konulduğunda, çocuğun ailesiyle iletişim kurma hakkı da sınırlandırılabilir veya kısıtlanabilir.

⁵²⁴ BAYSAL, agm., s. 93., SERDAR, Koruyucu Aile., s. 495.

Ancak bu kişisel ilişki kurma hakkı, çocuğun huzurunu veya güvenliğini tehlikeye düşürecek veya çocuğun yüksek yararına aykırı olacak şekilde kullanılmamalıdır. Ayrıca bu hak, çocukla kişisel ilişki kurmak isteyen üçüncü kişiler için de geçerlidir ancak çocuğun yüksek yararına aykırı olması halinde reddedilebilir veya sınırlandırılabilir⁵²⁵.

Koruyucu aile yanına yerleştirilen çocuğun isteği ve sosyal hizmet uzmanı tarafından yapılan araştırma ile münasip bulunması durumunda, çocuğun hayatını etkilemeyecek zamanlarla, tatil günlerinde olmak şartıyla sene içerisinde en fazla otuz güne kadar anne ve babasıyla ya da yakınlarıyla izinli olarak zaman geçirmesi de mümkündür. Ancak, bu izinlerin kullanımı çocuğun yararına uygun olmalı ve çocuğun koruyucu aile yanında kaldığı süre, sağlık durumu ve sosyal uyumu gibi faktörler göz önünde bulundurularak belirlenmelidir⁵²⁶.

Bu dönemde koruyucu aile ile anne baba veya üçüncü kişi koruyucu aile ile yüz yüze getirilmez, çocuk koruyucu aileden koruyucu aile birimi tarafından teslim alınır ve iznin sonunda yine çocuk koruyucu aile birimi tarafından koruyucu aileye teslim edilir. Çocuğun arada kalmaması ve koruyucu aile bakımından alacağı faydaların tehlikeye düşmemesi için bu ilişkinin çok iyi dizayn edilmesi gerekir⁵²⁷.

Koruyucu aile yanına yerleştirilen çocuğun, izinli olarak anne ve babası ya da yakınlarıyla geçirdiği sürelerde, çocuğun fiziksel ve psikolojik sağlığına zarar verecek

⁵²⁵ KILINÇ, agm., s. 1240.

⁵²⁶ GÖRGEÇ, agm., s. 126., KILINÇ, agm., ss. 1241-1242.

⁵²⁷ SERDAR, Koruyucu Aile., s. 496.

herhangi bir durum tespit edilirse, izinli verme süresi kısaltılabilir veya bu hakkı tamamen iptal edilebilir⁵²⁸.

c. Koruyucu Ailenin Veliye ve Vasiye Karşı Yükümlülükleri

Koruyucu aile çocuğun velisi kadar sorumlu ve yükümlüdür. Koruyucu aile çocuğun velisi ve vasi ile kişisel ilişkisini sağlamak mecburiyetindedir.

H. KORUYUCU AİLE İLE ÇOCUK ARASINDAKİ HUKUKİ İLİŞKİ

1. Genel Olarak

Koruyucu aile kurumu, sui generis ve kendine has bir kurumdur, koruyucu aile ne veli ne vasi ne kayym ne de evlat edinen ne de biyolojik ailedir. Koruyucu aile, kurum ile sözleşme yaparak devlet korunması altına alınmış çocuğa geçici bir süre için bakım veren kişi veya ailedir. Dolayısıyla çocuğun mallarına başvuramaz, çocuğa ailenin soyadını veremez ve çocuğun ismini belirleyemez. Fakat buna rağmen koruyucu aile çocuğa biyolojik ailesi kadar özenli davranmak zorundadır ve çocuğun üçüncü kişilere karşı olan fiillerinden kusursuz sorumludur.

Koruyucu aileye neredeyse hiç hak verilmeyip sadece sorumluluk yüklenmesi eleştirilebilecek bir husustur. Çocuğun tüm ihtiyaçları ve sıkıntılarıyla ilgilenen ve en az biyolojik aile kadar sorumlu davranan koruyucu aileden çocuğun her an geri alınabilecek olması da ayrıca büyük bir problemdir. Bir aile ortamı oluşturulup çocuğun aile şefkati alarak büyütülüp bakılması koruyucu ailesi tarafından sağlandıktan sonra koruyucu aileye tanınan hakkın yalnızca yapılan giderlerin talep edilebilmesi ve koruyucu aile statüsü sona erdikten sonra şahsi ilişki tesisi talep

⁵²⁸ GÖRGEÇ, agm., s. 136.

edilebilmesi oluşu Türkiye’de koruyucu ailelik sisteminin yaygınlaştırılması ve gelişimi için en büyük engeldir.

Korunma altına alınmış çocuğa kendi öz çocuğu gibi bakım ve sevgi veren ailenin haklarının bu kadar sınırlı olması çok hatalı bir durumdur. Zannımızca koruyucu ailelik kurumu yeniden düzenlenerek, çocuk eğer koruyucu aileye verildiyse biyolojik ailenin velayet hakkı kaldırılarak çocuğun velayet hakkı koruyucu aile olan kişilere verilmelidir.

2. Ev Düzeni İlişkisi

TMK’ya göre ‘birden çok kişinin, aile halinde, beraber yaşadığı topluluk’ ev düzenidir. Ev düzeni, aynı çatı altında yaşayan insanların bir arada uyumlu bir şekilde yaşamasını sağlayan kurallar, düzenlemeler ve sorumlulukları içerir⁵²⁹. Bu kurallar genellikle kan veya kayın hısımlığı, işçilik, çıraklık veya koruma/gözetme ilişkileri temelinde belirlenir.

Ev başkanı genellikle bu kuralların uygulanmasından ve ev halkının genel refahından sorumludur. Ev başkanının otoritesine tabii olma yönünden, aile üyelerinin küçük, ergin, tam ehliyetli, tam ehliyetsiz ya da sınırlı ehliyetsiz olmaları bir fark oluşturmaz. Ev başkanının sorumluluğu, aile bireylerinin ve aile dışındaki kişilerin uğradığı zararları kapsamaktadır⁵³⁰.

Koruyucu aile ile yanına yerleştirilen çocuk, Koruyucu Aile Sözleşmesi’ne dayanarak beraber yaşarlar. Bu nedenle, çocuk koruyucu ailenin sorumluluğu altındadır ve ev düzenine tabii olur⁵³¹. Koruyucu aile yanına yerleştirilen çocuğa ev halkından biri olarak davranır ve ev başkanlığı sorumluluğunu üstlenir. Bu ev

⁵²⁹ ERDEM / MAKARACI BAŞAK, age., s. 483.

⁵³⁰ DURAL / ÖĞÜZ / GÜMÜŞ, age., ss. 405-406., ERDEM / MAKARACI BAŞAK, age., s. 485.

⁵³¹ KILINÇ, agm., s.1217.

başkanlığı sorumluluğu, evli olma zorunluluğu olmaksızın hem koruyucu anne hem de koruyucu babaya düşebilir.

Koruyucu ailenin ev düzeni sadece çocukların güvenliğini sağlamakla kalmaz, aynı zamanda çocukların gelişimlerine de katkı sağlamalıdır. Koruyucu aile, çocuğun kişisel özelliklerini ve ihtiyaçlarını dikkate alarak ev düzenini belirlemeli ve çocuğun fiziksel, zihinsel ve duygusal ihtiyaçlarını karşılamalıdır. Ayrıca, çocuğun ilgi ve yeteneklerine uygun aktiviteler sağlanmalı ve eğitimine destek olunmalıdır.

Koruyucu aile, yanına yerleştirilen çocuğun haklarını korumakla yükümlüdür. Bu haklar arasında sağlık hizmetlerinden yararlanma, adil muamele, eşitlik, mahremiyet, dürüstlük ve saygınlık yer almaktadır. Koruyucu aile, çocuğun bu haklarını koruyarak onun sağlıklı bir şekilde büyümesine yardımcı olmalıdır. Ayrıca, koruyucu aile, yanına yerleştirilen çocuğun aile geçmişi, kültürü ve dini inançlarına saygı göstermelidir. Çocuğun bu konularda özgürce fikirlerini ifade etmesine ve uygulamalarına olanak tanınmalıdır.

Ev başkanı olan koruyucu aile, yanına yerleştirilen çocuğun kendi bakım ve gözetiminde bulunduğu zamanda başka şahıslara verdiği zarardan sorumludur. Koruyucu ailenin bu sorumluluğu olağan sebep sorumluluğu (kusursuz sorumluluk) niteliğindedir dolayısıyla sorumluluk için ev başkanının veya çocuğun kusuru aranmaz⁵³².

⁵³² KILINÇ, agm., ss. 1248-1249., USTA SAYITA, age., ss. 92-93.

3. Koruyucu Aile İlişkisinin ‘Özel Hayata ve Aile Hayatına Saygı Gösterilmesi Hakkı’ Bağlamında Korunması

‘Özel hayata ve aile hayatına saygı gösterilmesi hakkı’ AİHS m. 8’de güvence altına alınmıştır. AİHS 8. Maddesinde de düzenlendiği gibi, her bireyin özel yaşamına, aile yaşamına, konutuna ve haberleşmesine saygı gösterilmesi hakkı vardır⁵³³.

Kamu otoritesinin bu haklara müdahalesi, sadece demokratik bir toplumda gerekli olduğu ölçüde ve yasalara uygun olarak kamu güvenliği, ulusal güvenlik, ekonomik refah, suç işlenmesinin önlenmesi, çocuğun yüksek menfaatinin korunması, sağlık veya ahlakın muhafaza edilmesi veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması içindir. AİHM, çocuğun yüksek yararının somut olayın özelliklerine göre değerlendirilmesinin lazım geldiğini belirtmektedir⁵³⁴.

Koruyucu ailenin yanındayken çocuğun biyolojik anne ve babasıyla kişisel ilişki sağlama hakkı da önemli bir husustur. Çocuğun, biyolojik anne ve babasıyla düzenli ve sürekli bir şekilde iletişim ve temasını sürdürebilmesi, çocuğun psikolojik ve duygusal gelişimi için büyük önem taşır⁵³⁵. Bu nedenle koruyucu aile hizmeti sağlanırken, çocuğun biyolojik anne ve babasıyla kişisel ilişki kurma hakkının güvence altına alınması gerekmektedir.

⁵³³ ROAGNA, Ivana, ‘Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Kapsamında Özel Hayata ve Aile Hayatına Saygı Gösterilmesi Hakkının Korunması’, 2012, s. 6

⁵³⁴ PEKEL, Abdulkadir, ‘Aile Hayatına ve Aile Birliğine Müdahale Biçimi Olarak Çocuğun Devlet Koruması Altına Alınması ve AİHM’nin Konuya Yaklaşımı’, s. 33.

⁵³⁵ KAHRAMAN, agm., s. 65.

Böyle bir düzenleme, çocuğun aidiyet duygusunu korumasına ve köklerini tanımasına yardımcı olurken, aynı zamanda biyolojik ailenin de çocuğuyla bağıı sürdürübilmesine olanak sağlar. Bu şekilde, çocuğun koruyucu aile yanında geçirdiğı süreçte, biyolojik ailesiyle olan ilişkisine devam etmesi ve bağlarını sürdürmesi desteklenmiş olur.

Bununla beraber asıl olarak öncelenen koruyucu aile ilişkisinin kalıcı olmaması da olsa, bazı durumlarda koruyucu aile yanına yerleştirilen çocuk çok ufak yaşlardan beri koruyucu aile ile uzun süreli olarak aile hayatı içinde bulunabilir⁵³⁶.

Bu durumda koruyucu aile ile çocuk arasındaki duygusal ve sosyal bağ, koruyucu aile ilişkisinin de AİHS m. 8/I'deki 'aile hayatına saygı gösterilmesi hakkı' kapsamında muhafaza edilmesini gerektirir. Anayasa'da da, "Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini talep etme hakkına sahiptir. Özel hayatın gizliliğine dokunulamaz." Hükmü mevcuttur. Bu hükümler aile hayatının gizliliğı de koruma altına alınmaktadır.

Bir kişinin Anayasa Mahkemesi'ne yaptığı müracaatta, koruyucu aile statüsünün sona erdirilmesine dair kararın iptal edilmemesinin, aile hayatına saygı gösterilmesi hakkının ihlal edildiğı iddiasıyla başvuru yapılmıştır. Anayasa Mahkemesi, koruyucu aile yanında uzun zaman yaşamış olan çocukların koruyucu aileyi bir aile olarak kabul etme ve onlarla beraber yaşama iradelerini beyan etmeleri halinde, koruyucu aile ile çocuklar arasında aile hayatının mevcut olduğı kanaatine varmıştır⁵³⁷.

⁵³⁶ AYHAN / KAYLI ŞAŞMAN, agm., s. 67.

⁵³⁷ KILINÇ, agm., ss. 1249-1251.

4. Koruyucu Aile ile Yanına Yerleştirilen Çocuğun Hukuki Anlamda ‘Yakın’ Sayılması

Koruyucu aile ile yanına yerleştirilen çocuk arasında ne soybağı ne de hısımlık ilişkisi kurulmadığından bu kişilerin hukuki anlamda birbirinin ‘yakın’ı olarak kabul edilmesi gerekmektedir⁵³⁸. Koruyucu aile ilişkisinde, koruyucu aile yanına yerleştirilen çocuktan birinin haksız fiil neticesinde hayatını kaybetmesi durumunda, ölenin desteğinden yoksun kalan şahısların maddi ve manevi zararlarının tazmini için haksız fiil failine karşı dava açması mümkündür.

Destekten yoksun kalma tazminatı, ölen kişinin sağladığı maddi veya manevi desteğin kaybedilmesi nedeniyle ortaya çıkan zararın telafi edilmesini amaçlar. Bu tür bir talep, haksız fiil failine karşı hukuki şartlar gerçekleştirildiği takdirde yasal olarak açılabilir bir davadır.

Koruyucu aile ilişkisinde bu isteği koruyucu aile yanına yerleştirilen çocuk ileri sürebilmektedir çünkü tazminat alma talebi olan çocuk bu durumda fiilen ve devamlı olarak bakan veya ona ileride bakması yüksek ihtimal olan kişinin desteğinden mahrum kalmış olmaktadır. Koruyucu aile, muhafaza edilme ihtiyacı olan çocuk açısından destek olarak kabul edilebilir.

Koruyucu aile yanına yerleştirilen çocuk, ergin olduktan sonra koruyucu aileye herhangi bir destek veya bakım yükümlülüğü taşımaz. Ancak, koruyucu aile veya çocuğun haksız bir fiil neticesinde hayatını kaybetmesi durumunda, hayatta kalan kişinin manevi tazminat talep etme hakkı olabilir.

⁵³⁸ ŞAHİN ALTIN, agm., s. 686.

Nitekim ölene mirasçı olmayan kişiler dahi, ölenle yakınlık ilişkisi bulunanlar olarak manevi tazminat talep edebilirler. Manevi tazminat isteminde bulunabilmek için, tazminat isteyen kusursuz ya da az kusurlu olmalı, nedensellik bağı bulunmalı, zarar gerçekleşmeli ve hukuka aykırılık bulunmalıdır⁵³⁹. Manevi tazminat, maddi bir zararın karşılanması yerine, duygusal acı, ıstırap, üzüntü gibi immateriyel zararların telafi edilmesini amaçlar.

Koruyucu aile yanına yerleştirilen çocuklar, herhangi bir dava ya da soruşturma kapsamında tanıklık yapmak zorunda değildirler. (HMK 248, CMK m. 48). Koruyucu aile, yanına yerleştirilen çocukla ilgili bir davada hakimlikten ve hakemlikten çekinebilir ve çocuğun da bu nedenle hakimi ya da hakemi reddetme hakkı mevcuttur (HMK m. 34/I,36,417).

I. KORUYUCU AİLE KURUMU İLE İLGİLİ SORUNLAR

1. Genel Olarak

Tarafımızca Sosyal Hizmetler Kurumu'nun Koruyucu Aile Birimi'nde çalışanlar ve koruyucu ailelik yapan kişilerle gerçekleştirilen görüşmeler neticesinde uygulamada karşılaşılan ve daha çözüme kavuşturulamamış konular olduğunu tespit ettik. Söz konusu güncel sorunlara göz atmak gerekirse bu sıkıntılar biyolojik aileden koruyucu aileden, kurumdan ve çocuktan kaynaklanan sorunlar olarak başlıklandırılabilir⁵⁴⁰.

⁵³⁹ GENÇCAN, Ömer Uğur, Boşanma Hukuku, 8. Basım, Yetkin Yayınları, Ankara, 2019, s. 1220.

⁵⁴⁰ YEŞİLKAYALI, agm., s. 23.

2. Biyolojik Aileden Kaynaklanan Sorunlar

Biyolojik ailelerin çocuklarını görmeye geldikleri zaman onlar için hediyeler getirmesi ya da "Sana gelirken ne alayım?" gibi cümleler kurması sıkıntılı bir durum olarak ifade edilebilir. Bu durum çocuğu o sevgi bağından ziyade hediye almaya koşullanıp güçlenmesi gereken ilişkiyi bir şarta bağlı kılarak sınırlandırmaktadır. Bu sorunun çözümü için biyolojik ailelerin çocukları eğer koruyucu hizmet modelinden faydalaniyorsa bu ailelerle uzmanlar tarafından çocuğun üstün yararı gözetilerek görüşmeler yapılarak, biyolojik aileler çocuklara nasıl davranması gerektiği konusunda bilgilendirilmelidir⁵⁴¹.

Bir başka sıkıntı da biyolojik ailelerin çocuğun koruyucu ailesiyle arasında oluşan sevgi, güven ve aidiyet bağını zedelemesinden ileri gelmektedir. Koruyucu aileler, çocukların biyolojik aileleri ile görüştüktan sonra kafalarının karıştığını ifade etmişlerdir⁵⁴². Biyolojik ailelerin 'seni oradan kurtaracağım, seni hemen alacağım' gibi sözleri çocukların koruyucu aile ile aralarındaki güzel ilişkiyi bozmaktadır ve bu bakım hizmetinden alacağı kazanımlara engel olmaktadır.

Biyolojik aileden kaynaklanan başka bir sorun da çocuk korunma altındayken çocuğuyla hiç görüşmeyen ailelerin çocuğu yanına aldığı zaman yaşanan uyum problemleridir. Biyolojik ailelerin çocuk koruyucu aile bakım hizmetinden yararlanırken de çocukla görüşme yapmalıdır. Zira biyolojik ailesinin yanına döndürülen çocukların biyolojik ailesi tarafından tekrar kurumu gönderme talepleriyle karşılaşmışır⁵⁴³.

⁵⁴¹ CERTEL, Nurgül, 'Koruyucu Aile Derneklerine Üye Olan Koruyucu Ailelerin Bu Modele İlişkin Deneyim ve Değerlendirmeleri', Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi, 2018, s. 157.

⁵⁴² YILDIRALP / HIZ, 'Koruyucu Ailelerin Sorunları, s. 199.

⁵⁴³ ATAÇ, age., s. 82., YEŞİLKAYALI, agm., s. 24.

3. Koruyucu Aileden Kaynaklanan Sorunlar

Başkaca sıkıntılar da koruyucu ailelerle ilgili olarak ortaya çıkabilmektedir. Koruyucu aileler düzenli olarak denetlenerek dosya uzmanlarının kendilerini bilgilendirdiği ve uyardığı konularda uzmanlara geri dönüş sağlamak zorundadır. Şöyle ki koruyucu aile statüsü alındıktan sonra bu durumun sürdürülebilir olması koruyucu ailenin elindedir.

Herhangi bir nedenle (sözleşme şartlarına uymamak, bakımı üstlenilen çocuğun ihmali, gerekli olan durumlarda vs.) daha sonra ayrıntılı bahsedeceğimiz gibi koruyucu ailelik kurumunun iptaline neden olur ve koruyucu ailenin statüsü ne sebeple sonlandırıldıysa tüm Türkiye’deki ilgili merkezlere bu konuda bilgi aktarılır.

Koruyucu ailelerin sözleşmesi iptal edilmeden önce ayrıntılı ve düzenli denetimler ve uyarılar yapılmış olmasına rağmen sözleşmesi iptal edilen koruyucu aileler çocukları kuruma teslim etme noktasında sıkıntı çıkarabilmektedir. Bu durumların oluşmaması için koruyucu ailelerin üstlerine düşen sorumlulukları titizlikle yerine getirmesi gerekmektedir.

Bir başka sıkıntı da koruyucu ailenin kusuru olmaksızın, biyolojik ailenin çocuğunu geri almak istediği zaman yaşanmaktadır⁵⁴⁴. Koruyucu aileler koruyucu ailelik statüsünün geçici olduğunu bilmelerine rağmen bazen çocuğu biyolojik ailesinin geri alma zamanı geldiğinde çocuğu teslim etmekten imtina etmektedirler. Bu durum her ne kadar koruyucu aile ile çocuk arasındaki duygusal bağlardan kaynaklanıyor olsa da bu gibi durumlarda koruyucu aileler çocuğun biyolojik aileye dönüş sürecini zorlaştırmamalıdır.

⁵⁴⁴ YEŞİLKAYALI, agm., s. 25.

Bir başka sorun da koruyucu ailenin çevresinden kaynaklanmaktadır. Çevresinden veya ailesinden koruyucu ailelikle alakalı olumsuz tepkiler alan kişiler yaşadıkları olumsuzluklarla başa çıkmaya çalışırken daha çok zorlanmaktadır. Bu gibi durumlarla karşılaşan koruyucu aileler, sabırlı olmalı, görevli meslek uzmanından destek almalı, çözüm ve destek için yardım istemelidir⁵⁴⁵.

Koruyucu aileden kaynaklanan başkaca bir sıkıntı da koruyucu ailelerin çocukların yanında biyolojik aileleri ile ilgili olumsuz görüş bildirmelerinden kaynaklanmaktadır. Zaten olumsuz koşullar sebebiyle yıpranmış olan çocuklar bu şekilde daha çok yara almaktadır. Koruyucu ailelerin bu sebeple olumsuz duygu ve düşüncelerini çocuğa aktarmamaları gerekmektedir⁵⁴⁶.

4. Kurumdan Kaynaklanan Sorunlar

Koruyucu aile ile çocukların yaşadığı sorunlar bazı durumlarda kurumdan da kaynaklanabilmektedir. Bu konuda ifade edilebilecek bir sıkıntı çocukların koruyucu aile ile uyum sorunudur. Bu konu ile ilgili bir koruyucu aile bu bakım yöntemini ‘demir leblebi’ye benzetmiştir. Koruyucu aileye yeterli eğitim verilmediğinde veya çocuk özellikle ergenlik dönemine geldiğinde uzmanın aileyi daha fazla denetlememesi bu sorunu çözümsüz hale getirebilmekte veya büyümesine sebep olabilmektedir⁵⁴⁷.

⁵⁴⁵ AYHAN / KAYLI ŞAŞMAN, agm., s. 54., SOYER / AKCA, agm., s. 92.

⁵⁴⁶ SOYER / AKCA, agm., ss. 95-96.

⁵⁴⁷ DAL, Veysel / AKBAŞ, Emrah, ‘Koruyucu Aile Hizmetlerinin Yürütülmesinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Çalışmaları’, Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2020, s. 531., CERTEL, agm., s. 155.

Bu durumla nasıl başa çıkacağını bilemeyen koruyucu ailelerde çaresizlik duygusuyla çocuğu kuruma geri vermeyi düşündükleri de gözlenmiştir⁵⁴⁸. Söz konusu uyum problemlerinin çözümü için, koruyucu aile müdahale programı geliştirilmiştir fakat söz konusu program şimdilik 3-6 yaş arasındaki çocuklar için uygulanmaktadır⁵⁴⁹.

Başkaca bir sıkıntı da yine biyolojik aile ile çocuğun görüştürüldüğü zamanlarda yaşanabilmektedir. Kural olarak koruyucu aile ve biyolojik aile kesinlikle birbirleriyle görüşmemektedir. Koruyucu aile birimindeki uzmanlar da -biyolojik ailenin bebeği görmeye geldiği zaman bebeğin çok ağlayıp durmaması ve koruyucu ailenin bebeğe eşlik etmek zorunda kalması gibi ekstrem durumlar haricinde- bu durumu sağlamak zorundadırlar.

Söz konusu görüşmeler kamu hizmet binalarında gerçekleştiriliyor olup maalesef kamu hizmet binaları yeterli kapasiteye ve oda sayısına sahip olmadığı için biyolojik aile ile koruyucu aile bir arada bulunmak zorunda kalabilmektedir. Bu gibi sıkıntıların yaşanmaması için kamu hizmet binalarının acilen genişletilmesi veya yeni hizmet binalarının faaliyete geçmesi gerekmektedir.

Yine kurumdan kaynaklanan başka bir sıkıntı da korunma altına alınan çocuk ile ilgili olarak ailelerin yeterince bilgilendirilmemesidir⁵⁵⁰. Daha öncesinde çocuğun travmaları ve psikolojik gelişimleri ile ilgili yeterince aydınlatılmayan koruyucu aileler süreçte ciddi zorluklar yaşayabilmektedir⁵⁵¹. Koruyucu ailelerle yapılan bir

⁵⁴⁸ ÖZBESLER, agm. s. 89.

⁵⁴⁹ KİTİŞ, Selin / SÖYLEMEZ, Yudum, ‘Kalpten Bir Ev: Koruyucu Aile Müdahale Programının Çocuk ve Ebeveynler Üzerindeki Etkisi’, Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi, 2021, s. 732.

⁵⁵⁰ GÖKKAYA BİLİCAN, Veda, ‘Koruyucu Ailelerin Yanlarına Yerleştirilen Çocuk ya da Çocuklarla Aile İçinde Yaşadıkları Sorunlar ve Başa Çıkma Yolları (Sivas İli Örneği)’, 2014, s. 252.

⁵⁵¹ CERTEL, agm., s. 153., KAHRAMAN, agm., s. 91.

çalışmada koruyucu ailelerin, çocukların aşıları ile ilgili bile bilgilendirilmediklerini ve bu konuda zorluk yaşadıklarını ifade etmişlerdir⁵⁵².

Koruyucu aile uygulamaları, hem çocuklar hem de koruyucu aileler için zorlu bir süreç olabilir. Koruyucu ailelerin yetersiz eğitim almaları, sorunlara hazırlıksız yakalanmaları, yanlarına verilen çocuğa uyum sağlayamamaları ve bu sorunlara yanıt vermede yetersiz kalmaları gibi faktörler, çocukların bu ailelerde kalma sürelerini kısaltabilir⁵⁵³.

Ayrıca, koruyucu ailelerin çocukların ihtiyaçlarına yanıt verememeleri veya çocukların koruyucu ailelerle uyum sağlayamamaları gibi nedenlerle, çocukların koruyucu aile yerine kuruluşlara döndürülmeleri de olasıdır. Bu nedenle, koruyucu aile seçimi yapılırken özenli davranılması, koruyucu ailelerin eğitimi, desteklenmesi ve sürekli olarak izlenmesi büyük önem taşımaktadır⁵⁵⁴.

Koruyucu aile uygulamalarında karşılaşılan zorlukların aşılması için İl Sosyal Hizmetler Müdürlükleri tarafından sağlanan profesyonel katkının yetersiz kalması, bu alanda yapılacak çalışmaların önemini arttırmaktadır. İlgili kurumların koruyucu aile olmak isteyen ailelere gerekli eğitim ve danışmanlık desteğini sağlaması, ailelerin koruyucu ailelik sürecinde karşılaşılabilecekleri sorunları öngörmelerine ve çözüm yolları üretmelerine yardımcı olacaktır⁵⁵⁵.

⁵⁵² AYHAN / KAYLI ŞAŞMAN, agm., s. 67.

⁵⁵³ DEMİRBAŞ ÖZAYDIN / İMİR / KILINÇ / BEKTAŞ, agm., ss. 260-261.

⁵⁵⁴ YILDIRALP / HIZ, 'Koruyucu Ailelerin Sorunları, s. 198., YEŞİLKAYALI, agm., s. 26.

⁵⁵⁵ ATAÇ, age., s. 84., SOYER / AKCA, agm., ss. 101-102.

Ayrıca koruyucu ailelik süreci hakkında geniş kitlelere bilgilendirme çalışmaları yapılması, toplumsal farkındalığın artması açısından da önemlidir. Bu sayede koruyucu ailelik uygulamalarının daha etkili ve sürdürülebilir hale getirilmesi mümkün olacaktır. Zira çok sayıda çocuk, bu zorluklar nedeniyle kısa bir süre sonra koruyucu ailelerden kurumlara geri dönmek zorunda kalmaktadır⁵⁵⁶. Koruyucu ailelerle yapılan bir çalışmada, koruyucu ailelerin %68'inin danışmanlık alma ihtiyacı olduğu gözlemlenmiştir⁵⁵⁷.

Bir başka sorun da koruyucu ailelik eğitimleri ile ilgilidir. Koruyucu aile eğitimlerinin aile bireylerinden herhangi biri tarafından alınması yeterli olduğu için bu tezi yazan kişi olarak ben de koruyucu aile eğitimlerine katıldım. Bu eğitimler sürerken tüm dünyayı etkisi altına almış olan korona virüs nedeniyle sosyal hayat kısıtlandı ve eğitimlere kurum tarafından ara verilmek zorunda kalındı.

Virüs ile ilgili toplum sağlığı tehdidi azaldığında eğitimler tekrar başladı, beni de yarım kalan eğitim için çağırdıklarında iş yoğunluğu sebebiyle bu dönemki eğitime katılamayacağımı ifade ettim. Söz konusu sürecin üzerinden üç sene geçmesine rağmen kurum aileden kimseyi tekrar eğitime davet etmedi. İfade etmek isteriz ki, kurum eğitimlerin takibi noktasında özensiz bir tavır takınmaktadır.

Başkaca bir sorun da, maddi olanaklar konusu ile ilgili yaşanmaktadır. Koruyucu aileler ve koruyucu aile ile beraber yaşayan aile üyeleri koruyucu aile olabilmek için aldıkları sağlık raporlarını iki senede bir tekrar almak zorundadır. Söz konusu raporlar her ne kadar devlet hastanelerinden alınsa da ücretli raporlardır. Koruyucu ailelerle yapılan çalışmaların birinde koruyucu aileye sorunları sorulduğunda aile bu raporlara iki senede bir maliyet ayırmanın onları maddi olarak

⁵⁵⁶ KARATAŞ, Kasım, 'Türkiye'de Çocuk Koruma Sistemi ve Koruyucu Aile Uygulamaları Üzerine Bir Değerlendirme', Koruyucu Aile, Evlat Edinme Hizmetleri ve Ruh Sağlığı, Ankara, 2007, s. 17., KİBAROĞLU, agm., s. 77.

⁵⁵⁷ YEŞİLKAYALI, agm., s. 71.

zorladığını ifade etmiştir⁵⁵⁸. Bizce de bu raporların ücretleri koruyucu ailelere ayrıca ödenmelidir.

Başkaca ve bizce çok önemli olan bir sorun da koruyucu ailenin hukuki statüsü ve çocuğun biyolojik ailesinin velayet hakkından doğmaktadır. Daha önce de bahsettiğimiz gibi koruyucu aile, çocuğa rehberlik eden, velayet hakkı sahibi gibi sorumlu davranması gereken fakat çocuğun velayet hakkına sahip olmayan ailesidir⁵⁵⁹. Koruyucu ailelik hizmet modeli her ne kadar profesyonel bir hizmet olsa da aile yaşantısı içinde çocukla koruyucu aile arasında duygusal bağlar oluşmaktadır⁵⁶⁰. Bu durum da çocuğun ihtiyaçlarının herkesten çok koruyucu aile tarafından bilinmesi sonucunu doğal olarak doğurmaktadır.

Devlet korunması altına alınan çocuğun velayeti doğrudan kalkmamaktadır, çocuğun anne babasındaki velayet hakkının kaldırılması için daha önce yukarıda ayrıntılı açıkladığımız velayetin kaldırılması için gerekli olan durumların gerçekleşmiş olması gerekmektedir. Devlet korunması altına alınmış ve koruyucu aile yanına yerleştirilmiş fakat biyolojik ailesinin velayet hakkı devam eden devlet korunması altındaki çocuğun hayatıyla ilgili alınacak sünnet edilme, yurtdışına çıkma vs. gibi - önemli durumlarda kurum aracılığıyla velayet hakkı devam eden biyolojik aileden izin alınmak zorundadır.

Bu durum maalesef bazen sorunlar yaşanmasına sebep olmaktadır zira çocuk koruyucu ailesinin yanında uzun süredir kalıyorsa çocuk ile koruyucu aile arasında çok güzel aile ve sevgi bağları kurulabilmektedir ve çocuğun hayat alışkanlıklarını en iyi bilen, ihtiyaçlarını en iyi tespit edebilecek kişi koruyucu ailesi olabilmektedir⁵⁶¹. Böyle

⁵⁵⁸ YILDIRALP / HIZ, 'Koruyucu Ailelerin Sorunları, s. 194.

⁵⁵⁹ KAHRAMAN, agm., s. 65.

⁵⁶⁰ AYHAN / KAYLI ŞAŞMAN, agm., s. 68.

⁵⁶¹ YILDIRALP / HIZ, 'Koruyucu Ailelerin Sorunları, s. 196.

bir durumda çocuğun ihtiyaçları ve seyahatleri için biyolojik aileden izin alınması tarafımızca da eleştirilmektedir.

Fikrimizce koruyucu aile yanına yerleştirilen devlet korunması altına alınmış çocuğun biyolojik ailesindeki velayet hakkı daha da sınırlandırılmalı ve çocuğun ihtiyaçları ve hayatıyla ilgili alınacak kararlarda soru sorulacak kişi çocuğun koruyucu ailesi olmalıdır.

5. Çocuktan Kaynaklanan Sorunlar

Koruyucu aile ile çocukların yaşadığı sorunlar bazı sorunlar da çocuktan kaynaklanabilmektedir. Çocuğun uzun süre kurumda kaldıktan sonra bir aile yanında yaşamaya başlaması ve bu duruma adapte olması bazen sıkıntılar yaşanmasına sebep olabilmektedir. Kurumda kalırken toplu bakım hizmeti almaya alışık olan çocuklar aile yaşamının getirdiği sorumluluklara ve sınırlara alışmakta zorluk yaşadıklarında kurumdaki meslek elemanlarıyla irtibat kurup bu sıkıntının çözümü için koruyucu aile tarafından yardım istenmelidir.

İ. KORUYUCU AİLENİN DENETLENMESİ

Koruyucu aile olma işlemi tamamlandıktan sonra koruyucu aile ve ocuk düzenli olarak denetlenir. Koruyucu aile ve yanına yerleştirilen ocuk, belirli aralıklarla takip edilir. Takip sürecindeki gözlemler, Genel Müdürlük tarafından belirlenen formlara kaydedilir. Takip işleyişindeki formlar ve analizler, sosyal hizmet görevlilerince hazırlanır ve ortaya çıkan sıkıntıların çözümüne dair uygun mesleki çalışmalar planlanır⁵⁶².

⁵⁶² AYHAN / KAYLI şAşMAN, agm., s. 54., BAYSAL, agm., s. 35.

Koruyucu aile ve yanına yerleştirilen çocukların sürekli takibi için, görevli sosyal çalışma görevlilerince ilk sene boyunca en az ayda bir kez olmak üzere periyodik izlemeler yapılır. Bu izlemeler, çocuğun genel durumunu değerlendirmek ve daha uygun hizmet modeli belirlemek amacıyla gerçekleştirilir⁵⁶³. Çocuğun koruyucu aile yanında kalmasının münasip bulunması halinde, ikinci seneden itibaren senede en az dört kez olmak üzere periyodik olarak izlemeler gerçekleştirilir.

Yerleştirme sürecinin ilk haftaları ve uzmanlaşmış koruyucu ailenin yanında kalan çocuklar için ise gözetimler daha sık yapılır. İzlemeler sırasında, vakada görevli olan sosyal çalışma görevlileri dışındaki diğer meslektaşlar da gerektiğinde izleme sürecine dahil edilebilir. Bu meslektaşlar da kendi mesleki raporlarını düzenleyerek çözüme yönelik hizmet planları hazırlarlar. Tüm izleme süreci, sorumlu sosyal çalışma görevlisince koordine edilir⁵⁶⁴.

Koruyucu aile süreci boyunca, çocukla olan ilişki, ev ortamı kuralları ve çocuğa kazandırılan beceriler gibi faktörlerin yanı sıra, aylık bakım ödemesinin çocuğun ihtiyaçlarını karşılamak için yeterli olup olmadığı da dikkate alınmalıdır. Bu amaçla, gözlem ve görüşmeler yaparak hizmet sürecinin tüm boyutlarıyla değerlendirilmesi gerekmektedir⁵⁶⁵.

Çocuğun aile bağları ve önceki yaşantısıyla ilgili görüşmelerin izlenmesi sürecinde, çocuğun tanıdığı ya da kan bağı olan kişilerle yapacağı görüşmeler durumdan sorumlu sosyal çalışma görevlisince planlanır ve takip edilir. Çocuğun kurumda kalan kardeşleriyle görüştürülmesi de kaydedilir ve izlenir, raporları il ya da

⁵⁶³ DEMİRBİLEK, Teorik ve Hukuki Açından Koruyucu Aile Kurumu, s. 7., SOYER / AKCA, agm., s. 83.

⁵⁶⁴ BAYSAL, agm., ss. 68-70., KAHRAMAN, agm., s. 93.

⁵⁶⁵ KİBAROĞLU, agm., s. 51.

ilçe müdürlüğüne iki gün içerisinde gönderilir. Tüm bu süreçlerde koruyucu aile, sosyal çalışma görevlisi ile işbirliği yapma yükümlülüğü altındadır⁵⁶⁶.

Açıkça anlaşılağı üzere; çocuk ve koruyucu aile, sosyal çalışma görevlisi tarafından ilk sene en az her ay bir kez, ikinci seneden itibaren de senede dört defadan az olmamak kaydıyla devamlı şekilde denetlenmektedir⁵⁶⁷. Düzenli şekilde yapılan aile ziyaretlerinin haricinde koruyucu aile ve çocuk için bir uzman psikolog atanır ve bu ailenin ihtiyaç duyduğu zaman psikologla görüşmesi sağlanır.

Aynı zamanda koruma altına alınmış çocuğun üstün yararı gözetilerek öz ailesi ile görüştürülmesi sağlanır. Koruyucu ailenin, çocuğun öz ailesiyle arasındaki duygusal bağı koruyabilmesi ve güçlendirebilmesi için biyolojik anne-babanın çocuklarıyla bir araya gelme taleplerine saygı duyması ve desteklemesi gerekmektedir⁵⁶⁸.

Bu görüşmeler cezaevinde olmayan aile ile yapıldığında sosyal çalışma görevlisi tarafından izlenebilirken cezaevi sınırları içinde yapıldığında usul gereğı çocuk ile öz ebeveyni baş başa bırakılmaktadır. Kanaatimizce bu görüşmeler sırasında çocuk maalesef duygusal istismara açık hale gelmektedir -tarafımızca da bizzat gözlemlendiğı üzere çocuk bu görüşmelerde duygusal yaralar alabilmektedir- dolayısıyla çocuğun özellikle cezaevi sınırları içinde gerçekleştirilen biyolojik aile görüşmelerinin daha sıkı denetlenmesi ve mümkün hale getirerek görüşmeye bir uzmanın da katılması gerekmektedir.

⁵⁶⁶ KILINÇ, agm., s. 1242., KAHRAMAN, agm., s. 62.

⁵⁶⁷ YEŞİLKAYALI, agm., s. 20.

⁵⁶⁸ ÜSTÜNER, Seval, Koruyucu Aile Bakımı Altındaki Çocukların Ruh Sağlığı, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2005, s. 31.

III. BÖLÜM KORUYUCU AİLELİK STATÜSÜNÜN SONA ERMESİ

A. KORUYUCU AİLELİĞİN SONA ERME HALLERİ

1. Genel Olarak

Koruyucu ailelik görevinin sona ermesi, bu ilişkinin kendiliğinden sona ermesi, mahkeme tarafından kaldırılması ve sözleşmenin sona erdirilmesi olarak sıralanabilir⁵⁶⁹.

2. Kendiliğinden Sona Erme

Sözleşmeden faydalanan çocuğun vefatı, ailenin ölümü ve gaiplik koruyucu ailenin bu sözleşmeden kaynaklanan borcunun ifasını kendiliğinden sonlandırır. Nitekim koruyucu ailenin bu sözleşmeden doğan borcunun ifası çocuğun vefatıyla imkansız hale gelir. Koruyucu aile, çocuğun bakımı ve korunması için kabul ettiği sözleşmeyle kişisel yükümlülükler altına girer. Eğer koruyucu aile bir kişiden oluşuyorsa, koruyucu kişinin vefatı sözleşmenin borcunu doğal olarak sona erdirir⁵⁷⁰.

Öte yandan, koruyucu aileden sadece bir şahsın ölmesi durumunda, koruyucu ailenin bu sözleşmeden doğmuş olan yükümlülükleri kendiliğinden sonlanmaz. Lakin

⁵⁶⁹ KILINÇ, agm., s. 1244., BAYSAL, agm., s. 72.

⁵⁷⁰ ÖZER, Seliçi, Borçlar Kanunu'na Göre Sözleşmeden Doğan Sürekli Borç İlişkilerinin Sona Ermesi, İstanbul, 1976, s. 81., ATAÇ, age., s. 57., SERDAR, Koruyucu Aile., s. 503.

bu husus, AÇSHB tarafından koruyucu aile sözleşmesinin feshedilmesi için haksız olmayan bir neden olarak kabul edilebilir⁵⁷¹.

Çocuğun reşit olması da koruyucu aileliği sona erdirir fakat SHÇEK m. 24/I'e göre korunma kararı kural gereği çocuğun reşit oluncaya kadar devam etse de yine SHÇEK m. 24/II'e göre kişinin onayının alınması şartı ile korunma kararının uzatılabileceği hüküm altına alınmıştır.

Koruyucu ailenin fiil ehliyetini kaybetmesi veya vatandaşlıktan çıkarılması halinde, koruyucu aile ilişkisi sona erer⁵⁷². Koruyucu aile olabilmek için sadece Türk vatandaşı olmak ve 25-65 yaş aralığında olmak yeterli değildir. Ayrıca, koruyucu ailenin psikolojik, sosyal ve maddi yönden çocuğun ihtiyaçlarına uygunluğu da değerlendirilir.

Bu nedenle, koruyucu ailenin fiil ehliyetini kaybetmesi veya vatandaşlıktan çıkarılması durumunda, bu kriterlerin yeniden gözden geçirilmesi ve uygun bir koruyucu aile bulunması veya kuruma geri alınması gereklidir (KAY m. 8/I a-b). Lakin yaş koşulu çocuğun koruyucu ailenin yanına yerleştirilmesi aşamasında geçerlidir, çocuk koruyucu ailenin yanında iken ebeveyn 65 yaşını geçerse koruyucu aile ilişkisi sona ermez.

Hakim tarafından verilen korunma kararı çocuk reşit oluncaya dek devam ettiğinden, Koruyucu Aile Sözleşmesi de genellikle aynı süre boyunca geçerlidir ve çocuğun reşit olmasıyla beraber, Koruyucu Aile Sözleşmesi kendiliğinden sona erer⁵⁷³. Bu nedenle, koruyucu aile sözleşmesi sadece çocuk koruma kararının yürürlükte olduğu süre boyunca geçerlidir⁵⁷⁴. Fakat değindiğimiz gibi, korunma kararı

⁵⁷¹ KILINÇ, agm., s.1244., YURDAKUL, agm., s. 57.

⁵⁷² SOYER / AKCA, agm., s. 84., USTA SAYITA age., s. 119.

⁵⁷³ SERDAR, Koruyucu Aile., s. 504.

⁵⁷⁴ YEŞİLKAYALI, agm., s. 16.

verilen kişinin rızası alındığı takdirde, mahkeme tarafından koruyucu aile ilişkisinin erginlik sonrasında da sürdürülmesine karar verilebilir.

Ortaöğrenimini sürdürenler için korunma kararı, genellikle yirmi yaşına kadar devam eder. Ancak yükseköğrenimine devam eden öğrenciler için bu süre yirmi beş yaşına kadar uzatılabilmektedir. Eğitimlerini tamamlayan ve iş hayatına atılan kişiler için ise korunma kararı genellikle yirmi yaşına kadar uzatılabilir. Bu şekilde, bu kişilerin iş sahibi olmalarına yardımcı olunur ve onların kendi ayakları üzerinde durabilmeleri sağlanır⁵⁷⁵.

3. Korunma Kararının Hakim Tarafından Kaldırılması

Koruma kararının verilmesine sebep olan şartların ortadan kalkması, hakimi koruma kararını kaldırmaya yönlendirebilir. Bu durumda çocuk ergin olmadan önce de koruma kararının hakim tarafından ortadan kaldırılabilmesi mümkündür. Koruma kararının verilmesine sebep olan şartların ortadan kalkması, hakimi koruma kararını kaldırmaya yönlendirebilir⁵⁷⁶.

Bu durumda çocuk ergin olmadan önce de koruma kararının hakim tarafından ortadan kaldırılabilmesi mümkündür. KAY’da çocuğun koruyucu aileye yerleştirilme sebeplerinin ortadan kalkması ve korunma kararının kaldırılması halinde, çocuğun koruyucu ailenin yanından geri alınacağı düzenlenmiştir⁵⁷⁷.

⁵⁷⁵ KILINÇ, agm., s. 1245.

⁵⁷⁶ SERDAR, Koruyucu Aile., s. 504., KAHRAMAN, agm., s. 97.

⁵⁷⁷ KILINÇ, agm., s. 1246.

4. Olağanüstü Fesih Yoluyla Sözleşmenin Sona Erdirilmesi

Koruyucu Aile Sözleşmesi, koruyucu aile bakımından sürekli bir borç ilişkisi doğurur ve bu borç ilişkisi olağanüstü fesih yoluyla derhal sonlandırılabilir. Bu nedenle, sözleşmenin sonlandırılması için olağanüstü fesih yolu, koruyucu ailenin borç yükümlülüklerinden kurtulma imkanını sağlar. Bu durumda sözleşmenin mevcut tarafları (hem koruyucu aile hem de AÇSHB), bu sözleşmeyi koruyucu aileden ya da korunma gereksinimi olan çocuktan doğan haklı nedenlerle ileriye etkili olarak feshedilebilmektedir⁵⁷⁸.

AÇSHB açısından söz konusu sözleşmenin haklı sebeple feshedilebileceği haller KAY’da gösterilmektedir. Söz konusu sebepler olarak; koruyucu ailenin bu sözleşmeden kaynaklanan sorumluluklarına açıkça aykırı davranması (m. 20/I-a), çocuk ile koruyucu aile arasında sağlıklı bir iletişimin sağlanamaması (m. 20/I-b), koruyucu ailenin çocuğun biyolojik ailesiyle ilişkisine zarar verecek davranışlarda bulunması (m. 20/I-ç), çocuk için koruyucu aile bakımından beklenen faydanın gerçekleşmediğinin tespit edilmesi (m. 20/I-d), çocuğun koruyucu aile tarafından sömürüye uğraması ve güzel olmayan davranışlara maruz bırakılması olarak sayılabilir.

Sözleşmenin sona erdirilmesi, iki taraf için de her daim olanaklıdır, üçüncü şahıs olan çocuk da kendi faydası için yapılan bu sözleşmenin bitirilmesini talep edebilir. Sözleşmenin sona ermesinde koruyucu aile mevzuatı uygulama alanı bulacaktır⁵⁷⁹.

⁵⁷⁸ SERDAR, Koruyucu Aile., s. 505., YURDAKUL, agm., s. 58., SELİÇİ, age., s. 156.

⁵⁷⁹ USTA SAYITA, age., s. 118., GÖRGEÇ, agm., s. 127.

B. KORUYUCU AİLELİĞİN SONA ERMESİNİN SONUÇLARI

1. Çocuğun Koruyucu Ailenin Yanından Alınması

Söz konusu durumlardan herhangi birinin gerçekleşmesi durumunda çocuk koruyucu ailenin yanından alınır ve ailenin koruyucu aile sözleşmesi iptal edilir. Öncelikle çocuğun zarar gördüğü bir durum oluşmuşsa acilen çocuk koruyucu aileden alınır. Acil olmayan durumlarda ise çocuk ayrılık sürecine hazır hale getirildikten sonra bu duruma dair bir tutanak hazırlanarak çocuk koruyucu ailenin yanından alınır⁵⁸⁰.

Koruyucu ailenin yanından alınan çocuk önce biyolojik ailesinin yanına döndürülmelidir. Bu imkan dahilinde değilse, önce akraba veya yakın çevre koruyucu aile modeline, daha sonra da diğer koruyucu aile modellerine başvurulur. Bu durumların mümkün olmaması halinde ise son çare olarak, çocuk kuruma döndürülecektir⁵⁸¹.

2. Koruyucu Aileliğin Sona Ermesinin Koruyucu Aile Yönünden Sonuçları

Yukarıda ayrıntılı bahsedildiği üzere koruyucu ailelik bazı durumlarda sona erdirilebilir. Koruyucu aileliği sona eren ailenin koruyucu ailelikten doğan hak ve yükümlülükleri de sona erer. Aynı zamanda, komisyon tarafından koruyucu aile statüsü iptal edilen kişiye/aileye bir daha korunmaya muhtaç çocuk verilemez⁵⁸².

⁵⁸⁰ DEMİRBİLEK, Teorik ve Hukuki Açıdan Koruyucu Aile Kurumu, s. 7., YEŞİLKAYALI, agm., s. 23., KİBAROĞLU, agm., s. 53.

⁵⁸¹ BAYSAL, agm., s. 73., KAHRAMAN, agm., s. 46.

⁵⁸² GÖRGEÇ, agm., s. 127., KILINÇ, agm., s. 1244.

SONUÇ

Tezimizde öncelikle çocuğun velayet altına alınması daha sonra, çocuğun vesayet altına alınması, Sosyal Hizmetler Kurumu'na verilebilecek çocuğun durumu, sonrasında koruyucu ailelik kurumu, koruyucu aile ile çocuk arasındaki hukuki ilişki, koruyucu ailelik kurumu ile ilgili güncel sorunlar, koruyucu ailenin denetlenmesi, koruyucu aile olmanın sonuçları, koruyucu ailenin çocukla ilişkisinin düzenlenmesi ve koruyucu aileliğin sona ermesi başlıklarından ayrıntılı olarak bahsedilmiştir.

Çocuğun devlet korunması altına alınması ile doğru orantılı olarak çocuğun biyolojik ailesinin velayet sorumluluğu son bulmamaktadır. Velayetin kaldırılması için tezimizin içerisinde ayrıntılı olarak bahsettiğimiz durumların oluşması gerekmektedir. Buradan anlaşılmaktadır ki koruyucu aile velayet hakkı sahibi kadar özenli davranmak zorunda olmakla beraber çocuğun velayet hakkına sahip değildir. Bu durum zaman zaman sorunlar yaşanmasına sebep olabilmektedir zira devlet korunması altına alınmış ve koruyucu aile yanına yerleştirilmiş çocuğun biyolojik ailesinin velayet hakkı devam ettiği için çocukla alakalı olarak karar verilmesi gereken konularda velayet hakkı sahibi olduğu için biyolojik aileden izin alınmak zorundadır.

Uygulamada bu durum bazı durumlarda çocuğun koruyucu ailesi ile olan bağlarını zedelemekte bazen de aslında çocuğun ihtiyaçlarına daha hakim olan kişiler koruyucu aile iken biyolojik ailenin karar mercii olması çocuğun ihtiyaçlarının görülmesini sekteye uğratmaktadır. Kanaatimizce bu duruma derhal bir çözüm getirilerek biyolojik ailenin velayet hakkı daraltılıp koruyucu aile yanına yerleştirilmiş çocuğun hayatıyla alakalı alınması gereken kararlarda koruyucu ailenin söz hakkı olmalıdır.

Koruyucu aile bakımı ülkemizde 1949 yılından itibaren uygulanmaya başlamıştır. Koruyucu aile, süreci yöneten ve denetleyen kurum ile iş birliği ve iletişim içinde hareket etmektedir. Çocuğun korunma altına alınma sebebine bağlı olarak öngörülen planlama zaman içinde değişkenlik gösterebilir. Çocuk uzun yıllar

koruyucu aile yanında kalabileceği gibi bir zamandan sonra biyolojik ailesine döndürülme olasılığı da mevcuttur zira koruyucu ailelik kurumunun geçici olduğu öngörülmektedir. Biyolojik ailesine döndürülme sürecinde çocuğun yüksek menfaati göz önünde bulundurulur.

Uygulamada genellikle çocukların koruyucu ailelerin yanında reşit oldukları reşit olduktan sonra da koruyucu aileleriyle beraber yaşamak istediklerinden burada yaşamaya devam ettikleri görülmektedir. Eğer çocuk ile aile arasında sağlıklı bir duygusal ilişki kurulabilmiş ise bu ilişkinin bir ömür boyu sürmemesi için hiçbir neden bulunmamaktadır. Buradan da anlaşılabileceği üzere koruyucu aile ile devlet korunması altına alınarak koruyucu aile bakım modelinden yararlanacak çocuk arasında ‘yakınlık’ ilişkisi kurulmaktadır.

Koruyucu aile olmak için aile olma şartı aranmamaktadır. Tezimizin içerisinde bahsettiğimiz kriterlere sahip evli olmayan bireyler de koruyucu ailelik yapabilmektedirler. Koruyucu ailelik hizmet modelinden faydalanan çocuğun devlet korunması devam etmekle beraber tüm bakım sorumluluğu koruyucu ailede üzerindedir. Koruyucu aile/anne/baba en az velayet hakkı sahibi kadar sorumlu ve özenli olmak zorundadır.

Tüm çocuklar her zaman her şeyin en güzelini hak ederler, dilerim ailesi yanında mutlu yaşama şansına sahip olamamış tüm korunmaya muhtaç çocuklar en yakın zamanda kendilerine aile olacak koruyucu ailelerin yanına yerleştirilerek koruyucu ailelik hizmet modelinden faydalandırılırlar. Aile olmak kalpte ve vicdanda başlayan bir olgudur. Tezimi tüm koruyucu ailelere/anne/babalara ve devlet korunması altına alınmış çocuklara armağan ediyorum. Tez çalışmamı yaparken koruyucu ablası olduğum kardeşim manevi olarak bana çok destek oldu ve bu çalışmayı merakla bekliyor. Kalbi ve vicdanı kocaman olan tüm koruyucu ailelere koruyucu ablası olduğum biricğim ve tüm korunmaya ihtiyacı olan çocuklar adına teşekkür ederim, ayaklarına taş değmesin, var olsunlar.

KAYNAKÇA

ABUKAN, Bilge, ‘Çocukluk Çağı Travmalarının Koruyucu Aile İçinde Sağaltımı Üzerine Bir Değerlendirme’, Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi, 2020.

ACEHAN, Selen / BİLEN, Ayşegül/AY, Mehmet Oğuzhan/GÜLEN, Müge/AVCI, Akkan/İÇME, Ferhat, ‘Çocuk İstismarı ve İhmalinin Değerlendirilmesi’, Arşiv Kaynak Tarama Dergisi, 2013.

AFYANOĞLU, Meliha Funda / KESEN, Nur Feyza / İŞLER, Güle, ‘Geçici Süreyle Kurum Bakımını Deneyimlemiş Çocuklar: Korunma Altına Alınma Sebepleri ve Deneyimleri’, Nitel Sosyal Bilimler Dergisi, 2021.

AKANDERE, Osman / DALDA, Ahmet, Türkiye’de Korunmaya Muhtaç Çocuklar, Eğitim Yayınevi, Konya, 2018.

AKGÜL, Şule, Küçüklerin Evlat Edinilmesi ve Koruyucu Aile Kavramı, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021.

AKINTÜRK, Turgut / ATEŞ KARAMAN, Derya, Aile Hukuku, 15. Basım, Beta Yayınları, İstanbul, 2013.

AKINTÜRK, Turgut, Türk Medeni Hukuku Aile Hukuku, C. II., 23. Basım, Beta Yayınları, İstanbul, 2021.

AKYÜZ, Emine, Çocuk Hukuku Çocuk Hakları ve Korunması, Pegem Akademi, 6. Basım, Ankara, 2018.

AKYÜZ, Emine, ‘Medeni Kanun ile Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu Açısından Korunmaya Muhtaç Çocuklar’, 1970.

AKYÜZ, Emine, Ulusal ve Uluslararası Hukukta Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması, Milli Eğitim Basımevi, Ankara, 2000.

AKYÜZ, Emine, Çocuğun Güvenliği Sorunu, 2. Basım, Ankara, 1991.

ALKAN, Fatih, Çocukla Kişisel İlişki Kurma Hakkı Bağlamında Devletin Pozitif Yükümlülükleri, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2019.

ATAÇ, İbrahim, Sosyal Politika Bakış Açısından Koruyucu Aile Sistemi: Türkiye ve Dünya Ülkelerinin Karşılaştırmalı Analizi, Adalet Yayınevi, 2023.

AYDOĞDU, Fatih, 'Türkiye'de Koruyucu Aile Uygulaması ile İlgili Yapılmış Lisansüstü Tezlerin Değerlendirilmesi', International Social Sciences Journal C.5, S.53, 2019.

AYDOĞDU, Murat, Çağdaş Hukuki Gelişmeler Işığında Evlat Edinme, 2. Basım, Adalet Yayınevi, Ankara, 2010.

AYHAN, Merve / KAYLI ŞAŞMAN, Derya, 'Koruyucu Aile Modelinde Duygusal Emek ve Ekonomik Tutum: İzmir İli Örneği', Sosyoloji Dergisi, 2023.

AYKUL, Mehmet, 'Korunmaya İhtiyacı Olan Çocukların Sosyal Gelişiminde Çocuk Evlerinin Rolü (Sakarya Örneği)', 2019.

BALAMİR, Nilgün / YANÇATAROL Süleyman, 'Korunmaya Muhtaç Çocuklar Rehberi', Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Yayınları, S. 7, Ankara, 1985.

BALCI, Ergin, 'Türkiye'de Çocuk Hizmetleri ve Sosyal Hizmet', Sosyal Hizmet Dergisi, 2019.

BALO, Yusuf Solmaz, Çocuk Koruma Kanunu ve Uygulaması, Seçkin Yayıncılık

BAYGIN, Cem, 'Evlat Edinmenin Sonuçları', AÜEHFD, C.VII, S. 3-4, 2003.

BAYGIN, Cem, Soybağı Hukuku, Oniki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2010.

BAYGIN, Cem / DOĞAN, Murat, 'Çocuk Mallarının Yönetimi, Kullanılması ve Sarfı', Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, C. IX, S. 1-2, 2005.

BAYSAL, Ahmet Emin, 'Koruyucu Aile Uygulamaları ve Sonuçları: İstanbul Örneği', 2017.

BIYIKLI, Latife., 'Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve S.O.S. Çocuk Köyleri', Özel Eğitim Dergisi, 1995.

BIYIKLI, Latife., 'Koruyucu Aile Bakımı', Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 1983.

BIYIKLI, Latife; 'Gelişmiş Ülkelerde Koruyucu Aile Uygulaması', Çocuk Mahkemeleri ve Çocuk Suçluluğu Sempozyumu, Ankara, 1983.

BİRİNCİ UZUN, Tuba, 'Türk Medeni Kanunu'na Göre Velayetin Kullanılması ve Çocuğun Yüksek Yararı İlkesi Doğrultusunda Boşanmada ve Evlilik Dışı İlişkide Birlikte Velayet Modeli', Hacettepe HFD, 2016.

BOZKURT, İkbâl, Velinin Vesayette Doğan Hak Görev ve Yetkileri, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2010.

BOZER, Ali, 'Medeni Kanunumuza Göre Ana Babanın Çocuğun Mallarının İdaresinde Haiz Oldukları Serbestinin Hududları', Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1952.

BULUT, Mehmet, ‘Mali Bakış Açısından Türkiye’de Koruyucu Aile Uygulaması’, Anayasay Dergisi, 2022.

CAN, Hacı / TUNA, Ekin / TUNA, Nehir, Çocuk Hukuku, Nobel Yayıncılık, 2019.

CERTEL, Nurgül, ‘Koruyucu Aile Derneklerine Üye Olan Koruyucu Ailelerin Bu Modele İlişkin Deneyim ve Değerlendirmeleri’, Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi, 2018.

ÇAVUŞ BEKÇE, Fatma Özge / ÇALIŞ, Nurullah, ‘İhmal ve İstismarı Önlemeye Yönelik Çocuk Koruma Politikalarında Uzmanlaşmış Koruyucu Aile Modelinin Yeri’, Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi, 2021.

ÇELİK, Cemil, ‘Velayetin Kaldırılması’, Erzincan.

ÇETİN BOBUŞ, Kübra Sümeyra, Türk Hukuk Sistemi’nde Koruyucu Aile Sözleşmesi, Adalet Yayınevi, Ankara, 2023.

ÇETİN, Hacer, ‘Korunmaya Muhtaç Çocukların Bakımına Yönelik Etkin ve Sistematik Bir Yaklaşım Modeli’, Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 2010.

ÇİFCİ GÖKÇEARSLAN, Elif, ‘Türkiye’de ve Dünyada Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuklara Yönelik Hizmetlerin Tarihsel Gelişimi’, Aile ve Toplum Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi, 2009.

DAL, Veysel / AKBAŞ, Emrah, ‘Koruyucu Aile Hizmetlerinin Yürütülmesinde Sivil Toplum Kuruluşlarının Çalışmaları’, Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2020.

DEDE, İsmail, Çocuğun Velayet İlişkisinden Doğan Kişi Varlığı Zararlarının Tazmini, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2019.

DEMİRBİLEK, Sevda, ‘Korunmaya Muhtaç Gençlerin Topluma Kazandırılmasında Yetiştirme Yurtları’, Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, 2000.

DEMİRBİLEK, Sevda, ‘Teorik ve Hukuki Açından Koruyucu Aile Kurumu’, Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, 1995.

DEMİRBAŞ, Harun, ‘Sosyal Hizmetler Kuruluşlarına Yerleştirilen Çocuklar Üzerinde Veli veya Vasiye Ait Bazı Yetkilerin Kurumun Yetkilisi veya Sorumlusu Tarafından Kullanılması (Sosyal Hizmetler Kanunu Ek Madde-9)’, Bahçeşehir Üniversitesi

DEMİRBAŞ ÖZAYDIN, Elif / İMİR, Hatice Merve / KILINÇ, Fatma Elif /BEKTAŞ, Nursel, ‘Üniversite Çalışanlarının Koruyucu Aile Uygulamasına Bakış Açısı: Bir Durum Çalışması’, Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 2021.

DENİZ ÖZER, Miray, Velayetin Kaldırılması ve Değiştirilmesi, Çukurova Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 2023.

DOĞAN, Recep, ‘Bir Koruma Tedbiri Olarak Koruyucu Aile Kurumu ve Koruyucu Aile Yönetmeliği’, Ankara Barosu Dergisi, S.2, 2013.

DURAL, Mustafa / ÖĞÜZ, Tufan / GÜMÜŞ, Mustafa Alper, Türk Özel Hukuku C. III Aile Hukuku, Filiz Kitabevi, 18. Basım, İstanbul, 2023.

DURAN, Resul, ‘Türkiye Aile Yapısında Evlat Edinme Üzerine Bir Değerlendirme’, Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi, 2021.

ELMACI, Davut, ‘Günümüzün Yetim Kalan Kuruluşları: Yetiştirme Yurtları’, Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 2010.

EM, Ali, Vesayet Hukuku ve Davaları, Seçkin Yayınları, Ankara, 2020.

ERBAY, Ercüment / ÇALIŞ, Nurullah, ‘Türkiye’de Koruyucu Aile Hizmetlerine Yönelik Uzman Görüşleri’, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2021.

ERCAN, Tarık Can, ‘Türk Medeni Hukuku’nda Dar Anlamda Vesayeti Gerektiren Haller ve Vesayetin Sona Ermesi’, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2023.

ERDAL, Leman, ‘Türkiye’de Sosyal Politika ve Koruyucu Aile Hizmet Modeli’, Sosyo Ekonomi Dergisi, 2014-2.

ERDEM, Mehmet, ‘Vasinin Göreve Başlaması ve Görevinin Sona Ermesi Aşamasında Vesayet Dairelerinin Görev ve Yetkileri’, Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2017.

ERDEM, Mehmet / MAKARACI BAŞAK, Aslı, Aile Hukuku, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2022.

ERDOĞAN, Tuğba / TUNCER, Barış, ‘Olumlu ve Olumsuz Yönleriyle Kurum Bakımındaki Çocukların Durumu’, Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi, 2018.

FENDOĞLU, Hasan Tahsin, Çocuk Hukuku, 2. Basım, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021.

GENÇCAN, Ömer Uğur, Çocuk Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara, 2021.

GENÇCAN, Ömer Uğur, Boşanma Hukuku, 8. Basım, Yetkin Yayınları, Ankara, 2019, s. 1220.

GENİŞ, Mert / TOKER Bengü / ŞAKİROĞLU, Mehmet, ‘Boşanmanın Çocuklara Etkisi, Çocuğa Söylenmesi ve Ebeveyn Yabancılaşması: Derleme Çalışması’, Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi, 2019.

GÖKCE, Hatice, ‘Bir Sosyal Politika Olarak Evlat Edindirmenin Toplumsal Direnç Kaynakları’, Uluslararası Beşeri ve Sosyal Bilimler Dergisi, 2017.

GÖKKAYA, Vildan, ‘Ana ve Babanın Çocuğun Malları Üzerindeki Kullanma Hakkı’ Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 9, Sayı 121-122, Eylül-Ekim 2014.

GÖKKAYA BİLİCAN, Veda, ‘Koruyucu Ailelerin Yanlarına Yerleştirilen Çocuk ya da Çocuklarla Aile İçinde Yaşadıkları Sorunlar ve Başa Çıkma Yolları (Sivas İli Örneği)’, 2014.

GÖRGEÇ, Başak, Türk Medeni Kanunu’nda Velayet Hükümleri ve Özellikle Çocuğun Korunması, Marmara Üniversitesi, 2011.

GÜLER, Gülen, ‘Ebeveyn Yabancılaştırma Sendromu ve Boşanma’, Elazığ, 2017.

GÜNAY, Mehmet, ‘6284 Sayılı Kanun’a Göre Koruyucu ve Önleyici Tedbirler’, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, 2012.

HATEMİ, Hüseyin, Aile Hukuku, On İki Levha Yayıncılık, 10. Basım, İstanbul, 2023

HATEMİ, Hüseyin, Medeni Hukuka Giriş, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2013.

HATEMİ, Hüseyin, Medeni Hukuka Giriş, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017.

HATEMİ, Hüseyin / KALKAN OĞUZTÜRK, Burcu, Aile Hukuku, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2014.

HELVACI, Serap, Gerçek Kişiler, Arıkan Yayınevi, İstanbul, 2006.

IŞIK, Mehmet., Yeni Türk Medeni Kanun Hükümlerine Göre Evlat Edinme, Adalet Yayınları, Ankara, 2005.

İMAMOĞLU, Hülya Selma, 'Çocuğun Kişiliğinin Ana Babaya Karşı Korunması', Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. LIV, S.2, 2005.

İNAN, Ali Naim, 'Çocuk Hukuku Bakımından Korunma Kararı', Koruma ve Emniyet Tedbiri Kavramları, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C.5, S.1-2., 1996.

İZCİ, Lale, Türkiye'de ve İngiltere'de Koruyucu Aile Sisteminin Karşılaştırması, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2020.

KAHRAMAN, Fatma, 'Türkiye'de Çocuk Refahı Alanında Koruyucu Aile Hizmeti (Sakarya ve Kocaeli Örneği)', 2007.

KARA, Bülent / BİÇER, Ümit / GÖKALP, Ayşe Sevim, 'Çocuk İstismarı', Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi, 2004.

KARACA, Hilal, Velayetin Kapsamı ve Hükümleri, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2015.

KARAGÜLMEZ, Ali / URAL, Sami Sezai, Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usulleri, Seçkin Yayıncılık, 2. Basım, Ankara, 2003.

KARATAŞ, Kasım, 'Türkiye'de Çocuk Koruma Sistemi ve Koruyucu Aile Uygulamaları Üzerine Bir Değerlendirme', Koruyucu Aile, Evlat Edinme Hizmetleri ve Ruh Sağlığı, Ankara, 2007.

KARATAY, Abdullah, 'Türkiye'de Koruyucu Aile: Kökenleri, Gelişimi ve Bugünü', Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2017, S.5.

KARTAL, Ömer, 'İslam Hukuku'nda Koruyucu Aile', Bozok Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, Yozgat, 2016.

KAYA, Hilal / GÜNDÜZ BAYKUZU, Gökçe / ERDEN, Gülsen, 'Mülteci ve Sığınmacı Çocuklarda Yüksek Yararın Değerlendirilmesi', Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi, 2020.

KAYA, Sümeyye Nur, 'Sosyal Hizmetlerde Manevi Danışmanlık ve Rehberlik', Türk Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Dergisi, 2020.

KAYAK, Sevgi, 'Roma Hukuku'nda Aile Kurumu', 2018.

KAYRAN, Belma, 'Türk Medeni Kanunu'nda Vesayet Hukuku', Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Konya, 2012.

KILIÇOĞLU, Ahmet, Aile Hukuku, Turhan Kitabevi, 6. Basım, Ankara, 2022.

KILINÇ, Ayşe Nur, 'Türk Hukuku'nda Koruyucu Aile Sözleşmesi ve Koruyucu Aile İle Çocuk Arasındaki Hukuki İlişkinin Değerlendirilmesi', Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2020.

KİBAROĞLU, Sinem, 'Koruyucu Aile Olma Şartı Sağlayan Eşlerin Koruyucu Aile Hizmet Modeline İlişkin Görüşleri', 2022.

KİTİŞ, Selin / SÖYLEMEZ, Yudum, 'Kalpten Bir Ev: Koruyucu Aile Müdahale Programının Çocuk ve Ebeveynler Üzerindeki Etkisi', Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi, 2021.

KÜSMEZ, Burak, 'Korunma İhtiyacı Olan Çocuklar İçin Kurumsal ve Alternatif Hizmet Modelleri: Bir Değerlendirme', 2020.

Koruyucu Aileler İçin El Kitabı, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü

Koruyucu Aile Adayları İçin El Kitabı, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü

MISIRLI, Gökçe Nur / AKYÜZ, İsmail, ‘Çocuk Koruma Sistemi Kapsamında Bakım Tedbiri Alma ve Uygulama Sürecinin Nitel Analizi’, Sosyal Sağlık Dergisi, 2023.

ÖNEN, Mustafa/OZAN, Mehmet Seyda, ‘Sosyal Hizmetler Bağlamında Çocukların Korunması: Çocuk Hizmetlerinin İncelenmesi’, 2019.

ÖMEROĞLU, Ekin, ‘Milletlerarası Özel Hukuk’ta Koruyucu Aile Kurumuna Uygulanacak Hukukun Belirlenmesi’, İstanbul Üniversitesi Yayınevi, 2021.

ÖZATEŞ, Özge Sanem / ATAÜZ, Sevil, ‘Sosyal Hizmet Uzmanlarının Aileye Dönüş ve Aile Yanında Destek Projesine İlişkin Değerlendirmeleri’, Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi, 2011.

ÖZBESLER, Cengiz, ‘Koruyucu Aile Hizmetlerinde Değerlendirme Süreci’, Aile ve Toplum, 2009, C. 11, S. 4

ÖZBİLEN, Arif Barış, ‘Vesayet Altındaki Kişinin Malvarlığının Yönetimi’, Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2021.

ÖZDEMİR, Fatma, ‘Korunmaya Muhtaç Çocuklar İçin Koruyucu Aile Bakımı (Psiko-Sosyal ve Hukuksal Açıdan)’, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Planlaması Anabilim Dalı, Ankara, 1996.

ÖZDEMİR, Hayrunnisa, ‘Çocuk Mallarının Yönetimi, Kullanılması, Harcanması ve Korunması’, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XVII, Y. 2013, S. 3.

ÖZDEMİR, Hayrunnisa, RUHİ, Ahmet Cemal, Çocuk Hukuku, Adalet Yayınevi, Ankara, 2012.

ÖZMEN, İsmail, Velayet Hukuku Davaları ve Çocuk Mahkemeleri, Kartal Yayınevi, Ankara, 2005.

ÖZTAN, Bilge, Aile Hukuku, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 2. Bası, Ankara, 1983.

ÖZUĞUR, Ali İhsan, Kişi Hukuku Velayet Vesayet Soybağı Evlat Edinme Hukuku Diğer Eşin Rıza ve Onamına Bağlı İşlemler, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016.

PARİN, Suvat / BİLİN, Seda, ‘Devlet ve Çocuk İlişkisi Bağlamında Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumları Üzerine Bir Analiz’, Sosyoloji Dergisi, 2007.

PEKEL, Abdulkadir, ‘Aile Hayatına ve Aile Birliğine Müdahale Biçimi Olarak ‘‘Çocuğun Devlet Koruması Altına Alınması’’ ve AİHM’nin Konuya Yaklaşımı’.

ROAGNA, Ivana, ‘Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Kapsamında Özel Hayata ve Aile Hayatına Saygı Gösterilmesi Hakkının Korunması’, 2012.

RUHİ, Canan / RUHİ, Ahmet Cemal, Nafaka Hukuku, 4. Basım, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2021, s. 132

SAĞLAM, Rümeysa, Türk Medeni Hukuku’nda Evlat Edinme, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya, 2019.

SALİM, Muammer, ‘Geçmişten Günümüze Türkiye’de Çocuk Koruma Politikaları ve Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu’, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Isparta, 2011.

SAYIN, Kasım / PASLI, Figen, ‘Almanya, İngiltere ve Türkiye’nin Koruyucu Aile Sistemlerinin Karşılaştırılması’, Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet Çalışmaları Dergisi, 2021.

SERDAR, İlknur, ‘Koruyucu Aile’, İzmir, 2000.

SERDAR, İlknur, ‘Kişisel İlişki Kurma Hakkı’, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2007.

SEROZAN, Rona, Çocuk Hukuku, Vedat Kitapçılık, 2. Basım, İstanbul, 2005.

SEZGİN, Sedat, ‘Vesayet Altındaki Kişinin Vasi Rızası Gerektirmeksizin Bizzat Yapabileceği İşlemler’, NKÜ Hukuk Fakültesi Dergisi, 2022.

SOYER, Cennet / AKCA, Ümit, ‘İsparta’da Koruyucu Aile Uygulaması ve Koruyucu Ailelerin Özellikleri’, 8gen-Art Dergisi, 2021.

SÖĞÜTLÜ, Özlem, Roma Özel Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2022.

SUCAKLI, Mustafa Hakkı / KETEN, Hamit Sırrı / ÇELİK, Mustafa / ÖLMEZ, Soner / YILMAZ, Ahmet, ‘Yetiştirme Yurdunda Kalan Çocuk ve Ergenlerde Sigara, Alkol ve Madde Kullanımı’, Konturalp Tıp Dergisi, 2015.

ŞAHİN ALTIN, Hayrunnisa, ‘Koruyucu Aile ve Çocuk Arasında Kişisel İlişki Kurulması’, 2022.

ŞENOCAK, Hasan, ‘Korunmaya Muhtaç Çocuklara Sağlanan Bakım Yöntemleri’, İÜ İktisat Fakültesi

ŞİMŞEK, Zeynep / EROL, Neşe / ÖZTOP, Didem / ÖZER ÖZCAN, Özlem, 'Kurum Bakımındaki Çocuk ve Ergenlerde Davranış ve Duygusal Sorunların Epidemiyolojisi: Ulusal Örnekleme Karşılaştırmalı Bir Araştırma', Türk Psikiyatri Dergisi, 2008.

TAŞDEMİR YİĞİTOPLU, Gülay / KIRAY VURAL, Bilgin / KÖRÜKÇÜ, Özlem, 'Koruyucu Ailelerin Kişilik Özelliklerinin İncelenmesi', Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi, 2020.

TAŞKIN ÖZER, Özden, 'Velayet Hakkının Kullanılması, Velayetin Değiştirilmesi', Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2020.

TEZEL, Zeynep / DEMİREL, Barış / KAYA ŞAHİN, Zuhale, 'Ailelerin Koruyucu Aile Olmaya Karar Vermelerinde Etkili Olan Etmenler ile Koruyucu Aile Olmanın Anlam ve Önemi', Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi, 2018, Güz, C. 19, S. 43.

TORUN, Fuat, 'Ebeveyn Yabancılaştırma Sendromu', Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar, 2011.

TUNCAY, Burak, 'Bir Kamu Vesayeti Organı Olarak Vasi ve Vasinin Hukuki Sorumluluğu', Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2022.

TUNCER, Barış / ERDOĞAN, Tuğba, 'Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve Korunmaya Muhtaç Çocuklara Sağlanan Bakım Yöntemleri', Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi, 2018.

TUNÇ, İlknur, 'Türkiye'deki Çocuk Koruma Hizmetlerinin Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Uygulamaları Üzerinden Değerlendirilmesi', 2013.

UĞUR, Sinem Burcu / KAYA KILIÇ, Ayten, 'Kurum Bakımında Yetişmiş Kişilerin Kurum Bakımı ve Sonrası Süreçte Yaşadıkları Sorunların Belirlenmesi', Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi, 2021.

ULUÇ ÖZDEMİR, Fatma, Psiko-Sosyal ve Hukuksal Açıdan Koruyucu Aile Bakımı, Atila Kitabevi, Ankara, 1997.

USTA SAYITA, Sevgi, Türk Hukukunda Çocuğun Koruyucu Aile (Kişi) Yanına Yerleştirilmesi, İstanbul, 1995.

ÜNAL, Vehbi, ‘Dünden Bugüne Kültürümüzde Koruyucu Aile Hizmetleri Üzerine Bazı Değerlendirmeler’, 2015.

ÜSTÜNER, Seval, Koruyucu Aile Bakımı Altındaki Çocukların Ruh Sağlığı, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2005.

YAMAN, Fikret / TUNCAY, Tarık, ‘Almanya’da Çocukları Koruma Altına Alınan Göçmen Ailelerin Gençlik Dairelerine İlişkin Deneyimleri’, Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi, 2018.

YAŞAR, Öznur / DAĞDELEN Nihat, ‘Korunmaya Muhtaç Çocukların Yetiştirilmesinde Çocuk Yurtlarından Çocuk Evlerine Geçişin, Çocukların Sosyo-Kültürel ve Psikolojik Gelişimlerine Etkisi Üzerine Bir Çalışma: Isparta Örneği’, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2013.

YAZICI, Ergün, ‘Türkiye’de Çocuk Koruma Sistemi ve Koruyucu Aile Bakım Yönteminde Yeni Yaklaşımlar’, Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 4 (2), 2014.

YAZICI, Ergün, ‘Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve Çocuk Evleri’, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2012.

YEŞİLKAYALI, Hacer Duygu, ‘Koruyucu Aile Bireylerinin Sosyodemografik Özellikleri ile Empatik Becerileri ve Özgecilik Durumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi’, Ankara, 2015.

YILDIRALP, Sinem / HIZ, Özge, ‘Koruyucu Ailelerin Sorunları: Denizli İli Örneği’, Ömer Halisdemir Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 2020.

YILDIRALP, Sinem / HIZ, Özge, ‘Türkiye’de Çocuk Refahı Bağlamında Korunmaya Muhtaç Çocuklara Sunulan Bir Hizmet: Koruyucu Aile Hizmeti’, Fırat Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Dergisi, C. 2, S. 1, 2018.

YILDIRIM, Abdulkerim, Türk Aile Hukuku, Monopol Yayınları, 3. Basım, Ankara, 2020.

YILMAZ, Canan, ‘Yargıtay Kararları Işığında Çocukla Kişisel İlişki Kurulması’, MHB 2015, C. 35, Sayı 1.

YURDAKUL, Aytül, ‘Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı’na Bağlı Kurum Bakımında Kalan Çocuklarla Koruyucu Aile Yanında Kalan Çocukların Benlik Saygısı ve Psikososyal Gelişimleri Arasındaki Farklılıkların İncelenmesi’, 2016.

YÜKSEL, Fadime / KESER, Nilüfer / ODABAŞ, Elif / KARS, Gözde Bahar / YURTKULU, Fayık / DAŞKAFA, Filiz / ARSLAN, Fatma / CAYRAT, Emine, ‘Çocuk İstismarı ve Çocuk İzlem Merkezleri’, Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi.

ZİYAN, Ayşe, ‘Velayet İlişkisi Bağlamında Çocuğun Ebeveyni Tarafından Temsili’, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Özel Hukuk Bilim Dalı, İstanbul, 2019.